

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Virgilijus Valeckas, Vilius Velička

**VIDAUS REIKALŲ SISTEMOS PAREIGŪNŲ
PROFESINIS TAKTINIS RENGIMAS
II DALIS**

**POLICIJOS VEIKLOS TAKTINĖS PROCEDŪROS
IR SAUGUMO STRATEGIJOS**

Vadovėlis

Kaunas
2013

UDK 351.74/.76(075.8)
Va-163

Recenzavo:

doc. dr. Andrejus Novikovas, Mykolo Romerio universitetas
Ramūnas Kemzūra, Kauno apskrities vyriausiasis policijos komisariatas
Markas Marcinkevičius, Lietuvos kriminalinės policijos biuras

Autorių indėlis:

Virgilijus Valeckas – 1, 2, 3, 4, 5 skyriai (9,83 autorinio lanko)
Vilius Velička – 2 skyrius (1,36 autorinio lanko)

Atsakingasis redaktorius:

Virgilijus Valeckas

Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Policijos veiklos katedros
2012 m. rugsėjo 11 d. posėdyje (protokolo Nr. 1PVK-1) pritarta leidybai.

Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Teisės ir policijos veiklos,
Teisės ir valstybės sienos apsaugos, Policijos veiklos, Teisės ir ikiteisminio proceso pir-
mosios pakopos studijų programų, Teisės ir valstybės sienos apsaugos, Teisės ir policijos
veiklos, Kriminalistinių tyrimų ir aplinkosaugos teisės antrosios pakopos studijų pro-
gramų komiteto 2012 m. spalio 18 d. posėdyje (protokolo Nr. 10-2) pritarta leidybai.

Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto tarybos 2012 m. lapkri-
čio 29 d. posėdyje (protokolo Nr. 10-141) pritarta leidybai.

Mykolo Romerio universiteto Mokslinių-mokomųjų leidinių aprobavimo leidybai
komisijos 2012 m. gruodžio 19 d. posėdyje (protokolo Nr. 2L-39) pritarta leidybai.

***Visos knygos leidybos teisės saugomos. Ši knyga arba kuri nors jos dalis negali būti
dauginama, taisoma arba kitu būdu platinama be leidėjo sutikimo.***

TURINYS

IVADAS.....	6
1 SKYRIUS. PROFESINIO TAKTINIO RENGIMO SAMPRATA, JOS SĄVOKŲ SISTEMA IR JĄ APIBŪDINANTYS POŽYMIAI.....	9
1.1. Policijos pareigūnų profesionalumas	12
1.2. Policijos profesinio taktinio rengimo esmė	17
1.3. Pagrindinės profesinės taktikos sąvokos: strategija, taktika, ypatingos situacijos, operatyvinė padėtis, policijos operacijos, operatyvinis planavimas ir kt.	20
1.4. Taktiniai reikalavimai, keliami tarnybinėms užduotims vykdyti.....	31
1.5. Tarnybos organizavimo ir vykdymo pagrindai.....	33
1.6. Operatyvaus planavimo pagrindai	42
Klausimai	54
Literatūra.....	55
2 SKYRIUS. POLICIJOS PAJĖGŲ ORGANIZAVIMAS VIEŠAJAI TVARKAI PALAIKYTI	57
2.1. Policijos statusas ir pagrindiniai reikalavimai.....	58
2.2. Pajėgos ir priemonės viešajai tvarkai palaikyti	59
2.3. Viešosios tvarkos palaikymas.....	64
2.4. Pasiruošimas palaikyti viešąją tvarką	71
2.5. Vadovo sprendimas dėl pajėgų ir priemonių išdėstymo	72
2.6. Patruliavimo paskirstymo viešose vietose planas	81
2.7. Pasiruošimas tarnybai, instruktažas	88
2.8. Patruliavimas	92
2.9. Patrulių veiklos rezultatų apskaita ir vertinimas	159
2.10. Patrulių veiklos ir organizavimo vykdymo kontrolė	161
2.11. Bendras patruliavimas su kaimyninių Europos Sąjungos šalių pareigūnais	164
2.12. Policijos kontrolė užtikrinant Rusijos Federacijos piliečių tranzitą per Lietuvos Respubliką.....	168
Klausimai	171
Literatūra.....	172

3 SKYRIUS. POLICIJOS VEIKSMŲ ORGANIZAVIMAS

MASINIUOSE RENGINIUOSE.....	173
3.1. Masinių renginių samprata ir rūšys.....	174
3.2. Pajėgos ir priemonės viešajai tvarkai ir saugumui masiniuose renginiuose užtikrinti.....	183
3.3. Pasirengimo palaikyti viešąją tvarką planuojamuose masiniuose renginiuose tvarka.....	187
3.4. Policijos pajėgų taktika ir veikimo būdai masiniuose renginiuose	191
3.5. Policijos taktika nesankcionuotuose masiniuose renginiuose ir sportinių rungtynių metu	197
Klausimai	216
Teisės aktai, literatūra	217

4 SKYRIUS. POLICIJOS VEIKSMŲ ORGANIZAVIMAS MASINIŲ

TEISĖTVARKOS PAŽEIDIMŲ ATVEJU	219
4.1. Minios elgesio teorija, psichologija, formavimosi mechanizmas.....	220
4.2. Masinių teisėtvarkos pažeidimų ir riaušių charakteristika, atsiradimo priežastys, etapai.....	222
4.3. Rekomenduojami minios valdymo veiksmai.....	226
Klausimai	240
Teisės aktai.....	241

5 SKYRIUS. POLICIJOS VEIKSMŲ ORGANIZAVIMAS

EKSTREMALIOMIS SITUACIJOMIS	243
5.1. Ekstremaliųjų situacijų tipai, rūšys, klasifikavimas.....	244
5.2. Policijos padalinių veikimo ypatingomis sąlygomis taktiniai pagrindai.....	246
5.3. Policijos veiksmų organizavimas ir koordinavimas įvykus didelėms automobilių katastrofoms. Sangrūdų keliuose pašalinimo organizavimas	248
5.4. Policijos veiksmų organizavimas ir koordinavimas įvykus traukinių katastrofai	251
5.5. Policijos veiksmų organizavimas ir koordinavimas įvykus lėktuvo katastrofai	252
5.6. Policijos veiksmų organizavimas ir koordinavimas išsiliejus cheminėms ir kitoms kenksmingoms medžiagoms	254

5.7. Policijos veiksmų organizavimas ir koordinavimas įvykus katastrofai atominėje elektrinėje ir pasklidus radioaktyviosioms medžiagoms	255
5.8. Policijos veiksmų organizavimas ir koordinavimas įvykus dideliems sprogimams ar sprogus sprogstamų medžiagų saugykloms	257
5.9. Policijos veiksmų organizavimas ir koordinavimas įvykus stichinėms nelaimėms.....	258
5.10. Policijos veiksmų organizavimas ir koordinavimas epidemijų ir epizootijų metu	259
5.11. Policijos pajėgų valdymo ypatumai likviduojant avarijų ir katastrofų padarinius.....	260
Klausimai	262
Teisės aktai.....	262
Bendras literatūros sąrašas.....	284

IVADAS

Policijos darbo specifika lemia, kad policijos pareigūnams nuolat tenka bendrauti su visuomene, piliečiais, tikrinti dokumentus, surašyti procesinius dokumentus. Labai svarbu užtikrinti įvykio vietos apsaugą, išsaugoti reikšmingus nusikalstamos veikos įrodymus, o jei būtina, su-laikyti pažeidėją ar nusikaltėlį. Atliekant visus šiuos veiksmus, būtina laikytis atsargumo ir taikyti teisingą taktiką.

Suprantama, ne visos situacijos gali būti visiškai nuspėjamos, todėl pareigūnų rengimo metodikos pakeitimai yra būtini. Tačiau šie pakei-timai neturi būti paremti atsitiktinumais ar pavieniais išskirtiniais pa-vyzdžiais, su kuriais susiduriame. Visos galimos situacijos ir siūlomos veiklos rekomendacijos turi būti išnagrinėtos ir paremtos priimtinais, efektyviais taktiniais sprendimais.

Leidiny s struktūriškai parengtas kaip vadovėlis Viešojo saugumo fakulteto studentams. Jis patobulins žinias apie policijos veiklos organi-zavimo principus, apie pareigūno saugumą, saugaus elgesio strategiją ir rizikos veiksnius, kylančius vykdant tarnybą. Pareigūnams praktikams ši medžiaga suteiks tiesioginę ir racionalią galimybę objektyviau apžvelg-ti ir įvertinti turimą patirtį. Leidinyje aptariamai taktiniai sprendimai gali padėti ištaisyti jūsų netinkamus įpročius ir veikti tiksliai, teisingai ir sau-giai.

Vadovėlyje prieš kiekvieną skyrių pateikiami nagrinėjami teminiai klausimai. Skyriaus pabaigoje pateikiami kontroliniai klausimai, reko-menduotinos literatūros sąrašas, vadovėlio priede – bendras literatūros sąrašas, Policijos veiklos taktikos dalyko programa.

Leidiny s skirtas studijuojantiems policijos veiklos taktiką studen-tams bei dirbantiems viešosios policijos pareigūnams. Tikimės, kad jis padės patobulinti policijos veiklos taktikos žinias ir jas veiksmingai pa-naudoti praktikoje.

Dėkoju kolegoms – buvusiems policijos veiklos taktikos dėstytojams Linui Karosui, Sigitui Masiulioniui, kurių pradinis įdirbis rengiant Policijos veiklos taktikos rengimo metodiką paskatino parengti šį leidinį, kolegai lektoriui Povilui Vepštai už pagalbą rengiant situacinio pobūdžio nuotraukas.

Atsiprašome už netikslumus ir tikimės sulaukti skaitytojų pasiūlymų ir pastabų.

Autoriai

1 skyrius

PROFESINIO TAKTINIO RENGIMO
SAMPRATA, JOS SĄVOKŲ SISTEMA
IR JĄ APIBŪDINANTYS POŽYMAI

Policijos pareigūnų profesionalumo charakteristika. Policijos profesinio taktinio rengimo esmė. Pagrindinės profesinės taktikos sąvokos: strategija, taktika, ypatingos situacijos, operatyvinė padėtis, policijos operacijos, operatyvinis planavimas ir kt. Taktiniai reikalavimai, keliami tarnybiniams užduotims vykdyti. Tarnybos organizavimo ir vykdymo pagrindai. Operatyvaus planavimo pagrindai.

Teigiama, kad profesinės veiklos sąvokų sistemos yra bet kokios teorijos pagrindas, nes būtent atskiros sąvokos sujungia atskiras jos dalis ir nustato tam tikrą jų tvarką.

Kaip atskiros sąvokos policijos profesinės veiklos taktinio rengimo teorijoje, kaip ir bet kurioje kitoje teorijoje, panaudojami tam tikri idealizuoti objektai, moksliniai faktai, atskiros visuomeninių santykių rūšys ar socialiniai reiškiniai. Minėtos sąvokos padeda abstrakčiai, idealizuotai suprasti policijos veiklą kaip atskirą reiškinį, išskirti atskirus jos elementus ir jų tarpusavio ryšį. Kaip tik sąvokomis apibendrinami ir fiksuojami mokslinio pažinimo rezultatai.

Sudarant darnią, vientisą sąvokų sistemą, svarbu atkreipti dėmesį į jos sandarą, sistemos sąvokų eiliškumą, tam tikrą loginę seką ir tvarką, nes būtent sistemos sąvokų eiliškumas nustatyta tvarka sudaro teorinį policijos veiklos taktikos modelį.

Atskiri autoriai teigia, kad tikslinga skirti mokslinės teorijos (tyrimo) nagrinėjimo dalyką ir tyrimo objektą. Jų nuomone, **mokslinės teorijos nagrinėjimo objektas yra tai, kas yra tiriama, o mokslinio nagrinėjimo dalykas – tai, ką tiria mokslo teorija. Turinys yra tai, kas sudaro mokslinio nagrinėjimo dalyką (dalyko sandara, sudėtis).** Remiantis šiais teiginiais, galima atskirti ir policijos profesinio taktinio rengimo teorijos nagrinėjimo (tyrimo) objektą nuo dalyko. Taigi **policijos profesinio taktinio rengimo teorijos mokslinio tyrimo objektas yra pati policijos veiklos taktika.** Policijos veiklos taktika gali būti tiriama kaip kintanti sistema arba kaip visuma, susidedanti iš atskirų elementų (dalių). Atskleidžiant policijos profesinio taktinio rengimo teorijos tyrimo objekto santykį su jos tyrimo dalyku, svarbu pabrėžti, kad tyrimo dalykas turi atspindėti policijos veiklos taktikos, kaip sudėtingos dinaminės sistemos, savybes ir santykius, atsirandančius teisėsąugos institucijų sistemoje.

Bendrosios nuostatos

Policija – gana konservatyvi statutinė viešojo sektoriaus organizacija, tačiau kvalifikacija ir kompetencija pagrįstos šios institucijos veiklos tobulinimo nuostatos neturėtų būti konservatyvios.

Pagrindinė policijos pareiga – palaikyti tvarką. Bet būtų neteisinga ją vertinti tik kaip teisinę, o ne socialinę instituciją. Nusikalstamumas – socialinis reiškiny, todėl jį stabdydama policija sprendžia socialinę problemą, tačiau ne visada teisiškai (pvz., profilaktiniais pokalbiais ir pan.). Palaikydama visuomeninę tvarką, policija sprendžia socialinę problemą. Todėl savo prigimtimi ji yra socialinė, nors daugeliu atveju, taikydama jėgos metodus, veikia teisiškai. Be to, policija dažniau nei kitos institucijos patenka į tokią padėtį, kai reikalinga neatidėliotina pagalba, ji yra arčiau visuomenės nei kitos tarnybos dėl savo organizacijos darbų ypatumo. Svarbu ir tai, kad gyventojai vertina policijos darbą pagal jos pasirengimą ateiti į pagalbą ne tik kriminalinėmis aplinkybėmis.

Pabrėžiant socialinį policijos darbo pobūdį, vertinant ją ne tik kaip socialinę, bet ir teisėtvarkos instituciją, galima išvelgti keletą probleminių veiklos organizavimo aspektų: 1– policijos veiklos efektyvumo vertinimas; 2 – policijos personalo profesionalumas kaip policijos veiklos efektyvumo pagrindas.

Policijos veiklos efektyvumas priklauso nuo daugelio veiksnių, taip pat ir objektyvių, pavyzdžiui, įstatymų leidybos ir jos adekvatumo kriminalinei padėčiai, techninio ginkluotės paruošimo lygio, policijos mobilumo ir t. t. Tačiau akivaizdu, kad už šių objektyvių veiksnių stovi žmonės, jų profesinės žinios, meistriškumas. Nepriekaištingas įstatymas tingaus policininko gali būti įvykdytas taip, kad rezultatas bus atvirkštinis, suėmimo procedūra gali būti atlikta taktiškai ir gražiai, o gali sukelti visuomenės nepasitenkinimą. Todėl, remiantis daugelio policijos darbo efektyvumo tyrinėjimų duomenimis, galima manyti, kad jos pagrindas – policininko profesionalumas ir išsilavinimas, o bendras policijos sistemos darbo efektyvumas susideda iš kiekvieno policininko efektyvaus darbo.

Šiuo atveju vertiname policijos darbą kaip specialybę. Kiekvienos specialybės ištakų tenka ieškoti žmogaus veikloje. Istoriškai veikla – tai vienintelis būdas, kuris padėjo žmogui išgyventi jam priešiškoje aplin-

koje, įveikti inerciją, gamtos gaivališkumą, vertinant ją ne pasyviai – prisitaikėliškai, o aktyviai. Visa, ką žmogus turėjo, žengdamas pirmuosius istorijos žingsnius, turi ir dabar, įgijo iš gamtos, pirmiausia – veiklos energiją, jėgą, gebėjimą daryti įtaką jį supančiam pasauliui. Kurdamas savo veiklos ginklą, materialinį savo jėgos skleidėją, žmogus statė savo intelektualinės jėgos – žinių pastatą, kurios sudarė antrą šios veiklos dalį.

Veikla – tai grynai žmogiškas santykių su pasauliu būdas, kurio esmė – materialinio pasaulio paklusimas žmogaus tikslui, valiai, t. y. visam tam, kas sudaro dvasinę žmogaus pusę ir kūrybiškai tarnauja supančiam pasauliui, tam, kas nepakartojama, kas nesukurta gamtos. Šis procesas socialus ir apima: pačią veiklą, jėgą, priemones ir veiklos rezultatą. Reikia pridurti, kad visa tai turi būti suderinta: t. y. nė vienas iš keturių sudedamųjų negali būti „išpūstas“ kitų atžvilgiu. Iš esmės tikslas numato pačią veiklą, jos rezultatą. Rezultatas vainikuoja veiklą, visa veikla egzistuoja dėl paties tikslo. Tikslas suprantamas kaip produktas ir veiklos funkcija. Priemonė – pagrindinis veiklos elementas. Priemonė paklūsta tikslui, ji egzistuoja dėl tikslo.

1.1. Policijos pareigūnų profesionalumas

Kas yra profesionalas? Atsakymas paprastas ir iš pirmo žvilgsnio visiškai aiškus. Profesionalas – tas žmogus, įvaldęs atitinkamą profesiją.

Žodis „profesija“ yra kilęs iš lotynų kalbos žodžių *pro* (už) ir *fate-ri* (prisipažinti), pirminė jo reikšmė buvo „tikėjimo paskelbimas“, arba viešas likimo pripažinimas¹. M. L. Koganas pažymi, kad anksčiausiai žodis „profesija“ kaip „įgytas amatas“ buvo užfiksuotas 1541 m. O iki 1576 m. šis terminas jau plačiai vartojamas norint apibūdinti užsiėmimą, leidžiantį žmogui užsidirbti gyvenimui². 1675 m. šį terminą imta vartoti kalbant apie tuos žmones, kurių pasirengimas arba gebėjimai būdavo vie-
naip ar kitaip patvirtinami³.

¹ Roddenbury E. W. Achieving professionalism. *Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science*. 44 (Mat. 1953–1954): 109.

² Cogan M. L. *Toward a definition of profession*. *Harvard Education Review*, 1953, p. 23, 34.

³ Hughes E. Professions. In K. S. Lynn (ed.). *The professions in America*. Cambridge, MA: Riverside Press, 1965, p. 14.

Pačiais bendriausiais bruožais profesiją galima apibūdinti kaip sąlyginai savarankišką veiklą, užsiėmimą, kuriuos lemia visuomeninis darbo pasiskirstymas ir kurie reikalauja tam tikro pasirengimo.

Profesija – atitinkama darbo veiklos forma, dažniausiai žmogaus viso gyvenimo užsiėmimas, už kurį jis gauna užmokestį. Profesija – mokama žmogaus veikla, pagrindinis pragyvenimo šaltinis, būdas įgyti materialines ir dvasines vertybes, būdas sumokėti už savo ir savo artimųjų pragyvenimą. Profesija leidžia žmogui tapti ne tik visų daiktų matu, bet ir savo nuosavu turtu, savo kapitalu, didžiausia vertybe. Profesija – žmogaus gerovės garantas, tai, kas užtikrina (arba turi užtikrinti) jo iš dalies nepriklausomą egzistavimą, kas suteikia jam nuolatinės pajamas.

Profesiją įgyja paprastai jau suaugęs žmogus, individas, prisitaikęs prie tam tikrų socialinių sąlygų, perėmęs kai kuriuos socialinio žaidimo principus, iki tam tikro laipsnio suvokęs socialinių santykių esmę ir turinį.

Įgydamas profesiją, žmogus formuojasi kaip visapusiška asmenybė, sugebanti prisitaikyti prie bendrų žmogiškųjų kultūrinių vertybių. Žodis „profesija“ yra giminiškas žodžiui „specialybė“⁴, kuris yra konkretesnis, apibūdinantis atskiras profesijos šakas. Specialybė – profesionaliosios veiklos diferenciacijos išvada; specialybė apibūdina ir nusako žinių ir ge-

⁴ *Profesija* – atitinkamomis žiniomis, gebėjimais pagrįsti žmonių veiklos deriniai, teikiantys jiems materialinio apsirūpinimo ir aktyvaus įsitraukimo į visuomeninio gyvenimo struktūras prielaidas (Laužackas 2005, 34). Profesija, pavyzdžiui, teisė, medicina ar inžinerija, yra veikla, kuriai atlikti reikia gero profesinio pasirengimo, darbo patirties ir specializuotų tam tikros trukmės studijų. Galimybė užsiimti šia veikla gali būti tam tikru būdu reglamentuojama.

Specialybė – tam tikra mokslo žinių ir pažinimo faktų visuma, kurią žmogus įsisavina rengdamasis dirbti konkrečioje profesijoje, t. y. įgyja reikiamą kvalifikaciją. Specialybė dažniausiai sutampa su mokymo / studijų programa. (Laužackas, 2005, 45).

Profesijos sąvoka atspindi veiklos pobūdį, o *specialybė* – praktikoje įgyvendinamą profesinę veiklą. Be šių sąvokų, dažnai vartojamas ir neretai painiojamas dar vienas terminas – *specializacija*.

Specializacija – už specialybę siauresnė žinių ir pažinimo sritis; darbo pasidalijimo forma, kai asmuo sutelkia savo veiklą į vieną palyginti siaurą veiklos sritį. Šia sąvoka pažymima, jog asmuo žinias bei gebėjimus tobulina siauroje tam tikros profesinės veiklos srityje.

bėjimų specifiškumą, jų ypatingumą, pastovumą, kalbant apie visuomeninio ir profesinio darbo pasiskirstymo būdą.

Iš tikro, vienos profesijos žmonės gali turėti skirtingas specialybes. Žmogus, turintis dėstytojo profesiją, pagal specialybę gali būti biologas. Vadinasi, viena profesija gali apimti keletą specialybių. Todėl dažnai sunku griežtai ir aiškiai atskirti sąvokas „profesija“ ir „specialybė“.

Specialybė – tam tikrų žinių ir gebėjimų, kuriuos žmogus įgyja mokydamasis, visuma.

Žinoma, profesionalais žmonės negimsta, savo profesiją įvaldo per ilgus metus. Todėl profesionalumas – tai ne galutinis žmogaus gyvenimo etapas, ne rezultatas, aprėpiantis „absoliučią“ tam tikro subjekto patirtį. Profesionalumo negalima pasiekti vien praktika, patirtimi arba tik mokymusi. Norint tapti profesionalu, būtina ne tik mokytis, bet ir įgyti praktikos, mokėti derinti intelektualinę ir darbo veiklą.

Robertas Mertonas vertybių, sudarančių profesiją, skaičių apribojo iki trijų: 1) žinoti (žinių sistema); 2) mokėti (techniniai įgūdžiai ir išsimokslinimas); 3) teikti pagalbą (derinti žinias ir įgūdžius). Būtų galima pridėti dar ir ketvirtą požymį – numatyti savo darbo rezultatą⁵.

Taigi pagrindiniais profesijos, profesionalumo bruožais galima laikyti šiuos:

Visų pirma, tai būtiniausias savo profesijos žinios, žinios apie tam tikrą veiklos sritį, savo darbo išmanymas. Žinios, įgytos individualiomis pažinimo pastangomis, padeda asmenybei tobulėti, o specialiosios žinios įgyjamos dirbant ir siekiant profesinio aktyvumo. Žinios, būdamos idealiosios dvasinės veiklos forma, tampa jėga tuo atveju, jeigu jos nukreiptos save įgyvendinti ir praktiškai pritaikyti.

Apibūdinant profesionalumą ir pirmąjį jo požymį – žinias ir jų įgijimą – nurodomas tiesioginis ryšys su kvalifikacijos lygiu, kai omenyje turimas darbuotojo pasirengimo atlikti numatytos rūšies darbus laipsnis arba profesijos įvaldymo tobulumo laipsnis, pasirengimo lygis.

Antra. Profesionalumas pasireiškia mokėjimu pritaikyti įvairius konkrečias aplinkybes atitinkančius metodus, priemones, būdus ir t. t. Moksliškas, racionalus savo veiklos metodų pritaikymas reiškia, kad

⁵ Merton Robert K. K. Some Thoughts on the Professions in American Society. Providence. R. I. June 6, 1960.

subjektas tampa praktiškai veikiančia būtybe, asmenybe, mokančia sujungti žinias ir praktiką.

Profesionalas – ne tik tas, kuris gerai, tobulai išmano savo dalyką, jo plonybes, gali pasiūlyti moksliską problemos sprendimą, numatantį originalias idėjas ir veiklos tikslus, bet ir tas, kuris žino, kokiais principais, metodais ir priemonėmis pasiekti norimų šios veiklos rezultatų. Svarbiausias veiklos procese turėtų būti atsakymas į klausimą *kaip, kokių būdu daryti, o ne ką daryti*.

Trečia. Profesionalumas pasireiškia mokėjimu numatyti savo veiklos rezultatus. Profesionalas negyvena viena diena, jis visada numato visą savo veiklos procesą: teigiamus savo veiklos dalykus, neišvengiamas klaidas, nukrypimus, sugeba realiai įvertinti padėtį, sąlygų ypatingumą. Kitaip tariant, profesionalas, iškeldamas tikslą, pasirinkdamas veiklos priemones ir metodus, sudaro darbo planą, numato rezultatą, sutelkia dėmesį tikslui pasiekti. Gerai žinoma, kad ne viską pavyksta numatyti iš anksto, „nes mūsų žinios, – rašė apaštalas Paulius, – netobulos ir pranašystės mūsų netikslios“.

Taigi profesionalumas – tai ne kas kita kaip būdas, laipsnis ir žmogaus veiklos kokybė konkrečioje, griežtai apibrėžtoje srityje. Svarbiausias profesionalumo bruožas – pastovumas, rezultatų stabilumas, racionalumas, produktyvumas, darbo ritmingumas. Šie ganėtinai bendri teiginiai sukonkretinami, pritaikant juos vienai ar kitai profesijai, kuriant būtent jai tinkančią vertybių sistemą „žinoti – mokėti – numatyti“.

Tinkamai keliamas teisėsaugos įstaigų darbuotojų profesionalumas yra tiesioginės veiklos efektyvumo pagrindas.

Būdinga tai, kad Augustas Vollmeris (August Vollmer) dar 1936 m. suformulavo profesionalumo savybių, būtinų efektyviam policininko darbui, sąrašą. Jis pažymi, kad „norint atlikti daugybę funkcijų, kurios dažnai nesusijusios su kova prieš nusikalstamumą, reikalingos šios asmenybės savybės: protas, taktiškumas, simpatija žmonėms. Taip pat reikia išmanyti valstijos federalinius įstatymus, municipalinius įstatymus, medicininius teisinius įrodymų rinkimo aspektus ir net bendrąją psichologiją ir psichiatriją, mokėti suteikti pirmąją pagalbą, atlikti mokslinę analizę, mokėti valdyti minią“⁶.

⁶ Wollmer A. *The police and modern society*. Berkeley, CA: University of California Press, 1936, p. 222.

Policininkas – specifiškas profesinės grupės atstovas – turi gauti atitinkamą profesionalų išsilavinimą, numatantį jo atliekamų funkcijų sudėtingumą ir įvairiapusiškumą.

Lietuvos įstatymuose pareigūno, valstybės tarnautojo savybės silpnai siejamos su *profesijos* sąvoka.⁷ Siekiant užpildyti šią spragą, bent mokslinėje literatūroje viešojo administravimo funkcijas vykdančių policijos pareigūną kaip valstybės tarnautoją būtų tikslinga apibūdinti taip: *tai asmuo, einantis pareigas valstybės tarnyboje ir specialiai pasirengęs atlikti tam tikrą viešojo administravimo veiklą*. Vertinant valstybės tarnautojų profesionalumą, reikėtų įvertinti tarnautojų pagrindinį pasirengimą ir kaip mokymo programų turinys atitinka keliamus reikalavimus.⁸

Reglamentuojama profesija – profesinės veiklos rūšis arba profesinės veiklos rūšių grupė, kuriomis užsiimant (arba užsiimant vienu iš jos būdų) pagal teisės aktus tiesiogiai ar netiesiogiai reikalaujama turėti tam tikrą profesinę kvalifikaciją.⁹

Profesinė kvalifikacija – kvalifikacija, kurią patvirtina formalios kvalifikacijos įrodymas, kompetenciją patvirtinantis dokumentas ir (arba) profesinė patirtis.

Profesinė patirtis – asmens faktiškas ir teisėtas darbas pagal darbo sutartį ar savarankiškai pagal tam tikrą profesiją arba užsiėmimas profesine veikla. Profesinė patirtis tvirtinama kompetentingos institucijos išduotu tam tikru dokumentu.¹⁰

Kompetencija siejama su efektyvumu ir gebėjimais atlikti tam tikras užduotis. Dėl ganėtinaai plačios viešojo administravimo veiklos policijos pareigūnams jau nebeužtenka vien tik teorinių žinių ar praktinės patir-

⁷ Profesija glaudžiai susijusi su pašaukimu (kryptingumu). Tai subjektyvus motyvas dirbti tam tikrą darbą. Kai profesija pasirenkama atsižvelgiant į tą subjektyvų motyvą, žmogus jaučia dvasinį pasitenkinimą savo dirbamu darbu. Profesijos įprasminimas sujungia pašaukimo, profesinio intereso ir saviraiškos pagrindinius komponentus kaip vertybes, skatinančias užsimti prasminga veikla: dėmesį ir meilę tam tikrai veiklos sričiai, pasitenkinimą profesine veikla, saviraišką, teigia B. Everardas ir G. Morisas (1997).

⁸ Juralevičienė J. Valstybės tarnautojų profesinės kompetencijos teoriniai ir teisiniai aspektai. *Viešojo politika ir administravimas*. 2003, Nr. 5, ISSN 1648-2603.

⁹ Lietuvos Respublikos reglamentuojamų profesinių kvalifikacijų pripažinimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 47-1747.

¹⁰ Ten pat.

ties. Nemažą vaidmenį efektyvumui užtikrinti vaidina pareigūnų sugebėjimas mokytis ir išmokti, naujų situacijų suvokimas ar reiškiniių ryšių nustatymas bei atskleidimas. Efektyviai dirbantys policijos pareigūnai turėtų mokėti pasirinkti tokius veiklos metodus, kurie sudarytų sąlygas įgytą kvalifikaciją įgyvendinti praktinėje veikloje. Toks meistriškas įgūdžių taikymas skirtingose situacijose gali būti laikomas kompetencija. *Būtent kompetencija, o ne kvalifikacija ar tik gebėjimai įgalina žmogų veikti skirtingomis, nuolat kintančiomis veiklos sąlygomis.*¹¹

Labai svarbu mokytis ir sudėtingos policijos veiklos taktikos. Mokymuose policijos pareigūnai mokomi veikti situacijose, kuriose reikėtų vartoti jėgą prieš pažeidėjus tiksliai suvokiant policijos įgaliojimus ir veikimo būdus, galimybes, atitinkamas poveikio priemones. Įgūdžių tobulinimo ir kvalifikacijos kėlimo sistemos kūrimas ne tik žemiausiuose pareigūnų veiklos grandyse, bet ir valdininkų bei štabų lygmeniu. Policijos pareigūnų, beje, kaip ir daugelio kitų teisėsaugos struktūrų pareigūnų, pagalbos tarnybų pagrindinis profesionalumo vertinimo kriterijus yra reagavimo į įvykį laiko kriterijus, arba paprastai – laiko kriterijus. Būtent šis kriterijus suponuoja ir visą tolesnę galimą įvykio raidą ar jos baigtį. Reagavimo į įvykius *laiko veiksnys yra pagrindinis policijos pareigūno veiklos kriterijus*, kurį vertina visuomenė ir pats žmogus, atsidūręs pavojingoje situacijoje. Tai analizuoja, vertina ir pati teisėsaugos sistema kaip tarnyba, kurios pagrindinis uždavinys – užkardyti neteisėtas veikas ir teikti neatidėliotiną pagalbą nukentėjusiam ar patekusiam į bėdą asmeniui.

1.2. Policijos profesinio taktinio rengimo esmė

Policijos profesinis taktinis rengimas – tai mokymas teisingai įvertinti padėtį, mokymas taikyti veikimo būdus vadovaujantis taktikos principais, taip pat mokėjimas veikti kartu su visuomene arba kitomis teisėsaugos pajėgomis, atskirais pareigūnais užtikrinant / atkuriant tvarką, rimtą konflikto vietoje.

¹¹ Lepaitė D. *Kompetencijų plėtojančių studijų programų lygio nustatymo metodologija (verslo studijų atvejis)*. Daktaro disertacija. Kauno technologijos universitetas, 2001.

Pirmiausia atskleiskime, kaip taktikos samprata apibrėžiama karybos moksle, iš kurios ji ir yra kildinama.

Taktika karybos moksle

Taktika yra menas optimaliai panaudoti turimus išteklius, atsižvelgiant į savo pajėgų sudėtį, vietovę, kurioje reikia veikti, priešininko pajėgas, jų išsidėstymą ir galimą jo reakciją į mūsų veiksmus. Tai intuicija ir žinios, įtvirtinamos mokymusi ir praktika. Iš esmės tai kovinės galios pritaikymas.

Taktiniai sugebėjimai ne tik gelbsti gyvybes, bet ir padeda tinkamai panaudoti turimus kovinius išteklius siekiant tikslo. Pamatuota rizika kovos metu visuomet priimtina. Bet mokantis ir treniruojantis turi būti siekiama išmokyti sumažinti riziką.

*Taktika*¹² – tai veiksmai ir įgūdžiai, lemiantys kovos sėkmę. Kovos teorijoje skiriamos trys pagrindinės kovos operacijos: puolimas, gynyba ir stabdymas.

Tik nemažai savarankiškai dirbant galima suprasti vieno ar kito įvykio logiką. Negalima skubant praleisti nesuprantamo termino, nes karais dėl to padaroma ir neteisingų išvadų. Reikia stengtis suprasti padėtį, ieškoti savų sprendimų, kurti teorijas ir bandyti apie tai diskutuoti su kolegomis ar dėstytojais, savo nuomonę grindžiant svariais argumentais. Praeities pakeisti neįmanoma, bet geriau mokytis iš svetimų, o ne iš savų klaidų.¹³ Studijuojant policijos veiklos taktiką lavinama vaizduotė, loginis mąstymas. Žinios gali praversti ekstremaliomis sąlygomis, kai negaunama konkrečių nurodymų, tačiau reikia savarankiškai spręsti iškilusį klausimą.

Policijos profesinio taktinio rengimo turinys

- statistikos duomenų apie teisėsaugos pareigūnų sužeidimus ir žūties kaupimas ir analizė;

¹² Taktika – tam tikros operacijos (pvz., ginkluoto susirėmimo) vykdymo menas. Taktiniu lygiu vykdomos kovos, susirėmimai bei planuojama, kaip bus vykdoma kova.

¹³ Rakutis V. Karo meno istorija. I dalis. Mokomoji knyga. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2010.

- sąlygos ir veiksniai, lemiantys pareigūno asmeninio saugumo garantiją;
- policijos padalinių veiksmų taktika vykdant policijos darbo uždavinius;
- rekomendacijos, kaip veikti ypatingomis aplinkybėmis.

Policijos profesinio taktinio rengimo pagrindas

- policijos veiksmų, nukreiptų teisėtškai palaikyti, atlikimo būdų, metodų nagrinėjimas ir kūrimas;
- policijos veiksmų organizavimo, gebėjimų planuoti veiksmus ugdymas;
- vadovavimo įgūdžių, valdymo gebėjimų formavimas;
- pajėgų išdėstymas;
- šaunamojo ginklo ir prievartos priemonių panaudojimas;
- specialiųjų priemonių, specialiosios ir kovinės technikos panaudojimas;
- tarnybinės drausmės palaikymas;
- atvykimas laiku į įvykio vietą ir jos saugumo užtikrinimas;
- įrodymų išsaugojimas, kol atvyks kriminalinės policijos pareigūnai;
- bendravimas su liudytojais pirminiame etape.

Policijos profesinis taktinis rengimas

Tai sudėtinė bendro profesionalaus policijos pareigūno rengimo dalis.

Policijos profesinio taktinio rengimo pagrindinis tikslas – supažindinti policijos pareigūnus, kokių veiksmų reikia imtis teisėtškai palaikyti.

Išankstinis vadovaujančio personalo pasirengimas leis daug tiksliau vykdyti tarnybines užduotis ypatingomis aplinkybėmis.

Policijos profesinė taktika skirstoma į:

- bendrąją policijos veiklos taktiką;
- specialiųjų padalinių taktiką.

Visose šiose veiklos srityse vadovaujamosi bendraisiais taktikos principais. Tai:

- netikėtumo veiksnys;
- galimybių išnaudojimas;
- geri sąjungininkai (bendradarbiavimas).

1.3. Pagrindinės profesinės taktikos sąvokos: strategija, taktika, ypatingos situacijos, operatyvinė padėtis, policijos operacijos, operatyvinis planavimas ir kt.

*„Strategija yra daugiau nei mokslas: tai žinių pritaikymas praktiniam gyvenimui, raida minties, galinčios pakeisti pradinę pagrindinę idėją priklausomai nuo nuolat besikeičiančių situacijų; tai menas veikti, kai mus slegia pačios sunkiausios sąlygos“
(Helmutas fon Moltkė¹⁴)*

Gebėjimas parengti ir įgyvendinti konkrečioje situacijoje tinkamiausią strategiją, kuri yra esminė sėkmės prielaida, reikalauja, kad būtų adekvačiai suprantamos pagrindinės sąvokos, atskleidžiančios strategijų rengimo ir įgyvendinimo esmę.

Strategija – tai valdymo sprendimas (kompleksinis valdymo sprendimas, valdymo sprendimų visuma arba šių sprendimų kompleksas) tam tikros sistemos problemoms spręsti, kokybiniams pačios sistemos pokyčiams skatinti ar padėti jai prisitaikyti prie kokybiškai naujų aplinkos ar kitų sąlygų, numatant dabartinės problemiškos būsenos pokytį – perėjimą į kokybiškai naują būseną, kad nekiltų problemų, būdingų šiai sistemai dabartiniu metu (tokia strategijos samprata reiškia jos, kaip valdymo sprendimo ar sprendimų, orientavimą į dabartinės būsenos *kokybinius pokyčius* ir į *neproblemišką, palyginti su ankstesne, būseną*).¹⁵

¹⁴ Helmutas fon Moltkė, vokiečių feldmaršalas, 1800–1891. Trisdešimt metų jis vadovavo Prūsijos kariuomenės personalui, yra laikomas ir kaip vienas didžiųjų strategų XIX a., ir kaip naujo, modernaus vadovavimo armijos srityje metodo kūrėjas.

¹⁵ Melnikas B., Smaliukienė R. *Strateginis valdymas*. Mokomoji knyga. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2007.

*Strategija*¹⁶ – veiksmų planas arba schema tikslui įgyvendinti.

Girdime kalbant apie strateginius planus, strateginę raidos viziją, strateginę partnerystę, strateginius valstybės objektus, strateginius ginklus ar geostrateginę aplinką. Įvairiapusiškai vartojamas, strategijos terminas yra dažnas vadybos mokslo tyrimo objektas ir svarbi kitų mokslo dalykų bendroji studijų dalis.

Nors strategijos sąvoka turi karines šaknis ir dažnai pabrėžiamas būtent karinis jos aspektas, nekarinių strategijų kūrimo principai ir loginė struktūra tokia pati, skiriasi tik jų naudojami ištekliai bei siejami tikslai. Todėl išmanant karinės strategijos principus būtų nesunku vėliau juos panaudoti ir kitoms strategijoms kurti.

H. Mintzbergas (1996) strategijos koncepciją nusako penkiomis sąvokomis: planas, gudrybė, modelis, pozicija, perspektyva (angl. *plan, play, pattern, position, perspectyve*) ir taip išreiškia savo požiūrį į *strategiją kaip į veiklos sistemą*.

Strategija kaip planas sudaroma prieš veiksmo pradžią, turint ir aptariant aiškius tikslus.

Strategija – nuo susiklosčiusių aplinkybių priklausomą veiksmų variantų pasirinkimą nustatančių taisyklių visuma.

Laikomasi požiūrio, kad išorinė aplinka yra nestabili, tačiau gali būti pažinta, o numatant strategines veiklos alternatyvas geriausia remtis turimais ištekliais ir organizacijos kokybėmis. Pabrėžiant tai, ką organizacija moka atlikti, strategija kuriama patikimiau, nei bandant nematyti, ką ji turėtų arba galėtų daryti (Jucevičius ir kt., 2003, p. 67).

Taktika – veiklos būdas, metodas, kuriuo pasiekiamas koks nors tikslas; veikimas pagal planą.

¹⁶ Žodis „strategija“, kilęs iš graikų kalbos – *stratos*, reiškia armiją, kariuomenę, *agein* – vadovauti, vesti. Iš pradžių ši sąvoka buvo vartojama karo vedimo kontekste (karo vedimo menas), tačiau vėliau jos turinys labai išsiplėtė. Graikai žinojo, jog strategija – tai daugiau negu mūšiai. Karvedžiai turėjo nustatyti teisingas tiekimo linijas, nuspręsti, kada kovoti ir kada ne, tvarkyti armijos santykius su gyventojais, politikais ir diplomatais. Karvedžiai turėjo ne tik planuoti, bet ir veikti. Senovės Graikijoje strategijos sąvoka apėmė ir planavimo, ir sprendimo priėmimo, arba veikimo elementus. Šios abi sąvokos kartu sudaro „didžiojo“ strateginio plano pagrindą.

Taktika¹⁷ – sudedamoji karybos meno dalis, apimanti įvairių kariuomenės rūšių junginių, dalinių, padalinių mūšio rengimo ir vykdymo *teoriją ir praktiką*.

Palyginkime šiuos du terminus:

<i>Terminas</i>	<i>Strategija</i>	<i>Taktika</i>
Tikslas	Išsiaiškinti esmę	Konkrečioje vietoje išsiaiškinti konkretų atvejį
Susitelkiama į	Tikslus, rezultatą	Priemonės
Keliamas klausimas	Kokie mūsų nacionaliniai tikslai ir interesai?	Kokie kariniai tikslai?
	Kokie priešų pažeidimai?	Kokios priešininko pajėgos ir galimybės?
	Ką prarasime siekdami šių tikslų?	Kiek reikia pajėgų sumušti priešininko pajėgas?
	Kaip greičiau galime pasiekti pagrindinį strateginį tikslą?	Kaip geriausia kovoti su priešininku?

Šiame vadovėlyje daugiausia kalbama apie policijos veikloje pasitaikančias ypatingas situacijas. Norint jas išspręsti, reikia įsivaizduoti pageidaujamą rezultatą. Jam pasiekti numatomi pagrindiniai tikslai ir prioritetai, kurie įgyvendinami sudarant išsamų veiklos planą.¹⁸

- Užsibrėžti tikslai vadinami strateginiais tikslais
- Detalus veiklos planas yra taktinis planas

Taktika¹⁹ – veikimo kryptis, skirta įgyvendinti strategiją.

Sistemos kūrimo projektas taip pat yra veikimo kryptis. Taktikos prigimtis gali būti sistemos kūrimo įgyvendinimo strategija.

¹⁷ „Oksfordo anglų kalbos žodynas“: taktika iš gr. kalbos žodžio *taktike* – ginkluotų pajėgų valdymo menas mūšio metu bei organizuojant operacijas. „Karybos žodynas“: taktika iš gr. kalbos žodžio *taktike* – kariuomenės rikiavimo menas; *tasso* – „rikiuoju kariuomenę“.

¹⁸ Šiame leidinyje nagrinėjamos policijos veiklos situacijos ir galimi taktiniai sprendimai bendrosios taktikos aspektais. Specialiosios taktikos aspektai nenagrinėjami, tai aukštesnės pakopos specialių policijos padalinių veiklos lygmuo (autorius V. Valecko pastaba).

¹⁹ Taktika – veiksmų rinkinys kaip įgyvendinti strategiją.

Taktika glaudžiai susijusi su operatyvine veikla ir nuo jos priklauso²⁰, taip pat nuo strategijos, kuria ir vadovaujamasi, kūrimo meno.

Didžiausią reikšmę taktikai turi technikos ir ginkluotės, tarnybos padalinio galimybių, jo savybių tobulinimas ir keitimas.

Strategijos kūrimas (planavimas)

Bendriausia reikšmė planavimas (vadyboje) yra valdymo ciklo funkcija, kurią įvykdžius apibrėžiami organizacijos tikslai ir nustatomi veiksmai bei priemonės tiems tikslams įgyvendinti.

Planavimas ir kitos valdymo ciklo funkcijos:

- organizavimas (skirti vykdytojus, deleguoti funkcijas, sudaryti grupes ir t. t.),
- vadovavimas (motyvuoti, vadovauti, bendrauti ir t. t.),
- kontrolė (tikrinti, kaip vykdomas planas, nustatyti nukrypimus, tikslinti planą ir t. t.). Galutinis kontrolės tikslas yra išspręsti problemas.

Planavimas yra pirminė valdymo funkcija. Jis yra kitų trijų funkcijų pagrindas. Tik parengus planą atsiranda galimybė parinkti vykdytojus, parengti struktūrą, deleguoti funkcijas ir paskirstyti užduotis, motyvuoti

²⁰ Operatyvinės veiklos paskirtis yra gauti reikiamą informaciją bei ją aprūpinti atitinkamas valstybines institucijas. Operatyvinė veikla yra žvalgybinio pobūdžio veikla, vykdoma derinant viešus ir slaptus informacijos gavimo būdus bei priemones. Naujasis kriminalinės žvalgybos įstatymas, įsigaliojęs 2013 m. sausį, pakeis Operatyvinės veiklos įstatymą. Žvalgyba reformuojama argumentuojant, kad ligšiolinė tvarka, kai operatyvinės veiklos procedūros naudojamos žvalgybos ir kontržvalgybos veikloje, nėra tinkamas, nes operatyvinė veikla pagal savo turinį nukreipta į nusikaltimų išaiškinimą, o žvalgyba ir kontržvalgyba – į rizikos veiksnių, pavojų ir grėsmių nustatymą bei informacijos apie tai pateikimą nacionalinį saugumą užtikrinančioms institucijoms. Kaip pagrindinės kriminalinės žvalgybos institucijos nurodytos Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba, Muitinės departamentas, Policijos departamentas, Specialiųjų tyrimų tarnyba, Vadovybės apsaugos departamentas, Valstybės sienos apsaugos tarnyba.

Kriminalinės žvalgybos pagrindinių institucijų teises ir pareigas taip pat turės Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos ir Valstybės saugumo departamentas, kai jų padaliniai atliks kriminalinės žvalgybos tyrimą. Įsigaliojus Kriminalinės žvalgybos įstatymui, galios neteks Operatyvinės veiklos įstatymas.

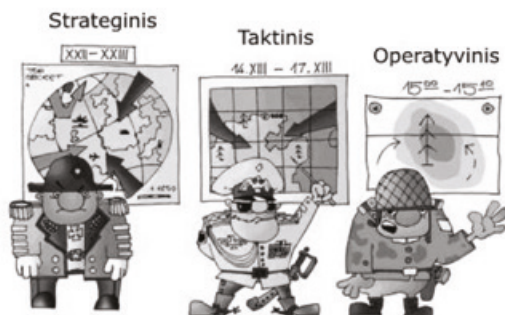
ti vykdytojus ir jiems vadovauti, užtikrinti vykdytojų bendravimą, vertinti jų darbo kokybę.

Planavimas turi specifinį ryšį su kontrole ir yra neatsiejamas nuo jos.

Planavimas pats savaime negarantuoja sėkmės, tačiau veda į ją.

Planavimas nėra sėkmės garantija. Įvairios studijos rodo, kad, esant vienodiems kitiems veiksams, planavimas užtikrina didesnę sėkmę įvairiose gyvenimo srityse.

Planavimas

Šaltinis: <http://1day-1step.livejournal.com/207363.html>

1 pav. Planavimas: strateginis, taktinis, operatyvinis.

Planavimo lygiai:

- I. Strateginis planavimas
  - II. Taktinis planavimas
  - III. Operatyvinis planavimas
  - IV. Operacijos lygmuo – sprendimų priėmimai
1. Strateginiai tikslai yra didelės apimties, abstraktūs. Jie sukonkretinami numatant policijos pajėgų, atliekančių daug veiksmų, kad būtų sėkmingai įgyvendinti tikslai, taktinės užduotys.
  2. Veiksmai turi atitikti esamą padėtį ir būti efektyvūs.

3. Iš daugybės savo veikloje atliekamų veiksmų policijai svarbu vykdyti tik tuos, kurie tinka konkrečiu atveju, šalina žalingus veiksnius, stabilizuoja padėtį ir priartina siekiamą tikslą.
4. Veiksmai turi būti atliekami techniškai teisingai, laiku, pakankamomis pajėgomis, tinkamoje vietoje: svarbu pasirinkti teisingiausius pajėgų išdėstymo variantus, atsižvelgti į nekontroliuojamų veiksmų įtaką bei numatyti galimus situacijos pokyčius. Trumpai tariant, pasirinkama veiksmų taktika.

Taktikos teorinė dalis tyrinėja mūšio dėsningumus, pobūdį ir turinį – *kuria mūšio rengimo ir vykdymo būdus*.

Praktinė taktikos dalis apima vadų, štabų ir pajėgų *veiklą rengiant ir vykdant mūšį*.

Policijos profesinės veiklos taktikos teorija ir praktika

• *Teorija* atsako į klausimus:

- Kas, kaip, kodėl, kada, kur...?
- Ką galime padaryti?
- Kokios mūsų galimybės?
- Ką galime patobulinti?
- Taisyklė, kurios reikia vengti: *“Who wants to protect everything, protects nothing.”²¹*

Policijos profesinės veiklos taktikos teorija

Teorija (*teorinis aspektas*) nagrinėja teisėtvarkos pažeidimų, krizių bei ekstremalių situacijų turinį ir pobūdį, atsiradimo priežastis ir sąlygas; atskleidžia policijos veiksmų tokiomis sąlygomis principus ir dėsningumus; nagrinėja policijos pajėgų galimybes likviduoti krizines ekstremalias situacijas ir jų pasekmes; nagrinėja ir tobulina policijos pajėgų kovines taktines galimybes atlikti tarnybines užduotis.

²¹ „Kas nori apsaugoti viską, neapsaugo nieko“. Sun Tzu. *Kovos menas* (autorius V. Valecko vertimas).

Policijos profesinės veiklos taktikos praktika

- PRAKTIKA atsako į konkrečios situacijos klausimus:
  - Kas konkrečioje situacijoje vyksta?
  - Kas gali ją spręsti?
  - Kokia informacija reikalinga?
  - Kokios priemonės, įranga reikalingi?
- Praktinis policijos profesinės veiklos taktikos aspektas aprėpia:
  - visų lygių vadovaujančio personalo veiklą;
  - visų policijos padalinių ir junginių vykdančio personalo veiklą ruošiantis tarnybinėms užduotims ir jas vykdam;
  - informacijos gavimą, rinkimą ir analizę apie esamą padėtį;
  - sprendimo priėmimą ir jo išaiškinimą pavaldiniams;
  - rengiamų priemonių planavimą²²;
  - policijos pajėgų parengimą ir mokymą (visų kategorijų pareigūnų), būtiną žinių lygį informacinių technologijų srityje.
  - visapusišką dalyvaujančių pajėgų materialinį ir techninį aprūpinimą;
  - dalyvaujančių pajėgų sąveikos organizavimą;
  - tiesioginį vadovavimą pajėgoms ir priemonėms bei valdymą.

Kriminalistikos taktika – tai mokslinių teiginių ir jais pagrįstų bei jų pagrindu rengiamų nusikaltimų ikiteisminio tyrimo ir teismo nagrinėjimo organizacijos bei planavimo taktinių būdų ir rekomendacijų, užtikrinančių teisėsaugos ir justicijos pareigūnų veiklos optimizavimą bei potencialių įrodymų suradimo, fiksavimo, tyrimo ir panaudojimo, sistema.²³

²² Planavimas turi remtis informacijos saugumo užtikrinimu, eliminuojant informacijos nutekimo galimybę (recenzento M. Marcinkevičiaus pastaba).

²³ Kurapka V. E., Matulienė S. *Kriminalistika. Teorija ir technika*. Vadovėlis. Vilnius: MRU, 2012.

Ypatingos situacijos samprata

*Ypatinga situacija*²⁴ – riaušės, masiniai neramumai, grupiniai veiksmai, kuriais pažeidžiama viešoji tvarka ar priešinamasi teisėsaugos pareigūnams, riaušės laisvės atėmimo vietoje ar grupinis pasipriešinimas laisvės atėmimo vietos administracijai, kai jų metu vyksta pogromai, padegimai, įkaitų grobimai ir kitokie tyčiniai veiksmai, taip pat laisvės atėmimo vietoje laikomų asmenų pabėgimas, įkaitų paėmimas ar kitokie tyčiniai veiksmai, šurkščiai pažeidžiantys laisvės atėmimo vietų vidaus tvarką²⁵.

- *Katastrofa* – tai didelė staigi ir netikėta nelaimė, įvykis, turintis tragiškų pasekmių.
- *Avarija* – tai netikėtas techninio įrenginio gedimas, nuostolingas technologinio proceso sutrikimas: sprogdymas, gaisras, transporto priemonių gedimas bei susidūrimas.

Veiklos režimai skirtingose situacijose

Režimas – tai tiksliai nustatyta tvarka.

Administracinių teisinių režimų klasifikavimas

Pagal galiojimo laiką:

- *laikinieji režimai / situacinio pobūdžio* (karo padėtis);
- *nuolatiniai režimai / veikiantys* (valstybės sienos apsaugos).

Pagal teritoriją:

- *galiojantys visoje valstybės teritorijoje* (karo padėtis);
- *galiojantys administracinio vieneto teritorijoje* (teisinis pasienio režimas).

Pagal režimo objektą:

- *teritoriniai režimai* (išskirtinė ekonominė zona, karantinas);

²⁴ Ypatinga situacija – tai aplinkybių visuma stichinei nelaimei, katastrofai ar avarijai išstikus atskirą objektą, ribotą teritoriją, regioną ar valstybę (LR sveikatos apsaugos ministerija. Higienos tarnybos veiklos ypatingomis situacijomis nuostatai. Sveikatos apsaugos ministro 1993-05-31 įsakymas Nr. 260).

²⁵ Viešojo saugumo tarnybos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 102-3935.

- *objektiniai režimai* (atominės energetikos, vandens telkinio);
- *daiktų, medžiagų, keliančių didelį pavojų arba turinčių svarbią valstybinę reikšmę, režimai* (ginklų, valstybinės paslapties dokumentų);
- *veiklos, arba funkciniai, režimai* (evakuacijos, munitinės).

Pagal reguliavimo dalyką:

- *gamtos apsaugos režimai* (draustiniai, kurortai);
- *viešosios tvarkos apsaugos režimai* (nepaprastoji padėtis);
- *valstybės saugumo režimai* (valstybės sienos).

Saugumo užtikrinimo režimai:

- *valstybės nacionalinį saugumą užtikrinantys režimai* (išvažiavimo iš šalies ir įvažiavimo į ją režimai, pasienio režimas);
- *visuomenės saugumą užtikrinantys režimai* (vizų režimas, pasų režimas);
- *visuomenės saugumą užtikrinantys režimai esant nepaprastajai padėčiai* (karo padėties režimas). Reikėtų paminėti, kad šie režimai taikomi tik tada, kai įprastos teisinės priemonės yra neveiksmingos.

Pagal administracinių teisinių režimų tikslą:

Režimai esant ypatingajai valstybės padėčiai:

- nepaprastosios padėties;
- karo padėties;
- valstybės sienų apsaugos;
- kiti.

Legitimūs²⁶ režimai:

- leidimų;
- legalizuojami.

²⁶ Lot. *legitimus* – įstatymiškas.

Funkciniai režimai:

- paprastieji (telefono ryšio, komunalinių paslaugų);
- specialūs (vartotojų teisių apsaugos).

Operacija – koviniai veiksmai vienam uždaviniui atlikti.

Tai gali būti puolimo operacija, gelbėjimo operacija, stabdymo, blokavimo operacija ir pan.

Operacijos tikslas – galutinis veiksmų rezultatas, kurį pajėgos turi pasiekti operacijos metu. Nustato aukštesnis vadas. Operacijos tikslas pasiekiamas nuosekliai vykdant žvalgybines užduotis.

Operacijos vykdymo sprendimas (OVS) – vado nustatyta užduoties vykdymo tvarka ir būdai. Operacijos vykdymo sprendimą sudaro operacijos sumanymas, užduotys pajėgoms, sąveikos, aprūpinimo ir valdymo pagrindai. OVS yra ginkluotų pajėgų valdymo pagrindas. Sprendimas priimamas išsiaiškinus veiklos užduotį ir įvertinus padėtį. Duomenis, reikalingus priimti OVS, pateikia štabai, specialiųjų dalinių ir tarnybų vadai bei viršininkai. OVS priimamas remiantis žemėlapiu, o pasitaikius pirmai progai tikslinamas vietovėje. Sausumos pajėgų padalinio mūšio sprendimas beveik visada priimamas vietovėje. OVS detalizuojamas planuojant operaciją, išdėstomas žemėlapyje ir paaiškinime. Kovinių veiksmų vykdymo sprendimas, išdėstytas žemėlapyje ir aiškinamajame rašte, kartu yra ir kovos planas.

Operacijos etapas – operacijos dalis, kurios metu padaliny (junginys) vykdo vieną operatyvinę užduotį; ją įvykučius iš esmės turi pasikeisti bendra padėtis ir susidaryti tolesniems veiksams palankios sąlygos.

Šiuolaikinė karo meno teorija numato dvejopą operacijos skaidymą dalimis: savarankiška operacija skaidoma užduotimis, sąveikaujančios operacijos – etapais.

Operacijos skaidomos dalimis jas planuojant, tyrinėjant (analizuojant), aprašant.

Žvalgybinė užduotis – aukštesnio viršininko užduotis padaliniui (junginiui) operacijos metu pasiekti tam tikrus tikslus nustatytu laiku. Įvykdyta žvalgybinė užduotis lemia visos operacijos sėkmę.

Policijos operacijos

Bendra operacija – Europos Sąjungos teisės aktuose ar Lietuvos Respublikos tarptautinėse sutartyse numatyta viešosios tvarkos ir saugumo palaikymo bei nusikalstamų veikų prevencijos tikslais bendro patruliavimo, antiteroristinė, pagalbos teikimo didelių susibūrimų ir panašių didelių renginių, nelaimių ar didelių avarių atvejais operacija Lietuvos Respublikos teritorijoje, vykdoma pasitelkus Europos Sąjungos ir (ar) asocijuotų Šengeno valstybių narių teisėsaugos pareigūnus, arba operacija Europos Sąjungos ir (ar) asocijuotų Šengeno valstybių narių teritorijoje, vykdoma pasitelkus Lietuvos Respublikos policijos pareigūnus.²⁷

Taktinės operacijos požymiai, klasifikacija ir atlikimo etapai

- taktinę operaciją sudaro procesinių ikiteisminio tyrimo, žvalgybinių ir kitų veiksmų sistema,
- visi veiksmai yra suderinti tarpusavyje ir sudaro bendrą veiksmų planą,
- taktinės operacijos tikslas – spręsti konkretų neteisėtos veikos tyrimo uždavinį,
- taktinei operacijai turi vadovauti vienas asmuo (paprastai – ikiteisminio tyrimo pareigūnas arba prokuroras),
- taktinė operacija vykdoma konkrečioje tyrimo situacijoje.

Specialioji policijos operacija – vieno arba kelių policijos padalinių darnių veiksmų visuma, siekiant įvykdyti nustatytą užduotį.

Operatyvinė grupė – tai įvairių policijos veiklos specializacijų pareigūnų grupė, kuri pirmoji atvyksta į įvykio vietą.

²⁷ Lietuvos Respublikos policijos veiklos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 90-2777. Aktuali redakcija: 2012-01-07.

Operatyvinės padėties analizė – tai vienas svarbiausių policijos operatyvaus reagavimo padalinių veiklos organizavimo elementų, pasireiškiantis nusikalstamumo būklės tyrimu, jo tendencijų, atsiardimo sąlygų ir priežasčių nustatymu.

Operatyvinės veiklos taktika²⁸ – būdai ir metodai, taikomi siekiant teigiamų rezultatų mažiausiomis laiko, pajėgų ir priemonių sąnaudomis, sprendžiant operatyvaus pobūdžio taktinius uždavinius.

1.4. Taktiniai reikalavimai, keliami tarnybinėms užduotims vykdyti

Bendrieji taktiniai reikalavimai

1. Teisėtumas;
2. Visuomenės saugumo užtikrinimas;
3. Policijos pareigūnų saugumo užtikrinimas;
4. Labai geras psichologinis, kovinis pasirengimas ir būtinų specialių²⁹ žinių turėjimas;
5. Didelis aktyvumas;
6. Veiksmų ryžtingumas ir nepertraukiamumas;
7. Veiksmų netikėtumas;
8. Nuolatinė ir nepertraukiama sąveika;
9. Pagrindinių pajėgų sutelkimas laiku ties pagrindiniu tarnybos tikslu;
10. Kovinių ir taktinių galimybių panaudojimas;
11. Dažnas policijos pajėgų pergrupavimas;
12. Visapusiškas materialinis-techninis aprūpinimas;
13. Laiku teikiamas pastiprinimas;
14. Nenutrūkstamas ir užtikrintas valdymas pajėgomis;
15. Numatytų tikslų ir uždavinių įgyvendinimas.

²⁸ Kriminalinės žvalgybos įstatymo kontekste šie veiklos uždaviniai profesinės kompetencijos ir profesinio rengimo klausimais policijos padaliniuose igauna kolizinį pobūdį, atsiranda sąvokų painiava (autorius V. Valecko pastaba).

²⁹ Šiandien ir policijos patruliams labai svarbu turėti informacinių technologijų srities pagrindus (recenzento M. Marcinkevičiaus pastaba).

Organizacinė profesinės veiklos valdymo sandara

Organizavimas – tai plano įgyvendinimo organizacinės sistemos (pareigūnų, dalyvaujančių įgyvendinant planą, pareigų, darbų ir tarpusavio ryšių) sudarymas, t. y. toks veiklos, vadovų ir išteklių paskirstymo tarnybos nariams ir jų suderinimo procesas, kuris leidžia jiems pasiekti tarnybos tikslus.

Organizavimo veikla vadovai siekia parodyti, kad jų tarnybos, padaliniai (įstaigos) gali gyvuoti ilgai, todėl sukuriamos nekintamos, aiškos veiklos ribos (kompetencijos), pagal kurias galėtų kartu dirbti ir siekti tarnybos tikslų visi jos nariai. Organizavimas glaudžiai susijęs su tarnybos valdymo struktūra, ypač įgyvendinant ilgalaikius, strateginius planus. Tačiau valdymo struktūros sudarymas ir organizavimas – skirtingi dalykai. Organizacinė struktūra kuriama nuolatiniams tarnybos valdymo tikslams įgyvendinti bei procesams valdyti, o organizavimo funkcija užtikrina kiekvieno konkretaus plano organizacines priemones.

Organizacinė valdymo sandara – tai pareigų, teisių ir atsakomybės paskirstymo forma tarpusavyje susijusiems funkciniais vienetams, atliekantiems konkrečius valdymo veiksmus.

Organizuodamas valdymą vadovas neturi siekti keisti žemesniųjų vadovų. Tokia galimybė yra, jeigu organizacinė dokumentacija, naudojama valdymui, parengta kokybiškai: pavaldiniai vadovaujasi valdymo dokumentacija, ima iš jos informaciją ir konkrečius nurodymus dėl veiksmų skirtingomis situacijomis. Suprantama, esant valdymo dokumentuose nenumatytoms keblioms situacijoms, jie kreipiasi tiesiog į vadovą ir šis jiems duoda papildomų nurodymų. Juo rečiau kreipiamasi, juo geriau organizuotas valdymas, juo kokybiškesnė valdymo dokumentacija.

Organizuojant priimto sprendimo vykdymą, svarbu susidomėti ir sąlygų, reikalingų sprendimui įgyvendinti, buvimu, ir pavaldinių laiko, jėgų ir priemonių racionaliui paskirstymu, ir pavaldiniams atsirandančiais sunkumais vykdant užduotį. Vadovo įsikišimas laiku, pirmesnių nurodymų detalizavimas gali pavaldiniams pagelbėti vykdant užduotis ir gerinti kokybę, taupyti darbo sąnaudas ir greičiau įvykdyti užduotį.

Atskirai duodami nurodymai įgyvendinant sprendimą – reikalingas žmonių valdymo komponentas.

Siekiant užtikrinti tinkamą policijos pajėgų valdymą, patvirtintos Vieningos pajėgų valdymo sistemos naudojimo taisyklės.³⁰

Taisyklėse vartojamos sąvokos:

Policijos pajėgų vienetas (toliau – PPV) – policijos tarnybinė transporto priemonė, kurios duomenys yra įrašyti į VPVS ir kuri yra priskirta bent prie vienos I arba II lygio grupės.

PPV pareigūnas – policijos pareigūnas (patrulis, apylinkės inspektorius ir pan.), dirbantis su PPV, kuriame yra įmontuota VPVS įranga.

PPV statusas – PPV būseną esamuoju metu („Laisvas“, „Užimtas“, „Įvykio vietoje“ ir pan.).

Geografinė zona – VPVS nustatyta (aiškiai apibrėžta) teritorija. Teritorinės policijos įstaigos, policijos komisariato nustatyta geografinė zona atitinka teritorinės policijos įstaigos, policijos komisariato veiklos teritoriją. Teritorinės policijos įstaigos, policijos komisariato veiklos teritorija gali būti skaidoma ir į mažesnes geografines zonas (pvz., patruliuojimo maršrutus).

1.5. Tarnybos organizavimo ir vykdymo pagrindai

Vienas iš pagrindinių visų policijos sistemos struktūrinių padalinių veiklos efektyvumo veiksnių – gera policijos organizacijos valdymo struktūra. Kad policijos veikla būtų produktyvi, būtinas kompetentingas valdymas, kurį gali užtikrinti tik kvalifikuoti, profesionalūs, lyderiais pripažinti vadovai. Lietuvoje, kaip ir kitose užsienio valstybėse, kyla būtinybė efektyviai parengti visų grandžių policijos vadovus. Be to, jau einant vadovo pareigas, gali atsirasti poreikis atnaujinti ir plėtoti žinias, įgyti ir tobulinti svarbius valdymo gebėjimus ir įgūdžius.³¹

³⁰ Lietuvos policijos generalinio komisaro 2010-09-06 įsakymas Nr. 5-V-705 „Dėl vieningos pajėgų valdymo sistemos naudojimo taisyklių patvirtinimo“.

³¹ Policijos įstaigų struktūrinių padalinių vadovų kvalifikacijos tobulinimo programa. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2009-03-18 įsakymas Nr. 5-V-198.

Asmeniui, pasirinkusiam policininko profesiją, visuomenė kelia labai didelius reikalavimus. Bet kokioje situacijoje jis turi elgtis ir veikti kompetentingai, pavojaus akivaizdoje neprarasti savitvartos ir, nepaisydamas kilusios grėsmės savo ar kito asmens gyvybei ar sveikatai, stoti į kovą su nusikaltėliu. Policijos pareigūnams dažnai tenka susidurti su linkusiais nusikalsti asmenimis ir patiems patirti smurtą.

Išanalizavus užsienio šalių ir Lietuvos organizacijų patirtį, galima apibendrinti:³²

- 70–80 proc. veiklos nesklandumų lemia neveiksmingas vadovavimas, blogai veikianti vadybos sistema arba jos nebuvimas,
- 20–30 proc. trūkumų priežastis yra darbuotojų klaidos arba jų kompetencijos trūkumai.

Įstatymų leidyba nesugeba greitai prisitaikyti prie sparčiai kintančių gyvenimo sąlygų. Daugelio šalių policijos veikloje aktuali tampa diskrecijos taikymo problema. Diskrecijos teisės įgyvendinimas užtikrina nenutrūkstamą ir efektyvią policijos veiklą bei skatina kritinį mąstymą.

Policijos įstaigų strateginio veiklos (rezultatų) planavimo sistema sudaro:

- tarpusavyje susiję policijos įstaigų strateginio veiklos (rezultatų) planavimo ir stebėsenos bei atsiskaitymo už rezultatus dokumentai;
- policijos strateginio veiklos (rezultatų) planavimo sistemos subjektai (policijos įstaigos);
- teisės aktai, reglamentuojantys strateginio veiklos (rezultatų) planavimo ir stebėsenos bei atsiskaitymo už rezultatus dokumentų rengimą;
- policijos įstaigos strateginio veiklos plano rengimas, įgyvendinimo stebėsenos ir atsiskaitymas už rezultatus.

Strateginis veiklos planavimas policijos įstaigai suteikia galimybę:

³² Ruževičius J., Kasperavičius R. Lietuvos policijos veiklos kokybės tobulinimo galimybės. *Verslo ir teisės aktualijos*. 2008, 2: 119–36.

- analizuoti ir vertinti save kaip vientisą ir savarankišką sistemą bei siekti, kad visi jai pavaldūs padaliniai įgyvendintų užsibrėžtus tikslus ir uždavinius;
- aiškiau suvokti savo, kaip vienos iš svarbiausių policijos sistemos sudedamosios dalies, tikslus bei racionaliau paskirstyti ir veiksmingiau panaudoti finansinius, materialinius informacinius bei darbo išteklius planuojamai veiklai vykdyti;
- geriau koordinuoti bei planuoti pavaldžių padalinių veiklą ir ją tikslinti atsižvelgiant į aplinkos pokyčius;
- objektyviau vertinti policijos įstaigos ir jos darbuotojų veiklą pagal iš anksto suplanuotus siektinus konkrečius rezultatus bei užtikrinti objektyvesnę policijos darbuotojų motyvaciją, taip pat geriau kontroliuoti, kaip siekiama tikslų, įgyvendinami uždaviniai ir vykdomos priemonės.

Strateginis požiūris leidžia geriau koordinuoti ir planuoti policijos padalinių veiklą ir ją tikslinti atsižvelgiant į aplinkos pokyčius, objektyviau vertinti policijos įstaigos ir jos darbuotojų veiklą pagal iš anksto suplanuotus siektinus konkrečius rezultatus, užtikrinti didesnę policijos darbuotojų motyvaciją, atidžiau kontroliuoti, kaip siekiama tikslų, įgyvendinami uždaviniai ir vykdomos numatytos priemonės.

Policijos veiklos strateginis tikslas „Gerinti teikiamų paslaugų kokybę efektyvinant policijos veiklą“ (Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos 2010–2012-ųjų metų strateginis veiklos planas)³³.

2011 m. atliktos visuomenės nuomonės apklausos duomenimis, 58 proc. gyventojų pasitiki policija, t. y. 2 procentiniais punktais mažiau negu 2010 m.³⁴

Apie policijos profesiją – visuomenės nuomonė. Klausiamo: kur ir kokiomis sąlygomis yra dirbamas šis darbas? Darbas atliekamas patalpoje ir lauke – tai priklauso nuo užimamų pareigų ir darbo specifikos. Taip

³³ Lietuvos policijos generalinio komisaro įsakymu patvirtinta *policijos įstaigų strateginio veiklos (rezultatų) planavimo metodika*, kuri nustato policijos įstaigų strateginio veiklos (rezultatų) planavimo sistemą, strateginio veiklos plano rengimo ypatumus ir tipinę jo struktūrą bei planavimo etapus ir terminus.

³⁴ Policijos departamento prie VRM pažyma apie policijos įstaigų veiklą ir nusikalstamumą 2011 metais. Vilnius, 2012.

pat tikėtinas darbas kintančiomis oro sąlygomis ir nenormuotos darbo valandos.

Gyventojų apklausos duomenimis, nusikalstamumo problema šiek tiek aktualesnė didmiesčiuose nei mažesniuose miestuose bei kaimuose. Iš visų per 2011 m. užregistruotų nusikalstamų veikų 58 005, arba 72,9 proc., sudaro miestuose užregistruotos nusikalstamos veikos, kaimo vietovėse užregistruota 20 968, arba 26,4 proc., visų užregistruotų nusikalstamų veikų. Nusikalstamų veikų skaičius miestuose, palyginti su 2010 m., padidėjo 1,6 proc., o kaimo vietovėse – 4,6 proc.

Nusikalstamų veikų tankumas miestuose ir kaimo vietovėse sudarė atitinkamai 2 692 ir 1 972 nusikalstamas veikas 100 tūkst. gyventojų.

Teisėtvarkos tikslų įgyvendinimas

Bendrieji uždaviniai:

1) kurti saugią aplinką, teikti būtinas visuomenei policijos paslaugas, vykdyti eismo saugumo kontrolę, nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų prevenciją, ikiteisminį tyrimą, migracijos ir tranzito per Lietuvos Respublikos teritoriją kontrolę ir kitas viešosios policijos funkcijas;

2) stiprinti nusikalstamų veikų atskleidimo ir tyrimo bei kitas kriminalinės policijos funkcijas;

3) diegti veiksmingas veiklos administravimo, planavimo ir kontrolės sistemas (investuoti į informacines sistemas, kurios pagerintų policijos teikiamų paslaugų kokybę).

Policijos departamento 2011–2013 m. strateginiame plane suformuluoti du strateginiai tikslai: „Gerinti policijos teikiamų paslaugų kokybę“ ir „Stiprinti policijos pareigūnų profesinį mokymą“.³⁵

Strateginis tikslas „Stiprinti policijos pareigūnų profesinį mokymą“ suformuluotas atsižvelgiant į tai, kad Policijos personalo rengimo patirtis ir Europos šalių policijos praktika parodė, jog policija turi eiti profesinio, o ne akademinio mokymo keliu, nes didžioji dalis darbuotojų (ne vadovai) turi būti praktinio darbo specialistai. Rengiant policininką turi būti siekiama suteikti profesinių žinių ir ugdyti praktinius įgūdžius. Tikslas

³⁵ Policijos departamento prie VRM pažyma apie policijos įstaigų veiklą ir nusikalstamumą 2011 metais. Vilnius, 2012.

yra aiškus ir vientisas, jis įgyvendinamas pagal Policijos departamento biudžeto programą „Policijos pareigūnų mokymas ir profesinės kvalifikacijos tobulinimas“.

Policijos teikiamų paslaugų kokybei gerinti numatyti reagavimo į pranešimus apie įvykį pagal prioritetus kriterijai:

1) policijos reagavimas (atvykimas) į įvykius pagal *A tipo įvykių kategoriją*, maksimali reagavimo trukmė – 12 min.

Esant tokios kategorijos pranešimui ir atsižvelgiant į įvykio aplinkybes, kai reikia operatyviai reaguoti, policijos patrulis į įvykio vietą siunčiamas nedelsiant (siekiama, kad į įvykio vietą pareigūnas atvyktų per 10 min.³⁶).

2) policijos reagavimas (atvykimas) į įvykius pagal *B tipo įvykių kategoriją*, maksimali reagavimo trukmė – 20 min.

Jei yra duomenų, kad pranešimas apie įvykį priskiriamas B kategorijai ir, atsižvelgiant į įvykio aplinkybes, reikia reaguoti operatyviai, į įvykio vietą siunčiamas arčiausiai įvykio vietos esantis laisvas policijos patrulis.

Gavus kelis pranešimus apie įvykius, priskirtinus A ir (ar) B kategorijoms, pirmiausia reaguojama į A kategorijos pranešimą apie įvykį.

3) policijos reagavimas (atvykimas) į įvykius pagal *C tipo įvykių kategoriją*, maksimali reagavimo trukmė – 1 val.

Esant C kategorijai, kai operatyviai reaguoti ir apžiūrėti įvykio vietos nebūtina, pranešėjui telefonu siūloma atvykti į VPK struktūrinį padalinį, prižiūrintį įvykio teritoriją, arba į bet kurį kitą artimiausią policijos įstaigos struktūrinį padalinį. Pranešėjui atsisakius atvykti, į įvykio vietą siunčiama operatyvinė grupė.

Policijos veiklos bendrasis skirstymas

1. Įprastas (kasdienis) darbas:

- jo sėkmė priklauso nuo policijos ir visuomenės tarpusavio sąveikos.³⁷

³⁶ Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato struktūrinių padalinių pareigūnų reagavimas į iškvietus Operatyvaus valdymo skyriaus informacija.

³⁷ Per apklausas gyventojai įvardija priemones, kurioms reikėtų skirti daugiausia dėmesio: skirti daugiau policininkų patruliuoti viešose vietose; greičiau reaguoti į pranešimus apie teisės pažeidimus.

2. Ypatingas:

- reagavimas į pranešimus apie nusikaltimus, įvykius.

Policijos veiklos skirstymas pagal intensyvumą (darbo režimai):

1. Įprastas (kasdienis).

2. Ypatingas:

- reagavimas į pranešimus apie nusikaltimus, įvykius;
- ypatinga operatyvinė padėtis.

ĮPRASTAS (KASDIENIS) DARBAS

Policijos pareigūnų reagavimas į iškvietimus. Reaguojant į gautą pranešimą apie rengiamą, daromą ar padarytą nusikalstamą veiką, laikomasi tam tikros tvarkos.

A kategorijos pranešimas apie įvykį – pranešimas apie padarytą labai sunkų, sunkų ar apysunkį nusikaltimą, apie gresiantį pavojų nukentėjusiojo gyvybei, sveikatai ar didelės vertės turtui.

B kategorijos pranešimui priskiriami pranešimai apie padarytą sunkų, apysunkį ar nesunkų nusikaltimą (esant sunkiai nukentėjusiojo būklei, iškilus pavojui jo gyvybei, sveikatai, stingant informacijos apie nukentėjusiojo būklę; yra pavojus dėl neteisėto turto pasisavinimo arba jo sunaikinimo; teisės pažeidėją sulaukė policijos įgaliojimų neturintis asmuo).

C kategorijos pranešimas apie įvykį – tai pranešimas apie padarytą apysunkį, nesunkų nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą, kai asmens, kuriam reikalinga policijos pagalba, būklė nėra sunki, nukentėjusiojo gyvybei arba jo didelės vertės turtui pavojus negresia.

Kai C kategorijai priskiriamas pranešimas apie eismo įvykį, kuriame dalyvavo ne daugiau kaip dvi transporto priemonės ir įvykio metu žmonės nenukentėjo, o visi su eismo įvykiu susiję eismo dalyviai, vertindami eismo įvykio aplinkybes, dėl jų sutaria, pranešėjui siūloma nubraižyti eismo įvykio deklaraciją ir vykti į draudimo įstaigą.

YPATINGA PADĖTIS

Ypatinga operatyvinė padėtis:

1. Sudaromi atitinkami operatyviniai planai.
2. Paskelbiamas pavojaus signalas; pagal išskvietimo schemą surenkami visi, dalis ar tam tikrų kategorijų pareigūnai. Jiems pavedamos (tikslinamos) konkrečios užduotys.
3. Parengiami funkcionuoti atitinkami valdymo aparatai (formuojamas vadovaujantis personalas ar štabas).
4. Tikslinami operatyviniai planai, atliekami laiko skaičiavimai tarnybinėms užduotims vykdyti, užtikrinant materialinę-techninę aprūpinimą bei vykdančio personalo saugumą.
5. Didinamas budinčių transporto priemonių skaičius.
6. Policijos personalui išduodamos specialios priemonės, ginklai, individualios apsaugos priemonės, kita būtina įranga ar technika.
7. Parengiamas naudoti rezervas.
8. Imamasi priemonių visuomenės saugumui užtikrinti (informuojami, surenkami, evakuojami žmonės).
9. Tikrinamos visos ryšių sistemos.
10. Stiprinama ypatingų objektų apsauga.
11. Numatomoms įvykio pasekmėms likviduoti parengiamos gydymo įstaigos, avarinės tarnybos.

*Ypatinga situacija*³⁸ – tai aplinkybių visuma stichinei nelaimei, katastrofai ar avarijai ištikus atskirą objektą, ribotą teritoriją, regioną ar valstybę.

*Ypatinga situacija*³⁹ – riaušės, masiniai neramumai, grupiniai veiksmai, kuriais pažeidžiama viešoji tvarka ar priešinamasi teisėsaugos pareigūnams, riaušės laisvės atėmimo vietoje ar grupinis pasipriešinimas laisvės atėmimo vietos administracijai, kai vyksta pogromai, padegimai, grobiami įkaltai, kai pabėga laisvės atėmimo vietoje laikomi asmenys,

³⁸ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 1993-05-31 įsakymas Nr. 260.

³⁹ Lietuvos Respublikos viešojo saugumo tarnybos 2006-09-19 įstatymas Nr. X-813.

paimami įkaltai ar atliekami kitokie tyčiniai veiksmai, šturkščiai pažeidžiantys laisvės atėmimo vietų vidaus tvarką.

Ypatingų situacijų metu pakinta policijos darbo režimas, atsiranda naujų funkcijų užtikrinant viešąją tvarką ir kovojant su nusikalstamumu.

Bendrosios funkcijos esant ypatingoms situacijoms:

- apsupti ir saugoti ypatingos situacijos vietą;
- atlikti priešgaisrinius ir neatidėliotinus gelbėjimo veiksmus;
- palaikyti ir sustiprinti viešąją tvarką apsupimo zonoje ir už jos;
- įrengti KPP;
- sustiprinti valstybinių įstaigų apsaugą;
- apsaugoti piliečių turtą ir vertybes;
- informuoti visuomenę apie pavojingos zonos ribas;
- atlikti aiškinamąjį darbą visuomenėje, siekiant išvengti panikos;
- stebėti specialų teisinį režimą ir tvarką;
- įtraukti evakuotus žmones į apskaitą ir surašyti juos;
- nustatyti žuvusiųjų ir sužeistų asmenų tapatybę;
- palaikyti viešąją tvarką ir prižiūrėti eismą evakuacijos metu;
- teikti pagalbą evakavimo tarnyboms ir komisijoms;
- teikti pagalbą medicinos tarnyboms, lydėti jas;
- teikti pagalbą kitoms tarnyboms ieškant transporto žmonėms evakuoti;
- uždaryti sugriautus kelius, juos pažymėti, pastatyti ženklus, reguliuoti eismą;
- vykdyti evakuoti skirto transporto apskaitą, tikrinti jį, saugoti;
- vykdyti įvykio liudytojų paiešką ir apklausą;
- vykdyti ieškomų asmenų paiešką;
- teikti pagalbą tarnyboms, atliekančioms išankstinius tarnybinius patikrinimus;
- atlikti profilaktinius, operatyvinius paieškos, stebėjimo ir administracinius veiksmus.

Ypatingos situacijos

- Krizinės situacijos
- Ekstremalios situacijos

Krizinė situacija

- (incidentas) susidaro paastrėjus operatyvinei padėčiai, kurią sukelia aktyvūs ginkluotų ir kitų ypač pavojingų nusikaltėlių, nusikalstamų grupių veiksmai.

Ekstremali situacija

- padėtis, kuri atsiranda dėl gamtinio, techninio, ekologinio ar socialinio pobūdžio priežasčių ar karo veiksmų ir lemia staigų bei didelį pavojų žmonių gyvybei ar sveikatai, turtui, gamtai arba žmonių žūtį, sužalojimus ar turtinius nuostolius.

Ekstremalių situacijų priežasčių rūšys:

- 1) **gamtinės** – dideli klimatiniai sąlygų pokyčiai, sukeliantys stichines nelaimes, masinius miškų ir durpynų gaisrus, geologiškai pavojingus reiškinius, ypač pavojingas arba masines epidemijas, epizootijas, epifitotijas;
- 2) **techninės** – įvairių technologinių procesų sutrikimai, dėl kurių kyla gaisrai, įvyksta sprogimai, į aplinką patenka cheminių ir radioaktyviųjų teršalų, griūva pastatai, įvyksta įvairių transporto rūšių avarijos, energetikos, magistralinių vamzdynų avarijos ir kiti ekstremalūs įvykiai, būdingi pramonės objektams ir komunikacijoms;
- 3) **ekologinės** – priežastys, sukeliančios sausumos būklės, atmosferos sudėties ir savybių, hidrosferos būsenos pokyčius;
- 4) **socialinės** – masinės riaušės ir neramumai, blokados, provokacijos, diversijos, teroro aktai, taip pat kariniai veiksmai Lietuvos ar kaimyninės valstybės teritorijoje.

Ekstremalus įvykis⁴⁰ – nustatytus kriterijus atitinkantis, pasiekęs ar viršijęs gamtinis, techninis, ekologinis ar socialinis įvykis, keliantis pavojų gyventojų gyvybei ar sveikatai, jų socialinėms sąlygoms, turtui ir (ar) aplinkai.

⁴⁰ Lietuvos policijos generalinio komisaro 2010-06-30 įsakymas Nr. 5-V-553, Policijos įstaigų operatyvaus valdymo padalinių darbo organizavimo instrukcija.

- **Ekstremalaus įvykio kriterijai** – stebėjimais ir skaičiavimais nustatyti arba tarptautinėje praktikoje naudojami fizikiniai, cheminiai ar geografiniai įvykio mastą ir padarinius apibūdinantys dydžiai, kuriuos pasiekęs ar viršijęs įvykis laikomas ekstremaliu. Ekstremalaus įvykio kriterijus nustato Vyriausybė ar jos įgaliota institucija.
- **Ekstremalaus įvykio židiny** – gamtinių, techninių, ekologinių ar socialinių įvykių paveikta teritorija, kurioje kilo gaisrai, įvyko pastatų ar kitų inžinerinių statinių griūtys, radioaktyviosiomis, cheminėmis ar biologinėmis medžiagomis, skysčiais, dujomis ar aerozoliais buvo užteršta aplinka ir joje žuvo žmonės ar susidarė pavojus žmonių gyvybei ar sveikatai.

Incidentas – ekstremali vietinio pobūdžio situacija, paprastai neišplintanti už vieno objekto ribų.

1.6. Operatyvaus planavimo pagrindai

Policijos darbe būtina turėti kompleksinių žinių – ne vien apie teisę, bet ir apie nusikaltimų priežastis, susisteminti ir tobulinti pareigūnų žinias, įgyti gebėjimą sukaupią teorinę ir praktinę patirtį taikyti planuojant policijos padalinių veiklą⁴¹.

Svarbią vietą užima bendradarbiavimas ir policijos sistemoje, ir su policijai giminingomis institucijomis.

Veiklos sėkmė priklauso nuo policijos pareigūnų kvalifikacijos, teorinių žinių ir praktinės patirties, gerų norų nuolat tobulėti.

Operatyvaus planavimo etapai

Koncepcija – idėja, teoriniai ir metodologiniai nagrinėjimo bei pagrindimo metodai, įgyvendinimo būdai ir sąlygos.

Kiekviena problema teisėsaugos ar nusikalstamumo kontrolės srityje pirmiausia sprendžiama sukuriant koncepciją.

---

⁴¹ Labai svarbu tobulinti informacinių technologijų žinias, nes dauguma nusikalstamų veikų padaroma elektroninėje erdvėje (recenzento M. Marcinkevičiaus pastaba).

Prognozė – mokslinis teisėtvarkos, visuomenės, ekonomikos, nusi-
kalstamumo būklės ateityje numatymas.

Gali būti kuriamos laikotarpio prognozės, dažniausiai jos naudoja-
mos strateginiam valdymui.

Planas – užduočių, priemonių, veiksmų visuma, skirta tikslui pa-
siekti, turinti konkretų baigtinį rezultatą, įvykdoma policijos tarnybų,
padalinių, atskirų pareigūnų suderinta veikla, naudojant didelę išteklių
dalį.

Planavimas – parengti veiksmų planus iškeltiems tikslams įgyven-
dinti.

- Operatyvinis (specialus) planavimas yra svarbiausias elementas
rengiant policijos pajėgas greitai ir veiksmingai reaguoti į bet ko-
kio pobūdžio ypatingas situacijas.
- Planavimas yra viena pagrindinių valdymo funkcijų.
- Tai policijos įstaigų veikla, siekiant sukurti poveikio priemonės
teisėtvarkai ir visuomenės saugumui bendromis policijos pajėgų
pastangomis užtikrinti.

Operatyvinis planavimas – tai taktinio planavimo tęsinys, suda-
rant veiklos programas ir konkrečius padalinių uždavinius pagal kon-
krečias darbo vietas.

Pagrindiniai **operatyvinių planų tipai**: operatyvinis kalendorinis
planas, pamainos paros užduotis ir užduoties vykdymo, neperžengiant
veiklos (proceso) ribų, planas-grafikas.

APIBENDRINIMAS

Strategija – sprendimų visuma, apibrėžianti organizacijos svarbiau-
sius ateities tikslus ir veiksmus bei priemones tiems tikslams pasiekti. Ji
siejama su organizacija, kuri plačiąja prasme suprantama kaip žmonės
bendrai veikti vienijanti sistema, turinti savo funkcionavimo tikslus ir
priemones tiems tikslams įgyvendinti.

Strateginis planavimas bei veikimas pagal tuos planus sudaro atskirą valdymo procesą, kurį vadiname strateginiu valdymu.

- *Tikslinis valdymas.* Tikslas – tai, ką tu nori pasiekti savo veikla. Geras tikslas turi būti: konkretus, kad būtų atliekama tik reikalinga veikla; realus (ne per sunkus); išmatuojamas, kad būtų galima tirti pažangą ir kad žinotume, kada jį pasiekėme; numatytas laiko atžvilgiu – turi būti aišku, per kiek laiko jį būtina atlikti.
- *Strateginis valdymas* apima valdymo funkcijas (planavimą, organizavimą, vadovavimą, kontrolę), kurios sudaro uždarą valdymo ciklą.
- *Planavimas* – pirminė valdymo funkcija. Ji yra kitų trijų funkcijų – organizavimo, vadovavimo ir kontrolės – pagrindas.

Planavimo paskirtis – atsakyti į klausimus dėl organizacijos veiklos perspektyvų ir galimų būdų pasiekti užsibrėžtus tikslus;

Organizavimo paskirtis – sukurti organizacines prielaidas, leidžiančias žmonėms ir jų grupėms veiksmingai siekti užsibrėžtų tikslų;

Motyvavimo paskirtis – skatinti žmones imtis atitinkamos veiklos;

Koordinavimo paskirtis – siekti, kad žmonės bei jų grupės, veikdamos tam tikroje struktūroje, palaikytų vieni kitus ir atskiri procesai būtų derinami laiko atžvilgiu;

Kontrolės paskirtis – garantuoti standartų nustatymą.

Operatyviniai planai

Operatyvinių planų paskirtis:

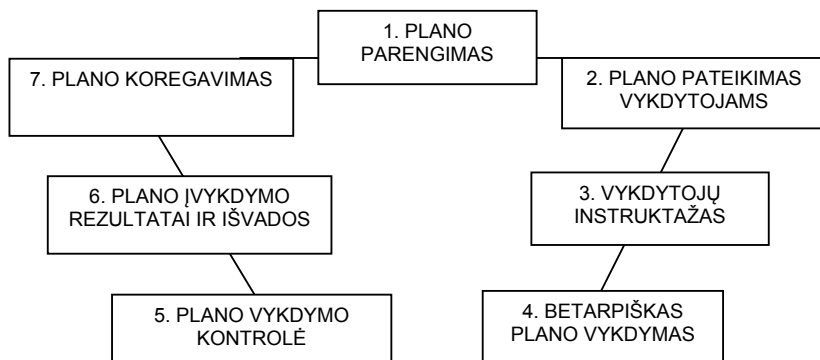
- nustatyti pajėgų reagavimą ir koordinavimą esant konkrečiam įvykiui;
- pasitelkti kitas (kitų institucijų) pajėgas;
- pasiekti konkretų tikslą.

Operatyvinių planų struktūra

- plano tikslas;
- plano lygiai;
- asmenys, galintys įvesti (paskelbti) planą, asmenys, vadovaujantys pajėgoms;
- plano įvedimo (skelbimo) tvarka;
- štabas, koordinuojantis plano veiklą, jo teisės, uždaviniai ir funkcijos;
- planą vykdančios grupės, kitos pajėgos, jų uždaviniai ir funkcijos;
- keitimosi informacija tvarka⁴² tarp pareigūnų, padalinių ar institucijų;

Plano vykdymo organizavimas

Plano vykdymo organizavimas

2 pav. Plano vykdymo organizacinė schema

⁴² Keičiantis informacija svarbiausia užtikrinti turimos informacijos saugumą (recenzento M. Marcinkevičiaus pastaba).

Operatyviniai policijos planai⁴³

- „Skydas“⁴⁴;
- „Sulaikymas“⁴⁵;
- „Vėtra“⁴⁶;
- kiti mobilizacijos planai.

Planas „Skydas“

- operatyvinio plano struktūra;
- bendradarbiavimas su kitomis institucijomis.

Planas „Sulaikymas“

- operatyvinio plano struktūra;
- bendradarbiavimas su Latvija, Lenkija vykdant šį bei kitus planus.

Planas „Vėtra“

- operatyvinio plano struktūra;
- bendradarbiavimas su kitomis institucijomis.

Mobilizacijos planas.

⁴³ Planus, kaip reaguoti į išskirtines situacijas, turi beveik visos teisėsaugos ir specialiosios tarnybos. Daugelį priemonių tuo pačiu metu gali vykdyti kelios institucijos. Visi planai pažymėti slaptumo grifu, nes jų atskleidimas padėtų nusikaltėliams įgyvendinti savo užmačius.

⁴⁴ Lietuvoje dažniausiai vykdomas planas „Skydas“. Paskirtis – reaguoti į pranešimus apie aptiktus sprogstamuosius užtaisus, neaiškios kilmės medžiagas.

⁴⁵ „Teisėsaugos veiksmai „Sulaikymas“ anksčiau turėjo „Voratinklio“ pavadinimą. Šiame plane numatytos priemonės, kuriomis siekiama sulaikyti sprunkančius asmenis, kai paskelbta jų paieška. Plano esmė – atitinkamose vietose išdėstyti policijos ekipažus. Užtveriami visi galimo pabėgimo keliai. „Sulaikymas“ gali būti vykdomas vieno komisariato prižiūrimos teritorijos, apskrities, kelių apskričių ar net visos šalies mastu. Tai daroma tik trumpą laiką, kol esama informacijos, kad ieškomas asmuo yra konkrečioje teritorijoje. Pagal Europos Sąjungos mastu patvirtintą tvarką, pakeitus kai kuriuos nacionalinius įstatymus, Lietuvos policijos antiteroristinių operacijų rinktinė „Aras“ galės į pagalbą pasitelkti kolegų iš užsienio. Tokios pačios pagalbos iš „Aro“ galės sulaukti ir užsienio šalių pareigūnai. Toks tarptautinis bendradarbiavimas bus įmanomas tik išskirtiniais atvejais, pavyzdžiui, įvykus teroristiniam aktui, kurio pasekmėms likviduoti vietinių pajėgų neužtektų.

⁴⁶ Masiniams neramumams malšinti ir viešajai tvarkai atkurti parengtas planas „Vėtra“.

Be operatyvinių policijos planų, skirtų greitai reaguoti į įvykius, susijusius su teisėtvarkos pažeidimais, vidaus reikalų sistemoje funkcionuoja mobilizacijos planai, tiksliau, policijos įstaigos parengties ekstremalioms situacijoms planai. Jų paskirtis – reaguoti į ekstremalias situacijas, t. y. gaivalines, stichines nelaimes, katastrofas, sprogamus, dideles avarijas, gaisrus, epidemijas, epizootijas ir kt. Sprendžiant tokių situacijų metu iškilusias problemas ir likviduojant žalingas pasekmes, dalyvauja civilinės saugos padaliniai, medicinos, policijos, priešgaisrinio gelbėjimo, valstybės saugumo, avarinės tarnybos bei atskiros saugos tarnybos, kurios atsakingos už didesnės rizikos objektų (gamybinių, perdirbimo, pavojingų medžiagų saugojimo, elektros gamybos ir kt.) apsaugą. Kiekviena tarnyba ar padalinys turi savo aiškiai apibrėžtas funkcijas. Tačiau bendras visų tikslas yra užtikrinti visuomenės saugumą bei likviduoti žalingas pasekmes.

Pagrindinis policijos uždavinys tokiais atvejais – palaikyti viešąją tvarką. Gyventojai pavojaus zonoje dažniausiai panikuoja, masiškai bėga, išnyksta bet kokios moralės bei teisės normos, žmonės, nežinodami kaip gelbėtis, elgiasi neapgalvotai, aklai. Tokio chaoso metu dažnos mirtys, sunkūs sužalojimai, atsiranda asmenų, kurie, norėdami pasipelnyti, apipleshina gyventojus ir likusius be priežiūros būstus, bei padaroma daug kitų teisėtvarkos pažeidimų.

Informaciją apie gresiančią ar įvykusią ekstremalią padėtį dažniausiai paskelbia atitinkamas civilinės saugos departamento padalinys (arba policijos įstaigos budėtojų padalinys). Informuojamos ir aktyvuojamos visos struktūros, numatytos bendrame mobilizacijos pagal atitinkamą situaciją plane. Visuomenės informavimo sistema:

- visuomenės informavimo priemonės;
- įstaigų, gamyklų sirenos;
- garso stiprinimo aparatai gyvenamosiose vietose:
  - stacionari,
  - mobili (važinėjantys automobiliai su galingais garsiakalbiais);
- kitos savivaldybių, seniūnijų numatytos priemonės.

Policijos įstaigos budėtojų padalinys, gavęs pranešimą apie įvykį, pagal darbuotojų surinkimo schemą kilus pavojui, suformuoja reikiamas

sustiprintas policijos pajėgas, atitinkamai ekipiruoja. Policijos įstaigos vadovas derina su operatyvinio plano vadovais ir su saugos tarnybomis visus klausimus, susijusius su mobilizacijos darbais. Policijos pajėgos gali ne tik saugoti viešąją tvarką, bet ir evakuoti bei gelbėti žmones, valstybinį, visuomeninį bei asmeninį turtą, likviduoti katastrofų padarinius.

Visi klausimai dėl papildomų ar specialių apsaugos priemonių, specialios įrangos, transporto, pajėgų išdėstymo ir valdymo, dėl visų dalyvaujančių pajėgų veiksmų koordinavimo, bendradarbiavimo ir kitų esminių punktų turi būti išspręsti ir iš anksto suplanuoti.

Esant tam tikros rūšies ekstremaliai situacijai gali būti sudaromas atskiras mobilizacijos planas. Jį kuriant dalyvauja visos suinteresuotos valstybinės struktūros. Kiekvienai atskirai tarnybai pavedamos jai būdingos funkcijos ir užduotys. Numatoma bendra visų pajėgų valdymo, ryšio ir bendradarbiavimo schema.

Policija, be atliekamų veiksmų ekstremaliomis situacijomis, turi užtikrinti:

1. Policijos įstaigų nenutrūkstamą funkcionavimą. Imamasi visų priemonių policijos įstaigos turtui, dokumentacijai, ginkluotei, šaudmenims, sulaikytiems ir areštuotiems asmenims apsaugoti. Užtikrinamas valdymo organų funkcionavimas. Sustiprinama pastato apsauga.
2. Policijos personalo apsaugos organizavimą. Maksimaliai išnaudojamos apsaugos priemonės, tinkamai instruktuojama, protingai išnaudojamos policijos pajėgų galimybės. Policijos pareigūnams, dalyvaujantiems bet kokioje pagal planą numatytoje operacijoje, turi būti suteikta galimybė įsitikinti, jog jų šeimų nariai yra saugūs. Ir atvirkščiai – šeimos nariams turi būti suteikta galimybė susisiekti su policijos pareigūnu.

Kiekvienas operatyvinis planas turi būti periodiškai peržiūrimas, testuojamas ir tobulinamas. Operatyvinis planas, kuris kelerius metus nebuvo naudojamas, yra bevertis. Ne vien todėl, kad pagal jį bus reaguojama lėtai ir neefektyviai, bet ir dėl sunkios arba neįmanomos dalyvaujančių pajėgų sąveikos. Vykdam kompleksinius veiksmus, dažniausia problema būna bendradarbiavimo klausimas. Kuo daugiau skirtingų tarnybų yra įtraukta į plano sudėtį, tuo dažniau pats planas turi būti tes-

tuojamas. Parengtas planas bus tuo veiksmingesnis, kuo daugiau jame bus numatyta skirtingų situacijų „Kas, jeigu...“

Jeigu norima rūpintis visuomenės saugumu, visuomenę reikėtų šviesti tokiais klausimais ir kai kurias planų dalis paskelbti viešai.

STRUKTŪRINIAI OPERATYVINIŲ PLANŲ ELEMENTAI

1. Bendroji dalis

- pavojaus paskelbimas vykdančiajam personalui,
- laikinos stacionarios arba mobilios valdymo sistemos sudarymas arba patikslinimas (operatyvinis valdymo štabas, valdymo punktai, ryšio sistema ir kt.),
- neatidėliotini veiksmai, kuriuos atlieka budėtojų padaliniai, policijos įstaigų vadovai, operatyvaus valdymo štabų vadovai (štabas – bendras, sujungtas), dalyvaujančių padalinių vadovai,
- tarpusavio sąveikos organizavimas su kaimyninėmis policijos įstaigomis ir kitomis pajėgomis (kokioms užduotims, kokių ir kiek pajėgų ir priemonių reikia iš kaimyninių policijos įstaigų),
- sprendimo priėmimas pajėgoms greitai reaguoti į krizinę situaciją, tarnybų ir padalinių funkcionavimas ypatingomis sąlygomis,
- policijos pajėgų ir priemonių išdėstymas atsižvelgiant į nustatytą režimą ir pasiruošimo lygį.

2. Ypatingoji dalis

- formuojama atsižvelgiant į krizinių-ekstremalių situacijų charakteristiką, pobūdį bei ypatumus (gamtinės, technogeninės, socialinės),
- gamtinio, technogeninio ir ekologinio pobūdžio ekstremalios situacijos gali būti sujungtos į vieną operatyvinį planą, kuriame pažymimos pajėgų išdėstymo ir panaudojimo ypatybės, likviduojant tokio pobūdžio situacijų pasekmes (numatomos policijos pajėgų veikimo užduotys, rajonai bei laikas),
- rajonai (objektai, vietovės...), kuriuose gali kilti krizinės ir ekstremalios situacijos,

- VRM ministro, PD generalinio komisaro sprendimas dėl konkrečios krizinės situacijos;
- vadovo veiksmų sumanymas (pagrindinė idėja);
- pareigūnų užduotys;
- bendradarbiavimo organizavimas;
- valdymo organizavimas.

3. Baigiamoji dalis

- prie sprendimo pridedami duomenys, kiek pajėgų, priemonių ir laiko reikės užduotims atlikti, nurodomas pajėgų išdėstymas, ekipiravimas ir kt.;
- kad operatyvinis planas būtų lengvai suprantamas, prie jo reiktų pridėti administracinius, topografinius žemėlapius, planus, schemas, tekstinius paaiškinimus, pastabas ir kita, kas nebuvo pažymėta bendrojoje ir ypatingoje dalyse ir ko neįmanoma pavaizduoti grafiškai;
- atskaitomybės formos;

Ne visuomet planai įgyja dokumento pavidalą. Operatyvinės veiklos planai, įstaigos padalinio planai, apmąstyti, aptarti ir numatyti darbuotojų pokalbių, pasitarimų metu, dažnai lieka darbuotojų galvose ar užrašų knygelėse, t. y. lieka neformalizuoti.

Ilgėjant plano veikimo trukmei, daugėjant planų, kyla būtinybė planams suteikti formalizuoto dokumento formą. Formalizuoti planai yra pranašesni už neformalizuotus:

- yra racionaliau ir sistemiškiau įvardytos planuojamos priemonės, todėl geriau suprantami jų vykdytojams;
- mažesnė tikimybė, kad jų įgyvendinimas bus vilkinamas, užmirštas, iškraipomas;
- išvengiama spontaniškumo, emocionalumo ir pan.;
- turi aiškią formą.

VADOVAVIMAS⁴⁷

Valdymo personalo klasifikavimas

Personalas	Skiriamieji bruožai
1. Vadovai	<ul style="list-style-type: none"> • atsakingi už jiems patiktų kolektyvinį darbą • gali priimti kolektyvui svarbius sprendimus • gali duoti nurodymus ir kontroliuoti bendradarbių darbą ir kt.
2. Specialistai	<ul style="list-style-type: none"> • atsakingi už jiems patikėto kvalifikuoto darbo atlikimą • laikosi vadovo suteiktų įgaliojimų • atlieka parengiamąjį sprendimo priėmimo darbą ir t. t.
3. Kiti tarnautojai, techniniai vykdytojai	<ul style="list-style-type: none"> • atlieka vadovų ir specialistų techninę priežiūrą

Pagrindinės vadovų funkcijos:⁴⁸

- prognozuoti ir planuoti,
- organizuoti,
- vadovauti,
- koordinuoti,
- kontroliuoti.

Vadovo veiklos esmė – priimti sprendimus

Priimti sprendimai yra ir individų, ir organizacijų veiklos pamatas.⁴⁹

Yra dvi sprendimų priėmimo teorijos:

1. *Racionalistinė*, kuri reikalauja grįsti sprendimus skaičiavimais.
2. *Bihevioristinė*⁵⁰. Ši teorija teigia, kad visiškai tiksli informacija negalima, nes matematiniai metodai neapėmė visų veiksnių – logiška elgsena nėra visuotinė.

⁴⁷ Sąvokos „vadovas“ ir „vadybininkas“ dažnai vartojamos siekiant apibūdinti vadovaujančius asmenis.

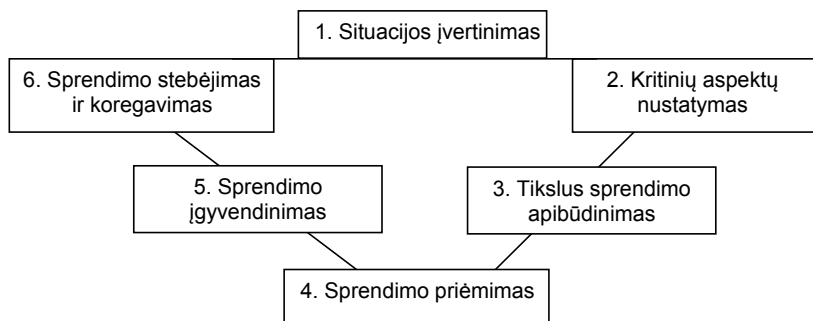
⁴⁸ A. Fajolis (1841–1925) laikomas klasikinės organizacijos teorijos kūrėju. 1916 m. jis išleido knygą „*Administration Industrielle et Generale*“, kurioje apibrėžė pagrindines vadovų funkcijas.

⁴⁹ Šarkutė L. Sprendimų priėmimo samprata ir tyrimų tradicijos. *Sociologija. Mintis ir veiksmai*. 2009/2 (25), ISSN 1392-3358.

⁵⁰ Bihevioristinė teorija, kurios pradininkas Johnas Broadusas Watsonas (1878–1958).

Priimant sprendimus svarbios prognozės

Prognozė – tai svarbių ateities įvykių ir raidos linkmių, krypčių, plėtojimosi būdų numatymas prieš priimant sprendimus, remiantis matematiniais skaičiavimais, įžvalga bei intuicija.

3 pav. Organizacinė sprendimo priėmimo struktūra

- Vadovas niekada negauna visų faktų, kurių jam reikia.
- Nieko nėra nepatikimesnio, kaip priimti tikslus sprendimus vadovaujantis neapdorota ir neišsamia informacija.
- Nepaisant sunkumų, vadovams reikia svarbios ir tinkamos informacijos, kuri padėtų jiems planuoti, valdyti ir priimti sprendimus.
- Profesionalumas (parengto sprendimo projekto poveikį turi įvertinti labai kvalifikuoti atitinkamos srities specialistai, turintys specialių mokslo, technikos ir kitokių žinių).

Policijos veikla dažniausiai būna pažintinė.⁵¹ Ji reikalauja, kad policijos pareigūnai rinktų duomenis, pasitelkę pagrindines profesines žinias juos analizuotų ir, remdamiesi šia analize, priimtų sprendimus ir veikų. Visa tai reikalauja verbalinių ir išraiškos gebėjimų, geros atminties, dedukcinio ir induktyvaus mąstymo, tyrimo ir veiklos logikos, taip pat ir vizijos.

Bendradarbiavimas (siekdami kvalifikuotai, išsamiai ir tiksliai įvertinti sprendimo projekto poveikį, jo rengėjai turi atsižvelgti į suinteresuotų

⁵¹ Kognityvus (lot. *cognitio* – pažinimas) – pažinimo, pažintinis (*Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius, 2001, p. 377).

institucijų, visuomeninių organizacijų ir suinteresuotų socialinių grupių nuomonę).

Pastabos dėl naudojimosi radijo ryšiu⁵²

PD prie LR VRM valdininkai ir pareigūnai nustatyta tvarka radijo eteryje keistis informacija gali tik naudodami radijo šaukinius. Kategoriskai draudžiama informaciją skleisti atviraime eteryje, t. y. be pokalbių šifravimo įrenginių, informaciją, įvardijant VRM įstaigų, padalinių pavadinimus, pareigūnų pareigas, laipsnius ir pavardes. Taip pat draudžiama pranešti apie gaisrus, avarijas, nelaimingus atsitikimus ir tikslų aukų skaičių LR Vyriausybės sąraše išvardintuose ypatingos svarbos objektuose; nepaisyti subordinacijos, pertraukinėti, perduoti į eterį informaciją nevalstybine kalba, vartoti nemandagius arba necenzūrinius žodžius bei posakius, „transliuoti“ muziką, kitus pašalinius garsus.

Policijos pareigūnai, naudodamiesi vidaus reikalų įstaigų radijo ryšio tinklu, turi mokėti naudotis radijo ryšio priemonėmis, žinoti savo, vadovų ir kitų tarnybos korespondentų šaukinius; žinoti PD prie LR VRM vadovybės, kitų savo miesto (rajono) PD prie LR VRM padalinių, ryšininkų bei korespondentų, galinčių dirbti bet kuriuo iš esamų radijo ryšio kanalų, šaukinius.

VRM padalinių radijo tinklo atviraime eteryje leidžiama keistis šia informacija arba žiniomis:

1. Apie padarytą nusikaltimą ar kitą teisės pažeidimą, įvardijant jų rūšį, vietą bei laiką;
2. Apie gaisrus, gaivalines ar stichines nelaimes, avarijas, katastrofas bei nelaimingus atsitikimus, nenurodant LR Vyriausybės sąraše išvardytų ypatingos svarbos objektų ir konkretaus aukų skaičiaus;
3. Apie aptiktus lavonus ir bejėgiškos būklės asmenis;
4. Kelių eismo įvykius bei pavogtas transporto priemones;
5. Policijos ieškomus asmenis ir jų žymes;
6. Apie tarnybinio transporto ir turimos operatyvinės bei kriminalinės technikos būklę;

⁵² Masiulionis S., Valeckas V., Karosas L. *Policijos profesinės taktikos mokomasis metodinis leidinys II kurso studentams*. 2002, Vilnius: MRU.

7. Apie masinius renginius ir jų eigą;
8. Apie gatvių ir kelių būklę bei eismo sąlygas;
9. Apie transporto priemonių priklausomybę ir jų statymo vietas;
10. VRM įstaigų ir padalinių vadovų, budėtojų ir kitų įgaliotų pareigūnų nurodymu dėl nusikaltimų ar kitų teisės pažeidimų užkardymo, nusikaltėlių ir kitų teisės pažeidėjų sulaikymo, taip pat policijos pajėgų dislokacijos, maršruto ar užduoties pasikeitimo.⁵³

Perduodant informaciją radijo ryšiu reikia kalbėti vidutiniškai garsiai, neskubant, bet ir negaištant laiko. Klausimas ir atsakymas turi būti trumpi, aiškūs, konkretūs ir suprantami. Atskiri, sunkiai suprantami žodžiai bei transporto priemonių valstybinių numerių serijos raidės ištariamoms paraidžiui. Kiekviena raidė įvardijama žinomu vardu, prasidedančiu ta raide (pvz., A – Algis, P – Petras...)⁵⁴

Labai skubus pranešimas gali būti skelbiamas taip: „Dėmesio visiems, aš <Šaukinys> + <Pranešimo tekstas>“. Tai kartojama du kartus.

Skelbiant neskubų, ilgesnį pranešimą, reikėtų sakyti taip: „Dėmesio visiems, aš <Šaukinys>, pasiruošti priimti“. Tai pakartojama du kartus ir daroma nedidelė pauzė (kad korespondentai pasiruoštų, kuomet ir kur užsirašyti). Skelbiamas tekstas kartojamas du kartus. Patvirtinti, kad toks pranešimas gautas, nereikia.

Klausimai

1. *Kaip savais žodžiais galite apibrėžti žodžius „strategija“ ir „taktika“?*
2. *Kokia yra profesinio taktinio parengimo esmė?*
3. *Kaip apibūdintumėte ypatingas situacijas?*
4. *Palyginkite taktikos lygius ir suraskite skirtumus.*
5. *Kokie reikalavimai keliami organizuojant tarnybą? Trumpai pakomentuokite kiekvieną iš jų.*
6. *Kaip suprantate terminą „operatyvinė padėtis“?*
7. *Kokie taktiniai reikalavimai gali būti keliami tarnybinėms užduotims? Keliais žodžiais pakomentuokite kiekvieną iš jų.*

⁵³ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 1994-11-10 įsakymas Nr. 801. Instrukcija „Dėl ryšių priemonių panaudojimo VRM įstaigose ir padaliniuose“.

⁵⁴ Baltrūnas A. *Radijo ryšys vidaus reikalų įstaigose*. Vilnius: LTA, 1999.

8. *Apibūdinkite, kas yra specialus planavimas?*
9. *Koks yra tipinių planų pritaikymas?*
10. *Kokie yra operatyvinių planų kūrimo etapai? Trumpai pakomentuokite kiekvieną iš jų.*
11. *Kokie yra tipinių planų struktūriniai elementai?*
12. *Kaip apibūdintumėte mobilizacijos planus?*
13. *Apibūdinkite įprastą budėtojų padalinio darbo režimą.*
14. *Kokie naudojimosi radijo ryšiu reikalavimai?*
15. *Apibūdinkite ypatingą budėtojų padalinio darbo režimą.*
16. *Kokius bendruosius veiksmus atlieka budėtojų padalinys ypatingos operatyvinės padėties metu?*
17. *Kaip budėtojas gali patikrinti gautą informaciją ar pranešimus?*
18. *Vadovo veiklos esmė.*
19. *Organizacinė sprendimo priėmimo struktūra.*

Literatūra

1. Kuklianskis S. Policijos organizacijos ir veiklos principai. *Jurisprudencija*. 1998, 10 (2).
2. Justickis V. *Prevencinė policijos veikla remiantis bendruomenės teisėtvarcos modeliu*. Vilnius: MRU, 2000.
3. Lakis J. Konfliktų valdymas viešajame sektoriuje: teisinės ir organizacinės problemos. *Jurisprudencija*. 2002, 33 (25): 15–29.
4. Vasiliauskas A. *Strateginis valdymas*. Vilnius: Enciklopedija, 2002.
5. Bubnys G., Smalskys V. Policijos struktūrų valdymas ir personalo rengimas naujosios viešosios vadybos kontekste. *Viešoji politika ir administravimas*. 2005, 13: 78–85.
6. Stoškus S., Beržinskienė D. *Vadyba*. Kaunas: Technologija, 2005.
7. Stoner James A. F., Freeman R. Edward, Gilbert Daniel R. Jr. *Vadyba*. Kaunas: Poligrafija ir informatika, 2005.
8. Serapinas V., Karosas L. *Policijos patrulio bendroji taktika*. Vilnius: LTU, 1998.
9. Valeckas V. *VRS pareigūnų profesinis taktinis rengimas*. I dalis. Vilnius, 2004.
10. Masiulionis S. *Profesinis taktinis parengimas. Bendrieji taktiniai reikalavimai, keliami tarnybinių užduočių vykdymui*. Vilnius: LTU, 2003.
11. *Policijos profesinės taktikos mokymo metodinis leidinys II kurso studentams*. Vilnius: LTU, 2004.
12. *Taktinės veiklos standartinės procedūros*. Vilnius: Lietuvos kariuomenės Mokymo ir doktrinių valdyba, 2003.

2 skyrius

POLICIJOS PAJĖGŲ ORGANIZAVIMAS VIEŠAJAI TVARKAI PALAIKYTI

Policijos statusas ir pagrindiniai reikalavimai. Pajėgos ir priemonės dalyvaujančios palikant viešąją tvarką. Viešosios tvarkos palaikymas. Pasiruošimas palaikyti viešąją tvarką. Vadovo sprendimas dėl pajėgų ir priemonių išdėstymo. Patruliavimo paskirstymo viešose vietose planas. Pasirngimas tarnybai, instruktažas. Patruliavimas (Patruliavimas keliuose. Transporto priemonių stabdymo taktika. Priverstinis transporto priemonių stabdymas). Policijos patrulių veiksmu taktika (Situacijų modeliavimas). Patrulių veiklos rezultatų apskaita ir įvertinimas. Patrulių veiklos ir organizavimo vykdymo kontrolė. Bendras patruliavimas su kaimyninių Europos Sąjungos šalių pareigūnais. Patrulių reagavimas į incidentus užtikrinant Rusijos Federacijos piliečių tranzitą per Lietuvos Respublikos teritoriją.

2.1. Policijos statusas⁵⁵ ir pagrindiniai reikalavimai

Policijos funkcija – visuomeninis reiškiny, objektyviai egzistuojantis visuomenėje tam, kad taikant oficialaus fizinio poveikio arba grasinimo tokiu poveikiu priemonės būtų užtikrintas atitinkamos valdžios įgaliojimus turinčių subjektų nustatytos tvarkos palaikymas.⁵⁶

1. Policija – asmens, visuomenės saugumą bei viešąją tvarką užtikrinanti policijos įstaigų ir pareigūnų visuma.
2. Policijos įstaiga – šio bei kitų įstatymų nustatyta tvarka įsteigtas juridinis asmuo, vykdamas įstatymais, steigimo bei kitais teisės aktais jam pavestus policijos uždavinius.
3. Policijos pareigūnas – Lietuvos Respublikos pilietis, priimtas statutiniu valstybės tarnautoju į policijos įstaigą ir turintis viešojo administravimo įgaliojimus nepavaldiems asmenims.

⁵⁵ Policija (vok. *Polizei*, kilęs iš gr. *politéia* – miesto valdymas) – administracinė institucija viešajai tvarkai prižiūrėti, tos institucijos (dažniausiai ginkluotos) pajėgos bei tos institucijos būstinė. Šiuo metu Lietuvoje yra dvi sudėtinės policijos dalys: kriminalinė ir viešoji. Tai vientisa policijos organizacija, kurios jungiamoji ir vadovaujamoji grandis – Policijos departamentas.

⁵⁶ Šakočius A. Gyvenamosios aplinkos saugumas ir šiuolaikinės policijos sampratos problema. *Jurisprudencija*. 2002, 35 (27).

4. Padidėjusios rizikos asmenų grupė – asmenys, kurie teisės aktų nustatyta tvarka įrašyti į profilaktines sveikatos priežiūros įstaigų ar policijos įskaitas.
5. Policijos pareigūno statusas – šio ir kitų įstatymų apibrėžtų tarnybinių teisių ir pareigų visuma, nustatyta teisės aktuose, reglamentuojančiuose policijos pareigūno priėmimą ir atleidimą iš tarnybos, jo teises, pareigas, atsakomybę, darbo užmokestį, socialines bei kitas garantijas.

Pagrindiniai policijos uždaviniai

1. Žmogaus teisių ir laisvių apsauga;
  2. Viešosios tvarkos ir visuomenės saugumo užtikrinimas;
  3. Neatidėliotinos pagalbos teikimas asmenims, kai ji būtina dėl jų fizinio ar psichinio bejėgiškumo, taip pat asmenims, nukentėjusiems nuo nusikalstamų veikų, kitų teisės pažeidimų, stichinių nelaimių ar panašių veiksmų;
  4. Nusikalstamų veikų ir kitų teisės pažeidimų prevencija;
  5. Nusikalstamų veikų ir kitų teisės pažeidimų atskleidimas ir tyrimas;
  6. Saugaus eismo priežiūra.
- Kiti įstatymai policijai gali nustatyti ir kitų uždavinių.
  - Policijos uždavinių įgyvendinimo ypatumus diplomatinėse atstovybėse, karinėse teritorijose ir kituose specialaus teisinio režimo objektuose gali nustatyti kiti įstatymai.

2.2. Pajėgos ir priemonės viešajai tvarkai palaikyti

Policijos personalas

Už bendrą vadovavimą Lietuvos policijai ir jos kontrolę atsako generalinis policijos komisaras, kurį vidaus reikalų ministro teikimu ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės pritarimu 5 metų laikotarpiui skiria ir atleidžia Lietuvos Respublikos Prezidentas. Generalinis policijos komisaras tiesiogiai pavaldus vidaus reikalų ministrui ir atsiskaito Prezidentui.

2012 m. sausio 1 d. šalyje buvo 11 043 įsteigtų statutinių policijos pareigūnų pareigybių, iš jų užimtos buvo 9 898 pareigybės.

Reglamentavimas

Policijos veiklą reglamentuoja Lietuvos Respublikos policijos veiklos įstatymas (*Valstybės žinios*. 2000, 90-2777; Aktuali redakcija 2012-01-07)

Policijos sistemą sudaro šios įstaigos:

- 1) Policijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos – vidaus reikalų centrinė įstaiga;
- 2) teritorinės policijos įstaigos;
- 3) policijos profesinio mokymo įstaiga;
- 4) specializuotos policijos įstaigos.

Policijos departamentas yra policijos įstaiga, padedanti policijos generaliniam komisarui kurti policijos veiklos strategiją ir kontroliuoti jos įgyvendinimą, taip pat organizuoti ir įgyvendinti teritorinių policijos įstaigų valdymą.

Teritorinės policijos įstaigos yra policijos komisariatai, vykdančys teisės aktais jiems pavestas funkcijas nustatytoje teritorijoje.

Policijos profesinio ugdymo įstaigos yra policijos generalinio komisaro steigiami policijos profesinio ugdymo padaliniai, užtikrinantys nuotolinį policijos pareigūnų profesinį tobulinimą.

Specializuotos policijos įstaigos yra neteritoriniu principu steigiami policijos padaliniai, vykdančys teisės aktais jiems pavestas tam tikras (specialiąsias) policijos funkcijas.

Teritoriniai policijos padaliniai

Teritoriniai policijos padaliniai yra policijos įstaigos, kurios vykdo teisės aktais jiems numatytas funkcijas nustatytoje teritorijoje. Jos yra įsteigtos dešimtyje apskričių, tačiau teritorinių policijos įstaigų aptar-

naujamoms teritorijoms nesutampa su apskričių ribomis.⁵⁷ Tokie vietiniai policijos padaliniai užtikrina visuomenės saugumą ir viešąją tvarką; kartu su vietos valdžios įstaigomis, visuomeninėmis organizacijomis ir gyventojais įvertina vietos gyventojų poreikius, sudaro ir įgyvendina nusikalstamumo prevencijos, gyvybės, sveikatos ir nuosavybės apsaugos bei viešosios tvarkos užtikrinimo programas; vykdo nusikalstamos veiklos ir kitų teisės pažeidimų prevenciją, atskleidžia ir tiria nusikalstamas veikas ir kitus įstatymų pažeidimus; vykdo nuostatais ir kitais teisės dokumentais jų kompetencijai priskirtas užduotis ir funkcijas ir t. t.

Viešajai policijai pavedama įgyvendinti vieną iš svarbiausių uždavinių, užtikrinti viešąją tvarką, eismo bei visuomenės saugumą. Atsižvelgdama į tai, viešoji policija vis labiau orientuojasi į ilgalaikės teisėsaugos stiprinimo ir nusikalstamumo kontrolės programas, keičiami ilgalaikiai prioritetiniai tikslai, viešosios policijos veiklos organizavimas ir valdymas, veiklos metodai, vaidmuo visuomenėje ir santykiai su kitomis valstybės teisinės sistemos dalimis.

Objektyviai viena policija nepajėgi stabdyti didėjančio nusikalstamumo, šalinti jo priežastis ir sąlygas. Tai galima pasiekti tik bendradarbiaujant su kitomis valstybės institucijomis, visuomene, plėtojant prevencinį darbą, kontroliuojant žmonių poveikį nusikaltimų priežastims ir sąlygoms. Priimtas policijos rėmėjų įstatymas, įsteigtas savanoriškas moksleivių susivienijimas „Jaunieji policijos rėmėjai“, padėta teisėsaugos institucijoms įgyvendinti nepilnamečių nusikalstamumo ir kitų teisės pažeidimų prevenciją (Policijos departamento duomenimis, policija turi 4 368 suaugusius ir 1 428 jaunuosius rėmėjus), pasirašytos bendradarbiavimo sutartys su Lietuvos šaulių sąjunga.

Viena iš pagrindinių viešosios policijos prioritetinių veiklos krypčių – orientuoti veiklą į teisės pažeidimų prevenciją, socialinių paslaugų teikimą, stiprinti bendravimą su bendruomenėmis, tobulinti ryšių su visuomene sistemą.

⁵⁷ Lietuvos policijos generalinio komisaro 2012-02-20 įsakymas Nr. 5-V-136 „Dėl Lietuvos policijos generalinio komisaro 2008-05-29 įsakymo Nr. 5-V-300 „Dėl žemesnės pakopos policijos komisariatų reorganizavimo prijungimo būdu prie atitinkamo aukštesnės pakopos policijos komisariato sprendimo priėmimo, reorganizavimo sąlygų, apskrities vyriausiųjų policijos komisariatų, struktūros schemų patvirtinimo“ pakeitimo.

Bendravimas su visuomene – viena iš pagrindinių policijos veiklos sričių.

Prevencinė policijos veikla turi būti kryptinga, pagrįsta padėties analize, turinti aiškius tikslus, uždavinius ir priemones policijos veiklos tikslams pasiekti.

Lėšas skiriamas nusikalstamumo prevencijos programoms, jų rengimą, įgyvendinimą ir finansavimą siekiama sutelkti miestų bei rajonų savivaldybėse.

Siekiant skatinti visuomenės aktyvumą, pilietiškumą, bendradarbiavimą su policijos ir seniūnijos darbuotojais nusikalstamumo prevencijos srityje, perduoti saugios aplinkos kūrimo iniciatyvą aktyviems bendruomenės nariams, siūloma gyventojams burtis į saugios kaimynystės grupes. „Saugi kaimynystė“ – tai bendruomenės paremta nusikaltimų prevencijos programa, kai kaimynai prižiūri ir rūpinasi vienas kito saugumu bei kilnojama ir nekilnojama nuosavybe. Tai veikla, kai gyventojai, verslas, policija ir kiti partneriai rūpinasi kaimynystės saugumu taip sukurdami saugesnę aplinką. Bendravimas – kiekvienos sėkmingai veikiančios, saugios kaimynystės programos ašis.

Saugi kaimynystė yra veiksminga, kai yra stiprus ryšys su policija. Patys gyventojai negali atlikti tam tikrų operatyvinių veiksmų, bet jie gali pranešti policijai apie viską, ką pastebėjo įtartino savo gyvenamojoje aplinkoje. Jausdami gerą ryšį su policija, jie patys geriau jaučiasi.

Viena svarbiausių gyventojų nesaugumo priežasčių – nusikalstamos veikos.⁵⁸

Gyventojų saugumo jausmui ir būklei savivaldybėje darantys įtaką veiksniai:

- Apleisti ir neprižiūrimi namai ir viešosios vietos, šiukšlynai, prastai apšviestos arba visai neapšviestos gatvės.
- Susilpnėję socialiniai gyvenamųjų vietovių bendruomenės narių ryšiai ir silpnėjanti socialinė kontrolė, gyvenamųjų vietovių, ypač

⁵⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Saugios savivaldybės koncepcija. *Valstybės žinios*. 2011, Nr. 22-1057.

miestų, bendruomenės narių atsakomybė už aplinką ir tai, kas joje vyksta.

- Neatliekamas visapusiškas gyventojų saugumo poreikių vertinimas planuojant teritorijas ir projektuojant statinius.
- Miestų gyvenamųjų zonų, kuriose gyventojai dėl ekonominių ir socialinių aplinkybių, turčinės diferenciacijos, migracijos, etninės priklausomybės pasiskirsto į tam tikras bendruomenes, susidarymas. Daugiau saugumo problemų kelia procesai, kai tam tikrose miestų gyvenamosiose zonose formuojasi mažas pajamas turinčių ir mažiausiai socialiai apsaugotų gyventojų sluoksniai. Dalis jų yra asocialūs, linkę nusikalsti asmenys⁵⁹. Jie sunkiai pritampa visuomenėje, nelinkę keisti gyvenimo būdo.

Policija ir visuomenės palankumas

- Bendravimas, domėjimasis problemomis, dėmesys gyventojams.
- Reagavimas į pranešimus.
- Gyventojų informavimas apie jų suteiktos informacijos naudą.

Policijos pagalba gyventojams priklauso nuo visuomenės požiūrio į naujai besikuriančios policijos veiklos modelį, kuriuo pabrėžiamas siekis sustiprinti ir nuolat palaikyti abipusį policijos ir bendruomenės pasitikėjimą.

Policijos veiklos orientacija į bendruomenę reiškia, kad vykdant šią veiklą reikia kuo daugiau atsižvelgti į vietos ypatybes ir sąlygas. Atsižvelgdama į vietos sąlygas, policija turi veikti vienaip vienoje vietoje ir visiškai kitaip kitoje.

Vykdydama savo funkcijas, policija naudoja naujas veiklos formas, tokias kaip partnerystė grįsti policijos ir bendruomenės gyventojų santykiai ir aktyvus bendruomenės problemų sprendimas.

---

⁵⁹ Probacijos įstatyme numatoma, kad asmenys lygtinai paleisti iš įkalinimo įstaigų, bus stebimi elektroninio stebėjimo priemonėmis. Tai leis sumažinti nusikalstamumą. (recenzento M. Marcinkevičiaus pastaba).

Policijos bendradarbiavimas su kitomis valstybės, savivaldybių institucijomis ir visuomene

1. Policija bendradarbiauja su teisėsaugos institucijomis įstatymų, kitų teisės aktų bei teisėsaugos institucijų vadovų nustatyta tvarka.
2. Siekdama užtikrinti asmens ir visuomenės saugumą bei viešąją tvarką, policija bendradarbiauja su kitomis valstybės bei savivaldybių institucijomis – įgyvendina nusikalstamumo kontrolės ir prevencijos programas bei kita forma įtraukia į šią veiklą visuomenines organizacijas ir gyventojus. Policija bendradarbiauja su visuomeninėmis organizacijomis ir pavieniais asmenimis įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka.
3. Policija remia įvairių formų teisinio švietimo programas, propaguoja teises žinias mokymo įstaigose, visuomenės informavimo priemonėse ir leidybinėje veikloje.

Policijos prevencinės⁶⁰ veiklos mastai šiuo metu yra gana dideli ir peržengia nusikalstamumo sąvokos ribas (Nikartas S. *Bendruomenių dalyvavimas nusikalstamumo prevencijoje*. Daktaro disertacija. Vilnius: MRU, 2012. 36 psl.).

2.3. Viešosios tvarkos palaikymas

Viešojoji tvarka – tai teisės, dorovės ir kitų socialinių normų nustatyta ir reguliuojama visuomeninių santykių sistema, užtikrinanti asmens orumo gerbimą, visuomeninės rimties saugumą, piliečių teisių ir laisvių apsaugą, žmonių bendravimą, poilsį, visų ryšių įmonių, įstaigų ir organizacijų normalias darbo sąlygas.

Vykdamas policijos uždavinius, svarbus vaidmuo tenka patrulinės tarnybos padaliniais. Jų paskirtis – užtikrinti piliečių asmens ir nuosavybės saugumą, saugoti visuomeninę tvarką ir visuomeninį saugumą, įspėti ir užkirsti kelią nusikaltimams ir administraciniais teisės pažeidimams, dalyvauti atskleidžiant nusikaltimus ir sulaikant nusikaltėlius. Nuo patrulinės tarnybos darbo kokybės tiesiogiai priklauso ne tik teisėtvarkos padėtis, bet ir visuomenės nuomonė apie policijos darbą.

⁶⁰ Prevencija (lot. *praeventio*) – išankstinis kelio užkirtimas, užbėgimas už akių. Tarptautinių žodžių žodynas, 1985.

Vykdyti viešąją tvarką – tai atlikti pareigą visuomenei. Ji reikalauja, kad policijos pareigūnai būtų drausmingi, ryžtingi ir iniciatyvūs. Patruklinės tarnybos kokybė priklauso nuo policijos pareigūnų kvalifikacijos, jų profesinio meistriškumo, keliamų uždavinių ir maršrutų (postų) ypatybių išmanymo, sugebėjimo organizuoti darbą ir teisingai veikti sudėtingomis sąlygomis.

Policija⁶¹ – tai teisėtvarą užtikrinanti vykdomosios valstybinės valdžios ginkluota institucija, veikianti vidaus reikalų sistemoje. Jos paskirtis – ginti esamą santvarką ir palaikyti nustatytą viešąją tvarką.

Viešosios tvarkos vykdymas – tai pareigos visuomenei atlikimas, reikalaujantis nuolatinės policijos pareigūnų drausmės, ryžto ir iniciatyvos. Patruklinės tarnybos kokybė priklauso nuo policijos pareigūnų kvalifikacijos, profesinio jų meistriškumo, keliamų uždavinių ir maršrutų (postų) ypatybių išmanymo, gebėjimo organizuoti darbą ir teisingai veikti sunkiomis sąlygomis.

Strateginis veiklos planas – policijos įstaigos veiklos (rezultatų) planavimo dokumentas, kuriame, atsižvelgiant į aplinkos analizę, suformuluota policijos įstaigos misija, tikslai bei uždaviniai. Strateginiame plane aprašoma, kaip policijos įstaiga įgyvendina užsibrėžtus strateginius tikslus / prioritetus, programas (veiklos sektorius), turėdama biudžeto asignavimų bei papildomų finansinių ir materialinių išteklių.

⁶¹ Terminas „policija“, kuris suprantamas ir vartojamas įvairiomis reikšmėmis kaip viešojo (valstybinė) institucija (ar institucijos), yra paplitęs beveik visose Europos bendruomenėse. Priešingai nei „policija“, terminas „policinė veikla“ (angl. *policing*) suprantamas kaip viešosios tvarkos ir visuomenės saugumo užtikrinimą, nusikalstamų veikų ir kitų teisės pažeidimų prevenciją, tyrimą ir pan. apimantis procesas, įgyvendinamas skirtingų subjektų. Be policijos, į šį procesą yra įtrauktos nevyriausybinių organizacijų (žinomos kaip NVO) ir privatus (pelno siekiantis) sektorius. Taigi policinę veiklą galime vertinti kaip „mišrios ekonomikos policinę veiklą“ (angl. *mixed-economy policing*). Policinių institucijų veiklos reguliavimas vis dar yra vyriausybių kompetencija, todėl valstybinė policija atsakinga tik už siaurą policinių paslaugų sritį daugelyje Europos valstybių. Likusios policinės paslaugos yra teikiamos privataus sektoriaus, kitų viešojo saugumo institucijų ar pigesnių viešosios policijos darinių (pvz., savivaldybių policijos). Šaltinis: Hans-Gerd Jaschke. Policijos mokslai – Europinis požiūris. <http://www.cepol.europa.eu/fileadmin/webiste/Research_Science/PGEAPS/PGEAPS_summary_lithuania.pdf> [žiūrėta 2012-06-09].

Sėkmingą viešosios policijos patrulinės tarnybos uždavinių vykdymą užtikrina informacija apie padėties ypatumus tarnybos sektoriuose, poste, maršrutuose, optimalus pajėgų išdėstymas, operatyvus vadovavimas (sumanūs ir aktyvūs pareigūnų veiksmai), maksimalus transporto, ryšio ir signalizavimo priemonių naudojimas, nuolatinis naujų techninių priemonių diegimas tarnyboje.

Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, Policijos departamento ir jo tarnybų vadovai, Policijos įstaigų ir patrulinės tarnybos padalinių vadovai atsako už patrulinės tarnybos organizavimą pavaldžiose įstaigose ir padaliniuose. Policijos patrulių veiklos instrukcija apibrėžia policijos patrulinės tarnybos uždavinius, jos organizavimą ir vykdymą užtikrinant viešąją tvarką, visuomeninę rimtį, saugumą gatvėse ir kitose viešose vietose, taip pat transporto priemonėse, piliečių teisių, laisvių ir turto apsaugą, tvarką, piliečių saugumą masiniuose renginiuose ir ypatingomis sąlygomis, policijos pareigūnų teises ir pareigas organizuojant ir vykdančią patrulinę tarnybą.

Policijos patrulių veiklos organizavimas

Patrulinis policijos padalinys yra policijos rinktinė, kuopa, būrys, grupė, kurių paskirtis – patruliuoti.⁶²

Policijos įstaigų ir šių įstaigų policijos patrulių padalinių vadovai atsako už patrulių veiklos organizavimą pavaldžiose įstaigose ir padaliniuose.

Vadovavimas patruliams turi užtikrinti objektyviausią pajėgų ir priemonių konkrečioms užduotims vykdyti išdėstymą, jų valdymą, kontrolę, aktyvumą ir efektyvumą užkardant ir nustatant teisės pažeidėjus.

Tarnybos metu patrulis pavaldus policijos įstaigos, policijos įstaigos viešosios policijos, policijos patrulių padalinio vadovams, atsakingiems už policijos įstaigos padalinių paros tarnybą pareigūnui, budėtojui. Tik šie pareigūnai gali nušalinti nuo tarnybos bet kurį patrulio pareigūną teisės aktų nustatyta tvarka. Patrulių vyresnysis atsako už tikslų nustatytos tarnybos tvarkos ir užduočių vykdymą, tinkamą patikėtų priemonių naudojimą.

Kiekvienas pareigūnas, pradėdamas tarnybą, privalo žinoti:

- tarnybos užduotį, jos vykdymo tvarką, metodus ir priemones,

⁶² Lietuvos policijos generalinio komisaro 2011 m. liepos 19 d. įsakymas Nr. 5-V-673 „Dėl policijos patrulių veiklos instrukcijos patvirtinimo“.

- maršruto, sektoriaus, posto ypatybes,
- artimiausių tarnybos padalinių išdėstymą,
- ryšio palaikymo tvarką ir naudojimosi ryšio priemonėmis taisykles,
- greta maršruto, sektoriaus ar posto esančias gatves, skersgatvius, pereinamus kiemus ir pan.,
- policijos, kitų tarnybų saugomus objektus,
- artimiausias policijos, medicinos, priešgaisrinės apsaugos, avarinių tarnybų įstaigas,
- maršruto teritorijoje, sektoriuje, poste esančias žmonių susibūrimo vietas: parkus, skverus, stadionus, masinio susibūrimo įstaigas, restoranus, kavines, barus, viešbučius, turgus, stotis ir kt. bei jų darbo režimą,
- materialinių vertybių bei pinigų saugojimo objektus,
- nusikaltėlių ir kitų teisėtvarkos pažeidėjų galimo buvimo ar pasirodymo vietas,
- artimiausias visuomeninio transporto stoteles ir taksi stovėjimo vietas,
- trumpiausius kelius persekiojant pažeidėjus.

Patrulinės tarnybos padaliniai ir pareigūnai, užtikrinantys viešąją tvarką ir eismo saugumą patruliavimo maršrutuose, sektoriuose ar postuose, privalo:

- padėti valstybinių, valdžios ir valdymo įstaigų pareigūnams vykdyti pavestas pareigas, kai atskiri piliečiai trukdo jas normaliai vykdyti,
- pristatyti į policijos įstaigą chuliganiškai besielgiančius, girtus, pažeidusius žmogaus orumą ir visuomeninę dorovę, vartojančius alkoholinius gėrimus gatvėse, parkuose, skveruose ir kitose viešose vietose, kur tai daryti draudžiama, ar kitaip pažeidusius viešąją tvarką asmenis. Draudžiama pristatyti asmenis į policiją už mažareikšmius nusižengimus,
- imtis priemonių įspėti ir nutraukti piliečių veiksmus, taip pat pašalinti sąlygas, galinčias sukelti gaisrą,
- neleisti gadinti želdinių, paminklų, stendų, reklamų, plakatų, taksofonų ir t. t.,

- neleisti teršti gatvių ir kitų viešų vietų bei gadinti statybos, remonto ir kitų darbų užtvary,
- pasirodžius gatvėse ar kitose viešose vietose valkataujančių šunų ar kitų gyvūnų, keliančių pavojų aplinkiniams, imtis priemonių jiems sutramdyti, apkandžiotus šių gyvūnų piliečius siųsti į gydymo įstaigas,
- nustatčius vandentiekio, kanalizacijos, dujotiekio, apšvietimo ar ryšių linijų pažeidimus gatvėse ir kitose viešose vietose, pranešti atitinkamoms avarinėms tarnyboms bei policijos budėtojiui ir neleisti pašalinių asmenų į pažeidimo vietą,
- suteikti pagalbą nukentėjusiems ir kitiems bejėgiškos būklės piliečiams.

Patrulinuojant viešose vietose atkreipti ypatingą dėmesį į:

- asmenis, dažnai ir įtartinais stebinčiais objektus, kuriuose laikomos materialinės vertybės, –bankus, parduotuves, sandėlius ir pan.; besidominčius objektų langais, durimis, užraktais, aptvėrimais, darbo režimu ir apsaugos organizavimu,
- įtartinus asmenis, išsiskiriančius apranga, elgesiu ar veiksmais,
- žmonių, ypač jaunimo, grupes, besirenkančias parkuose, kiemuose, laiptinėse ir kitose vietose,
- vaikus, žaidžiančius pavojingose vietose,
- pastatų durų, vitrinų, langų signalizacijos priemonių tvarkingumą,
- įtartinus triukšmus ar kvapus, pasirodžiusius dūmus ar ugnį.

Atvykus į šeimos ar kitų konfliktų vietą, atkreipti dėmesį į aplinką ar buities sąlygas (pvz., aptikus daug kompiuterinės technikos, elektroninių mokėjimo kortelių prietaisų ir t. t. informuoti savo vadovus, kurie turėtų surašyti tarnybinių pranešimų kriminalinei policijai).

Viešosios policijos prevencijos padalinio pareigūnų (aplinkės inspektorių) veiklos organizavimas

Be patrulinės tarnybos rinktinių, palaikant viešąją tvarką svarbų vaidmenį atlieka Viešosios policijos prevencijos padalinio pareigūnai (toliau apylinkės inspektoriai). Jiems vadovauja prevencijos padalinio vadovas,

jis organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja prevencinį darbą. Siekdamas kokybiškai ir racionaliai užtikrinti viešąją tvarką, vadovas apibendrina, sistemina ir analizuoja nusikalstamų veikų ir kitų teisės pažeidimų būklę, priežastis ir aplinkybes bei imasi priemonių joms šalinti.

Apylinkės inspektorių darbas organizuojamas teritoriniu principu, nustatant apylinkės inspektorių aptarnaujamos apylinkės ribas.

Apylinkės inspektorius privalo būti gerai informuotas apie apylinkėje esančias pajėgas, dalyvaujančias užtikrinant viešąją tvarką ir visuomeninę rimtį, jų išdėstymą, maršrutus, darbo laiką bei ryšių su jomis būdus, esant tarnybiniam būtinumui, gali pasitelkti šiuos padalinius į pagalbą.

Apylinkės inspektorius privalo daugiausia darbo laiko skirti bendrajai ir individualiai prevencijai.

Vykdydamas bendrąją prevenciją, apylinkės inspektorius organizuoja tikslines priemones, kuriomis siekiama atskleisti nelegalią alkoholinių gėrimų ir kitų svaigalų bei tabako apyvartą, nelegalią narkotinių ar psichotropinių priemonių apyvartą, vykdo kitas prevencijos priemones.

Vykdydamas individualią prevenciją, apylinkės inspektorius individualiai bendrauja su asmenimis, darančiais teisės pažeidimus, vykdo profilaktinius pokalbius bei kontroliuoja tokių asmenų veiklą⁶³.

Apylinkės inspektorius viešosios tvarkos užtikrinimą organizuoja pasitelkdamas visuomenę, formuodamas policijai padedančią visuomenės aktyvą, policijos rezervo narius, policijos rėmėjus⁶⁴.

Tačiau policija, vykdydama savo uždavinius ir funkcijas viešosios tvarkos palaikymo srityje, pasitelkia ir kitas socialines organizacijas. Užtikrinti saugią aplinką – tai ne vien policijos uždavinys ir funkcija. Į šią veiklą įtraukiami ir policijos rėmėjai, jaunųjų policijos rėmėjų grupės, visuomeninio judėjimo „Stabdyk nusikalstamumą“ nariai bei privačios apsaugos struktūros.

⁶³ Apylinkės inspektorius, bendraudamas su asmenimis, turi atkreipti dėmesį į buitį (gali pastebėti daug kompiuterinės technikos, elektroninių mokėjimų kortelių prietaisų ir t. t. Apie tai privalo informuoti savo vadovus, kurie turėtų surašyti tarnybinį pranešimą kriminalinei policijai. Gali pastebėti ir kitų įtartinų dalykų).

⁶⁴ Lietuvos policijos generalinio komisaro 2009-06-02 įsakymas Nr. 5-V-384 „Dėl Viešosios policijos prevencijos padalinio pareigūno (apylinkės inspektorius) tarnybinės veiklos aprašo patvirtinimo“.

Policijos rėmėjai turi beveik tokias pačias teises kaip ir policijos pareigūnai, *bet tik vykdydami jiems pavestus uždavinius kartu su policijos pareigūnais.*

Viešąją tvarką atitinkamoje teritorijoje užtikrinančio viešosios policijos pareigūno veiksmai:

- stebėti vietovę,
- klausyti vietovės garsų ir juos vertinti,
- atlikti objektų ar įtartinų daiktų apžiūrą ir išaiškinti pažeidimo požymius,
- vykdyti teritorijos ar rajono (renginio) distancinę kontrolę,
- jeigu būtina, patikrinti dokumentus,
- vykdyti vietos gyventojų apklausą, domėtis vietos padėtimi,
- kilus įvykiui, vykdyti atitinkamos teritorijos apsaugą, eismo kontrolę,
- remiantis nukentėjusių asmenų parodymais, vykdyti įtariamųjų paiešką, persekiojimą,
- sulaikyti pažeidėjus ir pristatyti juos į policijos įstaigą,
- sąveikauti su gretimais patruliais ir budėtoju.

Patrulių tarnybos priemonės:

- patruliniai automobiliai, motociklai, kateriai, dviračiai, vandens motociklai, riedžiai,
- specialieji automobiliai, sraigtasparniai,
- tarnybiniai šunys,
- tarnybiniai žirgai,
- radijo, telefono, signalizacijos ir kitos ryšių priemonės bei taikomoji televizija,
- šaunamieji ginklai,
- specialiosios priemonės,
- atitvėrimo priemonės, kelio ženklai,
- vilktys, nestacionarūs kelio ženklai,
- speciali aparatūra ir kitos techninės priemonės.

2.4. Pasiruošimas palaikyti viešąją tvarką

Siekiant veiksmingai naudoti tarnybos pajėgas, vadovauti joms, sudaryti policijos įstaigų valdymo organizacinę struktūrą, į kurią gali įeiti: štabas, valdyba, policijos komisariatas, biuras, skyrius, rinktinė, kuopa, būrys, poskyris, grupė, policijos nuovada⁶⁵. Padaliniams, atsižvelgiant į jiems keliamus uždavinius, priskiriami patruliniai automobiliai, motociklai, dviračiai, kateriai, specialusis transportas.

Kiekvienu konkrečiu atveju turimos pajėgos reikalauja tinkamai panaudoti taktiką. Netinkamas ar neprofesionalus pajėgų ir priemonių panaudojimas gali tik pasunkinti ar trukdyti vykdyti užduotį.

Už sėkmingą policijos patrulių darbo organizavimą atsakingas policijos įstaigos vadovas.

Norint organizuoti patrulinę tarnybą reikia:

1. Atlikti operatyvinės padėties aptarnaujamoje teritorijoje analizę ir nustatyti sektorius, maršrutus ar postus, atsižvelgiant į teisėtvarkos pažeidimų įvykdymo laiką ir pobūdį.
2. Priimti sprendimą dėl pajėgų ir priemonių išdėstymo ir panaudojimo tarnybos pamainai, parai ar atitinkamam laikotarpiui.
3. Nustatyti bendradarbiavimo ir ryšio tarnybą, valdyti patrulinių padalinius vykdančią tarnybą.
4. Paruošti ir instrukuoti patrulių tarnybą.
5. Nustatyti tarnybos vykdymo kontrolę ir rezultatų apskaitos tvarką.

Nustatant tarnybos pajėgų išdėstymą, būtina atsižvelgti į visų policijos rūšių tarnybos padalinių tinkamą pasiskirstymą.

Patrulinės tarnybos padalinių išdėstymo galiojimo laiką nustato policijos įstaigos vadovas. Išdėstymas nuolat tikslinamas. Padalinių dydis nustatomas atsižvelgiant į gyventojų skaičių, aptarnaujamos teritorijos plotą, jos apgyvendinimo specifiką ir kitus veiksnius, turinčius įtakos kriminogeninei padėčiai. Tarnybos laikas, vieta ir trukmė nustatoma

⁶⁵ Lietuvos Respublikos policijos veiklos įstatymas, 11 straipsnis, Policijos sistema ir valdymo organizacinė struktūra. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 90-2777. Aktualioji redakcija: 2012-01-07.

taip, kad tarnybos padalinių skaičius būtų didžiausias tuo paros laiku ir tose vietose, kur teisėtvarkos pažeidimai dažniausi. Tarnybos padaliniai išdėstomi taip, kad be reikalo nedubliuotų vienas kito. Kartais kelių policijos, apsaugos policijos ir viešosios policijos patrulinės tarnybos pareigūnai nesupranta vienas kito. Neretai galima pamatyti vienoje gatvėje dirbančius kelių policijos ir apsaugos policijos ekipažus, nors dviejų policijos patrulių ir nereikia. Todėl būtų gerai, kad šių padalinių vadovai susitartų tarpusavyje ir racionalai paskirstytų pajėgas.

Strateginis veiklos planas – policijos įstaigos veiklos (rezultatų) planavimo dokumentas, kuriame, atsižvelgiant į aplinkos analizę, suformuluota policijos įstaigos misija, tikslai ir uždaviniai. Strateginiame plane aprašoma, kaip policijos įstaiga įgyvendina užsibrėžtus strateginius tikslus / prioritetus, programas (veiklos sektorius), panaudoma biudžeto asignavimus bei papildomai gautus finansinius ir materialinius išteklius.

Sėkmingą patrulinės tarnybos uždavinių vykdymą užtikrina informacija apie padėties ypatybes tarnybos sektoriuose, postuose, maršrutuose, optimalus pajėgų išdėstymas, operatyvus vadovavimas (sumanūs ir aktyvūs pareigūnų veiksmai), maksimalus transporto, ryšio bei signalizacijos priemonių naudojimas, nuolatinis naujų techninių priemonių diegimas tarnyboje.

2.5. Vadovo sprendimas dėl pajėgų ir priemonių išdėstymo

Norint sėkmingai spręsti tarnybines užduotis, būtina nuolat rinkti informaciją. Padalinio darbas privalo būti organizuojamas taip, kad būtų nuolat kaupiama tiksli ir išsami informacija apie padėtį aptarnaujamoje teritorijoje.

Vertinga informacija laikomi tie faktai ar duomenys, kurie tiesiogiai ar netiesiogiai turi įtakos esamos padėties pakitimui. Čia reikia aiškiai išskirti ir nepainioti faktų, nuomonių ir analizės būdu gautų statistinių duomenų.

Tiksli ir išsami informacija vadovui visada leis tinkamai:

- orientuotis situacijoje,
- teisingai planuoti padalinių uždavinius,
- pasikeitus padėčiai, laiku patikslinti ar priimti naujus sprendimus,

- įvertinti, ar tikslingos ankstesnės priemonės,
- išvengti netikėtumų,
- koordinuoti atskirų pareigūnų ar grupių vykdomas užduotis.

Policijos padalinio vadovas sprendimą dėl pajėgų išdėstymo priima asmeniškai, paprastai naudodamasis operatyviniu aptarnaujamos teritorijos žemėlapiu, įvertinęs analizės ir planavimo skyriaus parengtus operatyvinius-taktinius skaičiavimus.

Vadovas savo sprendimu nustato:

- veiksmų sumanymą (bendrą veikimo planą),
- padalinių užduotis (jų vykdymo tvarką),
- sąveikos ir tarnybinių veiksmų materialinio aprūpinimo tvarką,
- valdymo organizavimą.

Sprendimo pagrindas yra veiksmų sumanymas

Sprendimas paprastai įforminamas kaip tarnybinis dokumentas (įsakymo, nurodymo ar instrukcijos forma).

Planuojant veiklą formuojamas nuoseklių veiksmų pobūdis remiantis kruopščia turimos informacijos analize. Siekiant parengti sėkmingos kovos su nusikaltimais strategiją, reikia atlikti tikslią operatyvinės padėties analizę, įvertinti kriminogeninės aplinkos ir nusikalstamos veiklos sąlygas, pasirinkti tinkamiausią kovos su nusikaltimais taktiką.

Tiksli informacija apie kriminogeninę aplinką yra būtina sąlyga sudarant veiksmingą viešosios policijos padalinių veiklos strategiją.

Planuojamos veiklos viešajai tvarkai palaikyti aspektai

1. Nustatomos gyvenamosios zonos ir objektai, kur dažniausiai daromi nusikaltimai;
2. Nustatomas pavojingiausias laikas, kada dažniausiai vykdomos vagystės įsilaužiant;
3. Išnagrinėjami maršrutai, kuriais nusikaltėliai pasišalina iš nusikaltimo vietos (keliai prie autostradų ir t. t.);

4. Pradedama sekti nusikaltėlius, stebėti įtariamųjų butus, pavogtų daiktų saugojimo vietas, sekti pavogtų daiktų slėpėjus, narkotikų pardavėjus, jeigu įtariama, kad nusikaltimą padarė narkomanas;
5. Skubiai apsupama padaryto nusikaltimo vieta ir pasitelkus policijos patrulių patikrinama vietovė;
6. Vykdoma regioninė ir respublikinė paieška;
7. Policijos padaliniai vykdo paiešką pagal aliarmo signalą;
8. Sudaromos specializuotos analitinės grupės gaunamai informacijai surinkti ir įvertinti;
9. Sukuriamos specialiosios budinčios policijos grupės išvažiuoti ir atlikti pirmuosius neatidėliotinus tardymo veiksmus nusikaltimo vietoje.

Patrulinės tarnybos valdymo pagrindai

Vadovaujant patrulinės tarnybos padaliniais turi būti užtikrinama, kad patrulinės tarnybos pajėgos ir priemonės būtų tikslingiausiai ir teisingiausiai išdėstytos konkrečioms užduotims vykdyti, kad būtų galima manevruoti jomis užkardant ir atskleidžiant viešosios tvarkos pažeidimus ir nusikaltimus gatvėse bei kitose viešose vietose. Policijos įstaigos, rikiuotės padalinio vadovas vadovauja padaliniais pats arba skiria atsakingą policijos valdininką. Patrulinės tarnybos pajėgoms paminos tarnybos metu operatyviai vadovauja ir bendrą pajėgų darbą koordinuoja policijos įstaigos budėtojas. Jis privalo bet kada žinoti, kur yra (kaip išsidėstę patruliai aptarnaujamoje teritorijoje), ką veikia pareigūnai tarnyboje, siekti, kad jie tiksliai ir teisingai vykdytų tarnybines pareigas. Vadovavimo padaliniais pagrindas yra policijos įstaigos vadovo arba jo įpareigoto policijos valdininko sprendimas organizuoti patrulių tarnybą.

Sprendimas priimamas:

1. organizuojant patrulių tarnybą konkrečioje teritorijoje ar objekte;
2. organizuojant parą trunkančią tarnybą;
3. siekiant įvykdyti konkrečią užduotį.

Priimant sprendimą atsižvelgiama į:

1. susidariusią operatyvinę padėtį;
2. bendrą policijos pajėgų ir priemonių valdymo planą;

3. turimas pajėgas ir priemonės;
4. konkretus tarnybos padalinių užduotis;
5. padalinių bendradarbiavimą.

Operatyvinės padėties ir teritorijos ypatumai

Policijos įstaigų veiklos teritorija – tai geografiniai ir gamtiniai tos teritorijos (miesto, rajono, šalies) ypatumai, gyventojų skaičius ir teritorijos dydis, gamybos ir pramonės objektų, statybų ir transporto, ryšių ir kultūrinių pramoginių, švietimo ir sporto, prekybos ir susisiekimo kelių tinklas.

Viešosios tvarkos ir nusikalstamumo padėtis nustatoma atsižvelgiant į viešosios tvarkos pažeidimų dinamiką, struktūrą, pažeidimų vietą, laiką ir kt., taip pat į asmenų, padariusių pažeidimus ar nusikaltimus, charakteristiką.

Strateginio plano paskirtis – sukurti kuo geriausias prielaidas kompleksškai panaudoti policijos pajėgas (personlą) bei materialius-techninius išteklius tarpregioniniu mastu ir vykdyti tam tikrą tikslinę veiklą. Tikslinė veikla galima laikyti kovą su nusikalstamumu, kuris blogina kriminogeninę padėtį, sukelia neigiamą visuomenėje atgarsį. Strateginis planavimas yra valstybinio lygio, apimantis aukščiausias valdžios institucijas, turinčias įtakos policijos valdymui (prezidentą, ministrą pirmininką, įvairius savivaldos komitetus), ir, suprantama, Vidaus reikalų ministeriją. Šiuo etapu nustatoma policijos pajėgų tikslinė paskirtis, tarpusavio bendradarbiavimo ir koordinacijos principai, taip pat reikiamais atvejais papildomas finansavimas. Ministerijos lygiu šie planai yra detalizuojami – numatomos strateginės struktūrinių tarnybų užduotys, organizuojamos šią veiklą koordinuojančios institucijos, nustatoma jų funkcionavimo tvarka ir t. t. Strateginio plano pagrindas yra duomenys apie kriminogeninę padėtį, taip pat jos kitimo prognozės atsižvelgiant į socialinės-ekonominės ir politinės padėties pokyčius.

Policijos taktiniai planai yra susiję su pagrindine policijos institucijų veikla, jie apibrėžia padalinių ir atskirų pareigūnų veiksmus tipinėse situacijose, kurių sąrašas neapibrėžiamas. Tokie planai dažniausiai turi

sankcionuotų, funkcionalių pareigų formas ir direktyvas, skirtas atlikti konkrečias operacijas. Šiuos planus lemia ne tik operatyvinės padėties poreikis, bet ir vykdytojų galimybės.

Viena iš svarbiausių planavimo sąlygų yra ieškoti naujų būdų ir priemonių norimiems tikslams pasiekti. Todėl planų sudarymas – tai ne kas kita kaip tiriamoji veikla, vykdoma kartu su anksčiau pasiektų tikslų kritine analize.

Policijos operatyviniai planai yra tarsi planavimo proceso tęsinys. Jie numato tarpusavio bendradarbiavimo bei pastangų sutelkimo priemonės vadovaujantis policijos institucijų strateginiu planu. Būtent šiuo lygiu struktūrinių tarnybų valdymo principai įsilieja į gyvenimą kaip sistema, apimanti padalinių, siekiančių vienodo tikslo, bet turinčio specifines užduotis, pastangas. Sudarant atitinkamus planus, atsižvelgiama į aptarnaujamos teritorijos ypatybes, nusikalstamumo lygį joje, taip pat į realias policijos galimybes įgyvendinti atskirų padalinių valdymą. Skiriamasis operatyvinių planų bruožas yra tikslų ir uždavinių personalizavimas.

Analitinės funkcijos vykdomos visais policijos sistemos lygiais. Jų vaidmuo ypač svarbus esant aukštesnio lygio valdymui. Tuomet, siekiant surasti optimaliausią organizacinių sprendimų variantą, taikomi tokie metodai kaip linijinis ir dinaminis programavimas, modeliavimas, žaidybinių-mokomoji teorija ir kiti.

Atliekant analitinį darbą nagrinėjamų klausimų daugybė verčia naudotis įvairiais informaciniais šaltiniais: nusikaltimų tyrimo medžiagomis, ataskaitomis apie detektyvų ir patrulių darbą, duomenimis, gautais iš slaptų informatorių, vykdančią operatyvinę – paieškos veiklą (pasklausant telefoninių pokalbių, peržiūrint korespondenciją) – medžiaga, gauta iš kitų valstybių institucijų, ir kt.

Informatyviai analitinio aprūpinimo organizavimas visose užsienio šalyse vykdomas remiantis vienintele, jau seniai patikrinta schema, kuri numato:

- sukurti valstybinę instituciją, kuri rinktų ir skelbtų informaciją apie kriminogeninę padėtį ir teisėtvarkos institucijų veiklą;
- rinkti statistinius duomenis ir sudaryti kriminalistines įskaitas pagal vieną formą, kuri leidžia atlikti įvairius tyrimus;

- centralizuoti policijos analitinio ir informacinio padalinio, tiesiogiai pavaldaus institucijos vadovybei, darbą.

Būdingas patrulinės sistemos organizavimo bruožas yra tas, kad aptarnaujama teritorija padalijama į nedideles apylinkes (sektorius) ir kiekviena apylinkė nagrinėjama kaip „operacijos teritorinis vienetas, kuris skiriamas tokio krūvio, kad neviršytų dviejų patrulių galimybių“. V. Leonardo ir G. Moro nuomone, patruliavimo apylinkės vertinimos kaip teritorinės policijos operacijų vykdymo vienetas – tai atitinka pagrindinį policijos valdymo strateginį principą, kai viena bendra problema suskirstoma į atskiras dalis ir dėl kiekvienos, iš jų priimamas tinkamas sprendimas

Patruliavimo rajonų ribos yra nustatomos taip, kad kiekvienas iš jų turėtų beveik vienodas darbo sąlygas ir būtų stačiakampio formos, artimos kvadratui. Tokia forma leidžia trumpesnius vidutinius atstumus tarp atskirų maršruto punktų, taip pat suteikia daugiau galimybių maršrutą pakeisti, jei kyla toks poreikis.

Pareigūnų paskirstymas į tarnybos teritorijas priklauso nuo darbo, kurį reikės atlikti, kiekio. Taigi patruliavimo maršrutai daugelyje miestų yra ilginami – kuo toliau nuo miesto centro. Maršrutams įtakos turi ir asmenų tankumas bei sumažėjęs padaromų teisės pažeidimų skaičius.

Sudarant patrulių dislokacijos planus, atsižvelgiama į daugybę nuolatinių, taip pat laikinų veiksnių, kurie yra būdingi aptarnaujamai teritorijai: nuolat gyvenančių ir dažnai gyvenamąją vietą keičiančių gyventojų skaičių, gyventojų struktūrą, rasinę bei tautinę sudėtį, gyventojų amžių, policijos kvietimų dažnumą, nusikaltimų padarymo būdus, vietą, laiką (kuriais mėnesiais, dienomis, kuriuo paros metu), objektus, kuriems reikia papildomos priežiūros (bankus, parduotuves, restoranus, naktinius barus, stadionus ir sporto arenas, miškingas vietas, paplūdimius, statybos aikštes, viešojo transporto galutinio sustojimo vietas ir t. t.). Atkreipiamas dėmesys ir į įvairius duomenis apie policijai žinomus asmenis, kurie praeityje padarė nusikaltimus arba yra linkę daryti teisės pažeidimus, į ieškomus asmenis, apie pavogtus daiktus, dingusius be žinios asmenis ir kita.

Ypač įvertinama personalo, skirto vykdyti patrulinę tarnybą, kiekybė bei profesinė jo kvalifikacija, taip pat apklausos metu gauta informacija apie gyventojų pasitikėjimą policija. Tai turi įtakos ir piliečių pranešimų perdavimo dažnumui. Pajėgos ir priemonės grupuojamos stengiantis jas sutelkti didesnės rizikos vietose pačiu pavojingiausiu laiku, turėti galimybę jomis manevruoti, atsižvelgiant į susidariusią padėtį maksimaliai išnaudoti personalą ir tuo pat metu sudaryti nuolatinio policijos buvimo įspūdį. Patruliai parastai nepatruliuoja sektoriuje tuo pačiu maršrutu ir grafiku du kartus, tam kad nusikaltėlis negalėtų keisti savo veiksmų.

Profesionalų, specialistų vertinimu, jeigu patrulio darbo krūvis per didelis, jo veiksmai tampa neefektyvūs, o jis pats lieka nepatenkintas, ir atvirksčiai – jeigu patrulis turi per mažai darbo, jis tampa tingus ir pradeda ignoruoti savo pareigas. Antra vertus, jeigu jėgos būna paskirstytos netolygiai, tai nusikaltėliai iš karto tai pastebi ir atitinkamai pradeda planuoti savo veiklą. Visi nekoordinuoti planai sukelia darbuotojų nepasitenkinimą.

Dažniausiai pasitaikantis trūkumas daugelyje policijos įstaugų – patrulinės tarnybos pajėgų ir priemonių panaudojimas ne pagal tiesioginę paskirtį. Vakarų tyrinėtojai tai pripažįsta nepriimtiniu dalyku ir konkrečiai pažymi: „Visos paraiškos vykdyti specialias užduotis, reikalaujant žmonių kitoms tarnyboms talkinti, turi būti atmestos, jeigu neįrodoma, kad kyla akivaizdžios sunkios ir grėsmingos aplinkybės, reikalaujančios papildomų pajėgų.“ Tokios paraiškos turi būti visada nagrinėjamos atsižvelgiant į laiko kriterijų, būtiną viso patruliavimo rajono priežiūrai užtikrinti.

Daugelis operacijų yra vykdomos pagal specialią metodiką (taktinius planus). Taigi, sulaukiant mobilies ginkluotų nusikaltėlių grupes, kiekviena administracinio vieneto teritorija iš anksto padalijama į ypatingus sektorius, kurių ribos yra nustatomos iš gautos informacijos analizės, nusikalstamumo dinamikos ir „geografijos“, konkrečių vietos topografijos duomenų, taip pat motorizuotų ir pėsčiųjų patrulių stacionarių postų skaičiaus. Kiekviename sektoriuje numatomos tinkamiausios užblokuoti vietas: pagrindinė automagistralė, miesto sankryža, gatvė ir aikštė. Padaliniams vadovauti dislokuotuose sektoriuose skiriami specialiai sudaryti štabai.

Informacijai kaupti, apdoroti ir analizuoti, kad būtų galima veiksmingai paskirstyti patrulius ir laiku priimti sprendimus padėčiai valdyti, skiriama daugiausia dėmesio.

Operatyvinių ir darbo žemėlapių paskirtis policijos įstaigose

Policijos operatyviniai ir darbo žemėlapiai, teritorijų planai ir schemos sudaromi visose Lietuvos Respublikos policijos įstaigose ir naudojami operatyvinės padėčiai analizuoti, patruliniams padaliniais valdyti, padėčiai vertinti organizuojant patrulinę tarnybą.

Žemėlapiai, planai, schemos turi būti aiškūs, o užrašai ir duomenys turi atitikti operatyvinę padėtį, susidariusią per mėnesį, ketvirtį ar pusmetį. Paprastai organizuojant patrulinės tarnybos darbą naudojami administraciniai ar topografiniai žemėlapiai. Žemėlapių mastelis parenkamas toks, kad operatyvinės padėties, padalinių dislokacijos, pajėgų ir priemonių išdėstymo žymėjimai neuždengtų vietovės topografinių žymėjimų. Naudojamus žymėjimus, jeigu jie nenumatyti Policijos patrulinės tarnybos veiklos instrukcijos priede, reikia paaiškinti žemėlapių, plano ar schemos pastabų skyriuje.

Tarnyboje naudojami operatyviniai, darbo žemėlapiai, planai, schemos yra riboto naudojimo dokumentai.

Viešosios tvarkos palaikymo (patruliavimo) planas, prevencinės kompleksinės priemonės, reidai ir taktinių operacijų schemos, jų paruošimas ir atnaujinimas laiku – policijos įstaigos štabo kompetencija.

Tiesioginis policijos patrulių vadovas sudaro patruliavimo maršrutą, arba postą, kortelę (vienoje kortelės pusėje vaizduojamas teritorijos žemėlapis su nurodytu maršrutu (numatytais postais), objekto apsaugos schema, kitoje maršruto (posto) kortelės pusėje aprašomi maršruto (posto) ypatumai).

Sutartiniai taktiniai ženklai

Sutartinis taktinis ženklas – tai grafinis ženklas, naudojamas paprastai žemėlapyje, plane arba schemoje pavaizduoti atitinkamus policijos padalinius ar pajėgas, inžinierinius įrenginius, taktinius veiksmus ar kitus veiklos dalykus. Ženklas gali būti spalvotas, dažniausiai prie jo prirašomi teksto ženklai (raidės ir skaitmenys). Skirtingos spalvos varto-

jamos žymint policijos ir kitų tarnybų pareigūnus (atitinkamai mėlyna ir juoda).

Zonos (rajo teritorijos) – to, kas yra tam tikrame rajone žemėlapyje, simbolinis atvaizdas.

Informacijos laukelis – tam tikra vieta šalia pagrindinio ženklo, kuriame turi (gali) būti pateikta informacija.

Papildoma informacija – vieta šalia ženklo, naudojama įvairioms pastaboms žymėti.

Judėjimo krypties strėlė – judėjimo kryptis.

Data ir laikas – ženklo elementas, kuriuo pateikiama visa informacija, susijusi su laiku (skaitmenys, rodantys datą ir laiką, pvz.: 02 11 15. 12. 30). Gali būti žodžiai „nuo“ ar „iki“ („nuo / iš“) ir pan.

Terminai	Sutrumpinimas
Priešakinė	PRIEŠAK
Atsarginė	ATS
Pagrindinė	PAGR
Mobilioji	MOB
Užnugario	UŽN
Rezervinė	REZ
Stacionarioji	STAC
Artėjimo	ART
Taktinė	TAK
Karinė policija	KP

2.6. Patruliavimo paskirstymo viešose vietose planas

(PAVYZDYS)

TVIRTINU
/Policijos įstaigos vadovas/

**Patruliavimo paskirstymo viešose vietose
planas**

Miestas, data

DUOMENYS APIE APTARNAUJAMĄ TERITORIJĄ

Miesto plotas	- 192,18 km ² .
Gyventojų skaičius	- 80,1 tūkst.
Gyventojų skaičius 1 km ²	- 479 tūkst.
Bendras miesto žemės plotas, ha	- 9219
Užstatytas žemės plotas, ha	- 20 459
Apželdintas plotas, ha	- 5 399
Bendro naudojimo plotas, ha	- 2 745
Miško ir miško parko plotas, ha	- 2 633
Bendras viso gatvių, skersgatvių ir krantinių ilgis, km	- 741,6
Su dangomis, km	- 671,6
Su geresnėmis dangomis, km	- 552,5
Tiltų skaičius	- 32
Tiltų ilgis, km	- 2,9
Viadukų skaičius	- 31
Viadukų ilgis, km	- 2,3
Dviračių takų ir trasų ilgis, km	- 47,8

MIESTO SAVIVALDYBĖS SENIŪNIJŲ TERITORIJA
IR GYVENTOJŲ SKAIČIUS

Seniūnija	Teritorijos plotas, km ²	Gyventojų skaičius, tūkst.
Senamiesčio	5	43
Naujamiesčio	5,6	47,8

PAJĖGŲ PASKIRSTYMAS SEKTORIUIOSE

1 sektorius

Riba: Senamiesčio seniūnijos teritorija (Rinktinės, Margirio, Melionų, Ozo, Geležinio Vilko gatvės).

Miesto savivaldybė: Ozo g. 13.

Bankai: Komercinis bankas, Margirio g. 127; Banko klientų aptarnavimo poskyris, Melionų g. 11.

Patruliavimo pėsčiomis maršrutai

Patrulio maršruto Nr.	Patrulio maršruto ribos	Maršruto centras	Svarbesni kriminogeninių atžvilgiu objektai
PP 11	Nuo Molio gatvės, Ozo, Melionų gatvėmis iki Rinktinės gatvės	Turistinis kompleksas „Ramadas“	Turistinis kompleksas „Ramadas“, viešbutis „Šiauliai“, Melionų gatvės rajonas, Taupomasis bankas (Melionų g. 11)
PP 12	Nuo Žaliojo tilto Melionų, Molio gatvėmis iki viešbučio „Ramadas“	Viešbutis „Šiauliai“, Molio g. 12	Turistinis kompleksas „Ramadas“, viešbutis „Šiauliai“, tarptautinės bilietų kasos, visuomeninio transporto stotelė Melionų gatvėje, Centrinė universalinė parduotuvė, picerija Molio gatvėje, priešais turistinį kompleksą „Ramadas“
PP 13	Nuo Krokuvos gatvės Melionų gatve iki Margirio gatvės apimant Turgaus gatvę ir turgų	Melionų turgavietė	Visuomeninio transporto stotelės Melionų gatvėje, turgavietė Melionų g. 24, Melionų ir Turgaus gatvių sankryža

Patruliavimo automobiliais maršrutai

Patrulio maršruto Nr.	Patrulio maršruto ribos	Maršruto centras	Kriminogeniškai svarbūs objektai
AP 20	Melionų gatve nuo 1 iki 61 ir nuo 2 iki 94 namo	Melionų g. 59	Melionų g. 70 ir 80, Melionų ir Lvovo gatvių sankryža, TB klientų aptarnavimo poskyris (Melionų g. 11)
AP 21	Molio gatve nuo 1 iki 89 namo, Molio gatve nuo 14 iki 16 namo (universalinė parduotuvė, viešbučiai „Ramadas“, „Naujasis Vilnius“)	Viešbučiai „Naujasis Vilnius“	Molio g. 41 ir prie viešbučių
AP 22	Krokuvos, Daugėlišio gatvės	Daugėlišio ir Melionų gatvių sankryža	Fino gatvė

Patrulio maršruto Nr.	Patrulio maršruto ribos	Maršruto centras	Kriminogeniškai svarbūs objektai
AP 23	Linkmenų, Utenos gatvės, Širvintų g. nuo 28 iki 82 namo, Giedraičių g. nuo 60 iki 98 ir nuo 49 iki 93 namo	Širvintų g. – mokykla	Širvintų g. 80 ir 82 – mokykla ir licėjus
AP 24	Melionų gatve nuo 100 iki 200 namo, Tauragnų g., parduotuvė „Šatrija“	Parduotuvė „Šatrija“	Melionų g. 190–200 namai

Kelių policijos ekipažų patruliavimo maršrutai

Patrulio maršruto Nr.	Patrulio maršruto ribos	Kriminogeniniu / avaringumo atžvilgiu svarbios vietos
AP - 3	Žygimantų, Vilniaus, A. Vienaolio, Goštauto gatvės	Vilniaus ir Goštauto gatvių sankryža
AP - 5	Melionų g., nuo Žaliojo tilto iki Apkasų g., Šeimyniškių, Rinktinės, Margirio gatvės	Skverelis Apkasų gatvėje

Ginkluotos apsaugos saugomi objektai

Saugomas objektas	Saugos tarnyba
1. Viešbutis „Šiauliai“, Molio g. 12	ST „Žiedas“ tel.: .....
2. Turistinis kompleksas „Ramadanas“, Ozo g. 53	ST „Alga“ tel.: .....
3. Picerija, Molio g. 32	ST „Lidija“ tel.: .....

Jaunimo susibūrimo vietos

Vieta	Adresas
Vaikų darželis Nr. 98	Krokuvos g. 6
Vaikų darželis Nr. 62	Rinktinės g. 28a
Moksleivių rūmai	Molio g. 25
Vaikų klubas „Dainorėlis“	Lvovo g. 20
Vaikų klubas „Šatrija“	Melionų g. 154
„Melionų“ turgavietė	Melionų g. 61

2 sektorius

Riba: Naujamiesčio seniūnijos teritorija
(Rinktinės, Margirio, Melionų, Verkių, Visagino gatvėmis)
Seniūnija: Margirio g. 2
Bankai: Apskrities banko skyrius,
Taupomojo banko atsiskaitymo skyrius

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Viešosios policijos valdybos viršininkas A. Jonaitis

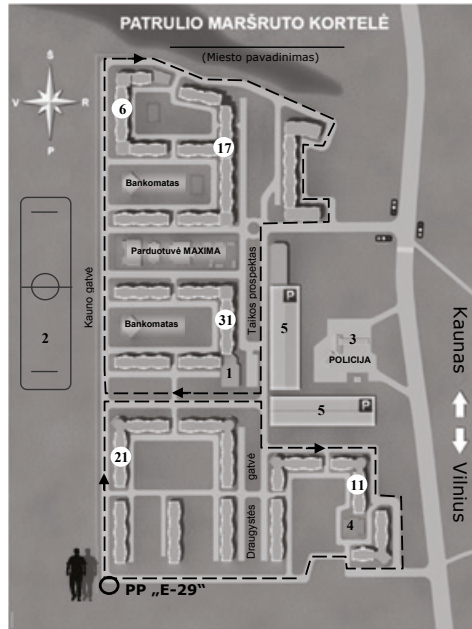
SUDERINTA

Kelių policijos valdybos viršininkas A. Petraitis

Pirmojo policijos komisariato viršininkas K. Antanaitis

PATRULIO MARŠRUTO KORTELĖ (PAVYZDYS)

PP šaukinys: „Eglė 29“

Sutartiniai žymėjimai:

1 – vaistinė, 2 – stadionas, 3 – policijos nuovada, 4 – prokuratūra, 5 – automobilių stovėjimo aikštė

Avaringiausios vietos: .....

Artimiausios policijos įstaigos: .....

Artimiausios medicinos įstaigos: .....

Prekybos taškai: .....

Patruliavimo ypatumai: (rekomenduojama surašyti kitoje kortelės pusėje) .....

Tarnybos vykdymo tvarka:

Maršrutas: Tulpių g., Aviečių g., Kalno g., Mėlynių g., Didžioji g.

Maršruto ilgis: 1,4 km

Tarnybos laikas: 19.00 val.

Užtikrinti teisėtvarką patruliavimo maršruto teritorijoje. Periodiškai patikrinti kiemus, ar nepažeidžiama viešoji tvarka juose. Stebėti, kaip laikomasi prekybos alkoholiniais gėrimais taisyklių kavinėje ir parduotuvėje. Stebėti banko „Snoras“ skyrių, kad nebūtų netikėtai užpultas. Užkardyti Kelių eismo taisyklių pažeidimus. Objektams baigus darbą, stebėti apsauginės-gaisrinės signalizacijos priemones. Pastebėjus, kad jos ėmė veikti, nedelsiant blokuoti objektą. Teisėtvarkos pažeidėjus pristatyti į policijos komisariatą.

Policijos patrulių veiklos
instrukcijos
2 priedas⁶⁶

(Informacinio biuletenio forma)

_____
(policijos įstaigos ir padalinio pavadinimas)

INFORMACINIS BIULETENIS

20 ____ m. _____ d. Nr. _____

_____
(sudarymo vieta)

1. **Patruliavimo sektoriaus ribos, kita sektoriui apibūdinti svarbi informacija.**
2. **Viešosios policijos informacija.** Pateikiama informacija apie sektoriuje esančias rizikos zonų vietas, kuriose būtų tikslinga patruliuoti ir užkardyti teisės pažeidimus, rizikos grupių asmenis (nurodomi jų vardai, pavardės, pateikiamos nuotraukos), policijos įskaitose esančių asmenų duomenis, jiems taikomus apribojimus, kita viešajai policijai aktuali informacija.
3. **Kriminalinės policijos informacija.** Pateikiama informacija apie sektoriaus kriminogeninę padėtį, policijos ieškomus asmenis (įtariamuosius, dingusius be žinios ir kt.), galinčius lankytis sektoriuje (jų nuotraukas, požymių aprašus), ieškomas transporto priemones ir tas, kurios gali būti naudojamos nusikalstamoms veikoms daryti.
4. **Užduotys.** Nurodomos priemonės, kurios turi būti vykdomos nuolat (asmenų, vykstančių iš Rusijos Federacijos teritorijos į Kaliningrado sritį ir atgal per Lietuvos Respublikos teritoriją sausumos keliais, kontrolė ir pan.).

Pastaba. Sudarant informacinį sektoriaus biuletenį, užduotis patruliui nepildoma.

Sudarė:

_____
(pareigos)   (parašas)   (vardas, pavardė)

⁶⁶ Lietuvos policijos generalinio komisaro 2011-07-19 d. įsakymas Nr. 5-V-673 „Dėl „Patrulių veiklos instrukcijos“ patvirtinimo“.

2.7. Pasiruošimas tarnybai, instruktažas

Metodinės rekomendacijos, kaip pasiruošti ir vesti instruktažą viešosios policijos padaliniams

Bendrieji reikalavimai

Ši metodinė rekomendacija – tai pagalbinė priemonė, kaip vesti instruktažą patrulinės tarnybos padaliniams.

Pradedančių tarnybą patrulio pamainų instruktažas – tai viena iš veiksmingiausių viešosios policijos eilinių ir žemesniojo rango vadovaujančių pareigūnų kasdienio mokymo ir auklėjimo formų. Pagrindinis jo tikslas yra užtikrinti pareigūnų, pradedančių viešosios tvarkos saugojimo tarnybą, profesinį ir psichologinį pasirengimą įgyvendinti iškeltus uždavinius. Šios pareigūnų apmokymo ir auklėjimo formos ypatumas – maksimalus priartėjimas prie praktikos. Supaprastintas požiūris į instruktavimo organizavimą labai sumažina jo efektyvumą ir lemia neigiamas pasekmes.

Instruktuojančiojo asmens nepasirengimas ir nekompetentingumas gali lemti pavaldinių dezorientaciją ir tai gali atsiliiepti jų darbui.

Instruktuoti paskirtas asmuo privalo išsiaiškinti susidariusią operatyvinę padėtį, išnagrinėti ir įvertinti patrulių veiksmus per praėjusias paras, išsamiai susipažinti su patrulių užduotimis ir ypatingais įpareigojimais, patikslinti tarnybos vykdymo tvarką kiekviename maršrute (poste), numatyti klausimus (įvadinės užduotis) policininkų žinioms patikrinti, nustatyti ryšio palaikymo su kiekviena pamaina ir informacijos apie pasikeitusią operatyvinę padėtį suteikimo laiku tvarką.

Patrulio pamainos instruktažas⁶⁷ trunka ne ilgiau kaip 30 minučių (bendram paros instruktažui skiriama ne daugiau kaip viena valanda).

⁶⁷ Policijos patrulių darbo pamaina prasideda likus 15 minučių iki instruktažo. Pamainų, pertraukų pailsėti ir pavalgyti skaičių ir trukmę nustato policijos įstaigos vadovas. Policijos patrulių, kurie tarnybines funkcijas vykdo su transporto priemone, pamaina prasideda nuo transporto priemonės paėmimo ir paruošimo tarnybai, bet ne anksčiau nei likus 1 valandai iki instruktažo (tai turi būti nustatyta įstaigos darbo reglamente). Policijos įstaigos vadovas ar jo įgaliotas pareigūnas turi teisę išimtiniais atvejais pratęsti policijos patrulių tarnybos laiką.

Instruktažas vedamas dažniausiai tarnybinėse patalpose (klasėje) arba rikiuotėje naudojant schemas (maketus) ir kitas vaizdines priemones.

Policijos patrulius instruktuoja (instruktažas yra privalomas) policijos patrulinio padalinio vadovas, jo įgaliotas pareigūnas, budėtojas ar atsakingas pareigūnas. Esant tarnybiniam būtinumui, instrukuoti gali viešosios policijos padalinio vadovas. Instruktaže gali dalyvauti kitų policijos įstaigos padalinių pareigūnai.

Ypatingą dėmesį organizuojant ir vedant instruktažus reikėtų skirti visų patrulinės tarnybos pajėgų ir priemonių panaudojimo kompleksiskumo bei sąveikos su kriminalinės policijos pajėgomis klausimams. Kriminalinės policijos atstovus tikslinga įtraukti į instruktažus.

Pasiruošimas ir patrulių instruktažas vykdomi vadovaujantis patrulinės tarnybos reikalavimais.⁶⁸

Sukaupta patrulio instruktažų vedimo patirtis leidžia daryti tam tikras išvadas apie optimalias sąlygas, užtikrinančias instruktažo išsamumą ir lemiančias jo, kaip veiksmingos pavaldinių mokymo ir auklėjimo formos, sėkmingą organizavimą.

1. Instruktuojantis pareigūnas privalo atidžiai pasirengti instruktažui.
2. Reikia lygiai paskirstyti laiką visiems instruktažo etapams. Dažniausiai nuo šios sąlygos nukrypstama nepateisinamai pailginant tą instruktažo dalį, kuri skirta patrulių tarnybos ankstesniais periodais rezultatams apibendrinti. Instruktažas tampa eiliniu, „rutininio“, darbo rezultatų išvados – savitikslių.
3. Patrulių instruktažo metu reikėtų sumaniai derinti informaciją su dialogu. Jei instruktuojuojantysis didžiąją laiko dalį skiria dialogui, instruktažas virsta pokalbiu; jei stengiamasi laiką išnau-

⁶⁸ Pagal dabar galiojančią patrulių veiklos instrukciją policijos patrulių knygų nėra. Patrulis, atvykęs į tarnybą, pasirašo tik pajėgų išdėstymo plane. Lieka neatsakytas klausimas, kodėl šiuo metu nebetikslinga tarnybą pradedantiems viešosios policijos patruliams ir atsakingam pareigūnui pasirašyti dėl instruktažo vedimo? Galbūt nebeaktualu rengti tarnybos užduotis, formuluoti pastabas ar kitus veiklos patikslinimus? Galbūt visa tai tampa kasdiene rutina ir nereikalingu rūpesčiu? Dar vienas svarbus komandinio darbo aspektas – skirti tinkamą porininką. Tinkamo porininko parinkimas neginčijamai lemia teisingą ir efektyvų pamainos darbą (autorius V. Valecko pastaba).

doti vienpusiškai, instruktažas įgauna vienvaldiškumo pobūdį su „pylos“ ir „muštro“ elementais.

4. Būtina tinkamiausiai panaudoti šiuolaikines technikos priemonės vaizdumui užtikrinti, pavyzdžiui, padidintas ieškomų nusi kaltėlių, pavogtų daiktų fotografijas, mokomuosius filmus ir pan.
5. Instruktuojantis pareigūnas privalo palaikyti nuolatinį psichologinį ryšį su pavaldiniais. *Šiuo tikslu vedant instruktažą panaudoti:*
  - konkursinius elementus, t. y. nepiktnaudžiauti klausimų ir atsakymų sistema, o praktikuoti greitas apklausas 2–3 instruktuojamiesiems pateikiant tą patį klausimą. Taip apklausiamieji ugdosi savivertę;
  - vertinamąją sistemą, t. y. įvertinti instruktuojamojo žinias jam atlikus įvadinės užduotis, veiksmus ir t. t.;
  - aiškius gyvenimiškus veiksmų, esant sudėtingai operatyvinei padėčiai, pavyzdžius.
6. Reikėtų nuolat rūpintis auklėjamuoju instruktažo poveikiu. Neleistina, kad instruktažui pasibaigus kai kurie darbuotojai liktų prislėgtos nuotaikos dėl nepelnyto „išskirtinumo“ ir pan. Negalima pamiršti ir to, kad pakili pareigūno nuotaika prisideda prie teigiamų jo tarpusavio santykių su piliečiais.

Instruktuojantis pareigūnas privalo palaikyti aukštą policijos prestižą, nuolatos skleisti pažangią geriausių darbuotojų patirtį, nuteikti personalą pasiaukojamai atlikti tarnybinę pareigą, gerbti piliečių teises ir interesus.

Instruktažo turinys

Instruktažas dažniausiai prasideda nuo patrulių pamainos darbo rezultatų apibendrinimo. Instruktuojantis pareigūnas turi konkrečiais pavyzdžiais parodyti, kuo pasireiškė nurodyti tos pamainos trūkumai, kas būtent tapo jų priežastimi ir kaip jų išvengti ateityje. Būtinai reikia pažymėti pavyzdžingus pareigūnų veiksmus, policininkų parodytą iniciatyvą ir sumanumą.

Tada instruktuojantis pareigūnas gali pateikti konkrečius klausimus iš patrulinės tarnybos statuto. Duodamas įvadines užduotis turi patikrinti, kaip patuliai išmano savo pareigas ir teises, tarnybos eigą bei taktiką saugant visuomeninę tvarką ir kovojant su teisės pažeidimais. Pėstiesiems ir autopatruoliams siūloma išspręsti 2–3 užduotis, aptarti galimas klaidas. Ypač svarbu patikrinti žinias ir išsiaiškinti būdingus taktinius veikimo būdus labiausiai paplitusiose tarnybos situacijose (dokumentų tikrinimas, teisės pažeidėjo sulaikymas ir pristatymas, įvairių teisės pažeidimų įspėjimas ir kelio jiems užkirtimas, galimos nusikaltėlio slapstymosi vietos apžiūra ir pan.).

Einančius į tarnybą pareigūnus būtina bendrai supažindinti su įvykusiais ir numatomais operatyvinės situacijos pasikeitimais rajone apskritai, pagal pamainas kiekvienoje patruliavimo teritorijoje ir pagal patrulių maršrutus (postus, Kelių policijos ekipažus, autopatruolius, apsaugos policijos ekipažus, policijos rėmėjus ir kt.).

Keliant uždavinius patruliams, reikėtų kiekvienam patruliui nurodyti jo maršrutą (postą) aptarnaujamoje teritorijoje ir trumpai apibūdinti operatyvinės situacijos pokyčius, galimo teisės pažeidimo, nusikaltėlių ir kitų antvisuomeniškai nusiteikusių asmenų slapstymosi vietas, saugumus ir kitus materialinių vertybių objektus, intensyviausio transporto ir pėsčiųjų judėjimo vietas. Taip pat svarbu aiškiai suformuluoti patrulio uždavinį dėl: a) viešosios tvarkos užtikrinimo; b) vaikų be priežiūros, nusikaltimų profilaktikos; c) kovos su nuosavybės grobimu; d) transporto ir pėsčiųjų eismo saugumo užtikrinimo; bendradarbiavimo su kitų maršrutų patruliais ir kriminalinės policijos pareigūnais, su visuomeninėmis organizacijomis, policijos rėmėjais.

Turint omenyje pasikeitusią operatyvinę situaciją, kiekvienam patruliui, KP, apsaugos padalinių postams nurodyti: a) kur, kiek laiko eiti tarnybą maršrute (poste); b) į ką kreipti ypatingą dėmesį ir kaip veikti įspėjant nusikaltimus bei visuomeninės tvarkos pažeidimus ir užkertant jiems kelią, taip pat gavus pranešimą apie juos; c) paaiškinti judėjimo maršrutu ir sustojimo jame tvarką, būdingus taktinius tarnybos būdus; d) sąveikos ir ryšio su kitais gretimuose maršrutuose dirbančiais patruliais, kriminalinės policijos pareigūnais, apylinkės inspektoriais tvarką.

Išeinančiai į tarnybą pamainai rekomenduojama trumpai priminti policijos pareigūnų teises ir pareigas piliečiams, pabrėžti būtinumą griežtai laikytis teisėtumo, mandagiai elgtis su žmonėmis. Kasdienė praktika rodo, kad netinkama policininko bendravimo kultūra tarnyboje ypač nepakenčiama, nes meta šešėlį valdžios atstovams, visai policijai, smukdo jos prestižą gyventojų akyse.

Informacija apie patrulio pamainų keitimąsi, ryšio ir sąveikos tvarką – taip pat svarbus instruktazo elementas. Instruktuojantis pareigūnas turi išaiškinti, su kuo ir kaip patrulių pamainos turi palaikyti ryšį eidamos tarnybą, patikslinti ataskaitos apie operatyvinę padėtį maršrutuose (postuose) laiką.

Instruktažas baigiasi įsakymu policijos pamainoms pradėti tarnybą.

Patrulinės tarnybos valdymo srityje pagrindinis vaidmuo tenka *kontrolėi*. Jos esmė – patikrinti, kaip įgyvendinami tikslai (viso padalinio ir atskirai pamainos) tam, kad ateityje būtų galima išvengti galimų trukdžių. Pagrindinis kontrolės objektas visada buvo ir bus policijos patrulis, nes kai kurių veiksmai, sutikime, budėjimo metu dažnai būna nepakankamai aktyvūs, o kartais ir visiškai nesusiję su tarnybinių pareigų vykdymu (išvykos asmeniniais reikalais, pas pažįstamus, skaitymas, reklamų žiūrėjimas ir t. t.). Kontrolė vykdoma nuolat ir periodiškai, akivaizdžiai ir neakivaizdžiai, padalinio vadovų ir atskirų inspektuojančių, savivaldos ir visuomenės. Plačiai praktikuojama patrulių, kurie patruliuoja šalia esančioje teritorijoje, tarpusavio kontrolė.

Patrulinei tarnybai tobulinti skiriama daug dėmesio. Vis dažniau patrulinė tarnyba tampa įvairių tyrimų objektu.

Net ir vienoje šalyje yra daugybė patrulinės tarnybos veiklos efektyvumo didinimo variantų.

2.8. Patruliavimas

(Patruliavimas pėsčiomis, patruliavimas keliuose, transporto priemonių statbdymo taktika, priverstinis transporto priemonių stabdymas)

Patruliavimas – policijos patruliui keliamų uždavinių vykdymas nustatytuose patruliavimo sektoriuose, maršrutuose ar postuose.⁶⁹

Policijos patrulis – policijos pareigūnai (gali būti ir vienas pareigūnas), patruliuojantys poste, maršrute ar sektoriuje pėsčiomis, raiti, automobiliais, motociklais, taip pat sniego arba vandens motociklais, motorieriais, dviračiais, riedžiais, kateriais ar kitomis transporto priemonėmis.

Bendrosios nuostatos

Vienas iš veiksnių sėkmingai atlikti užduotį yra tinkamai parinkti maršrutą. Todėl planuojant maršrutą visuomet tenka laviruoti pasirenkant geriausią variantą, nes yra daug lemiamų veiksnių:

Patruliavimas pėsčiomis

Organizuojant pareigūnų patruliavimą pėsčiomis, būtina įvertinti šias aplinkybes⁷⁰:

- aptarnaujamos teritorijos dydį ir vietovės ypatumus (gamtinės ir dirbtinės kliūtys, reljefas),
- rajono struktūrą, gyventojų tankumą, jų gyvenimo būdą,
- pareigūnų darbo patirtį, įgūdžius, patruliuoti skirtą įrangą ir jos būklę,
- oro sąlygas ir metų laiką,
- paros metą,
- patruliavimo trukmę.
- nusikalstamumo lygį ir nusikaltimų intensyvumą rajone, atsižvelgiant, kaip nusikaltimų ar incidentų skaičių veikia paros metas ar savaitės dienos.

⁶⁹ Lietuvos policijos generalinio komisaro 2011-07-19 įsakymas Nr. 5-V-673 „Dėl Policijos patrulių veiklos instrukcijos patvirtinimo“.

⁷⁰ Vienas policijos pareigūnas gali būti skiriamas patruliuoti tik tarnybą organizuojant policijos poste arba vykdant policinę priemonę ir tik tuo atveju, kai matomumo zonoje yra paskirtas kitas policijos patrulis su transporto priemone arba kitas pėsčiasis policijos patrulis (vieną pareigūną draudžiama siųsti į PRĮR duomenų tvarkymo taisyklėse numatytus A ir B lygio iškvietus).

Pėsčiomis paprastai patruliuoja du policijos pareigūnai. Išimties tvarka ir tik šviesiu paros metu, kai yra vykdomos specifinės funkcijos (pvz., dirbama prie mokyklų, reguliuojamas eismas), tarnybą poste gali vykdyti vienas policijos pareigūnas, o tamsiu paros metu patruliavimą pėsčiomis turėtų sustiprinti autopatrulis. Pėsčias patrulis nuolat palaiko ryšį su policijos budėtoju, artimiausio maršruto pėsčiuoju patruliu ir autopatruliu.

Policijos patrulis privalo:

- užkardyti ir ryžtingai nutraukti viešosios tvarkos ir kitus teisės pažeidimus,
- suteikti pagalbą nukentėjusiems ir bejėgiškos būklės asmenims,
- nustačius vandentiekio, kanalizacijos, dujotiekio, apšvietimo ar ryšių linijų pažeidimus gatvėse ir kitose viešose vietose, taip pat pažeidimus ar kliūtis, trukdančias ir keliančias grėsmę saugiam eismui, pranešti budėtojui ir tolesnius veiksmus derinti su juo.

Patruliuojant ypač atkreipti dėmesį į:

- asmenis, dažnai ir įtartinais stebinčiais objektus, kuriuose laikomos materialinės vertybės,
- žmonių, ypač jaunimo, grupes, besirenkančias parkuose, kiemuose, laiptinėse ir kitose vietose,
- vaikų žaidimo aikštes bei kitas jų susibūrimo vietas ir jose esančius asmenis,
- pastatų durų, vitrinų, langų, signalizacijos priemonių tvarkingumą,
- įtartiną triukšmą ar kvapus, dūmus ar ugnį,
- autobusų, traukinių ir kitas stotis, prieplaukas ir jų teritorijas, oro uosto prieigas.

Ypatingomis sąlygomis (stichinių nelaimių, gaisrų, katastrofų, epidemijų, epizotijų ir kitų ypatingų situacijų metu) patruliai vykdo specialiuose policijos įstaigos planuose numatytas užduotis.

Patruliavimo maršrutas (bendroji nuostata visoms patruliavimo formoms – autoriaus pastaba) – nustatytas patruliavimo kelias patruliavimo sektoriuje arba poste. Maršruto ilgis nustatomas atsižvelgiant į vietovės ir kriminogeninės padėties ypatumus. Maršrutui gali priklausyti keli patruliavimo sektoriai, kelių policijos komisariatų prižiūrimos teritorijos, maršruto teritrijoje gali būti numatyti policijos postai. Vykdam eismo priežiūros funkcijas, patruliavimo maršrutas nustatomas krašto ir magistraliniuose, vietos keliuose, miestų gatvėse.⁷¹

Patruliavimas dviračiu

Dviračiais patruliuojama daugiausia kurortiniuose miestuose. Be dviračių, naudojami ir riedžiai. Pranašumų turi ir viena, ir kita transporto priemonė. Riedžiams dviračių taisyklės negalioja, todėl pareigūnai gali laisvai manevruoti (didžiausias riedžių greitis siekia 20 km per val. Įkrovus akumuliatorių šia transporto priemone galima nuvažiuoti 38 km atstumą, ji lengvai valdoma). Patrulis užtikrina viešąją tvarką ir visuomeninę rimtį, žmonių ir eismo saugumą miesto centre, aikštėse, parkuose, vykstant sportiniams ir masiniams renginiams.

Išskiriami šie patruliavimo dviračiu (riedžiu) pranašumai:

1. policijos pareigūnai nesėdi automobiliuose, todėl jie gali artimiau bendrauti su visuomenės nariais;
2. patrulis su dviračiu greitesnis nei pėstysis patrulis;
3. patrulis su dviračiu tyliau prisiartina prie vietos, kurioje galimas teisės pažeidimas ar nusikaltimas;
4. patrulio su dviračiu maršrutas apima didesnę teritoriją nei pėsčiojo patrulio;
5. dviračiu galima pasiekti tokias vietas, kur negali privažiuoti policijos automobilis;
6. dviratis yra ekologiškesnė transporto priemonė nei automobilis;
7. dviratis yra ekonomiškesnė transporto priemonė nei automobilis.

⁷¹ Lietuvos policijos generalinio komisaro 2011-07-19 įsakymas Nr. 5-V-673 „Dėl policijos patrulių veiklos instrukcijos patvirtinimo.

Patruliuodamas dviračiu, pareigūnas vykdo tokias pačias funkcijas kaip ir pėsčiasis patrulis.

Dažniausiai dviračiu patruliuoja du radijo ryšio priemonės turintys policijos pareigūnai. Į maršrutą policininkai atvyksta dviračiais. Jei maršrutas yra toliau nuo policijos įstaigos, patrulį gali atvežti tarnybinis automobilis, turintis dviračių tvirtinimo įrangą. Patruliui su dviračiu aptarnauti, talkinti patartina skirti šalia esančio maršruto arba budėtojų tarnybos policijos automobilį (sulaikytiems asmenims pristatyti į policijos komisariatą, nuvaždą ir kt.).

Patruliniai dviračiai gali būti su specialiais šviesos ir garso signalais bei pažymėti skiriamaisiais policijos ženklais.

Patruliavimas su tarnybiniais šunimis

Patruliavimas su tarnybiniais šunimis – tai ne tik viešosios tvarkos užtikrinimas, bet ir veiksminga prevencijos priemonė, nes pareigūnas su tarnybiniu šuniu yra labai geras būdas psichologiškai paveikti viešosios tvarkos pažeidėjus.

Patruliai kinologai patruliuoja priemiesčio zonoje, parkuose, neapšviestose gatvėse ir kitose vietose, kur dažniausiai padaromi teisės pažeidimai.

Tinkamiausia tarnybinius šunis naudoti operacijose (ieškant ir sulaikant asmenis, įtariamus padariusius nusikaltimą), sustiprinti operatyvinių planų vykdymą atskiruose sektoriuose ar postuose, apžiūrint rūsius, negyvenamas patalpas, dykvietes. Vykdamas sprogstamųjų, narkotinių medžiagų, šaunamųjų ginklų paiešką, taip pat saugant svarbius valstybinius objektus.

Tarnybiniai šunys pasitelkiami užkardant ar nutraukiant masinius teisės pažeidimus, blokuojant gatves, sankryžas, išskiriant ir padalijant minią bei sulaikant organizatorius ir aktyviausius vykdytojus. Šiais atvejais leidimą naudotį tarnybinius šunis duoda policijos įstaigos vadovas arba policijos operacijai vadovaujantis pareigūnas.

Raitasis patrulis

Parkuose, masinio poilsio vietose patruliuojantys policininkai mato iš toli ir atlieka pažeidimų prevencijos funkciją. Raitieji policininkai

kai visuomenei kelia pagarbą, matydami juos, žmonės elgiasi drausmingai. Dažnai užtenka vieno įspėjimo ir potencialus pažeidėjas paklūsta. Raitieji policininkai masiniuose renginiuose turi didelį pranašumą, nes sėdėdami ant žirgo gali apžvelgti didesnę teritoriją, greičiau pamatyti pažeidėjus ar susidariusią grėsmingą padėtį. Raitasis patrulis reguliuoja minios judėjimą, praskiria ją arba lengvai pasiekia norimą vietą, įveikia kliūtis.⁷²

Raitasis policininkas jaučiasi drąsiai ir saugiai sulaikydamas pažeidėjus, netrukdomas gali pasinaudoti ryšio priemone autopatrulio ekipažui iškviešti, o kilus būtinybei apsiginti gali padėti ir žirgas.

Raitieji patruliai patruliuoja poromis tinkamai tarnybai oru. Patruliavimo maršruto ilgis – iki 4 km. Raitosios policijos pareigūnas teisės aktų nustatyta tvarka gali panaudoti žirgą kaip specialiąją policijos priemonę.

*Patruliavimas automobiliais*⁷³

Šiuolaikiniuose patruliniuose automobiliuose gali būti įrengtos specialios priemonės, padidinančios policijos pareigūnų saugumą (gali būti įrengiami neperšaunami stiklai ir durys, sustiprinama automobilio važiuoklė ir pan.), taip pat priemonės, užtikrinančios saugų sulaikytų asmenų pristatymą į policijos įstaigas (papildomi durelių užraktai, pertvaros tarp policijos pareigūnų ir sulaikytų asmenų ir pan.). Patruliniuose automobiliuose ir motocikluose turi būti radijo ryšio, specialios šviesos ir garso signalizacijos priemonės.

⁷² Raitasis patrulis gali greičiau sulaikyti pažeidėją minioje, nes žmonės patys traukiasi. Išnagrinėjus Rusijos raitosios policijos patirtį, galima teigti, kad vienas raitasis pareigūnas prilygsta 5–7 pėstiesiems pareigūnams. Taip pat svarbus organizacinis aspektas, kai raitasis pareigūnas gali vadovauti operacijai, nes geriau mato padėtį ir priimami sprendimai gali būti veiksmingesni.

⁷³ Policijos patrulio tarnybiniame automobilyje, be Kelių eismo taisyklėse nurodytų priemonių, privalo būti vilkitis, priemonės įvykio vietai atitverti (piramidės ar kūgiai, atitvėrimo stovai ar juosta su užrašu „STOP POLICIJA“), guminės pirštinės. Pageidautina, kad tarnybiniame automobilyje būtų priverstinio automobilių stabdymo priemonė (viename iš pamainos automobilių ši priverstinio stabdymo priemonė privalo būti). Vykdamas policijos priemones, laikinieji kelio ženklai privalo būti esant būtinumui, o mažiausiai viename iš priemonėje dalyvaujančių tarnybinių automobilių privalo būti priverstinio automobilių stabdymo priemonė.

Patruliavimo greitis turi užtikrinti visapusišką teritorijos stebėjimą.

Patruliniai sraigtasparniai naudojami eismui keliuose prižiūrėti, asmenims, įtariamiesiems padariusiems nusikaltimus ar kitus teisės pažeidimus, persekioti bei ieškoti, asmenims gelbėti masinių renginių metu ir kitais neatidėliotinais atvejais. Sraigtasparniuose turi būti įrengta paieškai skirta infraraudonųjų spindulių kamera bei prožektorius.

Patruliavimas sraigtasparniais vykdomas virš greitkelių, ekstremalių situacijų atvejais, taip pat vykdant specialiąsias policijos priemones. Patruliuojama nustatytame sektoriuje. Šiuo metu dėl lėšų stokos sraigtasparniais nepatruliuojama.

Patruliavimas kateriais ir vandens motociklais vykdomas užtikrinant viešąją tvarką, žmonių, aplinkos ir vandens transporto priemonių eismo saugumą vandens telkiniuose bei vandens sporto ir kituose renginiuose.

Patruliavimas keliuose organizuojamas atsižvelgiant į turimas pajėgas ir priemones, avaringumo analizę aptarnaujamoje teritorijoje, kelių bei eismo sąlygų ypatybes, transporto priemonių ir pėsčiųjų eismo intensyvumą įvairiu paros metu. Atskiromis savaitės dienomis ir atsižvelgiant į atitinkamą metų laiką, gamtos sąlygas tarnybos pajėgos ir priemonės gali būti perskirstomos tikslinant patruliavimo maršrutą ir respublikinę bei vietinę postų dislokaciją, atitinkamai derinamas tarnybos pajėgų darbo grafikas.

Papildomos atsargumo taktikos reikalauja kelių patrulio darbas stabdant automobilius, tikrinant dokumentus, autotransportą, krovinį

Dauguma sunkių, iš anksto suplanuotų nusikaltimų padaroma vienaip ar kitaip panaudojant transporto priemonę. Taigi tikimybė, kad patruliuojantis policininkas akis į akį susitiks su ginkluotu ir labai pavojingu nusikaltėliu, gana didelė. Todėl kiekvieno instruktažo metu patruliai supažindinami su ieškomų asmenų duomenimis, rodomos jų nuotraukos.

Nors pagrindinė kelių policijos patrulio užduotis – kontroliuoti eismą, tačiau policininkas visuomet turi būti atidus ir būtinai reaguoti į visus daromus nusikaltimus ar viešosios tvarkos pažeidimus. Nereti atvejai, kai budrūs patruliai užkerta kelią daromiems nusikaltimams. Patruliuojant, ypač naktį, būtina atkreipti dėmesį į sunkiai pakrautus automobilius, kurie išvažiuoja iš įmonių teritorijų ar stoviniuoja prie naktį nedirbančių įstaigų.

Patruliai privalo reaguoti ir tada, kai mato, kad naktį į automobilių kraunami kokie nors daiktai. Tokiu atveju tikrinami vairuotojo, transporto priemonės registracijos bei vežamo krovinio dokumentai.

Patruliuojantys užmiesčio keliuose policininkai turi atkreipti dėmesį į ganyklose, prie fermų, pamiškėse ar prie vandens telkinių važinėjančius automobilius. Jais gali važiuoti brakonieriai ar gyvulių vagys.

Pateiktus dokumentus policininkas turi patikrinti atidžiai, nesku- bėdamas.

Jei tik policininkui kyla nors menkiausias įtarimas dėl valstybinių numerių ar transporto priemonės registracijos dokumentų tikrumo, jis turi nedelsdamas susisiekti su budėtoju. Šis kompiuteriu (duomenų bazėje) patikrins transporto priemonės duomenis.

Bendrosios patruliavimo nuostatos

Patrulavimo tikslus lemia ne vien geras organizavimas (tinkamas patrulių išdėstymas aptarnaujamoje teritorijoje), individualus pareigūnų pasirengimas ir treniruotumas, bet ir sugebėjimas greitai ir tiksliai veikti įvairaus pobūdžio vietovėse.

Kad šie veiksmai būtų sėkmingi, būtina:

- kontroliuoti ir valdyti patrulių veiklą,
- turėti gerų orientavimosi vietovėje įgūdžių,
- užtikrinti porininko saugumą,
- pasirinkti tinkamą judėjimo patruliavimo maršrutą taktiką,
- sąveikauti tarpusavyje (bendrais veiksmais reaguoti į situacijas).

Patruliavimo metu labai svarbu nuolat stebėti vietovę, sekti ir kontroliuoti įvykius.

I. Parengtinės procedūros

Šiuolaikinio viešosios policijos pareigūno tarnybos aplinka ir pavojai priklauso nuo jo gebėjimo suvokti, įvertinti, ir reaguoti į pavojaus požymius. Ir vis dėlto nusistovėjusi praktika, pareigūno tarnybos laikas, įvykiai, tipiškų situacijų vertinimas parodė, kad pareigūno igūdžiai suvokti, įvertinti pavojų ir į jį reaguoti laikui bėgant labai sumažėja. Rizikos veiksnys nukentėti tarnybos metu mažesnis tarnybos pradžioje ir padidėja tarnyboje išdirbus panašiai devynerius metus.

Pavojaus suvokimas

Pareigūnai turi sugebėti sutelkti savo gebėjimus ir veikti suvokiant galimos rizikos tikimybę. Papildomai jie turi būti informuoti apie įvykius aptarnaujamoje teritorijoje. Pareigūnai turi suprasti poreikį žinoti būdingų pavojų rūšis jų darbe ir nuolatos tobulinti igūdžius pratybose taikydami priimtinas ir veiksmingas alternatyvas. Siekiant aiškiau pateikti ir apibrėžti pavojaus plėtotę ir nurodyti būdingą profesinės veiklos rizikos laipsnį, pasirinktos spalvos kaip vaizdinė priemonė.

A. RIZIKOS VERTINIMO SPALVOS KODAI

Rizikos vertinimo spalvos (kodai) susideda iš penkių moksliškai pagrįstų pagrindinės paletės spalvų: mėlynos, žalios, geltonos, oranžinės ir raudonos⁷⁴. Žmogiškųjų veiksnių tyrimas parodė fiziologinius ir psichologinius ryšius su tam tikra paletės spalva. Jausdamas spalvą, kūnas automatiškai reaguoja: padidėja širdies plakimo dažnumas, kvėpavimo ritmas, raumenų tonusas ir t. t. Psichologinis spalvos poveikis padidina suvokimo supratimą ir struktūriškai veikia mūsų saugumo būseną. Šios spalvos atitinka aplinkos ženklus, atsirandančius kontaktuojant su objektu. Spalva veikia ne tik kaip prisiminimo katalizatorius, bet ir kaip nuoroda į atsakymą, prilyginantą veiksmą daugybei skirtingų situacijų ir pavojų.

Siekiant padėti suprasti ir prisiminti šią esminę igūdžių sritį, buvo sukurta „Suvokimo piramidė“ – grafinė šio fenomeno iliustracija. Ši

⁷⁴ Conno G. *Vehicle stops. Tactical procedures and safety strategies*. 1990.

struktūra sudaryta iš penkių reikšmingų spalvų kategorijų ir suvokimo lygių.

1. Profesinis suvokimas

Platus piramidės pagrindas yra apibūdinamas kaip profesinis suvokimas. Mėlyna spalva ir yra pagrindinis spalvomis grindžiamo rizikos įvertinimo vaizdinio atspalvis.

Profesionalus pareigūnas yra suvokiamas kaip pareigūnas, vykdan-
tis tarnybos funkcijas, pasižymintis profesiskai sukuriama būtinu priim-
tinos rizikos suvokimo lygiu ir atliekantis policijai būdingas kasdienes
pareigas. Pareigūnai turi kasdien reaguoti į daugybę iškvietimo skambu-
čių, patruliuoti, nuolat stebėti aplinką.

2. Taktinis suvokimas

Antras šios piramidės lygis, pavadintas taktiniu suvokimu, yra žalio
atspalvio. Pareigūnas sukuria priimtinas saugumo strategijas, susijusias
su jo profesinėmis pareigomis ar galima veikla. Jis valdo ir praktikuo-
ja taktinį perėjimą nuo mąstymo prie praktinio veiksmo. Šį lygį galima
suprasti kaip pirminį užduoties vykdymo etapą, tai gali būti iškvietimas
patikrinti objektą, įtartina asmenį, reaguoti, patikrinti žmonių skundus
arba apklausti asmenis.

3. Pirminės grėsmės suvokimas

Trečiasis piramidės lygis – pirminės grėsmės suvokimas – yra gel-
tono atspalvio. Jis reiškia atsiradusį budrumą kaip padidėjusį pavojaus
įvertinimą.

Šis padidėjusios galimos grėsmės lygis pastūmėja pareigūnus padidinti savo saugumo suvokimą, lemia persiorientavimą atidžiau stebėti subjekto (įtartino asmens) veiksmus. Reagavimas, kreipimasis į subjektą, tvarkos pažeidimo užkardymas, skambutis dėl tvarkos pažeidimo priskiriamas padidėjusio pavojaus kategorijai.

4. Didelės grėsmės suvokimas

Padidėjęs pavojaus suvokimas nurodo sutelkti dėmesį į pavojų.

Ketvirtas piramidės lygis – oranžinis atspalvis – yra pavojingos grėsmės suvokimas, jis žymi didėjantį pavojų. Pareigūnas pereina nuo kontroliavimo pozicijos prie galimo persekiojimo. Kai subjekto veiksmai tampa geriau pastebimi, pareigūnas sutelkia dėmesį į savigyną. Šiuo atveju subjektas gali staigiai siekti turimo ginklo, pulti ar siekti pareigūno ginklo arba būti pastebėtas jau turintis ginklą.

5. Mirtino pavojaus suvokimas

Suvoktas mirtinos grėsmės lygis, didžiausia gynyba.

Aukščiausias pavojaus piramidės lygis yra mirtino pavojaus suvokimas, jis yra pavaizduotas raudona spalva. Tai didžiausia grėsmės suvokimo išraiška, apimanti aukščiausią galimo mirtino sužeidimo lygį.

Didžiausias pavojus kyla patiems pareigūnams ir kitiems asmenims. Pareigūnai turi sutelkti dėmesį į savigynos veiksmus, nes jie turi atgauti pusiausvirą, padėties kontrolę, atkurti rimtį.

Šie elgesio ir įvertinimo įgūdžiai reikalingi darbe. Pareigūnai priima ir reaguoja į iššūkius. Tai įprasta policijos kasdienybė, pareigūnai turi suvokti savo kompetenciją įvykių sūkuryje.

Atsiminkite, kad šios lankstaus funkcionalumo savybės būtinos kiekvienos situacijos ar įvykio metu.

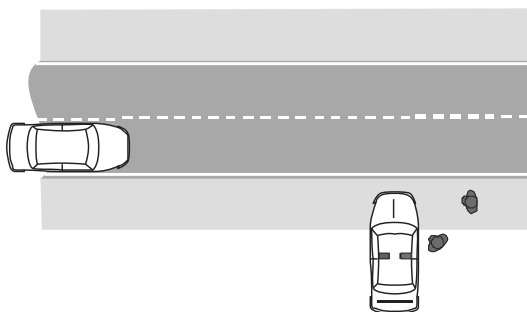
B. APLINKOS VEIKSNIAI

Akivaizdu, kad bendravimas su asmenimis, savo elgesiu keliančiais įtarimą, eismo ar transporto stabdymo elementai turbūt yra sunkiausi visiškos kontrolės požiūriu. Profesionalus pareigūno elgesys greičiau gali pagerinti keblią padėtį nei leisti rutuliotis įvykiams, kitiems žmonėms ar

aplinkybėms valdyti savo pačių likimą. Lemiantis veiksnys čia yra konfrontacijos strategijos pagrindas, sukuriant pranašumų pareigūnui ir juos palaikant bei sudarant nepatogumų įtariamajam. Tai uždavinys, kurį išsprendus užtikrinamas saugumas ir sumažinamas pavojus pareigūnui.

Aplinkos veiksnius išnagrinėsime vertindami pareigūno veiksmus sukurtose transporto priemonių stabdymo situacijose⁷⁵.

Taktinės transporto priemonių stabdymo procedūros

Pagrindiniai transporto priemonių stabdymo reikalavimai:

- policijos pareigūnas turi vilkėti uniformą su šviesą atspindinčiais elementais (kelių policijos pareigūno kombinezoną, specialią liemenę ar kt.), važinėti tik specialiomis spalvomis dažytu ir skiriamaisiais policijos ženklais pažymėtu automobiliu;
- patrulį turi sudaryti ne mažiau kaip du policijos pareigūnai;
- stabdyti transporto priemonę šviečiančia reguliuotojo lazdele arba šviesą atspindinčiu skrituliu, įjungus patrulinio automobilio mėlynos ir (arba) raudonos spalvos švyturėlius.

Rekomenduojama stabdyti apšviestuose kelio ruožuose (išskyrus atvejus, kai jų vairuotojai pažeidžia KET reikalavimus).

⁷⁵ Transporto priemonių stabdymo situacijos autorių pasirinktos neatsitiktinai, būtent šios policijos veiklos aplinkybės yra mažiausiai nagrinėjamos ir pareigūnų apklausose daugeliu atveju vertinamos labai prieštaringai.

Stabdymo alternatyvos:

1. Stovint policijos poste (tinkamoje transporto priemonės saugiai sustoti vietoje).

Transporto priemonę stabdantis policijos pareigūnas turi būti uniformuotas.

Uniformuotas policijos pareigūnas reikalauja sustabdyti transporto priemonę modamas lazdele ar skrituliu su raudonu atšvaitu skersai judėjimo krypties arba per garsiakalbį liepdamas sustoti. Norint atkreipti eismo dalyvių dėmesį, gali būti signalizuojama švilpuku.

2. Važiuojant tarnybiniu automobiliu (stabdant iš persekiojimo padėties).

Transporto priemonė gali būti stabdoma važiuojant patruliniu automobiliu, įjungus mėlynos (mėlynos ir raudonos) spalvos švyturėlį (švyturėlius) ir specialius garso signalus. Šiuo atveju prie stabdomos transporto priemonės privažiuojama iš užpakalio ir reikalaujama sustoti per patrulinio automobilio garsiakalbį.

Policijos patrulis reikalauti sustabdyti transporto priemonę taip pat gali įjungęs specialiomis spalvomis nudažyto ir policijos ženklų pažymėto automobilio švieslentę su užrašu „STOP POLICIJA“.

Policijos postas⁷⁶

Šaltinis: <http://klaipeda.diena.lt>.

⁷⁶ Policijos postas – teritorija, objektas arba vieta, kurioje policijos patrulis (posto) vykdo objekto apsaugos, eismo arba asmenų, transporto priemonių praleidimo kontrolės užduotis. Pagal vykdomas užduotis skiriami objekto apsaugos, eismo arba asmenų, transporto priemonių praleidimo kontrolės postai.

Prieš stabdydamas transporto priemonę, policijos patrulis turi įvertinti visas aplinkybes, kad nekiltų grėsmė jo ir kitų žmonių saugumui, sustojusi transporto priemonė netrukdytų kitiems eismo dalyviams. Policijos patrulis turėtų vengti stabdyti transporto priemones vietose, kuriose sustoti ir stovėti draudžia kelio ženklai ar ženklinimas, kitose Kelių eismo taisyklėse nustatytose vietose, jei sustojusi transporto priemonė gali sukelti eismo įvykį, sutrukdyti kitų transporto priemonių ar pėsčiųjų eismą, sudaryti transporto grūstį.

Pirminiai veiksmai artinantis prie sustojusio automobilio

- Policijos patrulis privalo pranešti budėtojui apie kiekvieną sustabdytą automobilį.

Sustabdęs ar prieš prieidamas prie stovinčios transporto priemonės, policijos patrulis ryšio priemone privalo pranešti budėtojui tikrinimo vietą, stabdymo ar tikrinimo priežastį. Jei transporto priemonės stabdomos policinių priemonių metu, šio punkto reikalavimai netaikomi, o informaciją apie patikrintų transporto priemonių skaičių ir priemonės rezultatus tarnybiniu pranešimu budėtojui pateikia už priemonės vykdymą atsakingas pareigūnas.

Sustabdyto automobilio vertinimo aspektai:

- valstybinis nr.,
- spalva,
- transporto priemonės markė, modelis,
- kėbulo tipas.

Pagrindiniai veiksmai pagal prioritetus:

- prieiti prie vairuotojo iš kairės pusės,
- prisistatyti, pasakyti stabdymo priežastį, paprašyti pateikti dokumentus,
- įvertinti keleivių skaičių,
- paprašyti išjungti variklio darbą,
- vairuotojui pateikti dokumentus, priminti, kad rankos būtų laikomos matomoje padėtyje.

Kiti ypatumai:

- nepradėti tikrinti dokumentų, kol vairuotojas muistosi,
- garsiai grojant radijui, paprašyti sumažinti garsą,
- tamsiu paros metu paprašyti įjungti šviesą automobilio salone,
- dokumentus laikyti priešais save krūtinės aukštyje,
- jeigu, siekiant nuodugniau patikrinti dokumentus, reikėtų grįžti prie tarnybinio automobilio, keleiviai turi likti automobilyje, vairuotojas pakviečiamas prieiti prie pareigūnų automobilio,
- pradžioje pareigūnas, tiesiogiai bendraudamas su vairuotoju, taip pat nueidmas, turi matyti jo veidą.

Aplinkos veiksniai stabdymo vietoje

1. *Eismo sąlygos – grūstis, eismo srautas.*

Pareigūnai, dirbantys intensyvaus eismo sektoriuose, nuolat stebi ir vertina padėtį, pavojus, jei tektų sustabdyti eismo taisyklių pažeidėją, neišvengiamai įsiterpti į eismo srautą. Padėties valdymas siejamas su profesionaliai vykdomomis pareigomis, situacija ir adekvačiais pareigūno veiksmais įvykio vietoje.

2. *Matomumas – tamsa, rūkas, lietus.*

Reikėtų pripažinti, kad vienas iš užmirštų pavojų policijos darbe yra atsitiktinės grėsmės pareigūnų saugumui. Vertinant užsienio šalių viešosios policijos pareigūnų darbą matyti, kad kasmet daugėja pareigūnų, kurie buvo sužeisti ar žuvo dėl to, jog buvo atsitiktinai partrenkti automobilio per pradinį eismo dalyvio stabdymą. Rūkas ir lietus daug labiau apriboja vairuotojų regėjimą nei nuovargis ar išsiblaškyimas. Tamsa ne tik sumažina matomumą, bet ir padidina baimes ir paranojas. Šie abu veiksniai gali paprastai pasyvų vairuotoją padaryti agresyvų.

Kalvos, posūkiai, kelkraščių dydis

Kelių inžinerija laikui bėgant pagerėjo, tačiau vietovė vis dar riboja optimalų saugumo laipsnį. Dėl to pareigūnai turi įvertinti stabdymo pavojus kelio vingyje, kalvos viršuje ar panašiomis aplinkybėmis. Padidėjusio pavojaus darbo sąlygos, kelio ir vietovės ypatumai gali didinti ir turėti įtakos rizikos padidėjimui vykdant užduotį.

3. *Kelio dangos paviršiaus pažeidimai, ledas, vanduo, nuolaužos*

Iš vairavimo patirties žinome, kad įvykių padaugėja, kai kelio paviršius yra šlapias ar apledėjęs. Stabdant automobilį, paprastai susiklosto tipiška situacija, į kurią patenka mažiausiai dvi transporto priemonės. Pavojai susiję arba sukeliami paties stabdymo veiksmų. Turime suvokti, kad automobilis gali būti pradėtas stabdyti nedelsiant reaguojant į įvykį arba gali būti verčiamas tokių veiksmų imtis dėl kilusio įvykio, kurio vietoje ant kelio gali būti vairavimą sunkinančių avarijos nuolaužų.

4. *Žmogiškasis veiksnys, tiesioginio bendravimo aplinkybė, automobilių gausa*

Automobilių stabdymas nedelsiant pastebėjus įvykį yra pati veiksmingiausia patrulio taktika. Tačiau atminkime, kad ši vieta kartu gali teikti didžiulį pranašumą pažeidėjams ir sudaryti nepatogumų pareigūnams. Pažeidėjui gali būti daug geriau pažįstama gyvenamoji vietovė, šalutinės gatvės nei pareigūnams. Tai yra stabdomųjų, ne pareigūnų pranašumai. Jie gali įvilioti juos į uždara teritoriją ir taip įgauti, išlaikyti ar sustiprinti savo pranašumą.

Stabdymo pranašumas taip pat prarandamas, jei stabdoma daug automobilių ir jie pradeda stoti ir priešais pareigūno automobilį, ir už jo.

5. *Vietovė, aplinkos veiksniai, galimas apšvietimas, galima uždanga, pabėgimo keliai.*

Reikšmingiausia aplinkybė pareigūnų saugumui stabdant eismą yra stabdymo vieta. Geresnis apšvietimas gali veikti kaip užnugario saugumo mechanizmas. Jis leidžia geriau matyti pažeidėją (-us), geriau įvertinti automobilį ir aplinką. Psichologinę persvarą gali įgyti pareigūnas, nes pažeidėjai gerai matomi apšviestoje vietovėje – padidėja galimybė pasišalinusį pažeidėją greitai surasti.

Priedangos sąlygos gali būti labai svarbus pareigūno saugumo veiksnys kilus pavojui. Priedanga ir jos panaudojimas bus plačiau aptartas nagrinėjant 1-ojo prioritetinio lygio automobilių stabdymą.

Jei pažeidėjas gali pabėgti, jis verčiau bėgs nuo jam priešiško nepageidaujamo kontakto ar konfrontacijos nei puls šaudydamas. Jei pažeidėjas galimybės pabėgti neturi, jis suvokia beviltiškumą, neišvengiamą

būtinybę sustoti ar tiesiog nusileisti ir paprasčiausiai pasiduoti. Kita vertus, jei pareigūnas įkliūva į tamsos ar nepalankios aplinkos spąstus, pažeidėjai gali pradėti ar tęsti puolimą. Jei yra alternatyvus pabėgimo (taktinio atsitraukimo) kelias, pareigūnas gali juo pasinaudoti, jei tai atrodo geriausia alternatyva.

C. KOMUNIKAVIMAS⁷⁷

Komunikavimas yra efektyvios policijos operacijos varomoji jėga, viena iš svarbiausių, sudėtingiausių ir reikalingiausių sudedamųjų policijos pareigūnų veiklos sričių. *Policijos operatyvaus valdymo padalinys*⁷⁸ – policijos įstaigos struktūrinis padalinys, visą parą operatyviai reaguojantis į gautą informaciją apie įvykius ir nusikalstamas veikas, vykdamas kitus jam pavestus uždavinius ir funkcijas. Policijos įstaigos budėtojas turi sekti ir realiai žinoti esamą padėtį aptarnaujamoje teritorijoje, būti pasirėngęs veikti esant bet kokiam įvykių intensyvumui.

Komunikavimo svarba

Nekomunikavimas – dažniausia žmonių konflikto priežastis.⁷⁹

Idealus komunikavimas – kai mintis arba idėja perduodama taip, kad gavėjo mintyse suvokiamas vaizdas yra tiksliai toks pats, kokį jį išsiųsiantis siuntėjas.

Komunikuojant būtina informaciją:

- perduoti,
- suvokti.

Teritorinės policijos įstaigos budėtojas ar kitas įgaliotas tarnybos pamainos pareigūnas privalo užtikrinti nuolatinį duomenų apie opera-

⁷⁷ Žodis „komunikavimas“ kilęs iš lotyniško žodžio *communis*, reiškiančio „kartu“, ir *communicare*, kuris įvairiame kontekste gali reikšti „dalytis“, „pranešti“, „jungtis“, „dalyvauti“. Komunikacija – keitimasis sukurta / sutvarkyta informacija tarp dviejų ir daugiau žmonių, siekiant bendro supratimo.

⁷⁸ Lietuvos policijos generalinio komisaro 2010 m. birželio 30 d. įsakymas Nr. 5-V-553 „Dėl policijos įstaigų operatyvaus valdymo padalinių darbo organizavimo instrukcijos patvirtinimo“.

⁷⁹ Stephen P. Robbins. *Organizacinės elgsenos pagrindai*. Kaunas, 2007.

tyvinę padėtį prižiūrimoje teritorijoje rinkimą, apdorojimą ir perdavimą nustatyta tvarka.

Operatyvaus valdymo padalinio budėtojo patvirtinimas apie priimtus pranešimus

Sustabdęs transporto priemonę patrulis radijo ryšio priemonėmis privalo pranešti policijos operatyvaus padalinio budėtojų (toliau budėtojas) stabdymo vietą, sustabdytos transporto priemonės markę, valstybinį numerį, stabdymo priežastį. Budėtojas turėtų būti informuojamas ir apie vairuotojui taikytas poveikio priemones – jis šią informaciją fiksuoja raštu (išskyrus atvejus, kai policijos įstaigos budėtojų padalinyje yra naudojamos pokalbio įrašymo priemonės, kompiuterinė įranga).⁸⁰

Patvirtinti, kad pranešimas apie sustabdytą automobilį yra gautas, labai svarbu. Šios informacijos nepatvirtinus, galima manyti, jog ji nebuvo gauta. Budėtojo ir patrulio tarpusavio ryšys ir pranešimo patvirtinimas yra esminis, nes taip nuolat stebimas pareigūno saugumas. Pareigūnas ir budėtojas niekada neturėtų būti abelingi palaikydami šį grįžtamąjį tarpusavio ryšį.

---

⁸⁰ Nors ši veiklos priemonė nenumatyta galiojančioje patrulių veiklos instrukcijoje, tačiau užsienio šalių policijos pareigūnų veiksmuose ji taikoma kaip veiksminga ir užtikrinanti policijos veiksmų kontrolę.

Padėties tikslinimas

Kas 2–3 minutes budėtojas turėtų patikrinti, kokia padėtis stabdymo vietoje arba kaip vyksta stabdymas. Gali būti nustatytas kodas rizikos įvertinimui palengvinti. Ši tvarka ne tik padeda stebėti pareigūno saugumą, bet ir papildomai įkvepia pareigūną likti pastabiam įvykio vietoje.

Padėties tikslinimo aspektai

a. Patikrinti valstybinius numerius, ar neieškomas

Tikslinkite informaciją apie automobilį, vairuotoją, ir pan. prieš stabdydamas.

b. Pradinio stabdymo vieta

Praneškite budėtojui apie kiekvieno stabdymo ar jūsų sustojimo, atliekant stabdymo veiksmą, vietą. Jei bus būtina, kiti policijos patruliuojantys ekipažai sužinos jūsų buvimo vietą, tai leis jiems įvertinti atstumą ir atvykti kilus pavojui į galimo įvykio vietą.

c. Pirminė informacija

Nors automobiliai atrodo panašesni šiais laikais, taip iš dalies yra todėl, kad žmonės nebekreipia dėmesio į skirtumus ir detales. Policijos pareigūnams šie skirtumai ir jų suvokimas gali labai padėti priimant sprendimus.

1. Valstybiniai nr.

Ar jie atrodo pakeisti? Ar jie kitos valstybės? Jei jų nėra, ar tai padidina jūsų pavojaus suvokimo laipsnį?

2. Spalva

Ar automobilio spalva tikra, ar nenublukinta šviesos? Ar ji dviejų atspalvių, padengta perlamutru ir pan.?

3. Markė

Svarbu žinoti aprašomąsias visų automobilių savybes.

4. *Metai*

Atsiminkite skirtumus, svarbu žinoti šiuos pokyčius kiekvienais metais.

5. *Kėbulo tipas*

Ketrios durys reiškia didesnę pavojų, nes reikia stebėti daugiau išėjimų. Kabrioletai gali sudaryti kitų kliūčių ir keblumų.

Keleivių vertinimas

1. *Asmenų skaičius*

Automobilyje esančių asmenų skaičius. Nustatykite mintyse jų gali-
mą padėti automobilyje.⁸¹

2. *Vardai, jei žinomi*

Jei pažeidėjas ar kiti automobilyje esantys asmenys buvo sukėlę problemų pareigūnams, kai buvo stabdomi anksčiau, patikslinti informaciją apie tai, kad būdėtojas ir kiti pareigūnai būtų informuoti ir galėtų pasirinkti tinkamą reagavimo būdą, paremtą šia informacija.

3. *Išorinis / fizinis aprašymas*

Geriausia pranešti išsamią informaciją budėtojai apie automobilyje esančių įtariamųjų skaičių, lytį, tautybę, išvaizdą ir panašiai.

4. *Kiti veiksniai*

Kiti specifiniai bruožai, įtartini veiksmai / įtariamųjų elgesys, agresyvumas, pastangos vengti / pabėgti iš įvykio vietos ar pan. taip pat turėtų būti paminėti.

Kitos pavojaus aplinkybės

1. *Vairavimas*

Tam tikrų kelių eismo taisyklių pažeidimas gali sukelti atitinkamo laipsnio galimus pavojus. Automobilis, vingiuojantis keliu /eismo juosta, gali išduoti neblaivų / apsvaigusį vairuotoją. Stabdyti, pažeidžiant Kelių eismo taisykles, 2.00 val. ryto kur kas rizikingiau nei 14.00 val. dieną.

---

⁸¹ Žmonių skaičiaus vertinimas – pagrindinis rizikos veiksnys.

2. Įtarimą keliantis elgesys

Pareigūno profesinė nuojauta / įtarimas, kad elgiamasi netipiškai. Ši instinktyvi nuojauta, kurią visi pareigūnai išsiugdo tarnybos metu, visada turi būti tinkamai vertintina. Tai gali suteikti reikiamo pranašumo.

Automobilis, išvažiuojantis iš alėjos ar iš už pastato, yra priskiriamas įtartinam ir turėtų būti stebimas.

3. Nusikaltimo / nusižengimo požymių turintis elgesys

Šiuo atveju pareigūnas pastebėjo nusikalstamą elgesį ir pradėjo persekiojimą. Stabdyti galima pastebėjus nusikalstamą veiką ir nustačius, kad dėl jos kilo žala turtui, buvo fiziškai sumuštas žmogus, pasisavintas daiktas, įvykdyta vagystė ar panašiai. Kiekvienu atveju apie šį stabdymo veiksmą, įtarus, kad padarytas nusikaltimas, turėtų būti informuojamas budėtojas ir kiti policijos padaliniai. Rizika turi būti vertinama laiku.

Stabdymas persekiojant

Įtarimą sukėlęs automobilis gali būti stabdomas privažiuojant policijos automobiliu, įjungus mėlynos (mėlynos ir raudonos) spalvos švyturėlį (švyturėlius) ir specialiuosius garso signalus. Šiuo atveju galima privažiuoti prie stabdomos transporto priemonės iš galo ir reikalauti sustoti per garsiakalbį.

Sustojimo vietos neapibrėžtumas

Pažeidėjas gali pravažiuoti nurodytą stabdymo vietą, įsukti į greitkelį, užvažiuoti už pastato, įsukti į kiemą ir pan. Įvertinkite visas galimo pavojaus galimybes. Pažeidėjas gali bandyti įgyti pranašumą.

Jei transporto priemonės vairuotojas nepaklūsta reikalavimui sustoti, patrulis privalo:

- Įsidėmėti kiek įmanoma daugiau informacijos apie transporto priemonę (transporto priemonės valstybinio numerio ženklą, markę, modelį, spalvą, ypatingus požymius) ir pranešti budėtojui⁸²;
- Persekioti transporto priemonę patruliniu automobiliu (motociklu), įjungus mėlynos (mėlynos ir raudonos) spalvos švyturėlį (švyturėlius) ir specialius garso signalus, stengtis ją sustabdyti ir nuolat informuoti budėtoją apie judėjimo kryptį;
- Per garsiakalbį kartoti reikalavimą sustabdyti transporto priemonę;
- Patruliniu automobiliu (motociklu) važiuoti tokiu greičiu, kad būtų užtikrintas visų eismo dalyvių saugumas;
- Prireikus Policijos veiklos įstatymo nustatyta tvarka panaudoti priverstinio stabdymo priemonės arba šaunamąjį ginklą;
- Sustabdžius transporto priemonę, imtis visų atsargumo priemonių ir išsiaiškinti nestojimo priežastį;
- Nukreipti vairuotoją į dešinę kelio kraštą. Pasirinkti tokią vietą, kad jo ir pažeidėjo automobiliai nekliudytų kitoms transporto priemonėms, eismui.
- Pastatyti tarnybinį automobilį 3–5 metrais nuo pažeidėjo automobilio ir 1 m į kairę. Sustojus šalikelėje nebeatsitraukti.

⁸² Sustabdęs ar prieš prieidamas prie stovinčios transporto priemonės, policijos patrulis ryšio priemone privalo pranešti budėtojų tikrinimo vietą, transporto priemonės markę, valstybinį numerį, stabdymo ar tikrinimo priežastį. Jei transporto priemonės stabdomos policinių priemonių metu, šio punkto reikalavimai netaikomi, o informaciją apie priemonės vykdymo metu patikrintų transporto priemonių skaičių ir priemonės rezultatus tarnybiniu pranešimu budėtojų pateikia už priemonės vykdymą atsakingas pareigūnas.

(Šioje padėtyje automobilis apsaugo pareigūną nuo pravažiuojančio transporto, taip pat suteikia vietos atsitraukti, jei pažeidėjas nuspręstų taranuoti pareigūno transporto priemonę).

- Palikti įjungtas išpėjamąsias šviesas.
- Pranešti budėtojui ir nurodyti buvimo vietą.

Pagrindinės taktinės procedūros

Pareigūnas, atlikdamas transporto priemonės stabdymo procedūrą, įvertina ir nustato, ar egzistuoja mažesnė nei galima didžiausia rizika būti sužeistam ar kitaip nukentėti.

Įjungę ne tik avarines šviesas, bet ir švyturėlius, kitus transporto priemonėje esančios šviesos šaltinius, užimkite geriausią padėtį priešais esančio automobilio vairuotojui stebėti. Svarbu laikytis saugaus atstumo iki priešais stovinčios transporto priemonės – artindamiesi sumažinsite pažeidėjo galimybę jus kliudyti galimo netikėto manevro metu.

Praneškite policijos budėtojui ir sulaukite patvirtinimo, kad jūsų pranešimas gautas.

Budrumas ir nuolatinis padėties vertinimas yra pats geriausias jūsų veiksmų „barometras“.

1. Pirminis vairuotojo ir keleivių vertinimas

Šiuo atveju vizualus stebėjimas yra galbūt vienintelis informacijos šaltinis; todėl visas dėmesys turi būti sutelktas į transporto priemonėje esančius asmenis.

2. Rizikos įvertinimas

Nuolatinis pavojaus vertinimas turi turėti įtakos jūsų veiksams. Spalva kaip pavojaus vertinimo kriterijus gali veikti kaip nuolatinis mechanizmas, padedantis geriau įvertinti bei tinkamai reaguoti į pavojų. Suvokimo piramidės grafikas taip pat gali padėti įvertinti riziką. Reikia intuityviai išmokti jausti veikimo būdą. Stebėkite pažeidėjo judėjimus. Ar jo veiksmai naturalūs? Ar padėtis neatrodo vis labiau įtartina?

3. Lėtas, kontroliuojamas stabdymas

Taip stabdant bus mažesnė galimybė prarasti kontrolę pirminio kontakto metu: keisti daiktai kaip tinkami įrodymai, pastebėti automobilyje ant sėdynės, ar keistas vairuotojo muistymasis, judėjimas siekiant blaškyti jūsų dėmesį.

4. 3–5 metrų atstumas nuo pažeidėjo transporto priemonės

Tokiu atstumu dauguma transporto priemonių gali būti saugiai įvertintos bei nustatyta pirminė keleivio tapatybė pagal turimą ar gautą informaciją.

5. Tarnybinio automobilio ratai pasukti į kairę – maksimali priedanga

Taip pasukus ratus, kilus susišaudimo pavojui, galima išvengti kulkos rikošeto. Jei tarnybinis automobilis būtų puolamas iš galo, pareigūnas paprastai turėtų vadovautis gynybine taktika, saugotis netikėto judėjimo užnugaryje, stebėti, ar pro jį nevažiuoja kita transporto priemonė.⁸³

---

⁸³ Jei tokios galimo susišaudimo grėsmės tikimybės nėra, galima automobilio ratus pasukti į kėlkraščio pusę. Tokiu atveju, jei tarnybinį automobilį kliudytų neatsargiai lenkianti transporto priemonė, policijos automobilis būtų išstumtas į saugesnę kėlkraščio pusę ir išvengtų galimų sunkių padarinių.

1-a padėtis: Tipiška sustojimo padėtis

Ši pareigūnų tarnybinio automobilio padėtis suteikia pareigūnui saugų užnugarį judant link įtarimą sukėlusios transporto priemonės, tačiau negarantuoja saugaus grįžimo (arba atsitraukimo galimo išpuolio atveju) prie automobilio.

1 pav. 1-a padėtis (tipiškas tarnybinio automobilio sustojimas)

2-a sutojimo padėtis „kampu“

Ši padėtis užtikrina didesnę pareigūno saugumą. Priekinė tarnybinio automobilio dalis (amortizatorius, variklio dalis) patikimai dengtų pareigūną, jei pažeidėjas staiga pultų. Pažymėtina, kad kampas neturi būti labai statusas, kad tarnybinio automobilio žibintų šviesos nepablogintų stebėjimo sąlygų nakties metu. Būkite atsargūs, neakinkite tarnybinio

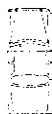
automobilio žibintų šviesa kitų eismo dalyvių, važiuojančių priešinga eismo juosta.

2 pav. 2-a sustojimo padėtis „kampu“.

3-ia sustojimo padėtis „viena linija“

Ši padėtis taktiškai tinkamesnė, jei eismas lėtas, intensyvus ir t. t., važiuojamoji kelio dalis siaura ar egzistuoja kiti vietovės veiksniai. Pareigūnas turi būti ypač atsargus taip sustojęs važiuojamojoje kelio dalyje.

3 pav. 3-ia padėtis „viena linija“

Prisiartinimo prie transporto priemonės būdai

Iš visų galimų aprašytų padėčių pareigūnai gali naudotis dviem taktiniais prisiartinimo prie įtartinos transporto priemonės būdais. Pirmą, pareigūnai gali išlipti iš tarnybinio automobilio ir panaudoti standar-

tinį prisiartinimo būdą: eiti kaire savo transporto priemonės puse link sustojusio automobilio. Arba kaip alternatyvą gali panaudoti kryžminį prisiartinimo būdą, išoriškai vizualiai įvertindami įtartinos transporto priemonės vairuotoją iš keleivio pusės. Iš šios padėties pareigūnai gali greitai patikrinti pažeidėjo transporto priemonės vidų, tada sugrįžti prie sustojusios transporto priemonės galinės dalies ir toliau tęsti patikrinimą. Kryžminis prisiartinimo būdas gali būti atliekamas dviem taktiniais veiksmais. Pirmas veiksmas: pareigūnai juda į priekį nuo tarnybinio automobilio link įtartinos transporto priemonės iki priekyje stovinčios transporto priemonės bagažinės. Antras veiksmas: pareigūnai juda už tarnybinio automobilio galinės dalies, nuolatos stebėdami įtartiną automobilį ar jo vairuotoją. Pareigūnai juda link tarnybinio automobilio galinės dalies – pereina į keleivių pusę, taip likdami už priedangos ir skirdami daugiau laiko atidžiau įvertinti įtartiną automobilį ar vairuotoją.

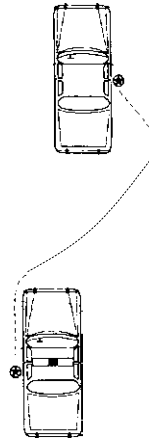
Pirmuoju atveju reikia būti atsargiems trumpinant buvimo laiką tarp dviejų transporto priemonių, vengiant „spąstų“ padėties. Antruoju atveju, judant nakties metu, pareigūnai turi suvokti, jog stebėti priešais esantį automobilį gali būti sunkiau dėl mirksinčių signalinių šviesų ar švyturėlių.

1-a padėtis

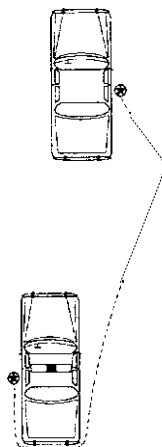
Standartinis prisiartinimas

Kryžminis prisiartinimas
1 variantas

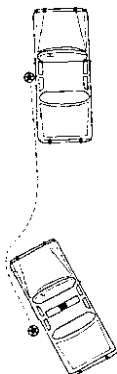

Kryžminis prisiartinimas 2 variantas

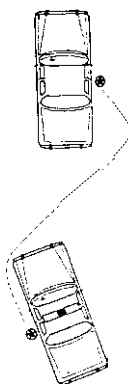

2-a padėtis „kampu“

Standartinis prisiartinimas

Kryžminis prisiartinimas
1 variantas

Kryžminis prisiartinimas 2 variantas

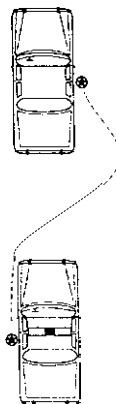

3-ia padėtis „viena linija“

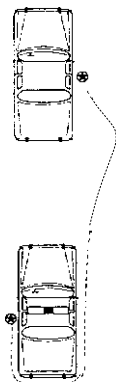
Standartinis prisiartinimas

Kryžminis prisiartinimas
1 variantas

Kryžminis prisiartinimas 2 variantas

VIENAS POLICIJOS PAREIGŪNAS (ĮPRASTAS IŠLIPIMAS)

Taktinės procedūros

1. Rizikos įvertinimas

Saugokitės iš paskos atvažiuojančių puspriekabių, nepatyrusių ar neblaivių vairuotojų, kurie neatidžiai vairuoja arba akina šviesomis.

2. Padėties įvertinimas aplink automobilį

Greito žvilgsnio metodu įvertinikite savo užnugarį. Tai turi būti daugiau negu įprotis ar mechaninis vertinimo veiksmas.

Vaizdą veidrodėliuose reikia įvertinti dėl papildomo saugumo.

3. *Vairuotojo ir keleivių stebėjimas*

Stebėkite asmenis, esančius įtartinose transporto priemonėse. Tarnybinis automobilis, kilus galimo pavojaus grėsmei, yra jūsų priedanga.

4. *Atsekite saugos diržą*

Atsekite saugos diržą ir įsitikinkite, kad jūsų diržo ekipuotė tvarkinga.

5. *Variklio darbas*

Variklis gali veikti tam, kad nenumatytais atvejais būtų galima veiksmingai reaguoti ir užtikrinti ryšio priemonių bei kitos veikiančios įrangos funkcionalumą.

6. *Aplinkos ypatumų įvertinimas, tinkamos priedangos aplinkoje pasirinkimas, kiti aspektai*

Svarbu pažinoti vietovę siekiant geriau suvokti riziką. Pastebėkite „žmones ir daiktus“, visus, esančius jūsų veiklos aplinkoje.

7. **▲ Rizikos įvertinimas ▲**

Stebėkite / vertinkite vairuotojo veiksmus. Ar vairuotojas nervingai atsisukinėja ir žiūri į jus? Ar tai moteris, bandanti surasti vairuotojo pažymėjimą ar ginklą savo rankinėje? Ar asmuo siekia kažką ištraukti iš po sėdynės? Ar asmuo mėgina sureguliuoti galinio veidrodėlio vaizdą?

8. *Greitas išlipimas*

Greitai išlipdamas, bet nuolatos stebėdamas vairuotoją ir keleivius, jūs padidinate savo saugumą. Šviesą atspindinti juosta ant automobilio durelių vidinės dalies tamsiu paros metu yra svarbi priemonė, padedanti iš paskos važiuojančių automobilių vairuotojams atpažinti jūsų veiksmus.

9. Durelių uždarymas

Uždarykite dureles pasisukdami veidu į tarnybinį automobilį. Uždarę duris, eikite prie galinės automobilio dalies. Neikite aplink atidarytas dureles, tai padidins pavojaus jums riziką. Kairiarankiai pareigūnai turi stovėti pasisukę nugara į automobilį. Šioje padėtyje ginklas turi išlikti kuo toliau nuo galimo pavojaus šaltinio, o laisvąją ranką uždarykite duris arba būkite pasirengę atlikti kitą gynybos veiksmą. Tai suteiks jums taktinį pranašumą.

10. Eismo stebėjimas

Stebėkite eismą ir vertinkite garsus. Nors eismo intensyvumas palankus judėti šalia transporto priemonės, visada atminti, kad padėtis gali greitai pasikeisti. Pasikliaukite savo nuojauta ir stebėkite aplinką.

11. ▲ Rizikos įvertinimas ▲

Palikite pirminę priedangą ir eikite pažeidėjo link. Jūsų padėtis pasikeitė, tai reikalauja naujo požiūrio ir gebėjimo suvokti pranašumą. Įvertinkite padėtį. Stebėkite visus daiktus.

12. Laikykite vieną ranką laisvą

Stipresnė jūsų ranka turi būti laisva, kad spėtumėte ištraukti ginklą kilus pavojui.

13. Nepraraskite budrumo

Jūsų rankos turi būti aukščiau juosmens, kad galėtumėte apsisaugoti nuo užpuolimo; jūsų alkūnės turi būti arti kūno, nes tai didina jėgą.

Bendraudamas su pažeidėju nepraraskite budrumo: lėtas žingsnis pažeidėjo link, tvirtas žingsnis atgal, darant nedidelį vingį. Jūsų ginklas turi būti kuo atokiau nuo įtartino subjekto – taip jūs aiškiai kontroliuojate padėtį.

14. *Judėkite arti automobilio*

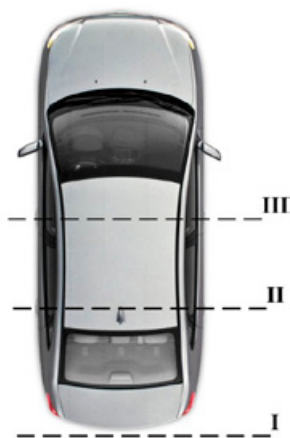
Stovėkite kiek įmanoma arčiau tarnybinio automobilio ir greitai judėkite saugaus praėjimo link, taip jūs sumažinsite aplinkinio eismo pavojaus grėsmę.

15. ▲ *Rizikos įvertinimas* ▲

Jūsų padėtis tarp dviejų transporto priemonių. Kiti keli žingsniai į priekį gali būti pavojingi. Jeigu pajusite, kad prarandate pranašumą, sugrįšite į pradinę padėtį. Apžvelkite aplinką, ar vis dar saugu? Jei ne, sugrįžtate į pirminę, saugesnę padėtį.

Išsami analizė

I, II, ir III kontroliavimo zonos

I kontrolės zona – galinė automobilio dalis, bagažinė

1. Pirminis bagažinės ir užrakto būklės įvertinimas

Ar bagažinė neatrodo įtartina? Ar nėra praverta? Kai kurie pareigūnai, kad įsitikintų visišku saugumu, lengvai paspaudžia bagažinės dangtį. Taip pat atminti, kad šis paspaudimas gali leisti asmenims, esantiems transporto priemonėje, suprasti, kur jūs esate.

2. Pirminis automobilio vidaus įvertinimas per galinį langą

Pasinaudokite visais turimais pojūčiais: klausa, uosle. Panašūs taktiniai pojūčiai, padedantys natūraliai orientuotis, įgyjami kartu su patirtimi.

II kontrolės zona – galinės sėdimosios vietos; vidaus būklės vertinimas

Saulės spinduliai dieną ar naudojamo žibinto šviesa naktį gali sustiprinti jūsų gebėjimą tiksliau įvertinti vidų. Pasilenkite link stebimo automobilio arba pasirinkite kitą žiūrėjimo padėtį.

▲ Rizikos įvertinimas ▲

Kas yra galinėse sėdimosiose vietose? Ar nesimato ginklų, galimų nusikaltimo įkalčių, keisto krovinio, daiktų?

III kontrolės zona – priekinės automobilio durelės, vairuotojo pozicija

Jeigu galimą grėsmę savo saugumui pastebėjote I ar II kontrolės zonoje, neturėtumėte pereiti prie kitos kontrolės zonos. Ir atitinkamai, jei I ar II kontrolės zonos, jūsų vertinimu, buvo saugios, neturėtumėte iš anksto atsipalaiduoti. Paprastai didžiausio išpuolio tikimybė yra III kontrolės zonoje. Todėl išvados neturėtų būti daromos remiantis prielaidomis iš ankstesnių dviejų patikrinimo zonų.

Taktiškai įmanoma, kad pareigūnas gali pasirinkti pirminį automobilio vidaus įvertinimą paeidamas šiek tiek į priekį nuo sustojusio automobilio, pasirinkdamas kitą stebėjimo tašką ar kampą, stengdamasis pamatyti vairuotoją ir esančius keleivius iš priekio. Tačiau pareigūnas turi visada išlikti budrus matydamas, kad bandoma persėsti, muistomasi, judama ar įtartinais kilnojami daiktai.

▲ Rizikos įvertinimas ▲

Vertinkite aplinkinių elgeį. Galvokite apie įtartino automobilio sustabdymo veiksmų taktiką ir su šiais veiksmais susijusius ypatumus, kaip bendrausite su vairuotoju. Negalvokite apie savo problemas, nebaigtas rašyti žinutes, praleistus skambučius ar artėjančias atostogas.

Bendravimo su pažeidėju taktika

1. Sudarykite sąlygas vairuotojui atsisukti veidu į jus

Atsiminkite, jūs turite tik vieną galimybę sudaryti pirmą įspūdį. Elkitės kaip įgudęs profesionalas. Kai vairuotojas atsisuks kalbėti, jo padėtis bus prastesnė ir taktiškai, ir psichologiškai, taip išsaugosite reikiamą kontrolę ir taktinį pranašumą.

2. Paprašykite, kad vairuotojas laikytų rankas ant viršutinės vairo dalies

Atsiminkite, kad šiomis aplinkybėmis tai tik prašymas. Be abejo, asmens nesutikimas gali būti užuomina į bendradarbiavimą ar priešpriešą.

3. Paprašykite vairuotoją išjungti variklį

Šis veiksmas sumažina galimybę netikėtai sprukti. Be to, jeigu vairuotojas pasuks raktelį išjungdamas visus prietaisus, bendrauti su pažeidėju netrukdys ir radijas.

4. Pateikiamus dokumentus imkite silpnesniąja ranka⁸⁴

Ranką, kuria laikote ginklą, laikykite laisvą. Nešiojamą žibintuvėlį laikykite taip, kad apšviestumėte paimitus dokumentus (galbūt tikrinant dokumentus žibintuvėlį patogų laikyti po pažastimi).

⁸⁴ Jūsų stiprioji ranka yra ta, kuria šaudote.

5. Neužsiziūrėkite į dokumentus

Jūs žinote, kaip atrodo vairuotojo pažymėjimas, automobilio registracijos ir kiti dokumentai, kuriuos reikia patikrinti. Jeigu jums reikia grįžti į tarnybinį automobilį, kad patikrintumėte duomenims kompiuteryje, informuokite vairuotoją apie savo ketinimus ir paprašykite palaukti automobilyje, kol grįšite.

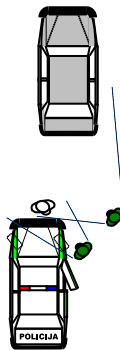
6. Grįžimas į tarnybinį automobilį

Bendraudamas su vairuotoju, taip pat nueidamas visada stebėkite vairuotojo veidą. Kai atsitrauksite nuo automobilio, galite pasisukti šonu, bet niekada neatsukite nugaros į asmenį, sutelkite dėmesį į asmenį / vairuotoją ir transporto priemonę.

Grįžimas į tarnybinį automobilį

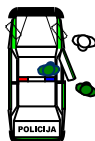
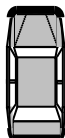
1 pozicija: Prie tarnybinio automobilio šono iš keleivio pusės

Jei sąlygos leidžia, pareigūnas dabar gali užpildyti reikiamus dokumentus, patikslinti kitus būtinus duomenis.

2 pozicija: Tarnybinio automobilio viduje, vairuotojo vietoje

Vairuotojo duris laikykite praviras, kad galėtumėte greitai išlipti, jei pažeidėjas ar keleiviai nuspręs lipti į tarnybinį automobilį. Nesėdėkite, kai pažeidėjas stovi priešais jus. Vertinkite stovinčiųjų pozicijos pranašumus ir trūkumus.

3. Dokumentų tikrinimas matant transporto priemonę ir asmenis

1 pozicijoje laikykite dokumentus priešais save krūtinės aukštyje, 2 pozicijoje, pildydami reikiamus formalumus, dokumentą laikykite ant vairo. Abiem atvejais stebėkite aplinką.

4. Bendravimas per radijo ryšį, baudos skyrimo informinimas

Svarbiausia šiuos bendravimo / pasiteiravimo ir dokumentų pildymo formalumus atlikti veiksmingai. Kuo ilgiau jūs užtruksite, tuo irzlusnis taps pažeidėjas. Veiksmingumas nereiškia, kad jūs turite nevykdyti kai kurių reikalavimų arba juos sutrumpinti; veiksmingumas reiškia glaustumą ir procedūrų laikymąsi.

▲ Rizikos įvertinimas ▲

Atsiminkite, pažeidėjai dažniausiai žino, kad jų yra ieškoma. O gal jie galvoja, kad yra tikrinami per daug? Stebėkite pažeidėjo veiksmus. Gal jie atrodo per daug nervingi, pasirengę pabėgti ar prieiti prie jūsų?

Grįžimas prie pažeidėjo transporto priemonės

I ir II kontrolės zonos

Padėtis gali pasikeisti jums artėjant prie automobilio pirmą kartą, todėl likite atidus kiekvienai šių zonų vėl artėdamas.

III kontrolės zona

Atsiminkite, kad pažeidėjas turėjo kelias minutes apmąstyti savo reakciją į jūsų sugrįžimą. Asmuo / pažeidėjas gali visiškai pasikeisti.

▲ *Rizikos įvertinimas* ▲

Pažeidėjas dabar gali būti suirzęs, sugniuždytas, palaužtas. Įvertinkite reakciją ir pamėginkite išsaugoti situacijos kontrolę.

1. Dokumentų grąžinimas pažeidėjui

Grąžinkite vairuotojui / pažeidėjui reikiamus dokumentus kartu suteikdamas reikiamą informaciją, primindami įpareigojimus ir pan.

Jeigu įmanoma, atidžiai apžiūrėkite automobilio saloną, pabandykite įvertinti daiktus šalia sėdynių, šalia vairuotojo kojų, gal pastebėsite įtartinių daiktų, kontrabandos ir t. t. Jeigu pastebėsite ką nors įtartino, grįžkite į saugesnę padėtį.

2. Padėkokite vairuotojui už bendradarbiavimą

„Ačiū“, „Laimingo kelio“ turėtų būti nuoširdus ir profesionalus, be užuominų.

3. Bendravimo pabaiga

Baikite bendrauti taip pat pagarbiai ir profesionaliai. Žinokite, kad toks bendravimas paprastai padeda visuomenei susidaryti išpūdį apie jus ir jūsų tarnybą. Tai yra žmonės, kuriems mes dirbame, kuriuos mes turime apsaugoti.

4. *Bendravimas su budėtoju*

Baigę bandrauti su sustabdytos transporto priemonės vairuotoju, grįžkite į tarnybinį automobilį ir praneškite budėtoju, kad esate pasirengę vykdyti kitas užduotis, tęsiate tarnybą.

DU POLICIJOS PAREIGŪNAI Taktinės procedūros

1. *Rizikos įvertinimas*

Veikdami dviese pareigūnai privalo veikti taktiškai veiksmingiau, būti budresni. Pareigūnas neturėtų manyti, kad jo partneris matė tą patį ką ir jis, neturėtų stebėti padėčių iš tos pačios vietos kaip ir porininkas ar rizikuoti būdamas aplaidžiai abejingas.

2. *Šalia vairuotojo sėdintis pareigūnas*

- a. Valdo nešiojamą radijo stotį – kitomis garso tarnybiniame automobilyje įrengtomis priemonėmis.
- b. Stipriąją ranką / ranką ginklo pusėje laiko laisvą.
- c. Esant tarnybiniam būtinumui, stengiasi priimti / laikyti dokumentus / specialiąsias priemones silpnąja ranka.

3. *Pareigūnų bendravimas, keitimasis reikiama informacija*

Abu pareigūnai privalo tarpusavyje nuolatos bendrauti, ypač kai reikia imtis atsakomųjų į pasipriešinimą veiksmų – dviems tai atlikti daug lengviau. Tačiau bendraujant negalima išleisti iš akiračio sustabdytos transporto priemonės ir pažeidimo vietos.

4. Taktinis stebėjimo pozicijų pranašumas

Šalia vairuotojo sėdintis pareigūnas prie sustabdyto automobilio artinasi būdamas saugesnėje pozicijoje nei vairuojantis pareigūnas (mažesnis atspindys vedrodėlyje, platesnis stebėjimo laukas, geriau matomas automobilio salonas ir kt.). Šis pranašumas turi būti išsaugomas ir taktiškai juo pasinaudojama. Kontrolės zonos lieka tos pačios, nors ir veikiama iš priešingos transporto priemonės pusės.

5. I kontrolės zona

Vizualiai įvertinkite bagažinę, užraktą.

6. II kontrolės punktas

Patikrinkite galinę automobilio dalį, galines sėdimas vietas.

7. III kontrolės zona ir tolesnis nuolatinis stebėjimas

Patikrinkite priekines sėdimąsias vietas, ypatingą dėmesį skirkite vairuotojui. Apžiūrėkite vairuotojo rankas, kojas ir kūno laikyseną.

Pareigūnas (saugas) pereina į poziciją, kad galėtų stebėti priekinę transporto priemonės dalį. Taip siekiama išlaikyti taktinį pranašumą ir geresnę padėties kontrolę nuo pat išlipimo ir artinimosi prie sustojusio automobilio etapų.

8. Pirmasis (veiksmo) pareigūnas grįžta į tarnybinį automobilį

Kol pareigūnas grįžta į tarnybinį automobilį atlikti sustabdymo registravimo formalumų, pareigūnas (saugas) gali likti III kontrolės zonoje taip, kad galėtų stebėti sustabdyto automobilio vairuotoją ir keleivius, arba pereiti į II kontrolės zoną, kad sumažintų tiesioginį kontaktą su vairuotoju ir keleiviais, bet išsaugotų dėmesį.

9. Pagrindinio (veiksmo) pareigūno grįžimas prie sustabdytos transporto priemonės

Kai veiksmo pareigūnas grįžta prie pažeidėjo transporto priemonės, pareigūnas saugas turėtų pereiti į III kontrolės zoną, kad galėtų vizualiai įvertinti, ar nėra įtarimą keliančių pavojingų daiktų ir įtartinų judesių.

Jeigu pastebimi įtartinai daiktai, pareigūnas saugas turėtų sutartiniu ženklu įspėti veiksmo pareigūną ir pereiti į saugesnę poziciją.

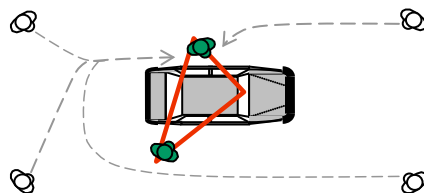
10. Bendravimo pabaiga

Veiksmo pareigūnui baigus bendrauti su vairuotoju, pareigūnas saugas grįžta prie galinės sustabdytos transporto priemonės dalies. Paskutinis prie tarnybinio automobilio grįžta pareigūnas saugas, toliau stebėdamas sustabdytą transporto priemonę ir keleivius.

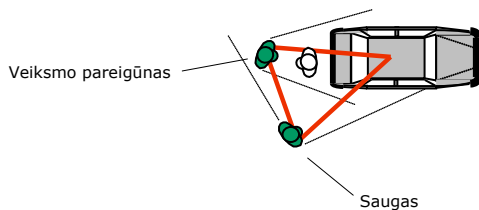
Detali pareigūnų priėjimo prie transporto priemonės taktika

Galimos tipinės stovėjimo padėtys ir priėjimo kryptys

Bendravimas prie automobilio Standartinė padėtis

Bendravimo su pažeidėju / vairuotoju taktika

Policijos patrulis privalo visada išlikti mandagus ir santūrus

Pareigūnuas, priėjęs prie automobilio:

- pasisveikina su pažeidėju / vairuotoju,
- prisistato (pasako pareigas, pavardę),
- trumpai ir aiškiai išdėsto sustabdymo priežastį ir tikslą, kokių bus imtasi veiksmų,
- reikalauja tapatybę patvirtinančių dokumentų.

Pareigūno prisistatymas (pavyzdys):

„Labas rytas, pone, esu viešosios policijos inspektorius Jonaitis. Sustabdžiau jus, nes važiavote 30 km/h greičiu 20 km/h greičio zonoje. Ketinu pareikšti įspėjimą dėl pažeidimo. Prašau parodyti vairuotojo pažymėjimą, transporto priemonės registracijos dokumentus ir asmens pažymėjimą.“

Jei asmuo reikalauja, policijos patrulis privalo pateikti (parodyti) tarnybinį pareigūno pažymėjimą, tačiau asmeniui į rankas pažymėjimas neduodamas. Pateikiamas pareigūno tarnybinis pažymėjimas negali būti įdėtas į piniginę ar aplanką, negali būti uždengti jo įrašai ir pan.

Paprastai pažeidėjai stengiasi pasiteisinti, logiškai paaiškinti įvykio aplinkybes arba pripažįsta kaltę.

Jūs turėtumėte leisti pažeidėjui kalbėti, kad įtampa atslūgtų, o patys likite santūrus ir neatsiliepkite į komentarus.

Asmens teisės neturi būti varžomos ar pažeidžiamos. Jei būtina, pateikiami su įvykiu ar pažeidimu susiję klausimai arba, jei pažeidėjas yra įtariamas padaręs sunkų pažeidimą, jam turėtų būti primenamos ar, jei pageidauja, išaiškinamos jo teisės.

DIDESNIO PAVOJINGUMO TRANSPORTO PRIEMONĖS

Pagrindinės procedūros

Ganėtinai dažnai tenka stabdyti didesnes nei įprasta keleivines transporto priemones.

Esant šioms aplinkybėms, patariama atidumą stiprinti veiksmų taktika, kuri suteiks veiksmams profesionalumo, sumažins galimų pavojų tikimybę, pasipriešinimo ar išpuolio riziką.

APLINKYBĖS, KURIOMIS BŪTINAS DIDESNIS ATIDUMAS

Tamsaus paros meto sąlygos

1. Naudojama šviesą skleidžianti įranga, įjungiamos signalinės šviesos ir automobilio žibintai

2. Jeigu netrukdo kitiems eismo dalyviams, įjungiamos tolimosios šviesos

Būkite tikri, kad jūsų papildomos šviesos, pagrindiniai automobilio žibintai, nešiojamieji žibintuvėliai ir pan. akina asmenis, esančius sustabdytoje transporto priemonėje, bet nekenkia kitiems eismo dalyviams.

3. Artėkite su išjungtu nešiojamuoju žibintuvėliu

Stipriąją ranką laikykite laisvą. Arindamiesi su įjungtu nešiojamuoju žibintuvėliu, stenkitės neišsiduoti, kur esate. Daugeliu atvejų skleidžiama automobilių žibintų šviesa yra daug veiksmingesnė už ribotą nešiojamą žibinto šviesą. Atsiminkite, kad šiuo atveju tamsa yra jūsų pranašumas. Jūs galite judėti ir iš šono (statesniu kampu), taip dar sunkiau bus nuspėti jūsų vietą.

4. Paprašykite asmens įjungti vidinę automobilio salono šviesą

Geresniu automobilio salono apšvietimas jums suteiks taktinio pranašumo, taip pat galėsite stebėti / vertinti, ar pasikeis pažeidėjo elgesys pirminio bendravimo etape.

Automobilis tamsintais stiklais

1. Stabdymas dienos metu

- a. Pasirinkite taktiškai saugiausią stabdymo padėtį, pavyzdžiui, „kampu“, ir ganėtinai saugų atstumą nuo užpakalinės įtartino automobilio dalies.

- b. Pareikalaukite, kad vairuotojas ir galimi keleiviai atidarytų langus.
- c. Pareikalaukite, kad vairuotojas išliptų iš transporto priemonės, ir grįžkite prie policijos automobilio.

2. *Stabdymas naktį*

- a. Pasirinkite taktiškai saugiausią padėtį, pavyzdžiui, „kampu“, ir ganėtinai saugų atstumą nuo įtartino automobilio užpakalinės dalies. Jeigu langai tamsinti ir atspindi šviesą nuo jūsų prožektoriaus, nukreipkite šviesą į išorinį galinio vaizdo veidrodį. Šis netiesioginis apšvietimas gali apšviesti transporto priemonės vidų ir padėti pamatyti galimų keleivių siluetus.

- b. Kad salonas būtų geriau apšviestas, išjunkite savo automobilio trumpąsias šviesas ir pareikalaukite įjungti šviesą automobilyje.
- c. Galima pareikalauti, kad vairuotojas išliptų iš automobilio ir prieitų prie pareigūno.
- d. Prireikus galima pareikalauti, kad vairuotojas atidarytų užpakalines dureles bei langus, ir taip užsitikrinti dar didesni saugumą.
- e. Pareigūnas gali pasirinkti kryžminį priartėjimą, apimančią netikėtumo elementą ir suteikianti taktiškai reikalingų pranašumų einant prie įtartinos transporto priemonės.

Bendravimo taktika prie krovinio automobilio

- pasirinkite taktiškai saugiausią padėtį, pavyzdžiui, „viena linija“, ir gana saugų atstumą nuo įtartino automobilio galinės dalies,
- gestais nurodykite vairuotojui išlipti iš transporto priemonės,
- vairuotojui išlipus, nurodykite jam eiti į poziciją tarp sustabdytos transporto priemonės ir policijos automobilio. Kad ir kokią taktiškai tinkamą bendravimo vietą pareigūnas būtų pasirinkęs, jis visada turi išlikti budrus,
- atsiminkite, kad krovininiai automobiliai (vilkikai) gali turėti papildomus išėjimus net per stogą arba grindis,
- išoriniai įtartinos transporto priemonės veidrodžiai gali būti kaip priemonė vidiniam vaizdui stebėti. Be to, stabdant naktį policijos automobilio šviesas galima nukreipti į veidrodį – taip vairuotojui ir keleiviams sunkiau pamatyti besiartinantį pareigūną.

Bendravimo taktika prie motociklo

- prie transporto priemonės prieikite iš dešinės, nes vairuotojui įprasta nuo transporto priemonės nultipti iš kairės,
- atminti, kad greitai nulipant nuo motociklo reikia papildomai laiko motociklo ir kūno pusiausvyrai išlaikyti,
- pabandykite likti vairuotojui šiek tiek už nugaros, taip išsaugodami sau palankesnę padėtį,

- jei motociklu važiuoja ir keleivis, likite jam už nugaros, išlaikydami dar didesnę atstumą iki žmonių.

Pareigūnas gali panaudoti alternatyvą – pareikalauti, kad vairuotojas prieitų prie policijos automobilio. Pareigūnas gali likti saugesnėje priedangoje, pavyzdžiui, už policijos automobilio durelių arba buferio.

ASMENS PASIPRIEŠINIMAS

Stabdymo procedūra etapais

Jei asmuo nepaklūsta pareigūno nurodymui išlipti iš autotransporto priemonės, pareigūnas turi pasilikti saugioje pozicijoje. Šiuo atveju jūs deratės su užsibarikadavusiu asmeniu. Apie susiklosčiusią padėtį pranešama policijos būdotojui.

1. Stabdomo automobilio vairuotojo priešinimasis

Daugeliu atvejų privalu pasikliauti nuojauta ir psichologijos žiniomis. Priėmus sprendimą priverstinai asmenį išlaipinti iš automobilio ir sulaikyti, svarbu nukreipti dėmesį. Galite vairuotoją įspėti apie tariamai apgadintą jo automobilio galą ar nuleistą užpakalinio rato padangą. Išlipus vairuotojui ir priėjus prie automobilio galinės dalies, atlikite ryžtingus asmens sulaikymo veiksmus. Galimas ir kitas veikimo scenarijus.

- Prieš pradėdamas veikti informuokite policijos budėtoją, kitus patrulius ir, jei įmanoma, palaukite, kol jie atvyks.
- Stenkitės gauti žodinį asmens sutikimą elktis taip, kaip liepsite.
- Jei pasipriešinimas neišvengiamas arba tęsiasi, derinkite padėtį ir pasirinkite reikiamą taktiką su savo partneriu:

1. Vairuotojas užrakino duris ir langus

- vienas pareigūnas nukreipia vairuotojo dėmesį, kol kitas pareigūnas atidaro kitas duris.
- jei nėra kitos išeities, išdaužkite langą tik tada, jei yra pakankamas atstumas iki vairuotojo, kad sumažintumėte galimybę sužeisti.

2. Vairuotojas atsisako išlipti

- priverstinai atidaromos automobilio durelės ir saugiai atsistojama.
- tarpusavyje suderintais veiksmais asmuo jėga ištraukiamas iš transporto priemonės.
- tuo pačiu metu pareigūnas sugriebia asmens kairiosios rankos riešą, kad asmuo neįsikibtų į vairą.
- pareigūnas sugriebia vairuotojo kairę ranką įveikdamas galimą pasipriešinimą taip, kad prireikus kovinių imtynių veiksmais nutrauktą galimą priešinimąsį paveikdamas skausmingus rankos taškus.
- kai asmuo pajus skausmą ir negalės pasipriešinti, tikėtina, jis paklus ir išlips iš mašinos pats.
- jei asmuo sėdi užsisėgęs saugos diržą, pareigūnas gali dešine ranka atsegti arba nukirpti trukdantį diržą.
- asmuo ištraukiamas iš automobilio ir statomas į surakinimo, apieškojimo, konvojavimo padėtį.

3. Asmens priešinimasis (keleivio pozicijoje)

Kiekvienas ir vairuotojo, ir keleivio sulaikymo veiksmas gali būti atliekamas panašiais sulaikymo taktikos veiksmais. Šiame leidinyje sulaikymo veiksmų taktika išsamiai nenagrinėjama, nes tai – kompleksinio taktikos ir fizinio kovinio parengimo pratybų sritis.

PRIVERSTINIS TRANSPORTO PRIEMONIŲ STABDYMAS⁸⁵

Policijos pareigūnai tarnybos metu nešioja ir nuolat naudoja specialiąsias priemones. Pareigūnai turi teisėtus įgaliojimus panaudoti jas prieš asmenis. Daugeliu atveju vien tik uniformuoto policininko buvimas yra veiksminga žmonių drausminimo priemonė, bet kai kada fizinės jėgos panaudojimas tampa būtinybe įtikinti pažeidėją paklusti, siekiant

⁸⁵ Įgaliojimai, kada ir kaip priverstinai stabdyti automobilius neprieštaraujant Policijos veiklos įstatymo nuostatoms, turėtų būti išdėstyti Policijos patrulio veiklos instrukcijoje. Tačiau šių priemonių taikymo praktika labai ribota ir daugeliu atveju vertinama labai prieštaringai. Šiame leidinyje pateikiami pagrindiniai šios priemonės taikymo principai.

suvaldyti pavojingą padėtį. Ši teisė policijos pareigūnams naudoti prievartos veiksmus prieš piliečius suteikiama prieš tai juos išpėjus. Toks išpėjimas / reikalavimas arba jėgos panaudojimas nėra diskutuotinas, pilietis turi suvokti teisėtus policijos reikalavimus ir jiems paklusti, o akivaizdžiai nepaklusus pareigūno reikalavimams po išpėjimo gali būti teisėtai naudojama jėga. Jeigu pareigūnas nusprendžia, kad policininko jėgos panaudojimas ar priverstinis automobilio stabdymas persekiojimo operacijos metu yra būtinas įveikiant asmens priešišumą, tuomet jėgos panaudojimas nėra pagrindinis piliečio ir pareigūno svarstytinas dalykas. Tokiomis aplinkybėmis veikiama naudojantis įstatymo suteikiamais įgaliojimais veikti pasirenkant atitinkamą taktiką ir naudoti specialiąsias priemones.

Policijos pareigūnai turi teisę naudoti priverstinio transporto priemonių stabdymo priemones šiais atvejais:

- kai žinoma arba yra duomenų, kad transporto priemonė panaudota nusikalstamais tikslais arba yra ieškoma;
- kai žinoma arba yra duomenų, kad transporto priemonėje važiuoja ieškomi, nusikalstamą veiką ar teisės pažeidimą padarę asmenys.

Priverstinio transporto priemonių stabdymo įtaisų naudojimo tvarka:

- prieš priverstinai stabdydamas transporto priemonę, policijos pareigūnas turi įvertinti visas galimas aplinkybes ir imtis visų atsar-

gumo priemonių, kad stabdymo metu nekiltų grėsmė jo ir kitų žmonių saugumui;

- priverstinai stabdydamas transporto priemonę, policijos pareigūnas turi vilkėti tarnybinę uniformą (tamsiu paros metu su šviesą atspindinčiais elementais), dirbti tik su specialiomis spalvomis dažytu ir skiriamaisiais ženklais pažymėtu automobiliu;
- uniformuotas policijos pareigūnas reikalauja sustabdyti transporto priemonę modamas lazdele ar skrituliu su raudonu atšvaitu skersai judėjimo krypties arba per garsiakalbį liepdamas sustoti, arba įjungęs specialiomis spalvomis nudažyto ir pažymėto automobilio švieslentę su užrašu „STOP POLICIJA“ arba „STOP“;
- tamsiu paros metu uniformuotas policijos pareigūnas reikalauja stabdyti transporto priemonę modamas šviečiančia reguliuotojo lazdele arba šviesą atspindinčiu skrituliu, įjungęs patrulinio automobilio mėlynos ir (arba) raudonos spalvos švyturėlius arba specialiomis spalvomis nudažyto ir pažymėto automobilio švieslentę su užrašu „STOP POLICIJA“ arba „STOP“;
- tamsiu paros metu naudojamą priverstinio transporto priemonių stabdymo įtaisą rekomenduojama apšviesti.

Priverstinio transporto priemonių stabdymo įtaisy draudžiama naudoti:

- geležinkelio pervažose, tuneliuose, ant tiltų, estakadų, viadukų, staciose įkalnėse ir nuokalnėse, sankryžose, perėjose;
- stabdant dvirates transporto priemones.

Prieš priverstinai sustabdydamas transporto priemonę, policijos pareigūnas radijo ryšio priemonėmis privalo teritorinės policijos įstaigos operatyvaus valdymo padaliniui pranešti stabdymo priežastį, transporto priemonės markę, valstybinį numerį.

Priverstinai sustabdęs transporto priemonę, policijos pareigūnas privalo pranešti stabdymo vietą ir sulaikytų asmenų duomenis.

Policijos pareigūnai, sulaikydami priverstinai sustabdyta transporto priemone važiuojančius asmenis, privalo imtis visų atsargumo priemonių, esant būtinumui, suteikti sulaikytiems asmenims būtiną pagalbą (iš-

kviesti į įvykio vietą greitosios medicinos pagalbos medikus, pristatyti į gydymo įstaigą ir pan.). Taip pat imtis būtinų priemonių apsaugoti įvykio vietą ir priverstinai sustabdytą transporto priemonę.

Šių specifinių įgaliojimų panaudoti fizinę jėgą ir priversti piliečius paklusti svarbiausia dalis yra pagrįsta atsargumu, atsakomybe naudojant tokią jėgą. Įstatymas aiškiai suteikia policijos pareigūnams teisę naudoti fizinę jėgą siekiant priversti piliečius paklusti, taip pat svarbu nurodyti aplinkybes, kurioms esant tokie veiksmai galimi. Įstatymas taip pat pripažįsta, kad visos galimos jėgos panaudojimo situacijos dažniausiai būna netikėtos policijos pareigūnams, unikalios, net jeigu atskirais atvejais sprendimai bandomi priskirti specifinėms situacijoms. Vis dėlto kiekviena aptariama situacija yra kuo nors skirtinga, tai lyg „pilkas plotas“, kuriame pareigūnų nuomonė ir teisė veikti yra svarbūs elementai priimančiam sprendimui, kada, kiek ir /arba kokios rūšies panaudoti jėgą. Dėl to pareigūno sprendimas, ar panaudoti atitinkamos formos fizinę jėgą / prievartą, siekiant paveikti arba priversti piliečius paklusti, susideda iš kelių elementų:

- **Piliečio teisėtų lūkesčių išsaugojimas susiklosčius grėsmingai padėčiai (grėsmės ir padarinių adekvatumas).**
- **Piliečio teisėtų lūkesčių atspindėjimas priimančiam individualų, būtent jo atveju, sprendimui.**
- **Pareigūnų susiklosčiusios padėties vertinimo profesionalumas ir veiksmų taktiškumas, pagrįstas kompetencija, išsilavinimu, turimais įgūdžiais, patirtimi, departamento politika ir tarnybos suteikiamais įgaliojimais.**

Pasirinkdamas tinkamą priverstinio automobilio stabdymo taktiką esamoje situacijoje, pareigūnas turėtų įvertinti du pagrindinius veiksnius:

Ar priverstinio stabdymo priemonė, kaip galimos padidėjusios grėsmės šaltinis asmens sveikatai ar gyvybei, yra įstatymiškai ir moraliai pateisinama susiklosčiusioje situacijoje?

1. Tai reikalauja iš pareigūno specialių žinių, patirties ir įgūdžių veikti tokioje priverstinio stabdymo situacijoje.

2. Ar nepaklūsęs teisėtam pareigūno reikalavimui sustoti vairuotojas – tai tas pats asmuo, įtariamasis padaręs sunkų nusikaltimą, ar suteikta / turima pakankama informacija, kad būtų galima imtis priverstinių stabdymo priemonių:
  - a. Ar galėtų veiksmai prieš privačią nuosavybę ir veiksmai, sukeliantys fizinio sužalojimo grėsmę asmeniui, nesant kitų faktinių, su įtarimais siejamų duomenų, įstatymiškai ir morališkai pateisinti sprendimą panaudoti priverstinio sustabdymo priemonę siekiant asmenį sulaikyti.
  - b. Ir priešingai, sunkus nusikaltimas, kurį padaręs įtariamasis persekiojamas asmuo ir kuriam sulaikyti būtų galima įstatymiškai ir morališkai pateisinti sprendimą panaudoti prievartą.
3. Be to, „įtariamasis“, kad bėgantis įtariamasis padarė nusikaltimą, retai bus pakankamas įstatymiškas ar morališkas pateisinimas panaudoti prievartą.
4. Dauguma priverstinio stabdymo situacijų būdavo vertinamos nuotada, kai buvo pastebėtas eismo pažeidimas, iki kol truko persekiojimas. Taigi susiklosčiusios aplinkybės darėsi vis sudėtingesnės eismo taisyklių pažeidimų prasme.

Ar eismo sąlygos leidžia panaudoti priverstinio stabdymo priemones, nesukeliant pavojaus aplinkiniams?

1. Nors įvertinus, kad sprendimas yra ganėtinai pagrįstas ir teisėtas esamoje situacijoje naudoti priverstinio sustabdymo priemones, kintančios aplinkybės gali tokį sprendimą atmesti kaip netinkamą.
2. Tikslas, kurio siekiama naudojant persekiojamo automobilio priverstinio stabdymo ir vairuotojo sulaikymo priemones, yra sumažinti ar panaikinti pavojų aplinkiniams ir visuomenei, keliamą bėgančio vairuotojo ir / arba jų galimybes pabėgti nuo policijos.
3. Galima rizika, kylanti aplinkiniams ir visuomenei dėl priverstinio stabdymo priemonių panaudojimo, niekada neturėtų būti didesnė nei tik sprunkančio vairuotojo pabėgimas.
4. Papildomos aplinkybės, kurios turėtų įtakos sėkmingam priverstinio stabdymo priemonės panaudojimui:
  - a. Kelio paviršiaus būklės ypatumai priverstinio stabdymo vietoje.

- Bet kokia kelio paviršiaus kliūtis, kai naudojamos specialiosios priemonės, – tai veiksnys, akivaizdžiai trukdantis ne tik tik jas efektyviai panaudoti, bet ir galintis sukelti pavojingo manevravimo pasekmes.
  - Stabdymo automobilio valdymo sutrikimas tampa labiau „galimas“ nei „įmanomas“.
  - Būtina įgyti praktikos ir įgūdžių, baigti mokomuosius tokių veiksmų kursus.
- b. Eismo intensyvumas lemia vietą, kur bus panaudojamos specialiosios priemonės.
- Kuo eismas intensyvesnis, tuo didesnė tikimybė, kad ir kiti eismo dalyviai bus tiesiogiai ar netiesiogiai įtraukti.
  - Kuo didesnė tikimybė juos įtraukti, tuo didesnės galimybės, kad jie bus sužeisti, žus ar bus apgadintas turtas.
  - Kuo eismas intensyvesnis, tuo sunkiau paruošti pasirinktą priemonę ir ją įvykdyti.
- c. Automobilijų judėjimo greitis.
- Padidėjus transporto priemonės greičiui, reikalingi tam tikri atskirų vairuotojų įgūdžiai.
  - Reakcija turėtų būti kuo greitesnė, vairavimo manevrai turi būti atliekami tiksliai.
  - Padidėjus transporto priemonės greičiui, padidėja galimybė susidurti priešprieša judantiems automobiliams.
  - Daugumai vairuotojų sunku vairuoti automobilį didesniu nei leistina greičiu. O pakliuvę į persekiojimo situaciją tik pasunkintų sėkmingai atlikti stabdymo veiksmą.
- d. Aplinkinių eismo dalyvių reakcijos.
- Aplinkinių vairuotojų, staiga patekusių į persekiojimo situaciją, reakcijos gali svyruoti nuo nieko nedarymo (nereagavimo į aplinkybes), labai lėto reagavimo iki labai greito reagavimo. Būtent šios reakcijos turi būti gerai žinomos ir suvokiamos stabdymo priemonės naudojančioms policijos pareigūnams.
  - Uždelstos, nesamos ir nenuspėjamos kitų vairuotojų reakcijos tik padidina saugaus ir gynybinio vairavimo, tikslų vairavimo manevrų poreikį ir pasunkina atlikti priverstinį stabdymą.

- Nenumatomų, uždelstų reakcijų tikimybė turi įtakos policijos pareigūnui pasirenkant tinkamą veiksmų planą, numatant laiką, aiškiai parodant ketinimus ir tinkamai parenkant / paruošiant priverstinio sustabdymo priemones.
- e. Galimybė kitoms policijos pajėgoms padėti atlikti priverstinį sustabdymą.
- dauguma priverstinio sustabdymo priemonių negali būti įvykdytos dalyvaujant tik vienam policijos ekipažui.
  - Bandant atlikti priverstinį sustabdymą be tinkamos pagalbos yra tikimybė patirti visišką nesėkmę.
  - Kitų galinčių padėti policijos ekipažų įtraukimas turi būti gerai koordinuojamas, nustatytos jų funkcijos / atsakomybė ir pasirinktas tinkamas laikas panaudoti priverstinio stabdymo priemones, kad pajėgos spėtų tinkamai pasirengti ir prisijungti.
  - Jei ir bus tinkamos aplinkybės priverstinio stabdymo veiksmą atlikti teisingai, pagalba bus reikalinga būtent tada, kai įtariamojo transporto priemonė bus sustabdyta.
- f. Persekiojamo automobilio nukreipimas reikiamu maršrutu.
- Būtina paruošti keletą priverstiniam stabdymui įgyvendinti skirtų nukreipiamųjų ženklų ar įrenginių, reikalingų persekiojamam automobiliui nukreipti reikiamu maršrutu (būna, kad jų ir neprireikia).
  - Jei tikslas nukreipti automobilį reikiamu maršrutu yra neatskiriama numatytos priemonės plano įgyvendinimo dalis, tuomet jam turi būti tinkamai pasirengta, kad norimas rezultatas būtų pasiektas.
  - Persekiojamas vairuotojas nukreipiamas į vietą, kur pavojus visuomenei yra mažesnis ir / arba yra didesnė tikimybė sėkmingai sustabdyti transporto priemonę.
  - Nors pasirinkta priemonė reikalauja pašalinti visus kitus galimus maršrutus bėgančiam vairuotojui, tačiau ją, jei nebus apsvaistinta, greičiausiai teks pakeisti.
- g. Vietovės, kur vyks persekiojimas ir kur bus panaudota stabdymo priemonė, ypatumai.

- Akivaizdu, kad tinkamiausia vieta atlikti bet kokią priverstinį sustabdymą yra neutrali nuošali vieta, kurioje nėra pašalinio eismo ir žmonių.
- Akivaizdu taip pat, kad dauguma persekiojimo situacijų tokiose vietose nevyksta.
- Tam tikros vietos priverstinio sustabdymo priemonės padaro ypač pavojingas ir tai leidžiama tik kraštutiniais atvejais. Tokios priverstinį stabdymą sunkinančios vietos yra arti mokyklų, prekybos centrai, bažnyčios, miesto rajonai, kuriuose intensyvus pėsčiųjų judėjimas ir pan.

Priverstinio stabdymo priemonių taikymo sėkmė tiesiogiai siejama su vienu iš tikslų: *įtikinti* nepaklususį vairuotoją savanoriškai sustoti ir paklusti teisėtiems policijos pareigūnų reikalavimams arba *priversti* sustoti sprunkantį vairuotoją panaudojant teisėtas specialiąsias priemones. Akivaizdu, kad šios priverstinio stabdymo priemonės, kurių tikslas – įtikinti sustoti sprunkantį vairuotoją, yra mažiau pavojingos žmonių sveikatai, nei tos, kurių tikslas – priversti sustoti nepaklusnų vairuotoją. Vis dėlto jos yra puolamosios taktikos elementai ir priemonės. Neprofesionaliai atliekami veiksmai gali baigtis turto sugadinimu / netekimu, sužeidimais ir / arba pareigūnų, įtariamųjų ir nekaltų piliečių galimais sužalojimais ar žūtimi.

Svarstant galimybę panaudoti priverstinio stabdymo „priversti sustoti“ priemonę, pareigūnai turėtų prisiminti įtariamojo nusižengimų sunkumą, dėl kurio asmuo yra ieškomas, esamas aplinkos sąlygas ir termino „priversti“ reikšmę. Privertimas „vadovauti, naudotis įkalbinėjimu ir įtaka; pasiekti arba sukelti tai įkalbinėjimu arba skatinimu“. Dažniausiai persekiojamų transporto priemonių vairuotojai bėga manydami, kad nepaklūsta vieno policijos pareigūno reikalavimams. Jie tiki, kad juos persekios vienas policijos ekipažas ir kad tai yra jų pranašumas.

Specialiosios priverstinio stabdymo priemonės

- Kelių blokavimas.
- Tikslinis nukreipimas.
- Padangų pradūrimas / kelio barikada.

Priverstinio stabdymo priemonės:

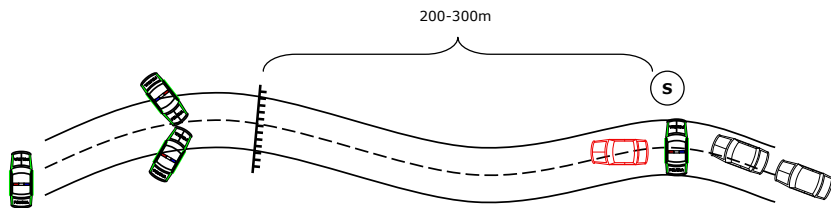
1. Kelio blokavimas

- a. Kelio blokavimas – kliūtis statymas ant kelio taip sutrikdant arba keičiant normalų transporto judėjimo srautą.
- b. Visiškas automobilių eismo blokavimas nėra būtina privaloma sąlyga taikant šią priemonę.
- c. Kelio, kuriuo važiuoja nepaklusęs reikalavimui sustoti įtariamasis, blokavimas siekiant nukreipti automobilį pareigūnams palankia kryptimi ar į pasirinktą saugią vietą.
- d. Šiam veiksmui naudojami du policijos automobiliai, vienu automobiliu blokuojama važiuojamoji kelio dalis, kitu automobilio pasiruošiama nedelsiant tęsti persekiojimą, jei nepaklusęs vairuotojas nuspręstų nesustoti.
- e. Vieta šiai priemonei parenkama atviroje vietovėje, kur geras matomumas, pakankamas kelio atkarpa stabdyti siekiant išvengti netikėto susidūrimo, jei vairuotojas nuspręstų sustoti.
- f. Jei įmanoma, neturėtų būti sankryžų ar kitokių galimų pabėgimo kelių nepaklususiam vairuotojui. Jei tokių prieigose yra, jie taip pat turėtų būti užblokuoti.
- g. Jei įmanoma, pagrindinis eismas turėtų būti nukreiptas nuo blokuojamos vietos.
- h. Taip pat, jei įmanoma, bet koks pėsčiųjų eismas turėtų būti nukreiptas nuo blokuojamos vietos.

- i. Tinkama priverstinio kelio blokavimo vieta turėtų atitikti šias aplinkybes:
  - Neutrali vieta, kurioje nėra pastatų, šalutinių gatvių, matomų užtvarų, statomų objektų, pėsčiųjų.
  - Švarus, sausas kelio paviršius.
  - Dviejų eismo juostų kelias su gana aukštais kelkraščio bordiūrais.
  - Kelias tiesus, be posūkių.
  - Esantis arti akligatvis – vienintelė alternatyva ir pasala nepaklususiam vairuotojui.

Policijos automobiliai:

- Blokuojantys policijos automobiliai turėtų būti išdėstyti taip, kad visiškai užblokuotų eismą kelio juosta.
- Galimo tolesnio persekiojimo automobiliai turėtų būti išdėstyti blokuojančių automobilių užnugaryje.
- Visų blokavimo operacijoje dalyvaujančių automobilių avarinio įspėjimo signaliniai žibintai turėtų būti įjungti. Blokuojančių automobilių vairuotojai turėtų išlipti iš savo transporto priemonių prieš prisiartinant įtariamajam ir pasirinkti saugią padėtį atokiau nuo transporto priemonių.
- Persekiojimo automobilių varuotojai turėtų likti savo automobiliuose pasirengę, jei būtina, persekiojimą atnaujinti.
- Nereiktų pradėti įgyvendinti šios priemonės tol, kol nesulaukta pakankamai pastiprinimo ir talkinančių pajėgų užduotys atitinkamai suplanuotos ir koordinuotos. Atminkite, kad visada naujinga bendrauti.

1 pav. Principinė priverstinio stabdymo vietos schema

2. Tikslinis nukreipimas:

- a. Šis metodas yra taikomas norint nukreipti nepaklusnų vairuotoją pageidaujama pareigūnams kryptimi ar į vietą, kuri policijos pasirinkta dėl šių priežasčių:
  - Nukreipti persekiojimą į saugesnę vietą, kur eismas ne toks intensyvus.
  - Nukreipti persekiojamą transporto priemonę į saugią vietą, kur būtų imanoma veiksmingai panaudoti priverstinis stabdymo būdus.
  - Nukreipti sprunkantį vairuotoją į vietą, kur kiti bandymai pasprukti būtų negalimi ar neįmanomi, pavyzdžiui, į akligatvį.
- b. Metodo suplanavimas:
  - Sprunkančiam vairuotojui turi būti tik vienas kelias; visi kiti galimi keliai, kuriais būtų galima keisti judėjimo kryptį, turi būti užblokuoti arba visai negalimi.
  - Policijos ekipažų skaičius turi būti parenkamas nustačius blokavimo vietas.
  - Pasirinkta vieta turi būti atvira, kad ją būtų galima stebėti ir tinkama manevruoti.
  - Jei imanoma, visas vietos eismas, t. y. automobiliai, pėstieji turi būti nukreipti nuo blokavimo / sulaikymo vietos ir nuo galimo tolesnio persekiojimo krypties.
  - Ideali vieta turėtų būti tokia, kuri išdėstyta skyriuje „Įtikinimas sustoti“.
  - Persekiojimo ekipažas turėtų būti pasirengęs tęsti persekiojimą, jei:
    - nepaklusęs vairuotojas sugebės būti nesustabdytas, taranuodamas sugebės pravažiuoti pro užtvarą.
    - pirminį persekiojimą vykdęs ekipažas negalės tęsti persekiojimo, nes priemonės persekiojamam automobiliui stabdyti gali užkirsti kelią šiam automobiliui efektyviai manevruoti.
    - svarbu nedelsti ir padėti pirminio persekiojimo ekipažui tęsti persekiojimą.

- Visi kiti patarimai išvardyti aptariant taktinę priemonę „įtikinimas sustoti“.

3. *Padangų pradūrimo įrenginiai / užtvara „ežys“:*

- a. specialioji priverstinio stabdymo priemonė gali būti naudojama persekiojamo automobilio padangoms pradurti, taip priverčiant vairuotoją paklusti ir sustoti.
- b. galimos užtvaros kliūtys, perspėjamieji ar draudžiamieji ženklai ir t. t. gali būti naudojami kompleksiskai kaip įtikinimo sustoti ar tikslinio nukreipimo būdams sustiprinti.
- c. kiekvienas toks ketinimas turi būti vykdomas tik iš anksto nukreipus pašalinį transportą ir pėsčiuosius.
- d. net pradūrus sprunkančio automobilio padangas išlieka didelė pavojingo manevro tikimybė.
- e. rekomenduojamas padangų pradūrimo būdas, kad būtų galima veiksmingiau taikyti įtikinimo sustoti metodą.
- f. stabdymo užtvaros veiksmingesnės, jei naudojamos kompleksiskai su kitais priverstinio stabdymo būdais.

Kiti priverstinio stabdymo būdai:

1. *Kelio užtvaros:*

- a. Šis būdas visiškai blokuoja galimo važiavimo tikimybę, prasi-veržimo tikimybę, pabėgimo kelius.
- b. Taikant šį metodą laikinai, bet visiškai uždaromas eismas persekiojimo gatvėmis arba nukreipiamas kitomis gatvėmis, kol įtariamasis pasieks užtvaros vietą. Bet koks pašalinis transportas, įvažiavęs į kelio užkardos zoną, gali sukelti sunkias, nenu-spėjamas pasekmes.
- c. Nors pasirinkta stabdymo vieta nustato tam tikrą ekipažų skaičių, kad užtvara būtų veiksminga, dalį ekipažų būtina laikyti atsargai. Neverta bandyti naudoti šį būdą, jei ekipažų trūksta.
- d. Sustačius visus ekipažus užtvarei užtikrinti, bent vienas eki-pažas turėtų būti pasirengęs tęsti persekiojimą, jei įtariamasis prasiveržtų pro užtvaramą.

2. *Taranavimas*

- a. šis būdas numato sąmoningą dviejų judančių automobilių kontaktą, kyla grėsmė nuosavybei, sveikatai, gyvybei.
- b. iš visų stabdymo būdų taranavimas turėtų būti kaip krašutinė priverstinio stabdymo priemonė.
- c. taranavimo tikslas:
  - paveikti bėganti automobilį taip, kad persekiojamas automobilis toliau važiuoti negalėtų.
  - taranuoti sprunkantį automobilį į tą vietą, kur toliau manevruoti būtų sunku ar visiškai neįmanoma, pvz., į suartą lauką.
- d. atminkite, dėl priverstinio automobilių kontakto gali būti prarandama vieno ar abiejų automobilių vairavimo kontrolė. Todėl vieta, kurioje bus panaudotas šis stabdymo būdas, turi būti parinkta taip, kad padarytų kuo mažiau žalos aplinkiniams asmenims.
- e. veikimo būdai:
  - būti pasirengus susidurti, geriausiai panaudoti kelio užtvartas.
  - kontaktas turėtų įvykti policijos automobiliui susilietus priekine dešinės pusės dalimi su persekiojamo automobilio kaire galine dalimi ties galiniu ratu.
  - persekiojamas automobilis susilietus turi būti stumiamas, siekiant sulankstyti, užlenkti automobilio sparną į jo ratą. Stumimas vykdomas policijos automobiliu atliekant posūkį į dešinę.
  - būti pasirengus panaudoti kontroliuojamą stabdymą ir sukurti kairėn tuojau pat po pirminio kontakto, jeigu vairavimo kontrolė būtų prarandama.
  - jei įmanoma, bandyti švelninti smūgio vietą į policijos automobilį. Reikėtų smūgiuoti priekiu, ne šonu, stengiantis nesulankstyti tarnybinio automobilio sparno ir nepradurti padangos.
  - jei įmanoma, vengti šoninio automobilių kontakto.

- būti pasirengus nutraukti bandymą smūgiuoti ir sukti į kairę, jei įtariamasis netikėtai mesis į kairę, kad išvengtų susidūrimo.
  - būti pasirengus, jei įtariamasis bandytų staigiai sustoti ar padidinti greitį. Bet kuriuo atveju neleisti įtariamajam manevruoti taip, kad policijos automobilis atsidurtų prieš įtariamąjį.
  - nebandyti smūgiuoti į užpakalinę įtariamojo automobilio bagažinės dalį. Tai vargiai padarytų didelę žalą persekiojamam automobiliui, bet, tikėtina, padarytų žalą policijos automobiliui, pavyzdžiui, pramuštų radiatorių. Smūgiuojama į šią vietą turėtų būti tik tada, kai kitų galimybių nebelieka.
  - būti pasirengus staigiai nutraukti ketinimus taranuoti, jei tai galėtų sukelti nepateisinamą riziką aplinkiniams.
- f. kitos aplinkybės:
- vieta šiam stabdymo būdui turi būti kuo atokesnė, be pašalinių.
  - užtikrinti, kad naudojant šį stabdymo būdą būtų nuolat bendraujama su kitais ekipažais.
  - nebandyti stabdyti, kai nėra priedangos ekipažo, kuris tęstų persekiojimą, jei pagrindinis ekipažas sustotų. Priedangos ekipažas perims padėties valdymą, tęs persekiojimą, jei stabdydamas nukentės / patirs didelę žalą pagrindinis ekipažas.
  - nebandyti stabdyti, atsakingai neįvertinus padėties, atsižvelgiant į visus veiksnius, ar be aiškių įstatymais nustatytų įgaliojimų ar moralinių pateisinimų.

3. *Judanti užtvara „dėžutė“:*

- a. Policijos ekipažai išsidėsto taip, kad trukdytų keisti persekiojamo automobilio judėjimo kryptį. Toks išsidėstymas yra ganėtinai dinamiškas, unikalus ir reikalaujantis darnių veiksmų.
- b. „Dėžutės“ tikslas – apsupti įtariamojo automobilį policijos ekipažais, pamažu mažinant greitį ir manevravimo galimybes priversti įtariamąjį sustoti ir paklusti.

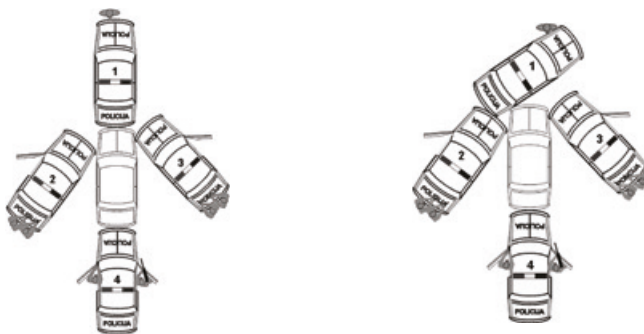
- c. Iš pirmo žvilgsnio šis priverstinio stabdymo metodas yra gautinai saugus, tačiau pareigūnai neturėtų atsipalaiduoti, bet kuriuo momentu persekiojamasis gali bandyti išsivaduoti pavojingai manevruodamas.
- d. Šiam veiksmui atlikti reikalingi keturi policijos ekipažai. Esant kitoms aplinkybėms, pavyzdžiui, atraminei sieniei tarp eismo juostų ar šalutiniam keliukui, ekipažų reikės daugiau. Lydinčių ekipažų užduotis – blokuoti visus galimus pabėgimo manevrus.
- e. Išsidėstymo taktika:
  - (1) ekipažų išsidėstymas: vienas iš galo, vienas iš priekio, kiti du iš šonų.
  - (2) Pagalbiniai ekipažai turi būti informuoti, kad vykdomas toks lydėjimas, būti netoliese ir judėti saugiu atstumu.
  - (3) Lydėjamą užtikrinantys pareigūnai turi būti pasirengę kontaktui ir taranavimo manevrui, kurį gali atlikti persekiojamasis.
  - (4) priekinį ir šoninius ekipažus turi sudaryti du pareigūnai; vienas kontroliuoja persekiojimo greitį, kitas – stebi įtariamąjį.
  - (5) prieš operaciją ir jos metu nuolat komunikuojama.
  - (6) Ekipažų vairuotojai turi būti pasirengę netikėtiems įtariamojo manevrams, įskaitant ir taranavimą.
  - (7) Policijos ekipažų padėtytys:
    - galinis ekipažas. Tarp ekipažo ir įtariamojo automobilio turi būti mažiausiai 2 sekundžių atstumas. Labiausiai tikėtina, kad įtariamasis šioje situacijoje staigiai stabdys.
    - toliau važiuoja ekipažai iš šonų; mažiausiai 2–2,5 metro nuo įtariamojo automobilio šonų. Labiausiai tikėtina, kad įtariamasis tokiomis aplinkybėmis staigiai mesis į kairę ar į dešinę, didins greitį arba stabdys.
    - pavojingiausia pozicija yra priekyje. Keleivio vietoje sėdintis pareigūnas yra svarbiausias veiksmų koordinatorius, stebi įtariamąjį ir pataria, kaip manevruoti išlaikant tinkamą atstumą tarp įtariamojo ir ekipažo.

Tas atstumas turėtų būti gana mažas, kad būtų galima užkirsti kelią pažeidėjui, jei jis norėtų pravažiuoti tarp ekipažų, bet ne per didelis, kad pažeidėjas neišvengtų pranašumo taranuoti. Labiausiai tikėtini atakuojantys manevrai: taranavimas, metimasis į šonus, bandymas pralenkti ar staigus stabdymas.

- (8) Ekipažui užėmus tinkamas pozicijas, greitis laipsniškai mažinamas. Ekipažams būtina bendrauti.
- (9) Greitis laipsniškai mažinamas tol, kol automobiliai visiškai sustoja. Būti pasirengus sulaikyti vairuotoją, jei šis bandytų bėgti.

g. Kitos aplinkybės:

- (1) Nebandyti stabdyti atsakingai neįvertinus padėties, būtina atsižvelgti į visus galimos rizikos atvejus, veikti turint įstatymo nustatytus įgaliojimus ir vadovaujantis morale.
- (2) Privačių asmenų automobiliai neturėtų būti naudojami atliekant šį stabdymo veiksmą.
- (3) Lydintiems automobiliams sustojus, atstumas tarp jų turėtų sumažėti – taip sumažėja tikimybė, kad įtariamasis bėgs ar imsis pavojingų veiksmų.
- (4) automobiliams sustojus, ekipažai turi išsidėstyti taktiškai teisingai, kad tinkamai ir saugiai kontroliuotų įtariamąjį.

2 pav. Galimos pozicijos sustojus

Išvados

1. Stabdyti automobilius ir tikrinti dokumentus – policijos pareigūnų kasdienybė. Tai tipiška policijos užduotis. Neretai atvejai, kai tikras ar tariamas pažeidėjas priešinasi pareigūnų veiksams, siekiant jį su-laikyti, bando bėgti. Kai kuriais atvejais pareigūnui būtina panaudoti prievartinio stabdymo būdus, kad suvaldytų pavojingą padėtį. Dauge-liu atveju šių veiksmų nereikėtų imtis, jeigu persekiojamas pažeidėjas greitai pasiduotų. Bet vis dėl to pareigūnai turi būti pasirengę panau-doti vieną ar kelis stabdymo būdus, kai yra tinkamos aplinkos sąlygos ir pakankamas teisinis pagrindas.
2. Naudojamos priverstinio stabdymo priemonės ir būdai gali turėti pa-vojingų pasekmių sprunkančiam vairuotojui, aplinkiniams ir parei-gūnams. Kai aplinkybės priverstinai stabdyti yra tinkamos, pareigū-nai turi rasti pusiausvyrą tarp galimo realaus (akivaizdaus) pavojaus naudojant šiuos būdus ir tikėtino pavojaus, jei nepaklusęs vairuotojas toliau priešintųsi. Priverstinio stabdymo sukeltas pavojus negali ir ne-turi viršyti to pavojaus, kurį sukeltų sprunkantis vairuotojas. Jei taip atsitiktų, pareigūnai sulaužytų svarbiausią savo priesaiką – apsaugoti aplinkinių gyvybes ir nuosavybę. Be to, pareigūnai rizikuotų ir savo gyvybe. Priverstinis stabdymas taikomas tik kaip krašutinė priemo-nė.
3. Naudojant priverstinio stabdymo būdus būtina atminti, jog policijos pareigūnų įgaliojimai taikyti prievartą nebesuteikia jiems teisės duoti laisvę savo veiksams, naudoti bet kokią prievartos lygį; prievartą / poveikio metodą reikia taikyti nuosekliai, atsižvelgiant į pavojingu-mo laipsnį, kad aplinkiniai liktų saugūs. Faktiškai kiekvienas perse-kiojimas didina pavojų piliečiams ir jų nuosavybei. Tai būdinga kie-kvienam stabdymo būdai. Kiekvienas stabdymo būdas yra potenciali grėsmė gyvybei ir sveikatai. Jie negali būti naudojami atsitiktinai, o tik gerai apgalvojus. Visada, kai naudojamas vienas iš priverstinio stab-dymo būdų, pareigūnai turi stengtis savęs paklausti: „Ar tai tikrai yra ta vienintelė galimybė?“
4. Kad ir koks būdas būtų naudojamas, jis turi būti tas paskutinis gali-mas ir todėl labai gerai apgalvotas.

2.9. Patrulių veiklos rezultatų apskaita ir vertinimas

Policijos patrulio vyresnysis pildo nustatytos formos patrulio darbo rezultatų ataskaitą, kurioje atsispinti patrulio veiklos rezultatai.

Patrulių veiklos rezultatai vertinami kompleksiskai, atsižvelgiant į vertinimo kriterijų ir į kriterijus, darančius tiesioginę įtaką užtikrinant viešąją tvarką ir visuomenės saugumą.

Policijos patrulio veikla vertinama pagal šiuos kriterijus⁸⁶:

1. drausmės laikymąsi;
2. pasirengimą vykdyti užduotis, ryžtingumą ir iniciatyvumą;
3. psichologinį pasirengimą įveikti sunkumus, valdyti padėtį;
4. motyvaciją įgyti žinių;
5. bendravimo kultūrą;
6. dokumentų įforminimo kokybę ir taisyklingumą;
7. veiklos rezultatus;
8. iniciatyvumą (aktyvumą);
9. mokėjimą veiksmingai naudotis ginklu, tarnybiniu transportu, specialiosiomis policijos ir kitomis priemonėmis bei jų priežiūrą;
10. suteiktą pagalbą asmenims.

Policijos patrulių veiklą vertina tiesioginis vadovas dešimties balų sistema. Kiekvieną ketvirtį pildoma patrulių veiklos vertinimo suvestinė. Policijos patrulinio padalinio vadovas, atsižvelgdamas į pusmetinius pareigūnų vertinimo rezultatus, teikia duomenis viešosios policijos padalinio vadovui apie geriausius pareigūnus dėl jų paskatinimo, taip pat aiškinasi priežastis, dėl kurių pareigūnai buvo prastai įvertinti. Atsižvelgdamas į veiklos vertinimo rezultatus, policijos įstaigos vadovas turi skatinti arba kitaip motyvuoti geriausiai įvertintus policijos patrulius.

Patrulių veiklos vertinimo kriterijai užtikrinant viešąją tvarką ir visuomenės saugumą:

1. Nusikalstamų veikų, atskleistų „karštais pėdsakais“, dalis lyginant su kitomis ištirtomis nusikalstamomis veikomis (proc.).

⁸⁶ Lietuvos policijos generalinio komisaro 2011-07-19 įsakymas Nr. 5-V-673 „Dėl „Policijos patrulių veiklos instrukcijos“ patvirtinimo“.

2. Ištirtų nusikalstamų veikų, kuriose įtariamąjį padėjo nustatyti policijos patrulis, skaičius.
3. Užregistruotų viešose vietose padarytų nusikalstamų veikų skaičiaus mažėjimas (procentinis palyginimas su praėjusiais metais).
4. Ištirtų viešosiose vietose padarytų nusikalstamų veikų dalis (proc.).
5. Ištirtų gatvėse padarytų nusikalstamų veikų dalis (proc.).
6. Tarnybinio šuns panaudojimo rezultatai atliekant įvykio vietos, vietovės ar patalpos tyrimą ar apžiūrą (proc.).
7. Masinių renginių ir susirinkimų, kuriuose palaikyta viešoji tvarka, skaičius.
8. Patikrinta asmenų, vykstančių su supaprastinto tranzito dokumentais per Lietuvos Respublikos teritoriją, skaičius.
9. Policijos patrulių reagavimo (atvykimo) į įvykius pagal A tipo įvykių kategoriją dalis, kai didžiausia reagavimo trukmė – 12 minučių (proc.).
10. Policijos patrulių reagavimo (atvykimo) į įvykius pagal A tipo įvykių kategoriją dalis, kai didžiausia reagavimo trukmė – 12 minučių (proc.).
11. Policijos patrulių reagavimo (atvykimo) į įvykius pagal B tipo įvykių kategoriją dalis, kai didžiausia reagavimo trukmė – 20 minučių (proc.).
12. Policijos patrulių reagavimo (atvykimo) į įvykius pagal C tipo įvykių kategoriją dalis, kai didžiausia reagavimo trukmė – 60 minučių ir kai reaguoti būtina (proc.).

Šiems vertinimo kriterijams nustatomos vertinimo kriterijų reikšmės. Atlikus analizę galima nustatyti, kad, pavyzdžiui, nusikalstamų veikų, atskleistų „karštais pėdsakais“, dalis, palyginti su visomis ištirtomis nusikalstamomis veikomis, galėtų būti 10 proc., o užregistruotų viešose vietose padarytų nusikalstamų veikų skaičiaus mažėjimas sudarytų 1 arba 2 proc., palyginti su praėjusiais metais. Policijos patrulių reagavimo (atvykimo) į įvykius pagal A tipo įvykių kategoriją dalis, kai ilgiausia reagavimo trukmė – 12 minučių, galėtų sudaryti 60 proc., o policijos pa-

trulių reagavimo (atvykimo) į įvykius pagal B tipo įvykių kategoriją dalis, kai ilgiausia reagavimo trukmė – 20 minučių, – 70 arba 80 proc.

2.10. Patrulių veiklos ir organizavimo vykdymo kontrolė

Kontrolė – tai vienas iš valdymo ciklo elementų, kai darbų (tarnybos) eigos arba jų rezultatai lyginami su numatytaisiais. Kontroliuojama dviem žingsniais:

- nustatomi rodikliai, tikslai arba uždaviniai;
- vėliau veiklos rezultatai lyginami su nustatytais rodikliais.

Kontrolė yra vadovo veiksmas. Ją pavaldiniai dažnai laiko nepasitikėjimo apraiška. Kita vertus, kai darbuotojų ir organizacijos tikslai nesutampa, pavaldiniai kartais ima pažeidinėti organizacijos interesus saugodami savuosius. Ir vienu, ir kitu atveju pavaldiniai nori išvengti kontrolės bei nukreipti tikrinančiojo dėmesį nuo savo veiklos trūkumų. Siekiant, kad kontrolė būtų veiksminga, būtina nustatyti veiklos rodiklius, kurie būtų⁸⁷:

- tikslūs ir aiškūs;
- realūs ir pasiekiami;
- būtų apčiuopiami ir įvertinami.

Norint kokybiškai atlikti kontrolę, reikia galutinę rezultatų kontrolę derinti su darbų (tarnybos) proceso kontrole, naudoti įvairius nuolat keičiamus kontrolės būdus. Naudoti tokius kontrolės būdus kaip stebėjimas ir apklausa.

Patrulių rinktinės veiklą kontroliuoja apskrities VPK viršininkas, jo pavaduotojas, koordinuojantis struktūrinio padalinio veiklą ir atsakantis už ją, Policijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos bei kitos valstybės institucijos, Lietuvos Respublikos įstatymais ir kitais teisės aktais įgaliotos vykdyti policijos įstaigų veiklos

⁸⁷ Butkus F. S. *Organizacijos ir vadyba*. Vilnius, 1996.

kontrolę ir priežiūrą.⁸⁸ Viešosios policijos padalinių vadovai, kuruojantys patrulinius padalinius, turi asmeniškai, kartą per pusę metų, dalyvauti vertinant policijos patrulio padalinio veiklą, atliekant rikiuotės apžiūrą.

Patrulių rinktinės vadas, organizuodamas ir vykdydamas kontrolę:

1. organizuoja, kontroliuoja Patrulių rinktinės darbą ir asmeniškai atsako už Patrulių rinktinei iškeltų uždavinių įgyvendinimą bei funkcijų vykdymą;
2. užtikrina Patrulių rinktinės veiklos planavimą, kontroliuoja veiklos planų vykdymą, teikia nustatytos formos veiklos ataskaitas Vilniaus apskrities VPK viršininko nustatyta tvarka;
3. teikia siūlymus Vilniaus apskrities VPK vadovybei dėl pareigūnų svarstymo Etikos komisijoje, dėl tarnybinių ar drausminių nuobaudų skyrimo;
4. organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja pavaldinių veiklą; teikia jiems metodinę ir praktinę pagalbą;
5. užtikrina slaptumo režimą ir paslapčių apsaugą bei darbo drausmę;
6. kontroliuoja pavaldinių visapusišką ir objektyvų asmenų prašymų, skundų ir pranešimų nagrinėjimą laiku, naudojasi kitomis jam suteiktomis teisėmis;
7. pagal kompetenciją organizuoja ir vykdo prevencijos priemones dėl galimų korupcijos apraiškų vadovaujamame padalinyje ir asmeniškai atsako už šių priemonių įgyvendinimą;
8. organizuoja ir pagal kompetenciją vykdo Šengeno nuostatas bei užtikrina Rusijos Federacijos piliečių tranzito per Lietuvos Respublikos teritoriją kontrolės įgyvendinimą.

Patrulių veiklos kontrolė vykdoma dviem būdais⁸⁹:

1. nuotoliniu būdu;
2. atliekant tarnybos patikrinimus.

⁸⁸ Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato 2011-07-22 įsakymas Nr. 10-V-497 „Dėl Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato patrulių rinktinės nuostatų“.

⁸⁹ Lietuvos policijos generalinio komisaro 2011-07-19 įsakymas Nr. 5-V-673 „Dėl Policijos patrulių veiklos instrukcijos patvirtinimo“.

Kiekvieną dieną patrulio kontrolę vykdo budėtojas ir tiesioginis patrulių vadovas. Atliekant kontrolę tikrinama:

1. Ar tinkamai vykdomos konkrečios užduotys;
2. Buvimas patruliavimo sektoriuje, maršruto teritorijoje ar poste;
3. Aktyvumas patruliuojant, iniciatyvumas;
4. Reagavimo į pranešimą laikas, vykimo maršrutas;
5. Duomenų pateikimo (įrašymo į registrus) išsamumas, tikslumas;
6. Asmenų pristatymo į policijos įstaigą pagrįstumas;

Patrulių patikrinimai yra dviejų rūšių: viešas ir neviešas (slaptas)

Tarnybos patikrinimo metu tikrinama:

1. Ką policijos patrulis žino apie padėtį patruliavimo sektoriuje, maršrute ar poste. Ypač atkreipiamas dėmesys į galimas teisės pažeidimų vietas;
2. Vykdytos veiklos efektyvumas, kiek išaiškinta teisės pažeidimų pagal rūšis, kokios pažeidėjams taikytos poveikio priemonės;
3. Ar tvarkingai dėvima uniforma, ar tvarkinga tarnybinė dokumentacija, radijo ryšio, specialiosios priemonės, tarnybinė transporto priemonė (kompiuterinė įranga);
4. Ar laikomasi teisėtumo, profesinės taktikos ir drausmės.

Siekiant užtikrinti tinkamą policijos pajėgų valdymą patvirtintos Vieningos pajėgų valdymo sistemos naudojimo taisyklės, numatančios policijos pareigūnų, tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis (toliau – darbuotojai), naudojančių Vieningos pajėgų valdymo sistemos (toliau – VPVS) duomenis, veiksmus, teises ir pareigas, taip pat kaupiamų duomenų tvarkymo reikalavimus.

VPVS paskirtis – užtikrinti operatyvų pajėgų valdymą, sprendimų priėmimą, geresnės kokybės paslaugas gyventojams, pajėgų kontrolę ir racionalų jų panaudojimą.⁹⁰

⁹⁰ Lietuvos policijos generalinio komisaro 2010-09-06 įsakymas „Dėl Vieningos pajėgų valdymo sistemos naudojimo taisyklių patvirtinimo“ Nr. 5-V-705.

2.11. Bendras patruliavimas su kaimyninių Europos Sąjungos šalių pareigūnais

Europos Sąjungos Tarybos 2011 m. kovo 15 d. (18.03) 15785/3/10 REV 3 sudarytame Šengeno kataloge yra pateiktos rekomendacijos ir geriausi policijos bendradarbiavimo praktikos pavyzdžiai. Šiame kataloge nurodyta, kad šalių susitarimuose dėl bendro patruliavimo galėtų būti apibrėžti tokie elementai kaip⁹¹:

- personalo rūšis ir kompetentinga administracija;
- turimi šaunamieji ginklai, dėvima uniforma ar skiriamasis ženklas (raištis ant rankovės);
- leidžiami tarnybiniai ginklai;
- šaunamųjų ginklų naudojimo sąlygos ir intervencinės taisyklės;
- mokymų administracinės bei baudžiamosios teisės srityse veiksmai ir teisinės procedūros pasienio zonoje;
- patruliavimas gali būti atliekamas kaip tarpvalstybinis vykdant teisinio bendradarbiavimo prašymą arba administracijos pavedimu;
- pareigūnai turi įgaliojimus taikyti savarankiškas viešosios tvarkos palaikymo priemones;
- valstybė, kurioje veikia bendri padaliniai, užtikrina kitos valstybės pareigūnų, veikiančių jos teritorijoje, apsaugą, ji suteikia jiems tokią pat apsaugą ir paramą kaip ir savo pareigūnams. Visiems pareigūnams taikomos civilinės ir baudžiamosios atsakomybės taisyklės, galiojančios valstybės, kurioje jie veikia, teritorijoje.

Lietuvos policijos generalinis komisaras 2007 m. lapkričio 23 d. įsakymu Nr. 5-V-774 „Dėl bendro patruliavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ nustatė Latvijos Respublikos ir Lenkijos Respublikos policijos pareigūnų pasitelkimo bendrai patruliuoti Lietuvos Respublikos pasienio teritorijoje tvarką, Šalių policijos pareigūnų teises ir pareigas, vykdant bendrą patruliavimą Lietuvos Respublikos pasienio teritorijoje, ir Lietu-

⁹¹ <<http://pd.policija.lt/index.php/tarptautinis-bendradarbiavimas/bendradarbiavimo-zingsniai>>. [žiūrėta 2012-06-07].

vos Respublikos policijos pareigūnų pasitelkimo bendrai patruliuoti Šalių pasienio teritorijoje tvarką.

Siekiant glaudžiai bendradarbiauti, išleisti ir nuolat atnaujinami bendradarbiavimo vadovai: „Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimo per sieną vadovas“ (2009) ir „Lietuvos ir Latvijos bendradarbiavimo per sieną vadovas“ (2009)⁹².

2011 m. gruodžio 7 d. buvo pasirašytas susitarimas dėl bendro Lietuvos ir Lenkijos pareigūnų patruliavimo⁹³. Šis susitarimas buvo sudarytas remiantis 2006 m. kovo 14 d. Vilniuje pasirašyto Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Lenkijos Respublikos Vyriausybės susitarimo dėl bendradarbiavimo kovojant su organizuotu nusikalstamumu bei kitais nusikaltimais ir dėl bendrų veiksmų pasienio teritorijoje 2 straipsnio 2 dalimi ir 18 straipsniu. Susitarimą dėl bendro patruliavimo pasirašė Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos generalinis komisaras, Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos vadas ir Lenkijos Respublikos vyriausiasis policijos komendantas, Lenkijos Respublikos sienos apsaugos vyriausiasis komendantas.

Susitarime dėl bendro patruliavimo nustatyti pagrindiniai uždaviniai:

1. teikti neatidėliotiną pagalbą asmenims, nukentėjusiems nuo nusikalstamų veikų, kitų teisės pažeidimų, stichinių nelaimių ar panašių veiksmų;
2. įgyvendinti nelegalios migracijos prevenciją;
3. vykdyti saugaus eismo priežiūrą;
4. įgyvendinti nusikalstamų veikų ir kitų teisės pažeidimų prevenciją.

Bendras patrulis sudaromas skiriant ne mažiau kaip po vieną pareigūną iš Lietuvos ir Lenkijos, galintį bendrauti viena iš kalbų. Bendras patruliavimas galimas pėsčiomis arba naudojantis tarnybinėmis transporto

⁹² <<http://pd.policija.lt/index.php/tarptautinis-bendradarbiavimas/bendradarbiavimo-zinynai>>. [žiūrėta 2012-06-08].

⁹³ <<http://www.policija.lt/index.php?id=2603>>. [žiūrėta 2012-06-08].

priemonėmis. Patruliuojantys pareigūnai turi tarpvalstybinio susitarimo 20 straipsnyje nustatytus įgaliojimus.

Norėdami organizuoti bendrą patruliavimą, pasienio institucijų įgalioti pareigūnai tai suderina tarpusavyje. Tada vieni kitiems raštu arba elektroniniu būdu siunčia prašymą bendrai patruliuoti ir nurodo pagrindinę informaciją:

- kada ir kokiaje vietoje bus patruliuojama,
- patruliavimo maršrutas,
- kiek planuojama skirti pareigūnų patruliuoti,
- kokios numatomos pagrindinės patruliavimo užduotys,
- kokie metodai ir techninės priemonės naudojamos patruliavimo metu.

Pasienio institucijos, vadovaudamosi tarpvalstybinio susitarimo 21 straipsniu, informuoja viena kitą apie aplinkybes, kurios neleidžia bendrai patruliuoti, arba kad atsisako bendradarbiauti. Ypatingais atvejais informacija dėl bendro patruliavimo perduodama žodžiu, o vėliau per 24 valandas patvirtinama raštu.

Bendram patruliui vadovauja tos Susitariančiosios šalies pasienio institucijos pareigūnas, kurios šalies teritorijoje toks patruliavimas vykdomas. Kai vienu metu dalyvauja keli tos pačios institucijos pareigūnai, tai bendram patruliui vadovauja paprašiusios jį vykdyti institucijos pareigūnas, jeigu nepriimamas kitas sprendimas dėl vadovavimo bendram patruliui.

1 pav. Lietuvos policijos ir Lenkijos pareigūnai vykdo bendrą patruliavimą⁹⁴

2007 m. lapkričio 16 d. Vilniuje buvo pasirašytas susitarimas dėl Lietuvos ir Lenkijos pareigūnų bendradarbiavimo⁹⁵. Šis susitarimas buvo sudarytas remiantis 2006 m. birželio 7 d. pasirašyto Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Latvijos Respublikos Vyriausybės susitarimo dėl bendradarbiavimo kovojant su organizuotu nusikalstamumu bei kitais nusikaltimais ir dėl bendrų veiksmų pasienio teritorijoje. Susitarimą dėl bendradarbiavimo pasirašė Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos generalinis komisaras ir Latvijos Respublikos valstybinės policijos vadas.

Susitarime numatyta, kad bendro patruliavimo tikslas yra:

1. užtikrinti viešąją tvarką ir visuomenės saugumą;
2. užtikrinti eismo saugumą;
3. vykdyti nusikalstamų veikų ir kitų teisės pažeidimų prevenciją;
4. teikti neatidėliotiną pagalbą fiziniškai ar psichiškai bejėgiams asmenims;
5. teikti neatidėliotiną pagalbą asmenims, nukentėjusiems nuo nusikalstamų veikų, kitų teisės pažeidimų, stichinių nelaimių ar panašių veiksmų;

⁹⁴ <<http://pd.policija.lt/index.php/tarptautinis-bendradarbiavimas/tbv-naujienos/item/3003-pasirasytas-susitarimas-del-bendro-patruliavimo-lietuvos-ir-lenkijos-pasienyje>>. [žiūrėta 2012-06-08].

⁹⁵ <<http://www.policija.lt/index.php?id=2603>>. [žiūrėta 2012-06-09].

Bendras patrulis organizuojamas pagal poreikį bei galimybes. Jį sudaro tik specialiuosius mokymus baigę policijos pareigūnai, kurie, vykdydami bendrą patruliavimą, vilki tarnybinę uniformą arba turi matomus oficialius ženklus. Bendro patrulio pareigūnai turi teisę naudotis tarnybinėmis transporto, ryšio ir kitomis techninėmis priemonėmis bei turėti tarnybinius ginklus ir specialiąsias priemones. Iškilus grėsmei žmogaus gyvybei, pareigūnai turi teisę panaudoti tarnybinius ginklus ir specialiąsias priemones.

Šalių atitinkamų pasienio teritorijų policijos įstaigų vadovai kiekvieną mėnesį įvertina ir aptaria bendro patruliavimo poreikį bei tvirtina bendro patruliavimo tvarkaraščius. Ypatingais atvejais informacija dėl bendro patruliavimo perduodama žodžiu, o vėliau per 24 valandas patvirtinama raštu. Baigę bendrą patruliavimą, policijos pareigūnai, dalyvaujantys bendrame patrulyje kitos valstybės teritorijoje, už kiekvieną bendro patruliavimo dieną ne vėliau kaip per vieną dieną savo vadovui pateikia raštišką patruliavimo metu atlikto darbo ataskaitą.

2.12. Policijos kontrolė užtikrinant Rusijos Federacijos piliečių tranzitą per Lietuvos Respubliką

2002 m. lapkričio 11 d. buvo pasirašytas Bendrasis Europos Sąjungos ir Rusijos Federacijos pareiškimas dėl tranzito tarp Kaliningrado srities ir likusios Rusijos dalies, kuriuo susitariama nustatyti specialų Kaliningrado tranzito režimą Rusijos piliečiams, vykstantiems iš Kaliningrado į Rusijos Federaciją ir iš Rusijos Federacijos į Kaliningradą per Lietuvos Respublikos teritoriją. Jame teigiama, kad šalys pripažįsta unikalią Kaliningrado srities, kaip atskiros Rusijos Federacijos dalies, kuri kitas valstybes skiria nuo pagrindinės Rusijos Federacijos teritorijos, padėtį⁹⁶. Su šio susitarimo nustatytomis sąlygomis Lietuvos Respublika sutiko 2003 m. balandžio 16 d. pasirašydama Lietuvos Respublikos stojimo į Europos Sąjungą sutartį (Žin., 2004, Nr. 1-1). Inga Griškevičienė, nagrinėdama tarptautinio servituto institutą tarptautinėje teisėje, mano, kad Bendrąjį

⁹⁶ Liubajevs R. Kaliningrado tranzitas ir jo teisinis reguliavimas. *Kaliningrado tranzitas Europos Sąjungos kontekste*. Mokamasis leidinys. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2004, p. 13.

pareiškimą galima laikyti tarptautine sutartimi, kuria nustatomas tarptautinis servitutas, t. y. specialus Kaliningrado tranzito režimas, skirtas Rusijos Federacijos piliečiams, vykstantiems iš Kaliningrado į Rusijos Federaciją ir iš Rusijos Federacijos į Kaliningradą. Šiuo atveju tarptautinio servituto tarnaujanti teritorija yra Lietuvos Respublikos, kuri Europos Sąjungos valstybe nare tapo 2004 m. gegužės 1 d.⁹⁷

Kaliningrado tranzito programa – unikalus reiškinyss ES kai trečiosios šalies – Rusijos Federacijos – piliečiai gali kirsti ES narės – Lietuvos – teritoriją be vizos. Lietuvai stojant į ES buvo atsižvelgta į istoriškai susiklosčiusius Lietuvos ir Rusijos santykius – padaryta išimtis, leidžianti Rusijos piliečiams vykti į Kaliningrado sritį, Kaliningrado srities gyventojams – į Rusiją supaprastinto tranzito režimu. Vietoje vizų jie gauna supaprastinto tranzito (STD) ir supaprastinto tranzito geležinkeliu dokumentus (STGD)⁹⁸.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2005 m. gegužės 30 d. nutarimu Nr. 594 (Žin., 2005, Nr. 69-2473) patvirtino Specialiąją Kaliningrado tranzito programą. Šioje programoje buvo numatyta policijos vadovybei organizuoti teritorinių policijos įstaigų veiklą įgyvendinant tranzitinių traukinių, vykstančių iš Rusijos Federacijos teritorijos į Rusijos Federacijos Kaliningrado sritį ir atgal per Lietuvos Respublikos teritoriją kontrolę, siekiant užkirsti kelią nelegaliam asmenų išsilaipinimui ir prekių išmetimui iš šių traukinių. Taip pat organizuoti ir kontroliuoti tinkamą asmenų, vykstančių iš Rusijos Federacijos teritorijos į Rusijos Federacijos Kaliningrado sritį ir atgal per Lietuvos Respublikos teritoriją sausumos keliais, kontrolę siekiant užtikrinti užsieniečių ir tranzitinio transporto kontrolę Lietuvos Respublikos teritorijoje.

Lietuvos policijos generalinis komisaras 2007 m. vasario 5 d. įsakyму Nr. 5-V-81 „Dėl Rusijos Federacijos piliečių tranzito sausumos keliais per Lietuvos Respublikos teritoriją kontrolės stiprinimo“ įpareigojo pavaldžius padalinius atlikti tikslinius patikrinimus bei vykdyti kitą kontrolę. Užsieniečių kontrolę vykdančios policijos pareigūnai, sustabdę

⁹⁷ Griškevičiūtė I. Tarptautinio servituto institutas tarptautinėje teisėje: teoriniai aspektai. *Socialinių mokslų studijos* [Social Studies]. 2011, 3 (4):1466.

⁹⁸ <http://www.vrm.lt/fileadmin/Padaliniu_failai/Rysiu_su_visuomene_sk/visokie/pasiulymai/Pasienio_keliais_Nr1_02.pdf>. [žiūrėta 2012-06-04].

transporto priemonę, kurią vairuoja tranzitu per Lietuvos Respublikos teritoriją vykstantis asmuo, privalo patikrinti tokio asmens ir su juo tranzitu vykstančių asmenų asmens dokumentus bei supaprastinto tranzito dokumentus (STD).

Lietuvos policijos generalinis komisaras 2009 m. spalio 2 d. įsakymu Nr. 712 „Dėl Rusijos Federacijos piliečių, vykstančių tranzitu per Lietuvos Respublikos teritoriją, kontrolės tvarkos patvirtinimo“ nustatė policijos pareigūnų teises ir pareigas, vykdančias Rusijos Federacijos piliečių, vykstančių geležinkeliu ir kitais sausumos keliais iš Rusijos Federacijos teritorijos į Rusijos Federacijos Kaliningrado sritį ir atgal per Lietuvos Respublikos teritoriją, ir tranzitinio transporto Lietuvos Respublikos teritorijoje kontrolę. Šiame apraše nurodyti mobiliosios paieškos grupės veiksmai įvykus incidentui, susijusiam su Rusijos Federacijos tranzitinio traukinio vykimu per Lietuvos Respublikos teritoriją, prevencijos padalinių pareigūnų, vykdančių Rusijos Federacijos piliečių buvimo Lietuvos Respublikoje teisėtumo kontrolę, veiksmai, policijos pareigūnų, vykdančių eismo priežiūros funkciją, veiksmai vykdančias Rusijos federacijos piliečių, vykstančių tranzitu per Lietuvos Respublikos teritoriją sausumos keliais, kontrolę ir policijos pareigūnų veiksmai įforminant eismo įvykius, kuriuose dalyvavo asmenys, vykstantys tranzitu per Lietuvos Respublikos teritoriją sausumos keliais.

Lietuvoje, siekiant veiksmingai vykdyti Kaliningrado tranzito programą, kontroliuojami pagrindiniai šalies keliai, kuriuose didžiausi tranzitu vykstančių automobilių srautai.

Policijos pareigūnai, siekdami garantuoti tranzito automobiliais pakankamą saugumą, atlieka įvairias tikslines pagal planą (ne rečiau kaip kartą per ketvirtį) ir bendro pobūdžio priemones bei operatyviai reaguoja į visus pažeidimus, susijusius su tranzitu.

Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos 2012 m. pradėjo įgyvendinti Išorės sienų fondo dalies „Specialioji tranzito schema“ 2010 m. metinės programos lėšomis finansuojamą projektą „Vieningos pajėgų valdymo sistemos vystymas“. Projekto tikslas – sukurti institucijų, dalyvaujančių įgyvendinant specialiąją tranzito schemą, pajėgų valdymo sistemą, tobulinti ir plėtoti nuo 2007 m. policijos eksploatuoja-

mą Vieningą pajėgų valdymo sistemą⁹⁹. Projektas apima sistemos programinės įrangos tobulinimą ir techninės įrangos įsigijimą.

Naudodamiesi sistema Lietuvos policijos, Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento, Valstybės sienos apsaugos ir Viešojo saugumo tarnybos darbuotojai skaitmeniniame žemėlapyje galės tiksliai nustatyti patrulinių ar pagalbos transporto priemonių vietą, operatyviai keisti informaciją, priimti veiksmingesnius sprendimus, centralizuotai koordinuoti ir valdyti pajėgas, vykdyti bendras operacijas. Taip pat, vykdant projektą, sistemoje bus atnaujinti žemėlapiai, patobulinti infoslouksniai, atliktos integracijos su Policijos registruojamų įvykių registru, Tranzitinių traukinių stebėjimo sistema, Eismo informacinė sistema.

Projektu siekiama pagerinti kokybinius rodiklius, tokius kaip greitesnė reakcija į netikėtas situacijas, susijusias su tranzitu, veiksmingesnis pajėgų panaudojimas ir teritorijos, kurioje valdomos pajėgos, didinimas.

Klausimai

1. *Kaip tipiškai vaizduojamas patrulis?*
2. *Koks organizacinis prieštarumas atsispindi patrulių funkcijose?*
3. *Kokias pagrindines funkcijas vykdo patrulis?*
4. *Ką patrulis veikia didžiąją laiko dalį?*
5. *Apibūdinkite patruliavimo viešose vietose esmę.*
6. *Kas lemia sėkmingą patrulinės tarnybos uždavinių vykdymą?*
7. *Viešosios tvarkos palaikymo būdai ir formos.*
8. *Kokios patrulių rūšys: jų pranašumai ir trūkumai?*
9. *Kaip paskirstomos pajėgos ir priemonės viešajai tvarkai palaikyti?*
10. *Kodėl dažniausiai delsiama kviesti pagalbą?*
11. *Grafinių dokumentų paskirtis policijos įstaigose.*
12. *Kokie veiksniai turi įtakos vadovo sprendimui dėl pajėgų ir priemonių paskirstymo aptarnaujamoje teritorijoje?*
13. *Instruktažo vedimo tvarka.*
14. *Transporto priemonių stabdymo taktika (sustabdant automobilį posto vietoje, privažiuojant prie pažeidėjo automobilio, policijos automobilių išsidėstymas sustojus paskui įtariamojo automobilį).*

⁹⁹ Lietuvos policijos generalinio komisaro 2010-09-06 įsakymas Nr. 5-V-705 „Dėl Vieningos pajėgų valdymo sistemos naudojimo taisyklių“ patvirtinimo.

15. Kokie instruktažo vedimo reikalavimai?
16. Pagrindiniai viešosios tvarkos palaikymo plano sudarymo reikalavimai.
17. Koks piliečių elgesys draudžiamas viešose vietose?
18. Pareigūno veiksmai pastebėjus tvarkos pažeidimą viešojoje vietoje (veiksmų nuoseklumas).
19. Kokie pagrindiniai uždaviniai keliami policijos pareigūnams?
20. Išvardykite viešosios tvarkos užtikrinimo būdus.
21. Paaiškinkite policijos ir bendruomenės bendradarbiavimo svarbą.
22. Apibūdinkite Saugios kaimynystės programos veiklą.
23. Ką reiškia policijos veiklos orientacija į bendruomenę?
24. Kaip organizuojama patrulio veikla?
25. Kokias pagrindines funkcijas vykdo apylinkės inspektorius?
26. Kaip vertinama patrulio veikla?
27. Kaip vykdoma pareigūnų veiklos kontrolė?
28. Apibūdinkite Kaliningrado tranzito kontrolės ypatumus.
29. Kokie bendro patruliavimo tikslai?
30. Apibūdinkite bendro patruliavimo ypatumus.

Literatūra

1. Novikovas A. Viešosios tvarkos, kaip viešojo saugumo sudedamosios dalies, turinio analizė. *Verslo ir teisės aktualijos*. Vilniaus teisės ir verslo kolegija. ISSN 1822-9530. 2008, 2: 85–93.
2. Novikovas A. Gyventojų saugumo užtikrinimas savivaldybės teritorijoje: Graikijos pavyzdys. *Policija*. Lietuvos policijos žurnalas. Kaunas: Policijos departamentas. ISSN 1648-9888. 2007, 22 (86-424): 20–21.
3. Šakočius A. *Kova su netvarka įgyvendinant bendruomenės teisėtą tvarką*. Mokymo metodinis leidinys. Vilnius, 2000.
4. Butavičius A., Štarevičius E. *Policijos pareigūno emocinės būsenos ir veiksmų taktika konfliktinių situacijų metu*. Mokomasis leidinys. Vilnius: LTA, 1999.
5. Masiulionis S. *Profesinis taktinis parengimas. Bendrieji taktiniai reikalavimai, keliami tarnybinių užduočių vykdymui*. Vilnius: LTU, 2003.
6. *Policijos profesinės taktikos mokymas*. Metodinis leidinys II kurso studentams. Vilnius: LTU, 2004.
7. *Kaliningrado tranzitas Europos sąjungos kontekste*. Mokomasis leidinys. Vilnius: LTU, 2004.

3 skyrius

POLICIJOS VEIKSMŲ ORGANIZAVIMAS MASINIUOSE RENGINIUOSE

Masinių renginių samprata ir rūšys. Viešojo saugumo strategijos formavimas masiniuose renginiuose. Pajėgos ir priemonės, dalyvaujančios užtikrinant viešąją tvarką ir saugumą masiniuose renginiuose. Pasiruošimo palaikyti viešąją tvarką planuojamuose masiniuose renginiuose tvarka. Policijos taktika ir veikimo būdai masiniuose renginiuose. Policijos taktika nesankcionuotuose masiniuose renginiuose. Būdingos policijos pareigūnų klaidos masiniuose renginiuose.

3.1. Masinių renginių samprata ir rūšys

Yra žinoma, kad padėtis, susidariusi visuomenės saugumo užtikrinimo ir gyventojų apsaugos nuo neteisėtų veiksmų sektoriuje, labai sunki ir šiuo metu jau nėra vien tik teisėsaugos institucijų problema. Ji aktyviai veikia socialinį ir politinį valstybės bei visuomenės klimatą. Viešose vietose, masiniuose renginiuose padaromi tvarkos pažeidimai, atskirais atvejais – ir nusikaltimai visų pirma pavojingi tuo, kad jie visomis savo formomis aktyviai veikia daugelio žmonių, neturinčių tiesioginio kontakto su tokia nusikalstama veika užsiimančiais subjektais, sąmonę. Jie drumsčia visuomenės ramybę, sukelia gyventojams nepasitikėjimo ir baimės dėl savo saugumo jausmą, didina bendrą socialinę įtampą. Viešose vietose, gatvėse, masiniuose renginiuose, stadionuose sporto rungtynių metu atliekamos neteisėtos veikos mastai savo didėjančiu skaičiumi iš valstybės, visuomeninių organizacijų, privačių įstaigų, sporto klubų reikalauja didelių organizacinių, finansinių, materialinių ir kitokių išteklių sąnaudų, būtinų tvarkos kontrolei užtikrinti. Šios aplinkybės verčia atvirai kalbėti apie poreikį sutelkti pajėgas šiems klausimams spręsti, organizuoti bendrus mokslinius praktinius seminarus, pratybas su suinteresuotų tarnybų, sporto klubų ir atsakingų įstaigų atstovais – aptarti svarbius klausimus ir šios veiklos gerinimo problemas.

Masinių renginių specifika reikalauja ir atitinkamų priemonių užtikrinant viešąją tvarką juose. Šiomis sąlygomis teisėsaugos institucijos imasi papildomų priemonių viešosios tvarkos apsaugai, kurių esmė – nustatyti papildomus draudimus ir pareigas. Šios administracinės teisinės priemonės apriboja gyventojų galimybes įgyvendinti savo subjektines

teisės ir laisvės (pvz., teisę laisvai judėti iš vienos vietos į kitą), bet šie apribojimai yra laikini ir nebesant būtinybės nedelsiant atšaukiami.

Lietuvos Respublikos Konstitucija

36 str.

< Negalima drausti ar trukdyti piliečiams rinktis be ginklo į taikius susirinkimus ... >

Žmogaus ir piliečio teisė į taikius susirinkimus yra įtvirtinta tarptautiniuose teisės aktuose: Jungtinių Tautų 1948 m. Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 20 straipsnio 1 dalyje skelbiama:

< Kiekvienas žmogus turi teisę į taikių asociacijų ir susirinkimų laisvę >

Pagal deklaracijos 29 straipsnio 2 dalį, įgyvendindamas savo teises ir naudodamasis savo laisvėmis, žmogus negali patirti kitokių apribojimų, nei įstatymas numato vien tam, kad garantuotų kitų žmonių teisių ir laisvių deramą pripažinimą ir gerbimą, siekiant patenkinti teisingus moralės, viešosios tvarkos ir visuotinės gerovės reikalavimus demokratinėje visuomenėje.

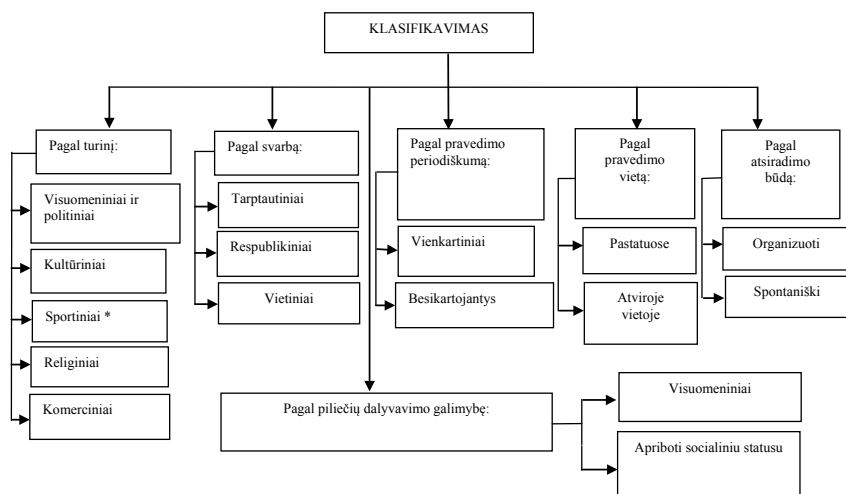
Masiniai renginiai (1) – tai dažniausiai organizuotas žmonių susibūrimas, turintis aiškų tikslą (renginio programą), renginio organizatorių (iniciatorių), nustatytą atitinkamą renginio vietą, laiką bei privalomą savivaldybės administratoriaus leidimą.

*Masiniai renginiai*¹⁰⁰ (2) – šventės, festivaliai ir kiti renginiai, kuriuos organizuoja valstybės ir savivaldybės institucijos, įmonės, neturinčios juridinio asmens teisių, taip pat juridiniai ar fiziniai asmenys, turintys savivaldos institucijų sutikimus organizuoti renginį.

Šiose sampratosose masiniai renginiai ir jų įvairovė, nesvarbu, ar tai žmonių susirinkimai, ar sporto renginiai, koncertai, valstybinės šventės, turi bendrą skirstymą.

¹⁰⁰ Sąvoka „masiniai renginiai“ yra apibrėžta Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 2 straipsnio 9 punkte.

Siekiant tinkamai organizuoti saugius bei viešą tvarką užtikrinančius masinius renginius, būtina išplėsti masinių renginių klasifikavimą, o pagal jų pobūdį tiksliau detalizuoti masinius renginius. Tai leistų taikyti, planuoti tikslines specialiąsias priemones ir veiklos būdus, kurie padėtų gerinti teisėsaugos pareigūnų darbą ir užtikrintų masinių renginių saugumą.

3 pav. Masinių renginių klasifikavimas

Masinių renginių rūšys

Masiniai renginiai – žmonių susirinkimai, sporto renginiai, koncertai, valstybinės šventės – ir jų įvairovė turi bendrą skirstymą.

Lietuvos Respublikos susirinkimų įstatyme išskirtos šios susirinkimų formos:

1. Mitingai;
2. Piketai;
3. Demonstracijos;
4. Procesijos;
5. Įvairios eitynės;
6. Kiti taikūs, beginkliai susirinkimai.

Lietuvos Respublikos susirinkimų įstatyme šių susirinkimų formų sąvokos nėra apibrėžtos, tik Vidaus reikalų ministerijos 1994 m. rugpjūčio 1 d. patvirtintose metodinėse rekomendacijose šios sąvokos yra tikslinamos¹⁰¹.

- **Mitingas**¹⁰² – masinis žmonių susirinkimas, organizuojamas siekiant viešai išreikšti jo dalyvių nuomonę dėl visuomeninių, politinių ir kitų įvykių, organizacijų ir asmenų, naudojant garso ir vaizdo priemones arba be jų.
- **Piketas** – tai pavienių asmenų ar jų grupių susirinkimas, kurio tikslas – išsakyti savo pažiūras ar nuotaikas.
- **Demonstracija** – tai masė žmonių, susirinkusių viešai išsakyti savo nuomonę, požiūrį einant ar važiuojant mechaninėmis ar kitomis priemonėmis bei naudojant garso ir vaizdo priemones (plakatus, transparantus, vėliavas, garso aparatūrą) arba jų nenaudojant.
- **Procesija**¹⁰³ – iškilminga religinė eiseną, kai žmonių grupė pagal tam tikras taisykles eina pėsčiomis tam tikra kryptimi ar stovinti vietoje, paprastai nešdama kokią nors relikviją, vėliavas, palydėdama kokį nors asmenį. Atsižvelgiant į procesijos mastą ir pobūdį bei organizavimo vietą (gatvės, kelias ir pan.), ji galėtų būti laikoma susirinkimu-demonstracija).

Siekiant tinkamai organizuoti saugius bei viešą tvarką užtikrinančius masinius renginius, būtina kuo tiksliau juos klasifikuoti, nes jų klasifikavimas leistų taikyti, planuoti tikslines specialiąsias priemones ir veiklos būdus, kurie padėtų gerinti pareigūnų darbą ir užtikrintų masinių renginių saugumą.

Pagal pobūdį masiniams renginiams priskiriami:

¹⁰¹ Lietuvos Respublikos susirinkimų įstatymo vykdymo metodinės rekomendacijos, Vidaus reikalų ministerija, įsakymas Nr. 149, 2004-08-11.

¹⁰² Mitingas [angl. meeting] - viešas susirinkimas svarbiems, dažniausiai – politiniams, socialiniams klausimams svarstyti. <<http://zodynai.igloro.info/z/mitingas/>>. [žiūrėta 2013-05-10].

¹⁰³ Procesija (lot. *processio*) - 1. iškilminga rel. eiseną su maldomis ir giesmėmis, nešamais liturginiais daiktais;
2. laidotuvių eiseną. Tarptautinių žodžių žodynas. Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985, <<http://zodynai.igloro.info/z/procesija/>>. [žiūrėta 2013-05-10].

1. **Koncertai** – renginiai, kuriuose viešai atliekama muzika;
2. **Sporto renginiai** – renginiai, kuriuose vyksta sporto varžybos ar kitos rungtys, propaguojamas sportas, sveikas gyvenimo būdas ir pan.;
3. **Mugės** – asmenų organizuojama amatininkų, liaudies meistrų, menininkų dirbinių prekyba;
4. **Festivaliai** – įvairaus pobūdžio bei žanro renginiai, vienu metu vykstantys skirtingose erdvėse;
5. **Kiti komerciniai, pramoginiai renginiai** – renginiai, kurių metu įėjimas į renginį yra mokamas arba renginiu siekiama finansinės naudos (reklama, prekių ar paslaugų pardavimas) ir pan.;
6. Vaikams ir (ar) nepilnamečiams skirti renginiai – renginiai, skirti vaikams ir (ar) nepilnamečiams;
7. **Kiti renginiai** – tai savivaldybės ar kitų įstaigų, įmonių ar organizacijų organizuoti nekomerciniai renginiai.

Masinių renginiai, vertinant jų pobūdį ir mastą, gali būti skirstomi pagal turinį, renginio svarbą, vedimo periodiškumą, renginio vietą.

I. Pagal turinį masiniai renginiai yra:

- **Visuomeniniai politiniai renginiai** – tai įvairūs susirinkimai, demonstracijos, mitingai, piketai, eitynės, valstybinių švenčių minėjimai, šalies ir vietinės valdžios rinkimai, užsienio valstybių svarbių asmenų sutiktuvių, palydos;
- **Kultūriniai masiniai renginiai** – tai dainų šventės, kino festivaliai, muzikiniai konkursai, koncertai, parodos, mugės, karnavalai;
- **Sportiniai masiniai renginiai** – šalies vidaus ir tarptautinės įvairių sporto šakų varžybos, spartakiados, žaidynės, estafetės;
- **Religiniai masiniai renginiai** – tai renginiai, organizuojami paminėti įvairioms religinėms šventėms, pvavyzdžiui, Žolinėms, šv. Kalėdoms, žydų Chanukai;
- **Komerciniai masiniai renginiai** – tai komercinių organizacijų privačiai organizuojami renginiai siekiant materialinio, finansinio pelno, pvavyzdžiui, koncertai.

II. Pagal svarbą skiriami šie renginiai:

- *Tarptautiniai masiniai renginiai* – tai renginiai, kurie rengiami tarptautiniu mastu dalyvaujant daugeliui pasaulio valstybių, jos įgaliotų atstovų, pavyzdžiui, žiemos olimpinės varžybos;
- *Respublikiniai masiniai renginiai* – tai renginiai, vykstantys tam tikros teritorijos, šalies ribose, organizuojami respublikiniu mastu;
- *Vietiniai masiniai renginiai* – tai tokie masiniai renginiai, kurie vyksta tam tikroje nustatytoje vietoje, tam tikrame mieste, rajone, apylinkėje ar gyvenvietėje, organizuojami vietiniu mastu.

III. Pagal vedimo periodiškumą skiriami šie renginiai:

- *Vienkartiniai masiniai renginiai* – tai nepasikartojantys renginiai, organizuojami vieną kartą;
- *Daugkartiniai masiniai renginiai* – tai renginiai, kurie savo organizuotumu ir populiarumu yra organizuojami ne vieną kartą, pavyzdžiui, dainų šventės, krepšinio, futbolo varžybos, politiniai mitingai ir kt.

IV. Pagal vedimo vietą skiriami šie renginiai:

- *Pastatuose vykstantys masiniai renginiai* – tai renginiai, vykstantys uždaroje vienokio ar kitokio konstrukcinio pastato viduje, taip pat stacionarios – pasyvios formos renginiai, vykstantys konkrečioje ribotoje teritorijoje, pavyzdžiui, stadione, salėje;
- *Atviroje vietoje vykstantys masiniai renginiai* – tai renginiai, vykstantys viešoje, atviroje, visiems prieinamoje vietoje, mobilios / kintančios formos, skirti pritraukti platų visuomenės dėmesį, pavyzdžiui, eitynės, demonstracijos, nesankcionuoti renginiai.

V. Pagal vedimo būdą renginys gali būti:

- Stacionarios / pasyvios formos (kai vyksta konkrečioje ribotoje teritorijoje, pvz., stadione, salėje);
- Mobilios / kintančios formos (renginys skirtas pritraukti platų visuomenės dėmesį. Jis vyksta atviroje vietovėje, pavyzdžiui, eitynės, demonstracijos, nesankcionuoti renginiai).

VI. Pagal atsiradimo būdą skiriami šie renginiai:

- *Organizuoti masiniai renginiai* – tai renginiai, turintys konkretų organizatorių, iš anksto parengtą programą, tikslus ir teisėtą jo įvykimo galią, pavyzdžiui, koncertai, tautinės šventės ir kt.
- *Spontaniški masiniai renginiai* – tai renginiai, kurie neturi išankstinio tikslo, kylantys spontaniškai ir netikėtai.

VII. Pagal piliečių dalyvavimo galimybę skiriami šie renginiai:

- *Visuomeninio pobūdžio masiniai renginiai* – tai renginiai, į kuriuos gali eiti be išimties visi norintys fiziniai asmenys, pavyzdžiui, tautinės ir religinės šventės, mitingai, demonstracijos, susirinkimai, eitynės ir kt.
- *Apriboti socialinio statuso masiniai renginiai* – tai renginiai, į kuriuos gali patekti tik tam tikrą socialinę statusą turintys fiziniai asmenys, pavyzdžiui, politiniai priėmimai, religinių sektų buvimas ir kt.

VIII. Pagal numatomą žmonių skaičių:

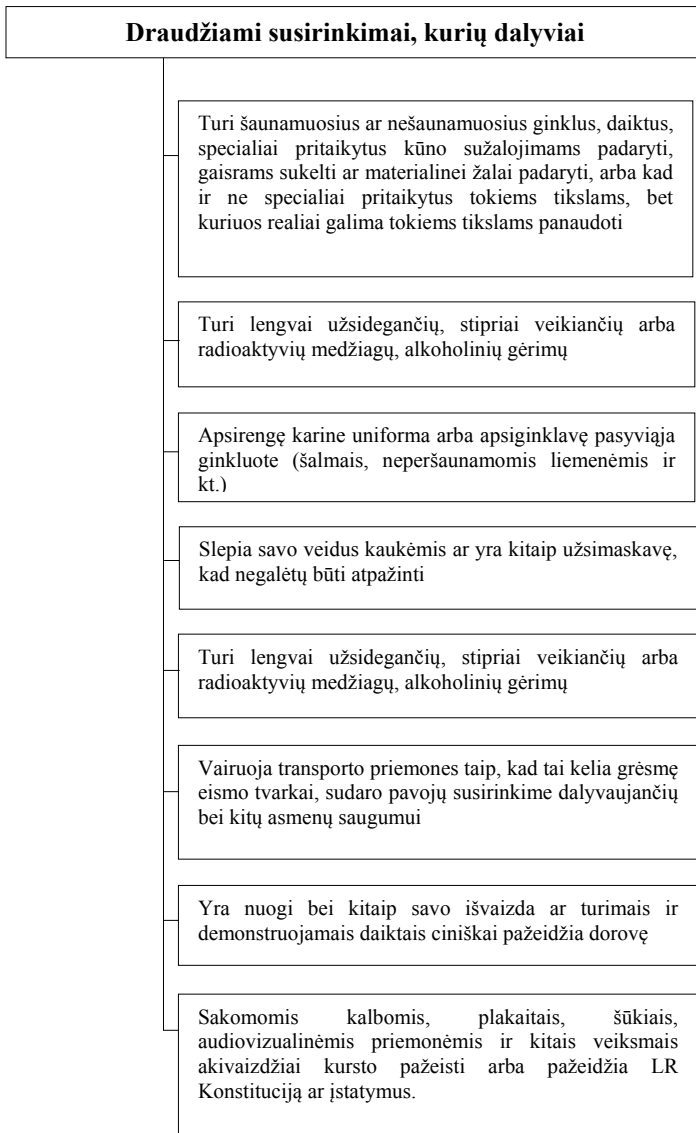
- Iki 1000;
- Nuo 1 000 iki 10 000;
- Daugiau kaip 10 000.

Lietuvos Respublikos susirinkimų įstatymas nustato susirinkimų organizavimo sąlygas bei tvarką viešose vietose, t. y. miestų, gyvenviečių gatvėse, aikštėse, parkuose, skveruose bei kitose viešose vietose ir bendro naudojimo pastatuose.

Vykstant masiniams renginiams, pagrindinė užduotis užtikrinant saugumą ir viešąją tvarką tenka viešosios policijos pareigūnams. Jų veikla bei veiksmai turi nepažeisti piliečių teisių ir laisvių ir atitikti teisės normas.

Policijos darbas masinio renginio vietoje

Talkinti renginių organizatoriams užtikrinant masinių renginių saugumą, užkardyti smurto protrūkius, atriboti nuo renginio ar susibūrimo vietas įstatymui nusižengiančius dalyvius, priešiška nusiėmusius asmenis atskirti.

4 pav. Draudžiamų susirinkimų klasifikavimas pagal turinį

Viešojo saugumo strategijos formavimas masiniuose renginiuose

Viešosios tvarkos apsaugą, kaip valdymo funkciją, remiantis Konstitucija garantuoja Vyriausybė, o *jos strategijos formavimas priskirtas Vidaus reikalų ministerijos kompetencijai*. Vidaus reikalų ministerijos, kaip centrinės valdžios, padalinys yra Policijos departamentas, kuris pagal Policijos veiklos įstatymo 13 straipsnio 3 dalį yra atsakingas už bendrą pavaldžių policijos įstaigų veiklos strategijos planavimą ir viešosios tvarkos apsaugos srityje.

Nagrinėjant policijos strateginio planavimo modelį, pirmiausia svarbu įvardyti strateginio planavimo etapus:

- Policijos misija;
- Policijos tikslai;
- Išorinės aplinkos veiksnių analizė ir įvertinimas;
- Vidinės aplinkos veiksnių analizė ir įvertinimas;
- Strategijos pasirinkimas;
- Plano sudarymas;
- Strateginių alternatyvų analizė;
- Strategijos įvertinimas.

Policijos veikla nuolat susiduria su naujomis situacijomis. Viešojo saugumo aplinka yra kintanti ir nenusakoma, todėl parengti strategiją – sunki užduotis.

Atsižvelgiant į padėtį, strategijai galima suteikti šias reikšmes:

- Planas;
- Manevras;
- Įprastas elgsenos modelis;
- Pozicija;
- Perspektyva.

Taigi organizacijos turi būti labai lanksčios kurdamos strategijas.

Europos šalių policijos patirtis rodo, kad visuotinės konkurencijos sąlygomis nugalėti tie, kurie tiksliau prognozuoja galimus aplinkos (visuomenės) pokyčius ir adekvačiai į juos reaguoja.

Apibendrinant nagrinėtus teritorinių policijos įstaigų strateginius planus galima daryti išvadą:

- Policijos komisariatų struktūrinių padalinių darbas planuojamas, organizuojamas ir vykdomas pagal sudaromus pusmetinius ir metinius veiklos planus.
- Nagrinėjant policijos įstaigų viešajai tvarkai užtikrinti parengtų metodinių leidinių ir veiklos planus bei juose numatytas priemones nustatyta, kad jos kasmet yra analogiškos, bendro pobūdžio, formalios ir iš esmės nesikeičiančios.
- Numatytus uždavinius „viešosios tvarkos ir visuomenės saugumo užtikrinimas bei eismo saugumo kontrolė ir skatinimas“ policijos komisariatai savo veiklos ataskaitose dažniausiai vertina pagal kiekybinius kriterijus. Vyraujantys kiekybiniai uždavinio įgyvendinimo vertinimo kriterijai leidžia palyginti veiklos rezultatus su ankstesnių metų policijos komisariatų veikla, tačiau nesuteikia pakankamos informacijos apie vykdomos programos uždavinio įgyvendinimo rezultatus, šio uždavinio vykdymą efektyvumo ir rezultatyvumo požiūriais, taip pat apie įvykdytų priemonių poveikį viešojo saugumo užtikrinimui prižiūrime teritorijoje¹⁰⁴. Nustatyti kiekybiniai kriterijai nėra pakankami, kad būtų kokybiškai ir išsamiai įvertinamas policijos komisariatų viešojo saugumo užtikrinimo uždavinių įgyvendinimas¹⁰⁵.

3.2. Pajėgos ir priemonės viešajai tvarkai ir saugumui masiniuose renginiuose užtikrinti

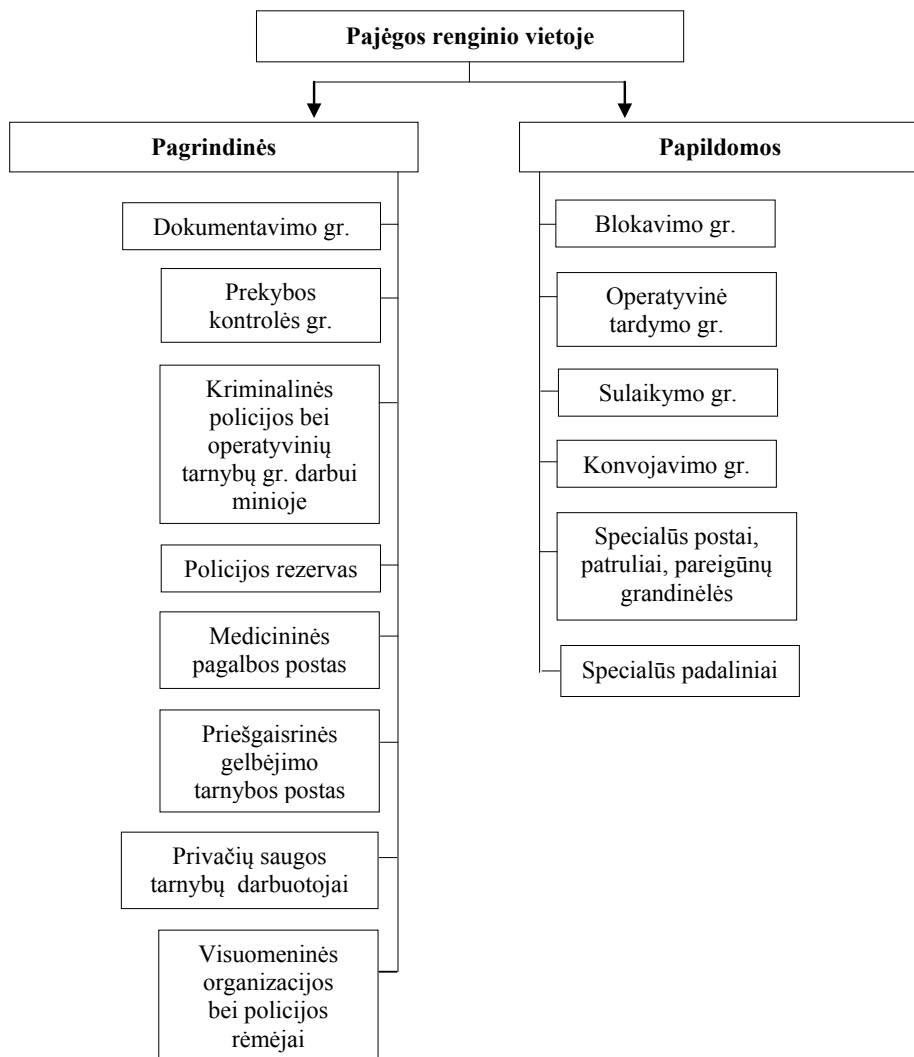
Viešajai tvarkai renginyje palaikyti skiriamos tokios pajėgos:

1. pagrindinės pajėgos (viešosios policijos pareigūnai, kurių svarbiausias uždavinys – padėti organizatoriams sėkmingai vesti renginį, užtikrinti viešąją tvarką ir saugumą renginio prieigose);
2. papildomos pajėgos (privačios saugos tarnybos, visuomeninės organizacijos, galimų pažeidimų prevencija renginio vietoje);

¹⁰⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 6 d. nutarimu Nr. 827 patvirtintos „Strateginio planavimo metodikos“ 42 punktą.

¹⁰⁵ Valstybinio audito ataskaita „Viešojo saugumo užtikrinimas prižiūrime teritorijoje“, 2005 m. gruodžio 22 d. Vilnius, Nr. 2040 - 46 P – 129.

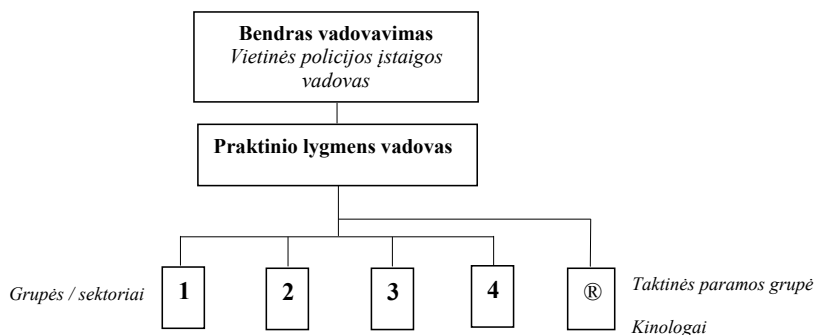
3. priskirtos pajėgos (mobilaus reagavimo pajėgos, medicinos pagalba, priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos ekipažas saugumui viešose vietose užtikrinti ir operatyviai reaguoti kilus incidentams).

5 pav. Policijos ir kitų tarnybų pajėgos dirbti masinio renginio vietoje

Policijos pajėgų, užtikrinančių viešąją tvarką ir saugumą masiniuose renginiuose, bendroji organizacinė struktūra¹⁰⁶: (1 schema)

1 schema. Policijos pajėgų bendroji organizacinė struktūra¹⁰⁷

Skiriant pareigūnus viešajai tvarkai užtikrinti masiniuose renginiuose, svarbu jiems aiškiai suformuoti pagrindinius uždavinius, skirti papildomas funkcijas, atkreipti dėmesį į galimus rizikos veiksnius.

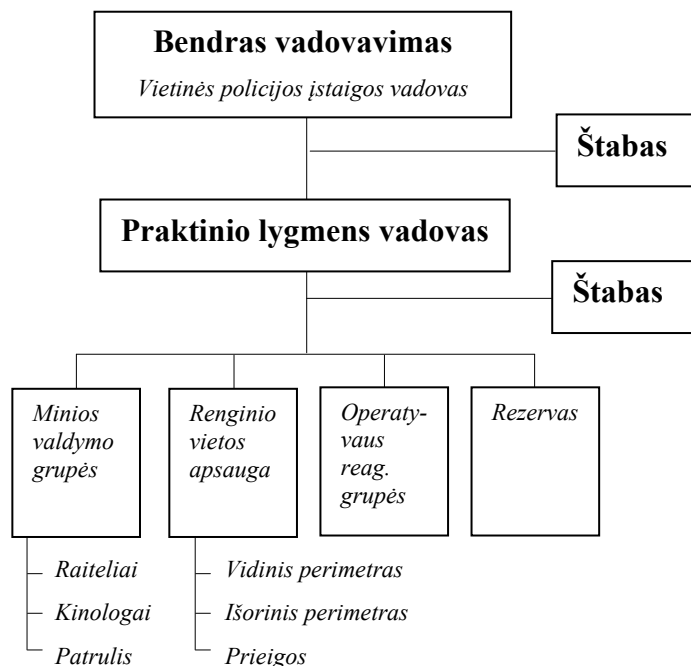
Skiriami trys vadovavimo lygmenys:

1. Bendras vadovas.
2. Praktinio lygmens vadovas.
3. Būrių vadovai.

Skirtingo lygio ir masto renginiuose pajėgoms vaikingai valdyti gali būti formuojami operatyvaus valdymo štabai. Vykstant respublikinės ar tarptautinės reikšmės svarbiems (turiniu, forma, žiūrovų skaičiumi) renginiams, papildomai policijos įstaigos vadovas sudaro operatyvinę policijos štabą, o priemonių planą suderina su apskrities policijos komisariatu prie VRM viešosios tvarkos ir licencijavimo kontrolės tarnybos (2 schema):

¹⁰⁶ *Suomijos viešosios policijos darbo organizavimo bendroji organizacinė struktūra.* Suomijos pareigūnų seminaras Lietuvos viešosios policijos pareigūnams. Vilnius: Lietuvos policijos mokymo centras, 2001.

¹⁰⁷ Ši darbo organizavimo struktūra taikoma paprasto vietinės reikšmės renginio metu.

2 schema. Policijos pajėgų jungtinė organizacinė struktūra¹⁰⁸

Pagrindinės štabo funkcijos: bendrai koordinuoti veiksmus, užtikrinti ryšio sistemą, protokoluoti renginio eigą (visi pokalbiai ryšio priemonėmis yra įrašomi).

Operatyviniam štabui vadovauja padalinio vadovas, kurio aptarnaujamoje teritorijoje vyksta renginys. Pareigos paskirstomos štabo nariams. Operatyvinio štabo nariai supažindinami su masinio renginio programa, planais, žemėlapiais bei kita reikalinga medžiaga. Štabų veiklą koordinuoja vyresniuoju skirtas atsakingas pareigūnas.

¹⁰⁸ Pavyzdžiui, toks štabas buvo sudarytas, rengiantis Popiežiaus Jono Pauliaus II viešnagei Lietuvoje 1993 m. rugsėjo 4–8 d. (pagrindas – vidaus reikalų ministro įsakymas dėl operatyvinio štabo sudarymo), taip pat Jungtinės Karalystės karalienės Jos Didenybės Elžbietos II ir Jo Didenybės Eidenburgo hercogo viešnagei Lietuvoje 2006 m. spalio 26–28 d. (pagrindas – Policijos generalinio komisaro įsakymas dėl operatyvinio štabo sudarymo).

Policijos pareigūnai visuomet turi būti aktyvūs, tinkamai spręsti pavestas užduotis ir stropiai atlikti savo pareigas.

3.3. Pasirengimo palaikyti viešąją tvarką planuojamuose masiniuose renginiuose tvarka

Pagrindiniai uždaviniai, siekiant tinkamai organizuoti policijos pajėgų darbą masiniuose renginiuose:

- Užtikrinti teisėtą masinių renginių vedimą,
- Numatyti ir nustatyti galimus tvarkos pažeidimus,
- Užtikrinti, kad masinių renginių dalyviai ir žiūrovai laikytųsi nustatytų elgesio taisyklių,
- Sudaryti tinkamas sąlygas valstybinėms institucijoms užtikrinti visuomeninį saugumą,
- Nesusilpninti viešosios tvarkos toje teritorijoje, kur tiesiogiai renginys nevyksta.

Prieš galimų renginių pradžią:

- *iš anksto susitikti su renginių organizatoriais (turint atitinkamos informacijos) ir padėti jiems surasti asmenis iš dalyvių tarpo bendrajai tvarkai palaikyti;*
- *pasitikti renginio dalyvius prieš jiems susirenkant renginio vietoje;*

Vykstant renginiui

Didėjant įtampai ar neramumams patariama:

- *pradėti pokalbį su aktyviais susibūrimo dalyviais, išskaidyti minią nelaukiant, kol ji sukels pavojų;*
- *Stebėti ir vertinti asmenis, kurie elgiasi pažeisdami bendrąją tvarką, ir kelių tvarkos prižiūrėtojų pajėgomis atskirti juos nuo minios;*
- *pasiūlyti žmonėms, pasyviai stebintiems demonstraciją ir aktyviai nedalyvaujantiems veikloje, pasišalinti dėl jų pačių saugumo;*
- *naudojantis patruline technika apsupti minią šalia vienas kito stotomis policijos tarnybiniais automobiliais;*
- *pastatyti konvojavimo automobilį, naudojamą nuteistiems asmenims vežti, arčiau minios, siekiant sulaukyti asmenis nuo nusikals-*

tamų veikų arba akivaizdžiai parodyti, kad jie gali būti pristatyti į policijos įstaigą.

Skiriamos trys pasiruošimo kiekvienam renginiui veiklos kryptys:

Pagrindinė veiklos kryptis – bendrasis veiklos planas, kuriuo vadovaujamas, kai renginys vyksta sklandžiai pagal iš anksto suderintą scenarijų;

Atsarginis veiklos planas – kai fiksuojami renginio scenarijaus pokyčiai, smulkūs pažeidimai, tačiau dalyvių elgesys ir padėtis renginio vietoje yra valdomi.

Svarbu iš anksto kaupiti operatyvinę informaciją galimoms tendencijoms ir permainingoms renginyje ar prieigose numatyti ir atitinkamai joms pasirengti;

Ypatingasis planas – veiklos planas kilus neramumams (skelbiamas planas „Vėtra“).

Prieš renginį galimos policijos pajėgų viešajai tvarkai užtikrinti masiniuose renginiuose repeticijos ir treniruotės. Jų metu tikslinamos užduotys, pajėgų skaičius, viešosios tvarkos užtikrinimo sistemos tinkamumas, ryšio priemonės ir padalinių valdymas, tikrinami manevrų ir priemonių variantai, taikytini susiklosčius ypatingai padėčiai. Šios treniruotės ir repeticijos efektyvesnės, jei jos atliekamos kompleksškai, pasikviečiama kitų įstaigų ir tarnybų atstovų, pareigūnai derina galimus renginio metu taikytinus teisėtvarkos užtikrinimo būdus dalyvaujant ir vietos administracijos atstovams bei šio renginio organizatoriams.

Ypatingą dėmesį pasirengimo metu derėtų skirti vaizdo filmavimo technikai

Policijos pareigūnų ir pažeidėjų konfliktų analizė rodo, kad visuomenės ir šalies vadovų reakcija paprastai priklauso nuo turimos vaizdo medžiagos. Šiuo atveju bet koks akibrokštas gali sukelti platų atgarsį visuomenėje, tačiau nufilmuota medžiaga leidžia nustatyti teisės pažeidimo pobūdį ir jėgos struktūrų veiksmų teisėtumą.

Prieš renginį (nesvarbu, ar renginys sankcionuotas, ar ne) turi būti sudaromas konkretus viešosios tvarkos, eismo ir žmonių saugumo užtikrinimo renginio metu planas.

Tikslas: tinkamai organizuoti ir išdėstyti turimas pajėgas, pasiruošti, jei kiltų neramumų, kontroliuoti arba veikti nutraukiant pastebėtus neteisėtus veiksmus.

Policijos vykdomų taktinių priemonių vertingumas nekelia abejonių tol, kol gatvės netvarką pavyksta valdyti prevenciniais veiksmais.

A. Pagrindiniai prieigų priežiūros uždaviniai:

1. Visi galimi žmonių judėjimo keliai į / iš renginio (pagrindiniai, rezervuoti), palydos organizavimas;
2. Ypatingas dėmesys tiltams;
3. Transporto priemonių statymo tvarka prieigose (įvažiavimo tvarka, talpumas);
4. Miesto transporto judėjimo tvarkaraštis.

B. Pagrindiniai renginio vietos ribų priežiūros uždaviniai:

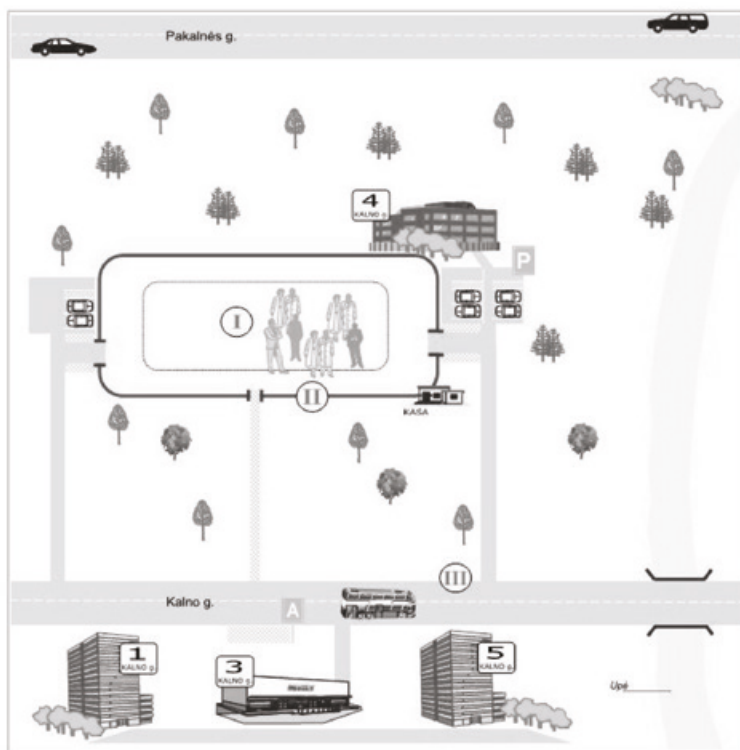
1. Renginio vietos ribos (aptvėrimo klausimai, kiti galimi inžinieriniai sprendimai);
2. Žmonių judėjimo kelių į / iš renginio skaičius ir tvarka (elgesio taisyklės, reikiamos nuorodos, informacija renginio dalyviams);
3. Transporto priemonių statymo tvarka artimiausiose stovėjimo aikštelėse (svečių, renginio organizatorių, techninio personalo);
4. Bilietų kasos;
5. Prekybos vietos;
6. Sąveika su renginio organizatoriais, kitais tvarkos prižiūrėtojais.

C. Pagrindiniai uždaviniai žmonių susibūrimo vietoje:

Dirbti renginio vietoje formuojamos atskiros pareigūnų grupės

1. Dokumentavimo grupė;
2. Prekybos kontrolės grupė;
3. Operatyvinė grupė (neuniformuoti pareigūnai dirbti minioje);

4. Pareigūnų rezervas (tikslī dislokacijos vieta);
5. Priešgaisrinė gelbėjimo tarnyba (tikslī dislokacijos vieta);
6. Medicinos pagalbos postas (tikslī dislokacijos vieta);
7. Sąveika su renginio organizatoriais, kitais tvarkos prižiūrėtojais (visuomeninėmis organizacijomis, judėjimais, policijos rėmėjais).

6 pav. Renginio vietos planas

- I – renginio dalyvių susibūrimo vieta;
II – renginio vietos riba pagal perimetrą;
III – renginio prieigos (keliai, vedantys į renginio vietą).

3.4. Policijos pajėgų taktika ir veikimo būdai masiniuose renginiuose

Policijos pajėgos masiniuose renginiuose naudoja tam tikrą taktiką teisėtiems tikslams pasiekti. Prevenciniu lygmeniu tai gali būti, pavyzdžiui, asmens įspėjimas nedaryti neteisėtų veikų siekiant išvengti įtampos tarp policijos ir susirinkusios minios. Tačiau asmenų nepaklusimas teisėtiems pareigūnų reikalavimams gali skatinti imtis kitų taktinių veiksmų, pavyzdžiui, sulaikyti asmenį arba jį atriboti nuo minios, t. y. išvesti iš renginio. Šiuos visus veiksmus, atliekamus masinių renginių vietose, būtina filmuoti, kad būtų lengviau nustatyti teisės pažeidimus padariusius asmenis.

Patirtis rodo, kad taktiškai blogi veiksmai sukelia neigiamas pasekmes ar visuomenės vertinimą. Panagrinėkime, kaip organizuojamas policijos pajėgų valdymas užtikrinant viešąją tvarką ir visuomenės saugumą masiniuose renginiuose. Skiriami trys pagrindiniai šios veiklos etapai:

1. Paruošiamasis (organizacinis).
2. Vykdomas (viešosios tvarkos užtikrinimo taktika).
3. Baigiamasis.

Pagrindiniai paruošiamojo etapo organizaciniai uždaviniai:

- išsiaiškinti užduotį;
- nustatyti jos įgyvendinimo būdą;
- atlikti aplinkybių analizę;
- parengti koncepciją dėl viešosios tvarkos ir saugumo užtikrinimo;
- priimti sprendimą.

Sprendimo priėmimo procesas prasideda nuo to momento, kai vietos administracija, miesto vykdomosios valdžios institucija gauna raštišką renginio organizatorių pranešimą (prašymą), kuriame nurodoma visa informacija apie planuojamą renginį.

Ši informacija išnaginėjama ir tik tada priimamas atitinkamas sprendimas dėl viešosios tvarkos užtikrinimo masinio renginio metu.

Informacijai apie masinius renginius, kurių organizatoriai nesikreipė į vietos administraciją, rinkti tikslinga panaudoti vidaus reikalų sistemos operatyvinių tarnybų galimybes. Kai kuriuose Lietuvos rajonuose informacija renkama taikant paieškos metodus visuomeninių organizacijų lyderių ir atstovų (šiuo atveju masinių renginių iniciatorių) susirinkimo vietose. Be to, tiriami agitaciniai lapeliai, brošiūrėlės, kurias leidžia anksčiau minėti renginių iniciatoriai, renkama informacija internete.

Iš pradžių išsiaiškinama masinio renginio pravedimo vieta. Jei renginys planuojamas patalpose, sudaromas aktas, nustatantis objektų ir pastatų eksploatacijos tinkamumą. Jei konstatuojami esminiai eksploatacijos trūkumai, masinių renginių kontrolės komisijai prie vietinės administracijos pateikiamas siūlymas juos (trūkumus) pašalinti. Be to, pateikiamas siūlymas pakeisti visuomeninio transporto (jei tai būtina), viešojo maitinimo įmonių, prekybos taškų darbo laiką, medicinos punktų, automobilių stovėjimo aikštelių išdėstymą. Paprastai rengiami susitikimai su organizatoriais siekiant išaiškinti ir patikslinti visas planuojamo renginio aplinkybes.

Išsiaiškinus visas aplinkybes, renginio vietovė išžvalgoma (atliekama rekognoskuotė). Būtina atsižvelgti į tai, kad masinio renginio vieta gali būti bet kuri tam skirta vieta, išskyrus vietas, kurių naudojimas pagal šalies įstatymus ar vietos savivaldos nutarimus yra apribotas ar draudžiamas.

Vietovės išžvalgymas – svarbus valdymo veiklos elementas priimant sprendimą, ypač jei masinis renginys yra rengiamas pirmą kartą. Išžvalgymo metu tirinama:

- šalia esančių objektų, pastatų, vietovės ypatybės;
- techninė kelių, tiltų būklė;
- prekybos įmonių, viešojo maitinimo įmonių, tualetų ir kitų viešojo naudojimo objektų išdėstymas;
- automobilių stovėjimo aikštelių išdėstymas, tikslinami masinio renginio dalyvių judėjimo maršrutai ir galimi judėjimo krypties pasikeitimai.

Taip pat nustatoma:

- renginio dalyvių judėjimo keliai renginio prieigose, patikslinamos renginio vietos ribos (aptveriamą renginio teritoriją);
- pagrindiniai ir atsarginiai dalyvių ir svečių atvykimo ir išvykimo keliai;
- autotransporto stovėjimo vietos, jų dydis, talpumas
- įvedamų ribojimų trukmė;
- zonų, sektorių ribos renginio dalyvių ir svečių susibūrimo vietoje;
- pajėgų išdėstymas, tarnybos tvarka, zonų, sektorių, postų, užtvarų ribos;
- valdymo punktų operatyvinio štabo, rezervo išdėstymo, specialiųjų tarnybų transporto stovėjimo vietos;
- praleidimo pro kontrolės punktus tvarka.

Prieš renginį išnagrinėjami renginio vietos ypatumai. Kartais vietos teisėtvarkos padalinio vadovybė neįvertina vietovės išžvalgymo svarbos. Dėl to neteisingai paskirstomos pajėgos (pajėgų skiriama daugiau ar mažiau, negu reikia renginio vietoje).

Remiantis informacijos analize, sudaromas veiksmų planas, užtikrinantis viešąją tvarką ir visuomenės saugumą masiniuose renginiuose. Planas su trumpais paaiškinimais gali būti pateiktas žemėlapyje. Prie jo gali būti pridedamas pajėgų ir priemonių išdėstymo planas, atskirų sektorių ir zonų išdėstymo schema.

Saugumo užtikrinimas masiniame renginyje, saugumo užtikrinimo plano sudarymas priskiriamas operacijos kategorijai, todėl pasirengimas turi vykti vadovaujantis operacijų rengimo taisyklėmis. Siekiant veiksmingai spręsti visuomenės saugumo masiniuose renginiuose užtikrinimo klausimus, būtina suformuoti specialius minios valdymo būrius, turėti atitinkamai parengtus pareigūnus, išmanančius viešosios tvarkos ir saugumo užtikrinimo, minios valdymo taktiką masiniuose renginiuose. Minios valdymo būriai (ar atskiros pareigūnų grupės) patys renka informaciją, žvalgo renginio vietą, tikslina savo būrių dislokaciją ir veiksmus reaguojant į grupinius ar pavienius viešosios tvarkos pažeidimus.

Ruošiantis kiekvienam renginiui, veiksmai planuojami (numatomi) pagal tris galimus įvykių renginio vietoje scenarijus:

1. Bendroji tvarka – veiksmų planas, kuriuo vadovaujamosi, kai renginys vyksta sklandžiai pagal iš anksto sudertą scenarijų;
2. Specialių veiksmų reaguojant į pažeidimus tvarka – kai fiksuojami renginio scenarijaus pasikeitimai, smulkūs pažeidimai, tačiau dalyvių elgesys ir padėtis renginio vietoje yra valdoma (čia svarbu iš anksto kaupti operatyvinę informaciją, kad būtų galima numatyti tendencijas ir permainas renginio vietoje ar jo prieigose ir atitinkamai tam pasiręmti);
3. Ypatingoji situacija – veiklos planas kilus neramumams.

Rengiant planus turi būti paminėti šie punktai:

- Teisėtvarkos padalinių tikslai ir uždaviniai;
- Apskaičiuotos pajėgos ir priemonės;
- Vidinio ir išorinio perimetų ribos ir darbo būdai juose;
- Dalyvaujančių tarnybų tarpusavio sąveika ir pagrindinės funkcijos;
- Operatyvinio štabo sudėtis, jo narių pareigos ir funkcijos.

Gavus informaciją apie planuojamą renginį, pirmame pasiruošimo etape atliekami šie darbai:

- patikslinamas laikas, renginio vieta ir jo eiga, dalyvių ir žiūrovų skaičius, sudėtis;
- išnagrinėjamos renginio vietos ypatybės, numatomi dalyvių ir žiūrovų atvykimo ir išvykimo pagrindiniai ir atsarginiai keliai, transporto stovėjimo vietos, eismo organizavimo ypatumai;
- numatomos papildomos inžinerinės-techninės teritorijos įrengimo ir priešgaisrinio saugumo priemonės;
- numatomos viešosios tvarkos užtikrinimo pajėgos ir priemonės, jų įtraukimo į tarnybą tvarka; bendrosios ir specialiosios padalinių pareigos, zonų, sektorių, užtvarų, postų ribos, eismo apribojimo tvarka, rezervų buvimo vietos, tarnybos padalinių manevravimo keliai;
- paruošiami pareigūnai ir techninės priemonės vykdyti tarnybą;
- sudaromas renginio viešosios tvarkos ir saugumo užtikrinimo planas.

Renginio viešosios tvarkos ir saugumo užtikrinimo plane nustatoma:

- renginio organizatoriai, savivaldybės išduoto pažymėjimo numeris, renginio turinys, forma, laikas, vieta, renginio teritorijos ribos, dalyvių ir žiūrovų sudėtis ir skaičius;
- pareigūnų darbo pradžia, vieta, teritorija, instruktažų vieta ir laikas, valdymo punktai;
- rodyklių, kilnojamų tvorelių, kliūčių, užtvarų ir kitų priemonių naudojimas;
- eismo reguliavimo tvarka, dalyvių ir žiūrovų atvykimo ir išvykimo maršrutai;
- ryšio organizavimas (apskaičiuojamos pajėgos ir priemonės, organizuojamas telefono, radijo ryšys, telestebėjimas ir šaukiniai);
- medicinos ir materialinės-techninės priežiūros organizavimas;
- konkretus policijos pajėgų apginklavimas (kokia grupė kokia ginkluote ginkluota), pajėgų pasitelkimas (kiek ir iš kokių padalinių, jų išdėstymas, konkrečios užduotys, atsakingi pareigūnai, rezervas, jo dislokacijos vieta);
- policijos pareigūnas, atsakingas už viešąją tvarką, eismo ir žmonių saugumą renginio metu.

Jei policijos įstaigos vadovas ar kitas atsakingas pareigūnas, dalyvaudamas savivaldybėje svarstant prašymą organizuoti masinį renginį, mato, kad renginio eiga ar turinys prieštarauja Lietuvos Respublikos susirinkimų, kitiems įstatymams ar teisės aktams, jis nedelsdamas privalo raštu informuoti savivaldybę, kokių įstatymų ar kitų teisės aktų normų reikalavimai bus pažeisti, jei renginys įvyks, ir raštu reikalauti iš savivaldybės, kad leidimas šiam renginiui nebūtų išduotas.

Policijos pareigūnas, atsakingas už pasirengimo masiniam renginiui veiksmų koordinavimą, turi nuolat palaikyti ryšį su:

- atsakingu savivaldybės pareigūnu ir aptarti klausimus, susijusius su renginių eiga;
- vietų, kuriose dažnai vyksta masiniai renginiai, administracija ir išnagrinėti tokių vietų elgesio taisykles bei pareikalauti, kad jų

nuostatos būtų pritaikytos šiuo metu galiojančių teisės aktų nuostatoms.

Prieš renginį:

1. Policijos komisariato (toliau PK) vadovai arba jų įgalioti pareigūnai susirinkimo organizatoriams išaiškina jų pareigas bei atsakomybę už įstatymų pažeidimus.
2. Išnagrinėjami renginių vietų ypatumai, dalyvių ir svečių atvykimo ir išvykimo pagrindiniai ir atsarginiai keliai, autotransporto stovėjimo vietos.
3. Numatomos konkrečios ir realios pajėgos viešajai tvarkai užtikrinti, pareigūnų tarnybos tvarka, zonų, sektorių, postų, užtvarų ribos, eisimo organizavimas, priešgaisrinio saugumo bei inžinerinės-techninės teritorijos įrengimo priemonės.
4. Pareigūnams, užtikrinantiems viešąją tvarką ir rimtį renginio metu, šaunamieji ginklai paprastai neišduodami (išduodamos tik specialiosios priemonės).
5. Šaunamaisiais ginklais apginkluojami tik sulaikymo bei konvojavimo grupių pareigūnai.
6. Jeigu miesto, rajono PK turi duomenų, kad susirinkimo dalyviai gali turėti ginklų, daiktų ar medžiagų, pavojingų sveikatai arba gyvybei, jis apie tai praneša susirinkimo organizatoriams ir gali priimti sprendimą susirinkimo vietos prieigose organizuoti piliečių bei jų багаžo apžiūrą ir patikrinimą.
7. Jeigu reikalingos papildomos pajėgos viešajai tvarkai užtikrinti, raštu kreipiamasi į VRM PD.

Ruošiantis dirbti masiniame renginyje, gali būti organizuojamos specialios pasiruošimo renginiui ir atskirų užduočių vykdymo jame pratybos. Kiekvienas pareigūnas privalo žinoti, kur (kuriame sektoriuje), kokia tvarka jis vykdys jam skirtą konkrečią užduotį, veiksmus susiklosčius ypatingai padėčiai. Galimų veiksmų pratybos ir treniruotės vykdomos renginio ar panašioje vietoje. Šiose papildomose pratybose tikslinamas tarnybų, pajėgų ir priemonių išdėstymas bei naudojimas, tikrinama, kaip pasirengta manevruoti pajėgomis ir jas valdyti, kaip organizuota sąveika.

Eismo saugumui užtikrinti renginio vietoje (-ose) gali būti sudarytas atskiras eismo saugumo užtikrinimo priemonių planas.

Viešąją tvarką, žmonių ir eismo saugumą renginyje užtikrinančios policijos pajėgos prieš renginį organizuoja renginio vietos, jos prieigų apžiūrą, siekdamas vizualiai patikrinti, ar renginio vietoje nėra įtartinų, panašių į sprogmenis ar sprogstamuosius įtaisus daiktų.

Gavus pranešimą apie renginio vietoje padėtus sprogmenis, sprogstamuosius įtaisus arba aptikus juos, vykdomi Lietuvos policijos generalinio komisaro 1999 m. gegužės 3 d. įsakymu Nr. 145 „Dėl sprogimų, pranešimų apie rastą sprogmenį, grasinimų susprogdinti tyrimo bei plano „Skydas“ paruošimo instrukcijos patvirtinimo“ patvirtinti instrukcijos ir plano reikalavimai¹⁰⁹.

Apibendrinami policijos pajėgų valdymo masiniuose renginiuose organizavimą, galime teigti, kad priemonės viešosios tvarkos ir visuomenės saugumui užtikrinti būtų pakankamos, jei šio veiklos nuoseklumo laikytųsi visos teritorinės policijos įstaigos.

3.5. Policijos taktika nesankcionuotuose masiniuose renginiuose ir sportinių rungtynių metu

Šiandien Lietuvos Respublikos susirinkimų įstatymas visas sąlygas numato esant sankcionuotam renginiui, tačiau kalbant apie nesankcionuotą masinį renginį negalima tiksliai įvardyti, kas tai per renginys, nes šio renginio samprata nėra teisiškai reglamentuota, nėra nė vieno teisinio dokumento, kuriame būtų apibrėžta šio renginio samprata. Tačiau logine seka, išnagrinėjus visus norminius aktus, galima teigti, kad **nesankcionuotas masinis renginys** – tai toks renginys, kuris organizuojamas nesilaikant Lietuvos Respublikos susirinkimo įstatymo numatytų reikalavimų, tai renginys, pasižymintis grupės žmonių aktyvių elgesiu ir veiksmais, kuriais pažeidžiama viešojo tvarka, žmonių ir eismo saugumas, tai renginys, paprastai neturintis savivaldybės leidimo.

¹⁰⁹ Lietuvos policijos generalinio komisaro 2000 m. balandžio 20 d. įsakymas Nr. 5-V-141 „Dėl Policijos darbo užtikrinant viešąją tvarką, žmonių ir eismo saugumą masinių renginių metu instrukcijos patvirtinimo“.

Masiniai renginiai specifiškai tuo, kad žmonės gali išlieti savo emocijas, kurių negali parodyti būdami vieni, nes dažniausiai tam neužtenka drąsos, nėra žmonių, kurie juos palaikytų. Kiekviename renginyje skirtingos emocijos: sporto rungtynėse – džiaugsmas arba nusivylimas; eitynėse, demonstracijose – pyktis, nepasitenkinimas. Be emocijų protrūkio, gali pasireikšti ir smurto protrūkiai. Smurto protrūkiai dažniausiai pasitaiko tarp jaunimo.

Masiniai neramumai yra priskiriami prie pavojingų įvykių grupės, nes juose dalyvauja ne vienas, o keliolika, o kartais ir keliasdešimt žmonių. Tarp jų būna niekuo dėtų žmonių, paprasčiausiai smalsuolių, kuriuos gali sužeisti emocijas ir pyktį liejantys asmenys. Tokie protrūkiai gali baigtis griovimais, padegimais, pastatų užpuolimais, žmonių žalojimais.

Kad būtų išvengta panašių incidentų, galinčių sukelti pavojų žmonių sveikatai ir gyvybei, kiekvienas policijos pareigūnas turi žinoti esmines psichologines minios savybes. Tai:

1. staigiai didėjanti įtaiga arba mažėjanti galimybė nepriklausomai mąstyti;
2. neapykantos objekto paieška;
3. miniai pasiekus tikslą, greitai išsikovę ir išsiskirstę žmonės grupėmis pradeda mąstyti skirtingai, keičiasi jų elgesys, padėties vertinimas;
4. kiekvienas teisės pažeidimas – tai minios pavojingumo proveržis, kai bet koks neatsakingas veiksmas kiekvieną minioje esantį asmenį paverčia nusikaltėliu.

Tačiau kiekvienas emocinis proveržis gali būti susijęs su panika. Panikos apimtas žmogus perversina grėsmę, padėtį vertina perdėtai, jo suvokimas būna nesąmoningas.

Norint sustabdyti minią, kaip parodė tyrimai, reikia stipresnio emocinio sukrėtimo arba paprasčiausiai netikėtumo. Tarp tokių netikėtumų gali būti valingo žmogaus minios patraukimas savo pusėn įtikinėjimais, įsakymais ir kitais būdais. Taigi būtent policija ir yra viena iš institucijų, kuri turi palaikyti viešąją tvarką kilus neramumams, kontroliuoti neteisėtus veiksmus ir su jais kovoti.

Kalbant apie sportinius renginius, vienas iš svarbiausių klausimų yra žiūrovų elgesys per sporto rungtynes. Kadangi pažeidimų per sportinius renginius daugėja, policijai, visuomeninėms sporto organizacijoms (sporto federacijoms, klubams), privačioms įstaigoms reikia vis daugiau organizacinių, materialinių ir kitokių išlaidų, būtinų viešajai tvarkai ir žiūrovų saugumui užtikrinti. Tokia padėtis verčia imtis neatidėliotinių priemonių:

1. nustatyti institucijų, atsakingų už sporto renginių organizavimą ir viešosios tvarkos bei saugaus eismo užtikrinimą tokių renginių metu, bendradarbiavimo tvarką;
2. už smurto aktus ar kitokį nusikalstamą elgesį atsakingus žiūrovus identifikuoti ir patraukti atsakomybėn, laikantis teisinio proceso reikalavimų;
3. skatinti nacionalines sporto organizacijas reguliariai persvarstyti savo nuostatus, kad būtų kontroliuojami veiksniai, kurie galėtų tapti brutalaus žiūrovų arba žaidėjų elgesio protrūkių priežastimi.¹¹⁰

Brutalus žiūrovų elgesys per varžybas yra socialinis reiškinys, kurio užuomazgos susiformavusios daug anksčiau, o rungtynės yra ta vieta, kur galima išlieti savo emocijas, neapykantą, taip pat ir džiaugsmą.

Policijos pajėgos, užtikrinančios viešąją tvarką masiniuose renginiuose ir būtent sportiniuose, turi vadovautis šiais taktiniais principais:

- kompleksinis pajėgų panaudojimas;
- pajėgų aktyvumas, jų panaudojimo netikėtumas;
- manevravimas pajėgomis ir priemonėmis;
- įgyvendinamų metodų slaptumas;
- tikslingas ir proporcingas taktinių būdų ir metodų panaudojimas.

¹¹⁰ Tarptautinis seminaras. Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos, Kūno kultūros ir sporto departamentas prie Lietuvos Respublikos ir Nacionalinis futbolo informacijos centras „Viešosios tvarkos užtikrinimo masiniuose renginiuose bei masinių teisėtvarkos pažeidimų likvidavimo specialiosios operacijos planavimas ir organizavimas“. Vilnius, 2005-10-12.

Taigi, norint pasiekti reikiamą tikslą, būtini bendri, kryptingi policijos pajėgų, sporto organizatorių bei privačių saugos tarnybų, užtikrinančių viešąją tvarką, veiksmai.

Sporto renginiuose turi būt užtikrinta, kad ir stadiono prieigose, ir pačiame stadione, taip pat prie žiūrovų atvykimo kelių būtų pasitelkta pakankamai viešosios tvarkos palaikymo pajėgų, kurios užkirstų kelią galimam brutaliam žiūrovų elgesio protrūkiui. Reikia sudaryti sąlygas skirtingų struktūrų policijos pajėgoms tinkamai tarpusavyje bendradarbiauti su rungtynėmis susijusiose vietose. Būtina imtis priemonių stadionuose, kurios padėtų užkirsti kelią brutaliam žiūrovų elgesiui ir jį kontroliuoti. Sirgalių grupes, jei jų yra kelios, stengtis išskirti – prieš įleidžiant į stadioną nukreipti jas į skirtingose pusėse esančias tribūnas. Be to, potencialių riausių sukėlėjų, jeigu jie žinomi, neįleisti į stadioną, taip pat neįleisti nuo alkoholio ar psichotropinių medžiagų apsvaigusiu asmenų.

Vedant masinius renginius, padidėja slaptumo principo reikšmė mobilių padalinių vykdomose priemonėse. Šventinės dalyvių ir žiūrovų nuotaikos neturi aptemdyti pernelyg „aktyviai“ rodomi policijos veiksmai, ypač susiję su poveikio priemonių taikymu. Siekiant pašalinti iš sporto objekto teisėtvarkos pažeidėjus, turėtų būt numatomos kryptys ir keliai, kurie nepritrauktų aplinkinių dalyvių dėmesio, taip pat turi būti taikomi ir atitinkami jų (pažeidėjų) pristatymo būdai. Esant tam tikroms aplinkybėms, teisėtvarkos pažeidėjus tikslinga sulaikyti kitose vietose.

Sportinių renginių, saugumo užtikrinimo taktika turi tam tikrų ypatumų: prieš rungtynių pradžią operatyvinio štabo dėmesys sutelkiamas į tvarkos užtikrinimą prie sportinio komplekso teritorijos, taip pat šalia bilietų kasų ir įėjimo vartų į tribūnas. Specialūs būriai užkerta kelią alkoholinių gėrimų vartojimui, stebi įtartinų asmenų elgesį, taip pat asmenis, perpardavinėjančius bilietus didesnėmis kainomis.

Svarbu bendradarbiauti su sportinio pastato kontrolieriais, kurie neleidžia įeiti be bilieto, draudžia į tribūnas įsinešti įtartinų daiktų ir medžiagų. Glaudus policijos bendradarbiavimas su organizacine stadiono tarnyba, apsaugos darbuotojais padeda užtikrinti tolygų žiūrovų srautą ir paskirstymą tribūnuose. Viena iš prevencijos priemonių – į vakarinius renginius neįleidžiami nepilnamečiai be suaugusiųjų priežiūros.

Prie įėjimo į stadiono tribūnas tikslinga apžvelgti lankytojus, atkreipiant dėmesį į išsipūtusias kuprines, krepšius, prasegtus paltus ar švarkus. Kontrolieriai prašo žiūrovų parodyti kuprines, krepšio turinį. Policijos pareigūnas į pagalbą pasitelkiamas tik tuo atveju, jeigu piliečiai akivaizdžiai bando išvengti patikrinimo. Asmenys, turintys draudžiamų daiktų, į tribūnas neįleidžiami.

Skirtingų rūšių sporto rungtynių metu (futbolo, krepšinio, ledo rutulio) specialūs policijos būriai užtikrina tvarką stadiono, sporto rūmų tribūnuose, šie būriai neleidžia asmenims būti įėjimuose / išėjimuose prie laiptų turėklų, naudoti triukšmą keliančius ir dėl to žiūrovams trukdančius daiktus, draudžia žmonių orumą žeminančius šūksnius. Asmenys, kurie nesilaiko teisėtų pareigūnų reikalavimų, pašalinami iš sporto salės, o esant visuomenės teisėtvarkos pažeidimams traukiami administracinėn, nuskaltimo sudėčiai – ir baudžiamojon atsakomybėn.

STADIONAS – SAUGOS IR SAUGUMO UŽTIKRINIMO STRATEGIJA¹¹¹

Prieš kiekvieno varžybų sezono pradžią parengiama saugos ir saugumo užtikrinimo stadione strategija, kurioje detalizuojami futbolo klubo parengti saugumo užtikrinimo veiksmai ir procedūros.

Saugos ir saugumo užtikrinimo strategijoje privalo būti pateikta tokia informacija:

- saugos ir saugumo užtikrinimo strategijoje dalyvaujantys asmenys ir / ar struktūros;
- saugos ir saugumo užtikrinimo veiksmai ir procedūros prieš klubo organizuojamas rungtynes, rungtynių metu ir po rungtynių;
- veiksmų planas susidarius ekstremaliai situacijai.

Saugos ir saugumo užtikrinimo strategijoje, be kita ko, turi būti įtraukti visi futbolo varžybų organizavimo aspektai, tokie kaip rungtynių rizikos įvertinimas, už saugą ir saugumą atsakingų asmenų ir kompetentingų valdžios institucijų veiklos koordinavimas, tvarkdarių lokalizacijos vietos, skaičius ir funkcijos, stadiono teritorijos apsauga, stadiono

¹¹¹ LFF Futbolo klubų licencijavimo taisyklės. Priedas Nr. 3. LFF vykdomasis komitetas. Patvirtinta 2004 m.

paruošimas ir patikrinimas prieš rungtynes, informaciniai ženklai stadione, žiūrovų elgesio taisyklių naudojimas, žiūrovų, turinčių specialių poreikių, aprūpinimas, žiūrovų srautų valdymas, svečių komandos žaidėjų, oficialių asmenų ir sirgalių saugumo užtikrinimas, rungtynių teisėjų ir varžybų delegato saugumo užtikrinimas, bilietų platinimo sistema, žiūrovų tikrinimas, žiūrovų bei rungtynių dalyvių medicinos priežiūra, priemonės, kurių imamasi gaisro, riaušių ar kitokio pobūdžio ekstremalių situacijų atveju, ir kt.

PATVIRTINTAS STADIONO EVAKUACIJOS PLANAS

Remiantis galiojančiais Lietuvos Respublikos teisės aktais, stadionas turi turėti parengtą ir stadiono sertifikavimo įmonės patvirtintą evakuacijos planą, kuris užtikrintų viso stadiono evakuaciją susiklosčius ekstremaliai situacijai. Evakuacijos plane turi būti:

- Procedūrų aprašymas (pranešimas apie pavojų, veiksmai kilus gaisrui ir t. t.);
- Numatyti judėjimo srautai / evakuacijos maršrutai;
- Evakuacijoje dalyvaujančių tarnybų ir asmenų sąrašas (saugumo darbuotojas, tvarkdariai, stadiono valdytojas ir t. t.);
- Smulkiai aprašytos dalyvaujančių tarnybų ir asmenų užduotys, pavyzdžiui, vartų, durų atidarymas ir t. t.);
- Įranga (atsarginis apšvietimas, atsarginis energijos šaltinis ir t. t.);
- Evakuacijos trukmė;
- Susitelkimo vietos;
- Komunikacijos (garsiakalbiai, radijas ir t. t.);
- Turima darbuotojų įranga ir aprūpinimas;
- Evakuacijos testų patvirtinimas / dokumentacija;
- Darbuotojų mokymas ir pratybos;
- Kita svarbi informacija.

STADIONO SAUGUMO PRIEŽIŪROS PATALPA

Kiekviename stadione turi būti saugumo patalpa, kuri užtikrintų bendrą viso stadiono vidaus apžvalgą ir kuri leistų užtikrinti ekstremalios padėties tinkamą valdymą ir kontrolę. Saugumo patalpa turi:

- būti uždara ir ganėtinai erdvi, kad joje galėtų dirbti bent 2 asmenys;
- užtikrinti kuo geresnį stadiono apžvalgos vaizdą;
- turėti reikiamas priemones: stalą, kėdžių, telefoninio ryšio liniją;
- turėti galimybę naudotis vaizdinėmis ar garsinėmis masinio žmonių informavimo priemonėmis;
- kt.

Saugumo patalpoje rungtynių metu privalo nuolat budėti už saugumą stadione atsakingas pareigūnas.

STADIONAS – ŽIŪROVŲ TERITORIJA

Kiekviena stadiono tribūna turi turėti galimybę būti padalinta į sektorius, saugumo ir apsaugos institucijos (policijos ar privačios saugos tarnybos, atsakingos už saugumą ir apsaugą stadione) ar Licencijos davėjo reikalavimams.

Tribūnos gali būti padalijamos:

- skiriamosiomis tvorelėmis;
- saugos ir apsaugos darbuotojų gyvąja užtvara.

PIRMOSIOS MEDICINOS PAGALBOS PATALPOS STADIONE

Kiekviename stadione privalo būti įrengta bent viena pirmosios medicinos pagalbos patalpa, kad būtų galima pasirūpinti žiūrovais, kuriems prireikia medicinos pagalbos. Ši patalpa turi būti įrengta pagal galiojančius Lietuvos Respublikos teisės aktus ir / ar kompetentingų valdžios organų reikalavimus.

STADIONO ŽENKLINIMAS IR NUORODOS BILietuose

Visi vieši ženklai su nuorodomis stadiono viduje ir išorėje turi būti pateikti suprantama tarptautine piešinių kalba.

Aiškūs ir suprantami ženklai turi būti iškabinti prie stadiono priekgų, aplink jį bei visame stadione, nurodant kelią į įvairius sektorius. Taip pat turi būti aiškios nuorodos į šiuos įrenginius ir vietas stadione:

- įėjimus ir išėjimus iš stadiono;
- svečių sirgalių vietas;

- neįgaliesiems žiūrovams skirtas vietas;
- sanitarines patalpas;
- medicinos patalpą;
- saugumo patalpą;
- žiniasklaidos atstovams skirtas vietas stadione;
- patalpas žaidėjams;
- patalpas teisėjams ir oficialiems asmenims;
- automobilių stovėjimo vietas;
- dopingo kontrolės patalpą.

Kad žiūrovai geriau orientuotųsi, stadione turi būti numatyti didelio mastelio sieniniai žemėlapiai.

ŽIUROVŲ ĮĖJIMAS IR IŠĖJIMAS IŠ STADIONO

Jei leidžia laisva erdvė aplink stadioną, būtų idealu jį aptverti tam tikru atstumu išorine ribojančia tvora. Prie šios išorinio perimetro ribos būtų atliekami pirmieji apsaugos patikrinimai ir, jei reikia, apieškomai žiūrovai.

Antrasis patikrinimas būtų atliekamas prie įėjimo į stadioną. Turėtų būti pakankamai vietos tarp išorinio perimetro ribos ir skiriamosios užtvaros, kad žiūrovai galėtų judėti laisvai.

Būtina imtis prevencijos priemonių, stengiantis išvengti spūsties prie įėjimų.

Tai galima atlikti naudojantis kliūčių sistema, kuri leidžia nukreipti žiūrovus po vieną link įėjimo vietų.

Visi įėjimai žiūrovams turi būti naudojami tik įeiti ir negali tuo pačiu metu būti naudojami išėjimo tikslais. Atitinkamai visi išėjimai turi būti naudojami tik išeiti ir negali būti tuo pačiu metu naudojami kaip įėjimai. Bet kokių atveju, įskaitant panikos atvejus, turi būti sudaryta galimybė evakuoti stadioną, neviršijant maksimalaus laikotarpio, nustatyto vietos saugos ir apsaugos institucijos.

Stadiono viduje ir išorėje esantys vieši patogumai – tualetai, baras ir t. t. – neturi būti įrengti netoli sukamųjų kryžminių užtvarų, įėjimų ar išėjimų.

Asmenims invalido vežimėlyje turi būti sudaryta galimybė patekti į stadioną ir savo sėdimas vietas nesukeliant nepatogumų sau ir kitiems žiūrovams.

TELEVIZIJOS STEBĖJIMO SISTEMOS

Kiekvieno stadiono viduje ir išorėje turi būti įrengtos nuolatinės žiūrovų stebėjimo spalvoto vaizdo kameros, filmuojančios panoraminį ir sektorių vaizdą.

Šios kameros turi leisti apsaugos darbuotojams stebėti ir prižiūrėti visus priėjimus į stadioną bei visas viešas vietas stadiono viduje ir išorėje.

PRIVAŽIAVIMAS PRIE STADIONO

Žiūrovų patogumui turi būti užtikrintas privažiavimas prie stadiono viešuoju transportu iš miesto centro, centrinės geležinkelio stoties, autobusų stoties ir oro uosto.

Keliai / gatvės, vedančios į stadioną, turi būti aiškiai pažymėtos ir matomos, važiuojant keliu ar artėjant prie stadiono iš bet kurios pusės.

Rekomenduojama kartais patikrinti ženklus su vietos eismo priežiūros tarnyba ir / ar apsaugos tarnybomis. Futbolo klubams, teisėjams ir kitiems oficialiems asmenims turi būti paruoštos autobusų ir lengvųjų automobilių stovėjimo vietos. Žaidėjai ir oficialūs asmenys turi turėti galimybę išlipti iš savo automobilių ir įeiti į persirengimo patalpas tiesiogiai, nekontaktuojami su žiūrovais. Apsaugos darbuotojai ir / ar policija turi suteikti apsaugą klubams ir oficialiems asmenims.

Policijos, priešgaisrinės, greitosios pagalbos ir kitoms avarijų likvidavimo tarnybų transporto priemonėms yra skiriamos tokios jų stovėjimo vietos stadiono viduje, kad iš jų būtų galima tiesiogiai ir nekliudomai patekti į stadioną ir išvažiuoti iš stadiono atskirai nuo bendro žiūrovo srauto.

TVARKDARIAI STADIONUOSE

Vietos valdžia kartu su klubo saugumo ir apsaugos atstovu nustato tvarkdaryų skaičių ir reikiamas kvalifikacijas. Rekomenduojamas tvarkdaryų skaičius – ne mažiau 1 tvarkdarys 100 žiūrovų.

Pareigos:

- Vykdyti prevencinius saugumo patikrinimus apsaugos darbuotojo vardu;
- Informuoti atsakingus darbuotojus apie akivaizdžius matomus trūkumus ar sąlygas, kurios gali turėti įtakos stadiono saugumui;
- Kontroliuoti ir nukreipti žiūrovus, įeinančius ar išeinančius iš stadiono, kad būtų užtikrintas saugus žiūrovų, įeinančių ir išeinančių iš stadiono, srautas;
- Prižiūrėti įėjimus, išėjimus, bufetus, papildomas patalpas, aptvarus ir kitas vietas pagal žiūrovų įėjimo ir išėjimo kontrolės reikalavimus;
- Mokėti įvertinti žmonių srauto būklę ir reaguoti į ją, įskaitant spūstį bei žmonių antplūdžius, kad žiūrovai galėtų saugiai išsiskirstyti ir išvengti spūsčių.

STADIONO VIDAUS TAISYKLĖS

Kiekvienas stadionas turi turėti stadiono aikštės taisykles, kurios turi būti iškabintos stadione tokioje vietoje, kad žiūrovai galėtų jas perskaityti.

Taisyklėse turi būti bent tokia informacija:

- įleidimo į stadioną teisės;
- renginių atšaukimas ir atidėjimas;
- draudimų, tokių kaip įėjimas į žaidimo aikštę, daiktų mėtymas, užgaulių žodžių vartojimas, rasistinis elgesys ir pan., bei nuobaudų už jų nepaisymą aprašymas;
- žiūrovų sėdėjimo tribūnose taisyklės;
- pašalinimo iš stadiono priežastys;
- rizikos analizė.

GALIMOS EKSTREMALIOS SITUACIJOS¹¹²

Galimos grėsmės:

- Gaisras stadione;
- Riaušės žiūrovų tribūnose;
- Pavojus dėl teroristinio akto;
- Teroristinis aktas;
- Stadiono konstrukcijų griūties pavojus arba konstrukcijų griūtis;
- Iškilęs pavojus varžybų dalyvių ir atsakingų pareigūnų saugumui;
- Laikina dingusi elektra.

---

¹¹² Ekstremali situacija – padėtis, kuri atsiranda dėl gamtinio, techninio, ekologinio ar socialinio pobūdžio priežasčių ar karinių veiksmų ir lemia staigų bei didelį pavojų žmonių gyvybei ar sveikatai, turtui, gamtai arba žmonių žūtį, sužalojimus ar turtinius nuostolius.

STADIONO EVAKUACIJOS PLANAS

Evakuacijos planas taikomas sporto varžybų organizatoriams, stadiono administracijai, futbolo klubams, atsakingiems už saugumą ir tvarką stadione rungtynių metu.

Svarbiausias evakuacijos plano tikslas – tinkamai pasirengti galimoms ekstremalioms situacijoms ir reaguoti į jas, siekiant išvengti ar bent sumažinti grėsmių poveikį žiūrovams, varžybų dalyviams ir kitiems asmenims.

Apskaičiuokite galimą evakuacijos laiką (jis neturėtų viršyti 15 min. – autoriaus V. Valecko pastaba¹¹³).

EVAKUACIJOJE DALYVAUJANČIOS TARNYBOS IR ASMENYS

- Atsakingas saugumo priežiūros pareigūnas (varžybų organizatorius);
- Stadiono saugumą užtikrinanti policija;
- Stadiono apsaugos darbuotojai;
- Stadiono tvarkdariai;
- Priešgaisrinės apsaugos darbuotojai;
- Medicinos personalas;
- Atsakingi stadiono administracijos darbuotojai.

EVAKUACIJOJE DALYVAUJANČIŲ TARNYBŲ IR ASMENŲ PASKIRTIS IR PAVALDUMAS

Saugumo priežiūros pareigūnas

Rungtynių organizatorius paskiria rungtynių saugumo priežiūros pareigūną, kuris yra atsakingas už evakuacijos plano programos vykdymą, vadovauja ekstremalių situacijų sprendimui, koordinuoja atskirų tarnybų ir asmenų darbą. Rungtynių metu jam pavaldžios visos saugumą vykdančios tarnybos ir visi jam paskirti atsakingi asmenys.

Saugumo priežiūros pareigūnas sprendžia, kiek laiko prieš prasidedant sporto varžyboms reikia skirti saugumo priežiūros tarnybai, kad

¹¹³ 2004 m. gruodžio 13 d. Madride vykusiose futbolo rungtynėse buvo kilusi galimo sprogimo grėsmė, stadione buvo 70 000 žiūrovų, visi jie evakuoti per 15 min. [žiūrėta 2012-06-26]. <<http://lenta.ru/sport/2004/12/13/real/>>.

stadionas būtų kruopščiai patikrintas ir saugomas nuo pašalinių asmenų, kad iš jo būtų pašalinti pavojingi daiktai. Atliekant patikrinimą, ypatingas dėmesys atkreipiamas į patalpas po tribūnomis.

Policijos pareigūnai

Policijos tarnybos paskirtis – užtikrinti viešąją tvarką ir žiūrovų saugumą per sporto rungtynes. Susidarius ekstremaliai situacijai, užtikrinti greitą ir saugų žiūrovų išvedimą už stadiono ribų. Policijos pajėgos turi būti pakankamos, kad pasipriešintų bet kokiems smurto proveržiams ar neteisėtam žiūrovų elgesiui ir užtikrintų publikos ir varžybų dalyvių saugumą stadione bei jo prieigose.

Stadiono apsaugos tarnybos pareigūnai

Stadiono apsaugos tarnyba ir jos vadas tiesiogiai pavaldus saugumo priežiūros pareigūnui. Saugumo tarnybos paskirtis – tikrinti žiūrovus prie kordoninės užtvaros išorinėje stadiono pusėje, kad į stadioną patektų tik turintys bilietus žiūrovai, policijos tarnybai padėti atlikti pirminius patikrinimus, kad į stadioną nebūtų nešamasi pavojingų daiktų, alkoholio, fejerverkų ar pan. Apsaugos tarnybos pareigūnai saugo visas įėjimo į stadioną duris ir vartus, užtvaras stadiono viduje, žaidėjus ir žaidynių pareigūnus nuo žiūrovų, galinčių patekti į žaidynių plotą. Ekstremalių situacijų metu užtikrina greitą ir saugų žiūrovų išvedimą į numatytas žiūrovų susitelkimo vietas arba už stadiono ribų, gaisro ir konstrukcijų griūties atveju padeda atitinkamoms tarnyboms evakuoti žiūrovus iš nelaimės vietos.

Apsaugos tarnybos vadu paskiriamas kvalifikuotas pareigūnas, turintis minios valdymo, saugumo ir viešosios tvarkos užtikrimo patirties. Apsaugos tarnybos pareigūnai atidaro stadiono vartus žiūrovams. Vartų atidarymo laikas suderinamas su saugumo priežiūros pareigūnu instruktazo metu atsižvelgiant į šiuos kriterijus:

- Numatomą žiūrovų skaičių;
- Tikėtiną skirtingų žiūrovų grupių atvykimą į stadioną;
- Pramogas žiūrovams stadione;
- Plotą už stadiono;
- Galimybę pramogauti už stadiono;
- Atskyrimo strategiją už stadiono.

Stadiono tvarkdariai

Stadiono tvarkdariai yra apmokyti asmenys, kurių pareiga – greitai nukreipti žiūrovus į savo vietas tribūnose. Varžybų metu greitai reaguoti ir atsakyti į visus žiūrovams iškilusius klausimus. Operatyviai pranešti saugumo priežiūros pareigūnui apie pastebėtus pažeidimus tribūnose, padėti palaikyti tvarką stadione. Tvarkdarių skaičių nustato saugumo priežiūros pareigūnas, atsižvelgdamas į stadiono dydį ir varžybų kategoriją (tačiau ne mažiau kaip po vieną stadiono tribūnų sektoriuje).

Varžybų metu policijos, apsaugos ir tvarkdarių personalas atidžiai stebi žiūrovų elgesį tribūnose ir saugo visus įėjimus į stadiono patalpas nuo pašalinių asmenų. Apie iškilusį pavojų bet kuris saugumo pareigūnas ar stadiono darbuotojas tuoj pat praneša saugumo priežiūros pareigūnui. Šis priima sprendimą ir per visas informavimo priemones kreipiasi į žiūrovus pranešdamas apie evakuaciją, paaiškina pavojaus esmę ir pagrindinius evakuacijos kelius.

Tarnyboms nurodoma:

- *apsaugos darbuotojams – nedelsiant atidaryti visus evakuacinius išėjimo vartus ir duris;*
- *gaisrinės ir medicinos tarnybos (papildomai iškviečiamos) nukreipiamos į galimo pavojaus vietą.*

Priešgaisrinės apsaugos darbuotojai

Priešgaisrinės apsaugos darbuotojus prieš sporto rungtynes instruktuoja saugumo priežiūros pareigūnas. Rungtynių metu ir iškilus ekstremaliai situacijai vadovaujasi darbo instrukcija, suderinta su saugumo priežiūros pareigūnu.

Medicininės pagalbos darbuotojai

Pirmosios medicinos pagalbos darbuotojai prieš sporto rungtynes yra instruktuojami saugos priežiūros pareigūno. Per rungtynes ir iškilus ekstremaliai situacijai vadovaujasi su saugumo priežiūros pareigūnu suderinta darbo instrukcija. Stadione turi būti įrengta pirmosios pagalbos patalpa. Pirmosios pagalbos darbuotojai turi būti lengvai atpažįstami. Priėjimai prie pirmosios pagalbos patalpos turi būti aiškiai pažymėti.

Atsakingi stadiono darbuotojai

Stadiono administracija skiria atsakingą darbuotoją – stadiono vadovą ir jam pavaldžias tarnybas: technikos tarnybą, energetikos tarnybą ir kt., kurios vadovaujasi pareiginėmis instrukcijomis ir vadovo nurodymais.

Paskirti atsakingi stadiono darbuotojai turi būti gerai susipažinę su stadiono infrastruktūra, energetiniu stadiono ūkiu.

Atsakingų tarnybų ir pareigūnų veiksmų koordinavimas

Sporto varžybų stadionuose metu įsteigiama už varžybų saugumą atsakinga saugumo grupė. Grupę sudaro saugumo priežiūros pareigūnas, tarnybų vadovai, už saugumą atsakingi asmenys, atsakingi stadiono darbuotojai. Saugumo grupei vadovauja saugumo priežiūros pareigūnas. Prieš varžybų pradžią saugumo priežiūros pareigūnas organizuoja saugumo grupės susirinkimą ir nariams nurodo grupės susirinkimo vietą. Susirinkimoe grupės nariams vedamas instruktažas, kurio metu nariai supažindinami su:

- laukiamu žiūrovų skaičiumi, galimu priešininkų sirgalių skaičiumi, galimomis priešingomis sirgalių grupėmis, stadiono vartų atidarymo laiku, bilietų pavyzdžiais, galimo bilietų klastojimo kriterijais, galimos suklastotų bilietų cirkuliacijos pobūdžiu;

- saugumo grupės veiksmams, kai varžybos vyksta saugiu režimu, ir grupės veiksmams iškilus ekstremalioms situacijoms;
- užkoduotais šaukimo signalais, kurie būtų siunčiami per visuo-
meninę kreipimosi sistemą, kad grupės nariai galėtų operatyviai
susiburti į susirinkimo vietą;
- stadiono apsaugoje dalyvaujančių ir asmenų užduotimis, vyk-
stant varžyboms įprastomis sąlygomis, ir užduotimis, kai stadione
susidaro ekstremalios situacijos, su numatytomis tarnybų ir atsa-
kingų asmenų elgesio ir informacijos pateikimo procedūromis;
- ekstremalių situacijų atvejais numatytomis žiūrovų susitelkimo
vietomis ir vietomis, kur reikėtų vengti žiūrovų susitelkimo;
- dalyvaujančių tarnybų ir asmenų tarpusavio bendravimo būdais
ir ryšiais, skiriamosiomis tarnybų ir asmenų žymėmis;
- saugumo priežiūrai vykdyti stadione skiriama saugumo patalpa.

Neatidėliotinais atvejais, likviduojant ekstremalių situacijų padari-
nius, atsižvelgdami į jų kilimo priežastis, priešgaisrinės apsaugos ir gel-
bėjimo padalinio, policijos ar asmens sveikatos priežiūros įstaigų parei-
gūnai atlieka gelbėjimo darbų vadovo funkcijas be atskiuro nurodymo.

Policija savo veiksmus derina su gelbėjimo darbų vadovu ir vykdy-
dama jo nurodymus saugo ekstremalaus įvykio židinį, kontroliuoja civi-
linės saugos ir gelbėjimo sistemos pajėgų bei kitų tarnybų patekimą į žy-
dinio teritoriją, palaiko viešąją tvarką, apdoroja informaciją apie aukas,
identifikuoja žuvusiuosius ir organizuoja jų išgabenimą iš įvykio vietos.
Greitosios medicinos pagalbos tarnyba teikia neatidėliotiną medicinos
pagalbą įvykio vietoje, informuoja artimiausias asmens sveikatos prie-
žiūros įstaigas apie nukentėjusiuosius ir juos transportuoja.

Tuo atveju, jei dingtų elektra, stadionas turi atsarginį šviesos šaltinį,
užtikrinantį dviejų trečdalių žaidimo aikštės apšvietimą.

Rekomendacijos, kaip padidinti saugumą stadiono tribūnose per sporto varžybas, apima daug svarbių organizacinio pobūdžio klausimų:

1. *Didžiausio žiūrovų skaičiaus stadiono tribūnose nustatymas*

Ten, kur žiūrovų tribūnos padalintos į sektorius ir kur žiūrovai į tribūnas sueina patys, būtina nustatyti didžiausią žiūrovų skaičių – kiek kiekviename tokiaame sektoriuje gali tilpti žiūrovų. Nustatytas skaičius turi būti sumažintas 15 proc., kad būtų užtikrintas saugumas. Įėjimas į sektorių turi būti apribotas specialiomis užtvaramis ir vartais. Kai žiūrovų skaičius artėja prie didžiausio leidžiamo žmonių skaičiaus ribos, įėjimas į tribūnas nutraukiamas ir sustabdomas specialiomis užtvaramis bei vartais.

Kiekviename stadione išėjimai turi būti įrengti taip, kad renginio dalyviai ir žiūrovai galėtų išeiti iš stadiono per 10–15 minučių. Jeigu šio reikalavimo nesilaikoma, stadiono talpumas turėtų būti mažinamas.

2. *Žiūrovų skaičius tribūnose ir jų stebėjimas*

Žiūrovų skaičius kontroliuojamas pagal parduotus bilietus, taip pat perskaičiuojant žiūrovus sektoriuose. Turi būti sudaryta raštiška sporto klubų ir policijos sutartis, kurioje nustatomos tarpusavio pareigos per futbolo varžybas ir kuri susijusi su žiūrovų kontrole bei elgesiu tribūnose.

Kiekvienam stadiono sektoriui skiriami keli policininkai, turintys stebėti sirgalių elgesį. Pareigūnai aprūpinami radijo ryšio priemonėmis. Visi policijos pareigūnai ir sporto klubų nariai, įpareigoti stebėti tribūnose esančių žiūrovų elgesį, turi būti kruopščiai instruktuoti ir apmokyti vertinti minios tankumą ir netvarkos požymius. Pageidautina, kad žiūrovų elgesys tribūnose būtų kontroliuojamas naudojant vietinės kabelinės televizijos galimybes.

3. Tvoros ir vartai

Visi stadiono tvoros vartai, tribūnose esančios tvorelės ir kitos ribojimus žyminčios tribūnų dalys turi būti nudažyti kitokia nei tvoros spalva ir pažymėti atitinkamais užrašais. Visi vieši įėjimai / išėjimai ir laiptai žiūrovų teritorijoje, kaip ir visi vartai, privalo būti nudažyti ryškia spalva (pvz., geltona). Prie išėjimo durų, vartų ir t. t. neturėtų būti kliūčių, kurios galėtų trukdyti laisvam žiūrovų srautui renginio metu. Varžybų metu visi tvoros vartai, žiūrovų tribūnų sektoriai turi būti atidaryti (į išorę) visą laiką, kol žiūrovai būna tribūnose. Šalia kiekvienų vartų turi stovėti policijos pareigūnas, kuris savarankiškai sprendžia, praleisti žiūrovus pro vartus ar ne, kad tribūnos nebūtų perpildytos. Šis pareigūnas turi palaikyti radijo ryšį su centriniu valdymo štabu, esančiu administracinėse patalpose. Jokiais būdais ir jokiais atvejais vartai ir durys negali būti užrakinti, kai stadione yra žiūrovai.

Policija turi žinoti, kiek reikia kilnojamų užtvartų, kad galėtų apriboti žiūrovus reikiamose vietose.

4. Paskirstomosios užtvartos

Sudaromos užtvartų išdėstymo schemos turi užtikrinti tribūnos dalies ribojimą, siekiant saugiausio žiūrovų skaičiaus joje.

Visos paskirstančios kliūtys turi būti periodiškai tikrinamos, prižiūrimos, dažomos, kad jų nepaveiktų korozija, prireikus turi būti pakeičiamos.

5. Saugumo sertifikatai

Stadioną turi kruopščiai apžiūrėti policijos, priešgaisrinės, greitosios medicinos pagalbos ir statybos inspekcijos pareigūnai. Po šio patikrinimo turi būti išduoti saugumo sertifikatai, patvirtinantys saugią stadiono eksploataciją. Turi būti sudaryta konsultacinė grupė iš savivaldybės atstovų, policijos, gaisrininkų, medikų, statybos inspekcijos, sporto klubo atstovų, kuri reguliariai tikslintų stadiono tribūnų būklę ir rūpintųsi jų saugumu. Vietos valdžia, kuriai priklauso stadionas, yra atsakinga, kad planuojami renginiai atitiktų masinių renginių organizavimo reiklavičius. Kiekvienas saugumo sertifikatas turi būti kasmet atnaujinamas. Savivaldybių valdžia turi nustatyti saugumo sertifikatų gavimo ir atnaujinimo tvarką.

Sporto klubų atstovai turi reguliariai tikrinti, ar sporto statiniai, įrenginiai tinkami eksploatuoti ir saugūs.

6. Nukreipiamieji ženklai

Jų sistema žiūrovams stadione ir už jo ribų turi būti reguliariai peržiūrima. Rodyklės turi būti gerai matomos, suprantamos ir užtikrinti, kad žiūrovai ganėtinai greitai patektų į bilietuose nurodytas tribūnas. Informacija bilietuose turi būti paprasta ir suprantama bei suderinta su rodyklių sistema. Rungtynių laikas turi būti suderintas su policija ir kitomis tarnybomis, užtikrinančiomis ir palaikančiomis saugumą.

7. Policijos priemonių sistema

Kiekviena policijos įstaiga, kurios teritorijoje yra stadionas, turi aptarti bendradarbiavimą su stadiono administracija, futbolo klubais ir vietos valdžia derinant futbolo rungtynių laiką. Futbolo varžyboms aptarnauti turi būti sukurtos operatyvinė ir pakankamo rezervo grupės. Futbolo varžybų atidėjimo ar nukėlimo klausimai turi būti suderinti su policija. Per futbolo rungtynes policijos pareigūnas, naudodamasis vaizdo stebėjimo sistema, stebi žiūrovų elgesį.

8. Ryšio priemonės

Stadione turi būti įrengta darni vietinė radijo ryšio sistema ir telefoninis ryšys. Stadione turi būti pakankamai galingi garsiakalbiai, galintys

nustelbti tribūnas. Informacija, reikalinga žiūrovams, turi būti rodoma švieslentėje. Policininkai ypatingais atvejais turi žinoti ir suprasti rankomis rodomus ženklus, susijusius su žiūrovų elgesiu tribūnose.

9. Pajėgų koordinavimas

Policijos pareigūnai, gaisrinės ir medikų tarnybos turi nuolat palaikyti ryšį. Prieš kiekvienas futbolo varžybas policija praneša priešgaisrinei tarnybai ir medicinos pagalbai duomenis apie masino renginio vietą, laiką bei kitą būtiną informaciją. Turi būti sudaryti bendro veikimo planai, apimantys bendrus tarnybų veiksmus per futbolo varžybas. Kiekvienam policijos pareigūnui turi būti žinomas šio plano turinys.

Teigiamą patirtį turi JAV, kur futbolo rungtynės organizuojamos kaip šeimos laisvalaikis ir taip sumažinamas gėrbėjų chuliganizmas, nes tarp žiūrovų yra daug moterų ir pagyvenusių žmonių. Klubai skatina dalyvauti tėvus ir vaikus – parduodami šeimos bilietai su nuolaidomis, tarp rungtynių, pertraukų metu rengiami linksmi (teatralizuoti) vaidinimai.

Klausimai

1. Masinių renginių samprata ir rūšys.
2. Pajėgos ir priemonės, užtikrinančios viešąją tvarką masiniuose renginiuose, jų sąveika.
3. Pagrindiniai policijos pajėgų uždaviniai masiniuose renginiuose.
4. Pasirengimo viešajai tvarkai palaikyti planuojamuose masiniuose renginiuose tvarka.
5. Pagrindiniai uždaviniai planuojant policijos darbą masinio renginio vietoje.
6. Policijos pajėgų ir priemonių valdymas masiniuose renginiuose.
7. Policijos pajėgų taktika masiniuose renginiuose.
8. Viešosios tvarkos ir saugumo užtikrinimo plano sudarymo tvarka.
9. Budėtojo funkcijos vykstant masiniams renginiams policijos įstaigos aptarnaujamoje teritorijoje.
10. Policijos pareigūnų veiksmai pastebėjus viešosios tvarkos pažeidimus masiniuose renginiuose.
11. Policijos veiksmai nesankcionuoto renginio vietoje.

12. *Prevenciniai minios kontroliavimo pavyzdžiai.*
13. *Rekomendacijos, kaip saugiai organizuoti tvarką ir saugumą per futbolo rungtynes.*
14. *Pareigūnų instruktažo vedimo tvarka prieš masinį renginį.*

Teisės aktai, literatūra

1. Lietuvos Respublikos susirinkimų įstatymas Nr. I-317. *Valstybės žinios*. 1993 12 02
2. Lietuvos Respublikos policijos veiklos įstatymas Nr. VIII-2048. *Valstybės žinios*. 2000 10 17.
3. Lietuvos Respublikos asmens ir turto saugos įstatymas Nr. 116-4317. *Valstybės žinios*. 2004.
4. Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymas. 1995, Nr. 44-1073; 2004, Nr. 47-1548. *Valstybės žinios*. 2004.
5. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2011-07-19 įsakymas Nr. 5-V-673 „Dėl policijos patrulių veiklos instrukcijos patvirtinimo“.
6. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2000-03-20 įsakymas Nr. 5-V-141 „Dėl „Policijos darbo užtikrinant viešąją tvarką, žmonių ir eismo saugumą masinių renginių metu instrukcijos patvirtinimo“.
7. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2012-05-09 įsakymas Nr. 5-V-379 „Dėl policijos praktinių pratybų „Policijos pareigūnų veiksmai praktinių situacijų AMOK metu“ patvirtinimo“.
8. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2005-11-30 įsakymas Nr. S2-V-16RV „Dėl sprogimo grėsmės likvidavimo plano „Skydas“ patvirtinimo“.
9. LR VRM Lietuvos Respublikos susirinkimo įstatymo vykdymo metodinės rekomendacijos. Įsakymas Nr. 5/9-645. Vilnius, 1994 08 01.
10. *Minios valdymas*. Metodinės rekomendacijos. Vilnius: Policijos departamentui prie VRM Personalo tarnybos Psichologų poskyris, 2001.
11. Paulavičiūtė A. „Renginių organizavimo ABC“ Vilnius, 2008.
12. Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 1995-08-10 m. sprendimas Nr. 1411V „Dėl susirinkimų Vilniaus mieste rengimo tvarkos“. Leidimų rengti masinius viešuosius renginius išdavimas. [žiūrėta 2013-05-08]. <<http://www.vilnius.lt/index.php?1600398664>>.
13. Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 2011-11-23 m. sprendimas Nr. 1-326 „Dėl tvarkymo ir švaros taisyklių tvirtinimo“.

4 skyrius

POLICIJOS VEIKSMŲ ORGANIZAVIMAS MASINIŲ TEISĖTVARKOS PAŽEIDIMŲ ATVEJU

Minios elgesio teorija, psichologija, formavimosi mechanizmas. Masinių teisėtvarkos pažeidimų ir riausių charakteristika, atsiradimo priežastys, etapai. Rekomenduojami minios valdymo veiksmai.

4.1. Minios elgesio teorija, psichologija, formavimosi mechanizmas

Masinais vadinami tie psichikos reiškiniai, kurie apima dideles žmonių grupes. Jie gali būti daugiau ar mažiau organizuoti arba stichiniai. Organizuotiems reiškiniams priklauso valstybėse vykstantys referendumai, valdžios rinkimai, organizuotos šventinės demonstracijos, streikai, masinės žmonių deportacijos, karai. Šių reiškinių ypatybės priklauso nuo organizavimo tikslų, turinio ir metodų.

Masių psichologija atsirado Italijoje ir Prancūzijoje. Pagrindinė šios teorijos atsiradimo priežastis buvo streikai, sukilimai ir kiti masiniai žmonių judėjimai, ypač sustiprėję XIX a. pabaigoje. Pradžią masių psichologijai davė H. Tardo (1843–1904) knyga „Mėgdžiojimo dėsniai“ (1890). Daugelį masėse vykstančių reiškinių, pasak H. Tardo, galima pamėgdžioti. Mėgdžiojimas visuomenėje turi tokį pat vaidmenį, kaip ir paveldėjimas biologijoje ar molekulių judėjimas fizikoje. Mėgdžiodami vieni kitus žmonės gali išmokti, pavyzdžiui, kokios nors eisenos, dainuoti arijas, teikti pirmenybę tam tikriems poelgiams ir t. t. Mėgdžiojimo ir įtaigos reiškiniai dažniausiai būna veiksmingos, nesąmoningos psichinės veiklos rezultatas. 1892 m. H. Tardas rašė, kad masinėse žmonių sankaupose padidėja tarpusavio įtakos, jos buvo pavadintos savotiško **psichologinio užkrato reiškiniais**. Socialumo – psichologinio užkrato – atvejais subjektai vieni kitiems perduoda įvairias būsenas: ekstazę, paniką, nuogąstavimus, džiaugsmus, drąsą, kovingą pakilimą. Šios būsenos nesąmoningai perduodamos mėgdžiojimu ir įtaiga, esant sumažėjusiai kritiškai bendraujančiųjų kontrolei gaunamos informacijos atžvilgiu.

Tipiški žmogaus pasikeitimai žmonių susibūrimų vietose (minioje):

1. **Žmogus nuasmeninimas** – minioje mažėja individuali elgsenos maniera, žmonės mėgdžioja vieni kitus.

2. **Vyrauja emocijos** – protas minioje užleidžia pirmaujančią padėtį emocijoms. Individai pasidaro įtaigūs ne proto argumentams, o emociniams poveikiams.
3. **Prarandama dalis intelekto** – minios „intelektas“ visada yra žemesnis negu minią sudarančių žmonių intelektas. Pareigūnai, norintys susilaukti masių pripažinimo, turi atsisakyti loginių argumentų ir orientuotis į žemesnį intelekto lygį.
4. **Prarandama asmeninė atsakomybė** – minioje žmogus pasijunta anonimiškas, dėl to mažiau kontroliuoja savo aistras ir gali atlikti nedorų veiksmų, kurių jis nedrįstų padaryti būdamas vienas.

Masinių stichinių reiškinių veikėju gali būti bet kokia didelė žmonių grupė, daugiau ar mažiau įsisąmoninanti save kaip tam tikrą visumą. Tos žmonių „visumos“ turi keletą pavadinimų: masė, publika, minia. **Minia – tai neorganizuota žmonių masė, kuriai būdingas didelis ją sudarančių individų konformizmas** (konformizmas yra elgsenos formų, mąstymo būdo, pažiūrų ar vertinimo priėmimas grupei darant tiesioginį ar netiesioginį spaudimą), **vieningumas ir emocingumas**. Individai tampa minios dalyviais, kai pavojingose situacijose trūksta informacijos apie pavojaus pobūdį (žemės drebėjimas, potvynis), arba uždegti kokių nors patrauklių tikslų (revoliuciniai judėjimai, futbolo aistruolių grumtynės, pasipriešinimas svetimų grupių agresijai ir t. t.), skleidžiamų tiesiogiai arba per masines komunikacijos priemones (radiją, televiziją, spaudą ir t. t.). Minios elgsenos vienovę skatina išankstinės bendros nuostatos (savo tėvynės laisvę visada reikia ginti, nuo pavojų reikia gelbėtis, „jie rengia prieš mus agresiją“). Išankstinės nuostatos apima minios dalyvius per įtaigą ir mėgdžiojimą. Minia gali daug kartų padidinti tuos pačius polinkius, uždegti emocijas.

Minioje žmonės pasikeičia:

1. Padidėja emocinė reakcija į visus suvokiamus reiškinius;
2. Padidėja įtaiga ir sumažėja kritiškas gaunamos informacijos bei savo ir kitų elgsenos vertinimas;
3. Sumažėja atsakomybė už savo elgesį;
4. Padidėja jėgos ir savo autonomiškumo pojūtis.

Šie pokyčiai gali būti įvairaus lygio – tai priklauso nuo situacijų, atskirų asmenybių, ideologinių veiksmų ir kt.

Minios yra įvairios:

1. **Atsitiktinės minios** – jas sudaro atsitiktiniai smalsuoliai, susirinkę prie kurios nors gatvės.
2. **Ekspresyvos minios**, išreiškiančios kokius nors bendrus džiaugsmo, liūdesio, protesto ir panašius jausmus.
3. **Konvencionalinės minios**, kurių elgsena vyksta pagal tam tikras jų taisykles, bet kitokias nei žmonėms įprastose situacijose (futbolo aistrualių, teatro, kino žiūrovų minios, pasižyminčios savita emocine elgsena).
4. **Veiksmingos minios**, kurios atlieka tam tikrus veiksmus savo objektui.

Veiksmingos minios skirstomos į:

- a) **sukilėlių minias**, dalyvaujančias revoliuciniuose judėjimuose;
- b) **agresyvias minias** (linčiuotojai, pogromininkai, rasistai);
- c) **besigelbstinčias** nuo kokių nors stichinių nelaimių, apimtas ekstremių minias (religinių fanatikų minios).

Veikiant kokiems nors veiksniams, pavyzdžiui, vadovaujant lyderiui, plintant gandams, informacijai per techninius kanalus, esant išorės poveikiams, minios gali transformuotis. Atsitiktinė minia gali tapti veiksminga, agresyvi ar besigelbstinti (su panikos reiškinais).

4.2. Masinių teisėtvarkos pažeidimų ir riaušių charakteristika, atsiradimo priežastys, etapai

Masinės riaušės gali kilti vykstant demonstracijoms, eitynėms ar kitoms žmonių susirinkimams, tačiau jų negalima sutapatinti su taikiomis piliečių demonstracijomis, nukreiptomis prieš vieną ar kitą visuomenės gyvenimo trūkumą. Teisė į demonstracijas yra garantuota pagrindinio įstatymo – Konstitucijos (36 str.) ir yra viena iš masinių riaušių prevencijos priemonių.

Masinių teisėtvarkos pažeidimų ar riaušių požymiai:

- neteisėtas žmonių, smurtaujančių prieš kitus žmones, susibūrimas (užpuolama, mušama, gadinamas turtas);
- visuomenė tokį susirinkimą vertina neigiamai, supranta jį kaip beprasmišką.
- masinių riaušių dalyviai naudoja prievartą prieš kitus asmenis ir prieš policijos pareigūnus. Prievarta gali būti ir fizinė, ir psichologinė. Neteisėti veiksmai atliekami tyčia norint pakenkti kitiems asmenims ar turtui, bet tai gali būti ir ne vienintelis tikslas.

Masinių riaušių ar grupinių teisėtvarkos pažeidimų priežastys gali būti šios:

1. **Revoliucinės arba politinės.** Teisėtvarkos pažeidimus arba riaušes sukelia asmenų grupės ar individai, norintys, kad būtų pakeista esama ir sudaryta nauja vyriausybė.
2. **Socialinės arba ekonominės.** Kai riaušėmis norima išspręsti ekonomines problemas, pagerinti skurdžias ekonomines sąlygas, dėl kurių kenčia tauta ar žmonių grupė.
3. **Nacionaliniai ir tautiniai santykiai.** Šiuo atveju neteisėtais veiksmais bandoma išspręsti tautinių mažumų ar kitas nacionalines ar tautines problemas, supriešinti įvairių tautų interesus valstybėje.
4. **Ideologinės ar religinės.** Jos dažniausiai kyla dėl religinių arba kitų ideologinių įsitikinimų, prieštaravimų. Neteisėtais veiksmais bando atkreipti dėmesį į save ar savo grupuotę.
5. **Asmeninės, psichologinės, emocinės.** Tai dažniausiai grynai chuliganiškos paskatos, noras išreikšti save ar savo grupuotę, emocinis nepastovumas.

Didžiosios Britanijos masinių teisėtvarkos pažeidimų ir masinių riaušių statistika rodo, kad:

- riaušės dažniausiai vyksta miestų rajonuose;
- dalyvauja dažniausiai jauni žmonės – vyrai nuo 10 iki 30 metų;
- dauguma dalyvių yra Didžiosios Britanijos piliečiai, kilę iš šios šalies;
- riaušių metu dažniausiai vyksta chaotiški policijos ir minios susirėmimai;

- labai dažnai policija naudoja didelę prievartą ir daug jėgos;
- dažniausiai policijai nepavyksta pasiekti visiškos kontrolės.

Pagrindinė masinių riausių Didžiojoje Britanijoje priežastis yra atskirų gyventojų sluoksnių blogos gyvenimo sąlygos ir žemas gyvenimo lygis.

Remiantis šiais statistikos duomenimis, Didžiojoje Britanijoje siūlomi tokie prevenciniai kovos su masiniais neramumais būdai:

- jaunos šeimos turi gyventi kaimynystėje su pagyvenusiomis, kad šios sulaikytų jaunimą nuo masinių neramumų;
- jaunoms šeimoms teikti finansinę paramą;
- jaunimas turi turėti daug galimybių įgyti išsilavinimą, profesiją ar pradėti smulkų verslą;
- būtina įdarbinti jaunimą;
- teikti pagalbą iniciatyvinėms jaunimo grupėms, norinčioms pagerinti gyvenimo sąlygas savo teritorijoje;
- kurti daugiau galimybių vaikų ir jaunimo aktyvumui ir užimtumui didinti;
- skatinti žmones, gerinančius gyvenimo sąlygas savo teritorijoje;
- teikti finansinę pagalbą tarnyboms, užsiimančioms šeimomis ir vaikais, gyvenamojo fondo remonto ir gerinimo paslaugomis;
- būtina didinti saugumą padedant policijai.

Panašūs rezultatai gauti ir ištyrus NVS teritorijoje vykusią masinių riausių faktus bei iškeltų baudžiamųjų bylų medžiagą. Tyrimai leido pa-teikti šias išvadas:

- didžiąją daugumą masinių riausių dalyvių sudarė vyrai (98 proc.);
- masinių riausių dalyvių daugumą sudarė vietinės tautybės piliečiai (iki 90 proc.);
- nuo 50 proc. iki 90 proc. riaušininkų buvo iki 30 metų amžiaus, be to, prieita prie išvados, kad kuo vyresnio amžiaus dalyvių grupė, tuo ji mažesnė;
- palyginti didelė dalis riausių dalyvių (32 proc. proc.) pasipriešini-mui naudojo parankines priemones ir net ginklus;

- daugumos dalyvių išsilavinimas – 9 klasės, pajamos žemesnės nei vidutinės, dauguma nevedę ir neturi vaikų, neteisti.
- dauguma į riaušes pateko pakurstyti provokacinių gandų, minios bei organizatorių ir kurstytojų iš ekstremistiškai nusiteikusių grupuočių.

Dažniausiai masiniai neramumai yra stichinio pobūdžio, tačiau neretai jie kyla susiklosčius tam tikroms palankioms aplinkybėms ar atsitiktiniams įvykiams. Tuo pasinaudoja neramumų organizatoriai, o pažeidėjų taikiniais dažniausiai tampa valdžios ar policijos pareigūnai, užtikrinantys tvarką arba atsitiktinai atsidūrę įvykio vietoje. Visais atvejais veikia vadinamasis bandos principas, kai nedidelė grupė asmenų sugeba psichologiškai paveikti ir patraukti į savo pusę daug žmonių, kurie dažnai nesistengia suprasti reikalavimų esmės ir juo labiau jų teisėtumo.

Pradiniamo masinių neramumų etape, kai dar minia nėra labai įsistatėjusi, tačiau įvertinus padėtį prognozuojami tam tikri masiniai teisėtvarkos pažeidimai, ypač svarbu minią valdyti prevenciškai. Galima sudaryti specialią prevencinio minios valdymo komandą, kuri užmegstų ryšius su minios atstovais, aktyviausiais piliečiais ir palaikytų viešąją tvarką.

Pavyzdžiui, Kanados policija kai kuriuose miestuose turi subūrusi specialų prevencinio minios valdymo būrį, kuris specializuojasi būtent valdyti minią dar nepradėjus jai aktyviai veikti. Remiantis jų patirtimi, prieš prasidedant masinėms riaušėms, rekomenduotina:

- Atkreipti dėmesį į asmenis, darančius nusikalstamą veiką, ir atskirti juos nuo minios.
- Patarti asmenims, tik stebintiems akciją (manifestaciją, piketą, demonstraciją) ir aktyviai nedalyvaujantiems, pasišalinti iš įvykio vietos dėl jų pačių saugumo.
- Panaudoti agresyvią mobilaus patrulio taktiką įvažiuojant į minią vienas šalia kito judančiais policijos automobiliais.
- Pastatyti sulaikytiesiems vežti skirtą areštines autobusą gana arti minios ir taip sulaikyti žmones nuo nusikalstamos veiklos, už kurią jie gali būti sulaikyti.

- Raitoji policija gali minioje esantiems žmonėms nurodyti judėjimo kryptį.

Toliau besirutuliojantys masiniai neramumai gali virsti agresyviu teisėsaugos pareigūnų, bandančių palaikyti viešąją tvarką, puolimu, todėl labai svarbu dar neprasidėjus šiam etapui pašalinti visas minios galimybes pasinaudoti kokiais nors ginklais, svaidomaisiais įnagiais, kitomis parankinėmis priemonėmis.

Minios veiklai virtus riaušėmis, imamasi vykdyti atitinkamą operatyvinį planą ir toliau visi masinių riaušių slopinimo etapai laipsniškai įgyvendinami pagal tą planą.

4.3. Rekomenduojami minios valdymo veiksmai

Be policijos pajėgų, masinius neramumus padeda malšinti ugniagesiai, greitosios medicinos pagalbos, krašto apsaugos ir kitos tarnybos. Todėl svarbu planuoti ir koordinuoti visų specialiųjų tarnybų veiksmus taip, kad kilus neramumams visos šios tarnybos savo darbą atliktų savarankiškai ir liktų neutralios.

Planuojant ir vykdant operaciją, reikia laikytis tam tikrų pagrindinių taktinių principų: puolamojo mąstymo (nepereiti į pasyvią gynybą), konceptualaus planavimo, veiksmų profesionalumo, atitinkamo aprūpinimo specialiosiomis priemonėmis ir kita reikiama įranga.

Puolamojo mąstymo principas lemia, kad policijos veiksmai turi lenkti aktyvius puolančiųjų veiksmus, o ne vykti jau prasidėjus blogiausioms pasekmėms. Būtina žinoti padėtį ir mokėti numatyti, kaip ji klostysis, keisti ją ir pakreipti sau naudinga linkme. Pagrindinis policijos tikslas – taikių žmonių, turto, valstybinių objektų apsauga, todėl reikalingos ypatingos pastangos, kad kuo anksčiau būtų nustatyti neramumų organizatoriai ir kurstytojai. Labai svarbu juos atskirti nuo jų įtakon pakliuvusių taikių piliečių. Dėl to reikia panaudoti ne tik fizinę jėgą, bet ir aktyviai bendrauti ir agituoti. Šį poveikį turi pajusti atsitiktiniai, taikiai nusiteikę masinių neramumų dalyviai. Tai gali būti viena iš galimybių taikiai sureguliuoti konfliktą. Operatyvūs ir aktyvūs policijos veiksmai

atitinka visuomenės daugumos interesus. Atsižvelgdama į tai policija privalo:

- gauti informaciją apie padėtį mieste ir jos galimus pokyčius;
- žinoti pajėgas ir priemones operacijai atlikti, šių pajėgų dislokavimo vietas;
- pasitelkti iš anksto parengtus ir apmokytus pareigūnus, kurie galėtų atsakingai organizuoti ir vykdyti numatytus veiksmus;
- objektyviai informuoti visuomenę apie padėtį mieste, užkirsti kelią dezinformacijai;
- stiprinti abipusę visuomenės ir pareigūnų supratimą, aiškinti policijos veiksmų būtinumą tokioje situacijoje.

Tačiau iš praktikos matyti, kad norint sėkmingai atlikti tokio pobūdžio operacijas būtina:

- mokėti naudotis visuomenės informavimo priemonėmis siekiant policijos tikslų;
- įrengti ir naudoti specialias karštąsias telefono linijas, kuriomis žmonės galėtų bet kuriuo metu sužinoti apie padėtį mieste arba informuoti policiją apie neteisėtus veiksmus.

Konceptualus planavimas, kaip vienas iš taktinių principų, numato tiksliai apskaičiuotas pajėgas ir priemones, taip pat griežtą operacijos vykdymo eiliškumą. Visos operacijoje dalyvaujančios pajėgos turi veikti pagal numatytą planą, kad bendrame policijos ir kitų tarnybų darbe būtų išvengta atsitiktinumų, nesusipratimų, panikos. Svarbu, kad būtų planuojama ne tik tarnybos padalinyje, bet ir individualiai. Per operacijas ir apmokymus svarbu ugdyti savarankiškumą ir iniciatyvą. Kad operacija pavyktų, reikia periodiškai atlikti numatomus veiksmus, organizuoti mokymus pasitelkiant visas reikiamas tarnybas ir statistus (pvz., iš policijos mokymo įstaigų klausytojų ir studentų). Tikslinga organizuoti taktinius psichologinius kursus darbuotojams, kad jie galėtų mokytis profesionaliai spręsti tokio pobūdžio užduotis, išvengti konfliktinių ir stresinių situacijų.

Aukštas profesionalumas – tai sugebėjimas greitai ir veiksmingai vykdyti paskirtą užduotį nenaudojant papildomų pajėgų, greitai orientotis susidariusioje situacijoje ir priimti teisingą sprendimą.

Materialinis, techninis **aprūpinimas** masinių neramumų likvidavimo operacijose yra ypač svarbus, nes taktika reikalauja naudoti kasdieninėje tarnyboje nenaudojamas specialiąsias, apsaugos ir technines priemones. Jų atgabenimas laiku į įvykio vietą, tinkamas naudojimas ar net saugojimas ir priežiūra ne operacijos metu gali palengvinti tarnybinių užduočių vykdymą ir apsaugoti pareigūnų sveikatą.

Operatyvinio plano, vykdomo per masinius neramumus, **pagrindinis tikslas** – operatyviai atkurti pažeistą viešąją tvarką, visuomeninę rimtį ir saugumą. Sudarytas planas lokalizuoti masinių riaušių židinius ir juos likviduoti veiksmingai naudojant Policijos departamento, Vidaus reikalų ministerijos, Krašto apsaugos ministerijos, Valstybės saugumo departamento, Pasienio policijos departamento pajėgas ir organizacines bei technines priemones.

Į operacijos planą įtraukiamos šios jungtinio būrio grupės: operatyvinė tardymo, sulaikymo, konvojavimo, išsklaidymo, blokavimo, patruliavimo, bendravimo su gyventojais, autotransporto judėjimo organizavimo, apsaugos, ryšio aprūpinimo ir dokumentavimo. Taip pat sudaromos papildomos rezervo pajėgos iš įvairių policijos tarnybų, krašto apsaugos, policijos mokyklų, pasienio policijos bei rinktinės „Aras“ pareigūnų.

Plane nurodomi policijos komisariato budėtojo veiksmai gavus pranešimą apie grupinį viešosios tvarkos pažeidimą. Sudaromas operatyvaus valdymo štabas, į kurį įeina policijos komisariato tarnybų vadovai, prokuratūros, VSD ir KASP tarnybų, PPD ir VRM struktūrinių padalinių vadovai.

Operatyvaus valdymo štabą sudaro visų policijos tarnybų vadovaujantys pareigūnai. Operatyvaus štabo funkcijos: išnagrinėti gautą informaciją ir pateikti išvadą, parengti pasiūlymus, koordinuoti visų padalinių ir būrių veiksmus, atlikti rezultatų analizę pasibaigus operacijai.

Štabui pavaldus Jungtinių pajėgų būrys, rezervas bei ryšio grupės.

Operatyvaus tardymo grupę sudaro operatyvinių skyrių pareigūnai, o grupės užduotis yra: dokumentuoti įvykio vietos apžiūras, rinkti operatyvinę informaciją, nustatyti sulaikytų asmenų tapatybes ir atlikti pirminę apklausą. Per operaciją grupės pareigūnai bendradarbiauja su prokuratūros ir valstybės saugumo tarnybos pareigūnais, dėvi civilius rūbus.

Sulaikymo grupė, pasinaudodama išsklaidymo grupės sudarytais „koridoriais“ ir padedama operatyvinės tardymo grupės, išaiškina ir iš minios išveda teisėtvarkos pažeidimų organizatorius, kurstytojus, taip pat besikėsinančius padaryti ar darančius pažeidimus ir juos perduoda konvojavimo grupei. Sulaikymo grupę paprastai sudaro specialiosios patrulinės rinktinės arba vidaus tarnybos pulko kuopos.

Konvojavimo grupė užtikrina sulaikytų asmenų apsaugą ir konvojavimą į policijos įstaigą. Sulaikytiesiems konvojuoti naudojami tam tikslui skirti automobiliai, o prireikus ir patrulinės tarnybos automobiliai. Grupę sudaro policijos konvojavimo tarnybos pareigūnai.

Išsklaidymo grupė išsklaido minią į atskiras žmonių grupes (sektorius), sulaikymo grupei parengia „koridorius“, kuriais sulaikytieji teisės pažeidėjai konvojuojami į filtracijos punktus. Naudodamasi specialiosiomis priemonėmis, sulaiko riaušių ir masinių teisėtvarkos pažeidimų dalyvius, bendradarbiauja su operatyvine tardymo grupe, kuriai padeda išaiškinti ir sulaikyti neramumų ar masinių teisėtvarkos pažeidimų organizatorius, kurstytojus ir vykdytojus. Kartais išsklaidymo grupė dar vadinama ir specialiųjų priemonių naudojimo grupe. Ją sudaro vidaus tarnybos ir patrulinės rinktinės specialiųjų kuopų pareigūnai.

Blokavimo grupė blokuoja teritoriją, kurioje vyksta operacija „Vėtra“, ir neleidžia patekti į teritoriją kitiems žmonėms. Jei būtina, blokuoja minią iš išorės ir vidaus, taip pat išsklaidytos minios atskiras grupes, stabdo pažeidėjus minioje, padeda sulaikymo ir išsklaidymo grupėms

vykdyti jų funkcijas. Grupę sudaro patrulinės rinktinės ir komisariatų pareigūnai.

Patruliavimo grupė užtikrina viešosios tvarkos apsaugą teritorijoje, kuri ribojasi su operacijos vykdymo vieta. Padeda išsklaidymo būriui išaiškinti ir sulaikyti organizatorius, kurstytojus ir vykdytojus. Grupę sudaro patrulinės rinktinės, viešosios policijos skyriaus ir komisariatų pareigūnai.

Bendradarbiavimo su gyventojais grupė bendrauja su susirinkusiais žmonėmis ir prašo nepažeisti viešosios tvarkos, kalbasi su jais ir aiškina policijos veiksmų būtinybę. Pareigūnai teikia susirinkusiesiems objektyvią informaciją apie susidariusią padėtį, prašo išsiskirstyti, prireikus padeda kitoms jungtinio būrio grupėms. Grupę sudaro vadovaujantys pareigūnai, mokantys įtikinamai kalbėti ir gerai išmanantys įstatymus. Grupės naudojamos priemonės – megafonai ir automobiliai. Į bendravimo grupę gali būti įtraukti bendravimo su visuomene padalinio pareigūnai ir psichologai.

Autotransporto judėjimo organizavimo grupė nepraleidžia visų rūšių autotransporto priemonių (išskyrus specialiąsias). Tam tikslui numatytose vietose išdėsto Kelių policijos reguliuotojų postus, kurie užtikrina ir kitų tarnybų, dalyvaujančių operacijoje, netrukdomą įvažiavimą. Reguliuoja autotransporto apylankos eismą. Grupę sudaro Kelių policijos pareigūnai.

Apsaugos grupė užtikrina priemonių plane „Vėtra“ numatytų svarbiausių objektų bei policijos saugomų objektų ir pastatų apsaugą. Grupę sudaro Transporto policijos ir Oro uostų transporto policijos pareigūnai.

Ryšio aprūpinimo grupė užtikrina patikimą policijos komisariato budėtojo, operatyvaus valdymo štabo, jungtinio būrio grupių, kitų tarnybų budėtojų ir rezervo pajėgų ryšį.

Pagrindinis dokumentavimo grupės uždavinys – dokumentuoti nusikalstamą veiklą, rinkti įrodymus ir teisiškai juos įforminti. Dokumentavimo grupė nustato ir užfiksuoja aktyvius ir pasyviuosius organizatorius. Grupę sudaro ekspertai kriminalistai, esant būtinybei – PPD prie VRM operatyvinių skyrių specialiai tam parengti pareigūnai, kurie per operaciją naudoja vaizdo bei garso įrašymo, foto techniką, Viešosios ir kriminalinės policijos pareigūnai bei Organizuotų nusikaltimų tyrimo tarnybos pareigūnai. Grupė bendradarbiauja su konvojavimo, sulaikymo, išsklaidymo grupėmis. Grupė dėvi civilius drabužius.

Jei būtina, jungtinio būrio grupių galima sudaryti ir daugiau (pvz., specialiųjų priemonių naudojimo, priešgaisrinės tarnybos, medicinos pagalbos, ūkio ir maitinimo tarnybos). Jungtinio būrio grupės palaiko nuolatinį ryšį su operatyvaus valdymo štabu.

Policijos įstaigos budėtojas, gavęs pranešimą apie masines riaušes ar masinius teisėtvarkos pažeidimus, privalo:

1. Patikslinti arba nustatyti:
  - 1.1. vietą, laiką ir aplinkybes, sukėlusias neramumus ar riaušes;
  - 1.2. apytikslį žmonių skaičių ir jų turimą ginklų (šaunamųjų ar nešaunamųjų) kieki;
  - 1.3. ar yra nukentėjusiųjų ir kokios pagalba reikia;
  - 1.4. pranešusio apie įvykį asmens duomenis ir telefono numerį, iš kurio paskambinta.
2. Užregistruoti pranešimą, nurodyti tikslų laiką apskaitos žurnale.
3. Nusiųsti į įvykio vietą mobilų patrulį informacijai patikrinti.
4. Pranešti miesto policijos vyriausiajam komisarui ar jo pareigas vykdančiam asmeniui ir vykdyti gautus nurodymus.
5. Užfiksuoti pranešimą žurnale, nurodyti tikslų laiką ir asmens, užfiksavusio pranešimą, pareiginių laipsnį.
6. Patikrinti per PD prie VRM budėtojų tarnybą gautą pranešimą.
7. Pranešti apie gautą pranešimą miesto policijos vyriausiajam komisarui arba jo pareigas vykdančiam asmeniui.
8. Paskelbti pavojų pagal esamas pavojaus skelbimo schemas VRM jungtinių pajėgų budėtojų tarnyboms ir VPK pareigūnams.

9. Tvarkyti atvykusių pareigūnų apskaitą, VPK vadovybės nurodymu išduoti ginklus, ryšio ir specialiąsias priemones.
10. Specialiame žurnale registruoti operacijos „Vėtra“ eigą, o gautą informaciją perduoti operacijos „Vėtra“ štabui.

DIDELĖS ĮTAMPOS KONFLIKTINĖ SITUACIJA

1. Neteisėta minios veikla dažnai tampa neramumų priežastimi. Minią sudaro individai, kurių veikla čia yra svarbiausia. Todėl reikia būti gerai pasirengus, jeigu susirinkusi dėl kokios nors priežasties minia tyčia ar netyčia sutrikdytų normalų gyvenimą. Sukurtytos minios veiksmų tikslas ir pobūdis gali smarkiai varijuoti. Žinoma atvejų, kai draugiškos demonstracijos tapdavo siautulinga, netvarkinga minia. Tokiomis aplinkybėmis būtinas ypatingas policijos pareigūnų elgesys. Požiūrį į padėtį ir konkrečios minios kontroliavimo (valdymo) technikos pasirinkimą lemia aplinkybės, dėl kurių tapo reikalingos minios kontrolės operacijos. Tokių operacijų pobūdį lemia turimų pajėgų galimybės ir padėtis.
2. Operacijos planas turi būti rūpestingai suderintas su kitomis papildomomis pajėgomis, kurių pagalbos gali prireikti. Konkretus planavimas yra nelengvas, nes minios susibūrimų motyvų ir elgesio įvairovė yra itin sunkiai nusakoma ir numatoma.
3. Minia retai susirenka staigiai ir netikėtai, todėl beveik nebūna atvejų, kai pareigūnai neturi laiko bent kiek pasiruošti. Esama daug informacijos šaltinių, iš kurių įmanoma numatyti neįprastą minios elgesį.
4. Kilus neramumams ypatingą dėmesį reikia skirti slaptai ir viešai „lyderių“ (organizatorių) veiklai. Kai neturintys patirties kurstytojai daug kalba, gąsdina bei rodo priešišumą, jų planus lengva atspėti. Apmokyti, patyrę kurstytojai veikia slapta.
5. Atsakomybė už minios suvaldymą tenka policijos padaliniais kaip dalis jų atsakomybės išlaikyti viešąją tvarką ir rimtį jų jurisdikcijai priklausančioje teritorijoje. Taigi bendruosius veiksmus planuoja policija, konsultuodamasi ir bendradarbiaudama su visomis suinteresuotomis žinybomis. Gavus valdžios atstovo ar jį pavaduojančio asmens pritarimą, leidžiama vykdyti konkretų minios suvaldymo planą. Jei

neramumams suvaldyti reikalingos ginkluotosios pajėgos, atsakomybė už šią veiklą turi atitekti civilinės valdžios atstovams. Kiekvienu atveju turi būti iš anksto apibrėžta, kas atsako už operaciją.

6. Kartais įtikinamas žodis gali būti veiksmingesnis nei demonstruojama jėga, kuri gali dar labiau erzinti minią. Išsklaidyti minią iš teritorijos ir ją valdyti reikia draugiškai, bet kieta ranka. Jei naudojama jėga, ji turi būti teisėta ir tiek, kiek jos reikia nutraukiant pažeidimus. Dažnai gali užtekti tik parodyti jėgą. Visais atvejais piliečių teisės taikiai rinktis turi būti pateisinamos ir neginčijamos tol, kol negresia pavojus gyvybei, sveikatai ar nuosavybei.
7. Pirmieji policijos žingsniai turi būti grindžiami rūpestingu padėties įvertinimu. Jei susibūrimas yra draugiškas, policijai užtenka reguliuoti eismą ir sustabdyti minią tam tikrose neleistinose vietose. Kita vertus, minia gali būti draugiška, bet ją gali valdyti emocijos, dėl kurių ji tampa nevaldoma. Tada skubiai prireikia rezervinių pajėgų. Jei tokioje situacijoje dalyvauja priešiškos grupuotės, atsakas turi būti greitas, o vadovybė turi būti pasirengusi panaudoti vieną ar visus pavojaus plano elementus, kad minios veikla netaptų žalinga.
8. Minios kontrolės technika turi būti orientuota į bendrą *superego* koncepciją. Kai susirenka daug žmonių, niekas nenori imtis atsakomybės už savo veiksmus. Pastebima, kad tokie veiklos psichologijos bruožai dažnai paskatina vis daugiau ir daugiau asmenų prisijungti prie minios. Kiekvienas individas pasikliauja minios bendrybe ir įsivelia į tokius veiksmus, kuriuose kitokiomis sąlygomis nedalyvautų. Stengdamasis susitapatinti su aplinkiniais, asmuo atsisako savo individualumo ir perduoda savo atsakomybę miniai. Kai susiburia ganėtinai daug žmonių, grupės reakcija virsta minios reakcija, minia pati tampa individu ir, be jokios abejonės, paklūsta radikaliajam branduoliui (lyderiams).
9. Jei minios veikla tampa priešiška arba agresyvi, labai tikėtina, kad padėtis baigsis neramumais, riaušėmis ir netvarka. Todėl miniai tik paradedant formuotis būtina nustatyti minios lyderius. Policija turėtų juos izoliuoti ir, jei būtina, išgabenti iš įvykio vietos, kad minia netaptų nekontroliuojama.

10. Tolesnė veiksmų seka turi būti numatyta kaip galimybė, pagal kurią galima sudaryti ir atitinkamus planus:
  - a) Prekybos alkoholiu įstaigų uždarymas. Miniai susiformuoti ypač didelę įtaką turi gana didelis alkoholio kiekis. Todėl, kai būtina suvaldyti minią, viešieji barai ir panašios įstaigos turi būti uždarytos ir jas galima atidaryti tik tuomet, kai minia būna išsklaidyta ir pavojus jau praėjęs.
  - b) Ginklų ir svaidomųjų įnagių pašalinimas. Būtina užtikrinti, kad medžiagos, kuriomis galima pasinaudoti kaip ginklais ar svaidomaisiais įnagiais, nebūtų lengvai pasiekiamos miniai. Ypatingą dėmesį reikia atkreipti į butelius, statybines medžiagas (skaldą, metalo strypus, plytas), užtvarų medžiagas, įvairios talpos indus su degiais skysčiais ir t. t.
  - c) Reikiamų pareigūnų informavimas. Jei iš anksto iš kokio nors šaltinio gaunama informacija apie sambūrius, reikia susisiekti su policijos įstaiga ir paprašyti, kad pajėgos būtų reikiamai pasirengusios. Jei minia susirenka neturint išankstinės informacijos, reikia skubiai imtis priemonių, kad būtų užtikrintas pakankamas policijos pareigūnų skaičius. Tam tikrose situacijose gali būti panaudotos ir ugniagesių mašinos.
  - d) Eismo kontrolė ir kelių blokavimas. Turi būti pasirūpinta, kad pašalinės transporto priemonės negalėtų įvažiuoti į veiksmų zoną. Į susibūrimo vietą vedančiuose keliuose turi budėti policijos pareigūnai, prireikus gali būti sumontuotos kelio užtvaros.
  - e) Medicininės ir pirmosios pagalbos tarnybų kvietimas. Net pačiuose draugiškiausiuose susibūrimuose kartais netyčia sužeidžiami žmonės. Tai priklauso nuo minios dydžio ir nuo susibūrimo vietos. Greitosios medicinos pagalbos tarnybos turi būti pasirengusios, kad prireikus suteiktų medicinos pagalbą nukentėjusiems policijos pareigūnams ar piliečiams.
  - f) Operacijos pabaigą ir normalaus darbo atnaujinimą gali paskelbti tik kompetentingas vadovauti šiai operacijai vadovas.

RIAUSIŲ MALŠINIMO REKOMENDACIJOS

Vadovavimo rekomendacijos:

1. Visi pareigūnai turi būti periodiškai treniruojami, apmokomi ir tobulinami jų įgūdžiai pagal incidentų valdymo sistemą. Vadovaujantis personalas turi būti daug intensyviau parengtas ir egzaminuojamas. Incidentų valdymo sistema turi būti naudojama planuojant bet koki masinį renginį.
2. Jei kokioje nors operacijoje gali būti pasitelkta kitų tarnybų, su jomis reikia susisiekti iš anksto ir paprašyti atsiųsti atstovą. Atstovas turi būti vadovaujantis pareigūnas ir turėti įgaliojimus kviesti papildomų pajėgų.
3. Turi būti palaikomas radijo ryšys vienu dažniu, skirtu būtent renginiui. Tačiau turi būti ir kitas dažnis, kuriuo vadovaujantis pareigūnas galėtų naudotis kitoms tarnyboms, specialiajai technikai, transportui, kitiems ištekliais, pajėgoms ir priemonėms pasitelkti.
4. Minios valdymo operacijose nė vienas pareigūnas negali dalyvauti be partnerio. Artindamasis prie minios, pareigūnas turi turėti su savimi visą reikiamą ekipuotę (šalmą, skydą, lazda ir kt.), nepasikliauti gali-mybe vėliau sugrįžti ir ją pasiimti.

Operacijos rekomendacijos:

1. Kai įvykio matmenys apibrėžti, turi būti nustatytas įvykio vietos pe-rimetras arba plotas ir paskirtas atsakingas pareigūnas. Jis atsako už dokumentavimą, patikrinimą ir kiekvieno asmens ar pareigūno, no-rinčio patekti į operacijos vietą, instruktažą. Atsakingas pareigūnas turi palaikyti ryšį su štabu.
2. Prieš incidentą turi būti žinomi konkretūs specialiųjų priemonių ir amunicijos (CS užtaisai, guminės kulkos, dūmų granatos) panaudoji-mo atvejai ir ribos. Turi būti pasirūpinta ir atitinkama medicinos pa-galba.
3. Reikia sukurti mobilaus reagavimo pajėgas, dirbančias per masinius neramumus, ir tuos pareigūnus specialiai treniruoti. Palaikyti ryšį su vietiniais (teritoriniais) policijos bei kariniais daliniais.

4. Jei galima panaudoti sraigtasparnį, reikia paskirti vieną pareigūną, kuris koordinuotų ir tirtų padėtį iš sraigtasparnio. Jei yra galimybė, filmuoti incidentą iš oro.
5. Motociklais arba dviračiais atvykę pareigūnai gali koordinuoti žmonių ir eismo judėjimą eismo kamščių vietose, jeigu su policijos automobiliais iki tos vietos nuvykti neįmanoma.
6. Labai svarbu tinkamai ir visapusiškai instrukuoti kiekvieną pareigūną. Instruktazas gali būti išspausdintas ir pridėtas prie operacijos plano, kad kiekvienas skirtingų padalinių pareigūnas turėtų vienodą instruktažą.
7. Nuolat (reguliariai) rengti vadovaujantį personalą. Vadovauti turi tai daryti gebantis pareigūnas, t. y. kai kurie žmonės geriau koordinuoja visą operaciją ir gali būti štabe, o kai kurie geriau komanduoja būriui ir gali vadovauti įvykio vietoje. Reikia atsižvelgti į konkretaus pareigūno sugebėjimus ir į policijos padalinio politiką.
8. Jei atliekami neteisėti veiksmai (pvz., daužomi automobiliai, laužomi kelio ženklai, gadinami pastatai, daužomos vitrinos, padeginėjama ir t. t.), juos būtina kuo greičiau nutraukti, pažeidėjus kuo greičiau nustatyti ir nedelsiant sulaikyti. Miniai turi būti aiškiai parodyta, kad tokie pažeidimai yra netoleruojami ir už juos asmenys gali būti nubausti.

Pajėgų aprūpinimo rekomendacijos:

1. Būtina parengti pajėgoms vadovaujančių ir jas valdančių pareigūnų grupę, kuri užsiimtų reikiamų išteklių ir priemonių (pvz., papildomų specialiųjų priemonių, dujokaukių, tvorelių, tualetų pareigūnams ir t. t.) pristatymu į įvykio vietą.
2. Jei kyla problemų dėl vadovaujančių ir kitų pareigūnų identifikavimo, patartina naudoti standartizuotus atpažinimo ženklus ant šalmų ar liemenių ir šviečiančią aprangą, pagerinančią matomumą, kiek pareigūnų yra minioje.
3. Reikia pasirengti galimiems radijo ryšio netikėtumams ir turėti atsarginius dažnius bei telefono numerius, nurodytus operacijos plane.
4. Iš anksto paskirti konvojavimo grupės ir transporto buvimo, taip pat medicinos tarnybų dislokavimo vietą.

NERAMUMŲ TRAMDYMAS BARUOSE IR PANAŠIOSE ĮSTAIGOSE

Pavojaus šaltiniai:

- Darbas su nenuspėjamais asmenimis, apsvaigę, girti, nekontroliuojantys savo veiksmų ir emocijų.
- Bare gali būti daug tikrų arba potencialių ginklų, pavyzdžiui, šaunamųjų ginklų, peilių, kastetų, dujų balionėlių ir kt.
- Pati baro aplinka gali kelti pavojų (pvz., tamsios patalpos, daug žmonių).
- Antipolicinė atmosfera, t. y. baro lankytojai iš anksto priešišškai nusiteikę prieš policiją.

Saugumo principai:

- protinis ir psichologinis pasirengimas;
- fizinis pasirengimas;
- žodinio bendravimo taktika;
- mokėjimas svariai argumentuoti.

Mokytis naudoti įrangą ir priemones:

- kovinių imtynių veiksmai;
- surakinimo veiksmai;
- lazdos panaudojimas;
- sulaikymo ir kontrolės taktika.

Vadovautis sveiku protu:

- argumentuoti;
- laikytis taktinio atsargumo;
- neprovokuoti konflikto.

Išmanyti įvykio vietą:

- išsiaiškinti įvykio aplinkybes ir ypatumus prieš pradedant darbą;
- sužinoti įstaigos patalpų planą dar neįėjus į vidų;
- žinoti visas alkoholio prekybos vietas rajone;
- žinoti, kaip privažiuoti prie bet kurios vietos automobiliu;

- žinoti galines ar šonines tokių įstaigų duris, atsarginius išėjimus, kad būtų galima netikėtai įeiti, neprasilenkti ar išvengti užpuolimo.

Nepervertinti pavojaus:

- „tunelinio“ matymo efektas;
- gerai įvertinti padėtį, aplinkines vietas, automobilius ir t. t.;
- neskubėti, apžiūrėti aplinką, nes nuo iškvietimo praėjo laiko ir nusikaltėliai gali būti kitoje vietoje.

Išnaudoti netikėtumo efektą:

- netradiciniai įėjimo taškai;
- neprivažiuoti iki pastato, palikti automobilį toliau.

Palaukti ir įsiklausyti:

- garsai iš vidaus;
- liudytojų apklausa išorėje;
- kas agresorius, kiek žmonių dalyvauja;
- ar yra ginklų;
- tikslinti taktiką;
- iškviesti pagalbą (kol ji atvyks, yra laiko patyrimėti);
- jei yra galimybė, žvilgtelėti į vidų pro praviras duris ar langus.

Jei dviejų policininkų nėra kam pridengti, reikia sulaukti pastiprinimo:

- vienu metu sunku kontroliuoti asmenis ir dengti užnugarį.

Tinkamai išnaudoti pastiprinimą:

- palaikyti ryšį ir bendradarbiauti;
- sudaryti planą;
- koordinuoti veiksmus įvykio vietoje;
- naudoti veiksmo ir priedangos taktiką.

Judėti ir išeiti lauk:

- jei galima, kuo greičiau išvesti sulaikomą asmenį iš baro ir nekelti neigiamos aplinkinių reakcijos;
- naudoti išvedimo taktiką (2 policininkai – 1 asmuo).

Išlikti budriam ir stebėti pavojaus šaltinius:

- stebėti asmenų rankas;
- ieškoti ginklų (tikrų arba potencialių);
- vengti neblaivių asmenų, kurie dar nedalyvauja, bet gali įsitraukti į įvykius.

Laikinais atsitraukti, jei:

- per daug priešininkų;
- nesaugi padėtis.

Saugoti tarnybinį ginklą ir specialiąsias priemones:

- dėklas užsegtas;
- ranka ant dėklo;
- žiūrėti, kad už nugaros niekas nestovėtų;
- 45 laipsnių pozicija.

Incidentui pasibaigus atsitraukti nuo įvykio vietos, kad nebūtų bandoma išlaisvinti sulaikytą asmenį ar atkeršyti už jį policijai.

Saugumo nuorodos:

- Nedalyvauti baro neramumuose vienam. Iškviesti visą būtiną pastiprinimą prieš įeinant į vidų.
- Prieš įeinant sustoti, pažiūrėti ir paklaustyti, surinkti kuo daugiau informacijos.
- Derinti savo veiksmus su partnerio, naudoti veiksmo ir priedangos taktiką.
- Išlikti budriam. Stebėti dalyvius ir kitus šalia esančius asmenis, kad nekiltų netikėtas pavojus.
- Stebėti žmonių rankas, kad jie neturėtų ginklų ir kitų „siurprizų“.
- Treniruotis greitai ištraukti ginklą.
- Kuo mažiau laiko praleisti bare. Viduje yra padidėjusi rizika.

SPONTANIŠKAI SUSITELKUSIOS NEDIDELĖS MINIOS VALDYMAS

Mažų policijos grupių sudarymas iš pirmų atvykusių ekipažų.

Tikslas:

- laimėti laiko, kol analitinė grupė atliks įvykio tyrimą;
- sukurti psichologinę persvarą.

Pagalbiniai ekipažai turi tris užduotis:

1. atskirti pareigūnus iš minios;
2. nustatyti ir lokalizuoti problemą;
3. sulaikyti ir išvežti sulaikytuosius.

Pagrindiniai būrio rikiuotės būdai yra linija, diagonalė ir pleištas.

Sudarant rikiuotę iš ką tik atvykusių pareigūnų, yra du psichologiniai pranašumai:

1. Minia būna nustebinta organizuotu policijos veiksmų, kurie vertinami kaip policijos kompetencija ir profesionalumas;
2. Pareigūnai veikia rikiuotėje, o ne atskirai po vieną.

Klausimai

1. *Kokie yra tipiniai žmogaus elgsenos pakitimai minioje ekstremalio-
mis sąlygomis?*
2. *Kokios masinių riaušių priežastys?*
3. *Kokie policijos pajėgų būriai formuojami organizuojant masinių
riaušių malšinimo operaciją?*
4. *Kokie yra pagrindiniai masinių riaušių likvidavimo taktiniai veiks-
mai?*
5. *Kokiomis specialiosiomis priemonėmis, ekipuote bei ginkluote ap-
rūpinami pareigūnai malšinant riaušes?*
6. *Kokios būrio rikiuotės formos naudojamos išsklaidymo, blokavimo
ir sulaikymo metu?*

Teisės aktai

1. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2002-04-30 įsakymas Nr. 226 „Dėl Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos padalinių ir specializuotų policijos įstaigų veiksmų atliekant masinių riaušių ir teisėtvarkos pažeidimų, padarytų grupės asmenų, likvidavimo operaciją „Vėtra“ instrukcijos“.
2. Lietuvos policijos generalinio komisaro ir Kūno kultūros ir sporto departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinio direktoriaus 2005-10-04 įsakymas Nr. 5-V-601/V-395 „Dėl brutalaus žiūrovų elgesio per sporto renginius prevencijos komisijos sudarymo“.
3. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2004-05-27 įsakymas Nr. V-242 „Dėl Operatyvaus informacijos apie ypatingus ir kitus įvykius rinkimo, apdorojimo ir perdavimo bei jos saugojimo taisyklių patvirtinimo“.
4. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2003-05-15 įsakymas Nr. V-271 „Dėl informacijos apie nusikalstamą veiką, kitus teisės pažeidimus ir įvykius registravimo bei tikrinimo“.
5. Lietuvos policijos generalinio komisaro 1999-05-03 įsakymas Nr. 145 „Dėl Sprogimų, pranešimų apie rastą sprogmenį, grasinimų susprogdinti tyrimo bei plano „Skydas“ paruošimo instrukcijos patvirtinimo“.

5 skyrius

POLICIJOS VEIKSMŲ ORGANIZAVIMAS EKSTREMALIOMIS SITUACIJOMIS

Ekstremalių situacijų tipai, rūšys, klasifikavimas. Policijos padalinių veikimo ypatingomis sąlygomis taktiniai pagrindai. Policijos veiksmų organizavimas ir koordinavimas įvykus didelei automobilių katastrofai, automobilių sangrūdų šalinimas, kelių atlaisvinimas. Policijos veiksmų organizavimas ir koordinavimas įvykus traukinio katastrofai. Policijos veiksmų organizavimas ir koordinavimas įvykus lėktuvo katastrofai. Policijos veiksmų organizavimas ir koordinavimas įvykus katastrofai atominėje elektrinėje ir nutekėjus radioaktyvioms medžiagoms. Policijos veiksmų organizavimas ir koordinavimas išsiliejus cheminėms ir kenksmingoms medžiagoms. Policijos veiksmų organizavimas ir koordinavimas įvykus dideliame sprogitui ar sprogus sprogstamų medžiagų saugyklai. Policijos veiksmų organizavimas ir koordinavimas ištikus stichinėms nelaimėms. Policijos veiksmų organizavimas ir koordinavimas epidemijų ir epizootijų metu. Policijos pajėgų valdymo ypatumai likviduojant avarijų ir katastrofų padarinius.

5.1. Ekstremaliųjų situacijų tipai, rūšys, klasifikavimas

Ekstremalių situacijų skirstymas

Ekstremali situacija – padėtis, kuri atsiranda dėl gamtinio, techninio, ekologinio ar socialinio pobūdžio priežasčių ar karo veiksmų ir lemia staigų bei didelį pavojų žmonių gyvybei ar sveikatai, turtui, gamtai arba žmonių žūtį, sužalojimus ar turtinius nuostolius.

Ekstremalus įvykis – nustatytus kriterijus pasiekęs ar viršijęs gamtinio, techninio, ekologinio ar socialinio pobūdžio įvykis, keliantis pavojų žmonėms, jų fiziologinėms ar socialinėms gyvenimo sąlygoms, turtui, ūkiui ir aplinkai.

Ekstremalių situacijų priežasčių rūšys:

- gamtinės – dideli klimatinių sąlygų pakitimai, sukeliantys stichines nelaimes, masinius miškų ir durpynų gaisrus, geologiškai pavojingus reiškinius, ypač pavojingas arba masines epidemijas, epizootijas, epifitotijas;
- techninės – įvairių technologinių procesų sutrikimai, dėl kurių kyla gaisrai, įvyksta sprogitai, į aplinką patenka cheminių ir ra-

dioaktyviųjų teršalų, griūva pastatai, įvyksta įvairių transporto rūšių avarijos, energetikos, magistralinių vamzdynų avarijos ir kiti ekstremalūs įvykiai, būdingi pramonės objektams ir komunikacijoms;

- ekologinės – priežastys, sukeliančios sausumos būklės, atmosferos sudėties ir savybių, hidrosferos būsenos pakitimus;
- socialinės – masinės riaušės ir neramumai, blokados, provokacijos, diversijos, teroro aktai, taip pat kariniai veiksmai Lietuvos ar kaimyninės valstybės teritorijoje.

Ekstremalios situacijos:

Ekstremali situacija – padėtis, kuri atsiranda dėl gamtinio, techninio, ekologinio ar socialinio pobūdžio priežasčių ar karo veiksmų ir lemia staigų bei didelį pavojų žmonių gyvybei ar sveikatai, turtui, gamtai arba žmonių žūtį, sužalojimą ar turtinius nuostolius.

Ekstremalus įvykis – nustatytus kriterijus pasiekęs ar viršijęs gamtinio, techninio, ekologinio ar socialinio pobūdžio įvykis, keliantis pavojų žmonėms, jų fiziologinėms ar socialinėms gyvenimo sąlygoms, turtui, ūkiui ir aplinkai.

Ekstremalių situacijų priežasčių rūšys:

- gamtinės – ryškūs klimatiniai sąlygų pakitimai, sukeliantys stichines nelaimes, masinius miškų ir durpynų gaisrus, geologiškai pavojingus reiškinius, ypač pavojingas arba masines epidemijas, epizootijas, epifitotijas;
- techninės – įvairių technologinių procesų sutrikimai, dėl kurių kyla gaisrai, įvyksta sprogimai, patenka į aplinką cheminių ir radioaktyviųjų teršalų, griūva pastatai, įvyksta įvairių transporto rūšių, energetikos, magistralinių vamzdynų avarijos ir kiti ekstremalūs įvykiai, būdingi pramonės objektams ir komunikacijoms;
- ekologinės – priežastys, sukeliančios sausumos būklės, atmosferos sudėties ir savybių, hidrosferos būsenos pakitimus;
- socialinės – masinės riaušės ir neramumai, blokados, provokacijos, diversijos, teroro aktai, taip pat kariniai veiksmai Lietuvos ar kaimyninės valstybės teritorijoje.

Ekstremalios situacijos:

- *Stichiniai meteorologiniai reiškiniai;*
- *Sausra;*
- *Potvyniai;*
- *Avarijos ir katastrofos;*
- *Epidemija;*
- *Gaisrai;*
- *Socialinės situacijos naudojant ginklą.*

5.2. Policijos padalinių veikimo ypatingomis sąlygomis taktiniai pagrindai

Greitai vykstantys įvykiai: avarijos gamyboje, transporte, gaisrai.

Lėti įvykiai: kenksmingų medžiagų, išmetamų iš gamyklų, kiekio atmosferoje didėjimas.

Būdingos gamybinių katastrofų ir avarijų atsiradimo sąlygos ir priežastys:

- Nelaimės, sukeltos žmogaus veikimo ar neveikimo (sąmoningo arba nesąmoningo), pvz., teroro aktai;
- gamybinės katastrofos kyla staiga, vyksta greitai ir turi ilgalaikes pasekmes;
- ypatinga situacija turi griaujamąjį poveikį normalioms piliečių gyvenimo sąlygoms: daug žuvusiųjų, sunaikintas turtas, užteršta aplinka, sunaikintos maisto atsargos, neveikia valstybės valdymo institucijos;
- socialinių, ekonominių ir ekologinių padarinių mastelis yra labai didelis ir neigiamos pasekmės pražūtingos dideliame regionui arba visai valstybei.

Būdingos didelių katastrofų atsiradimo priežastys yra:

- egzistuojantis rizikos šaltinis;
- rizikos veiksnių poveikis;
- ekspozicija.

Kai kuriais vertinimais, žmogiškos klaidos lemia 45 proc. ekstremalių situacijų atominėse elektrinėse, 60 proc. lėktuvų katastrofų, 80 proc. katastrofų jūroje ir per 85 proc. automobilių.

Ypatingos situacijos gali būti skirstomos pagal: tipą ir rūšį, pasklidimo greitį ir mastelį, likvidavimo pajėgų ir priemonių kiekį.

Pagal tipą ir rūšį technogeninio charakterio ypatingos situacijos skirstomos:

- transporto avarijos;
- gaisrai, sprogdimai ir avarijos, kurių metu išsiskiria medžiagos; hidrodinaminės avarijos;
- gyvybės palaikymo sistemų avarijos;
- pastatų sugriovimas.

Pagal plitimo mastelį ypatingos situacijos gali būti:

- vietinės;
- objektinės;
- miesto;
- regiono;
- globalios.

Pagal plitimo greitį:

- staigios, netikėtos;
- greitai plintantis pavojus;
- vidutiniškai plintantis pavojus;
- lėtai plintantis pavojus.

Pagrindinis policijos ir kitų vidaus reikalų ministerijos padalinių uždavinys: palaikyti viešąją tvarką ir užtikrinti piliečių saugumą, gelbėti ir apsaugoti žmones, turtą, teikti pagalbą kitoms gelbėjimo tarnyboms ir padarinių likvidavimo pajėgoms.

Susidarius ypatingoms situacijoms pasikeičia policijos darbo režimas, atsiranda naujų funkcijų užtikrinant viešąją tvarką ir kovojant su nusikalstamumu. Kai kurios bendros funkcijos:

1. apsupti ir apsaugoti katastrofos vietą;
2. atlikti priešgaisrinius ir neatidėliotinus gelbėjimo veiksmus;
3. palaikyti ir sustiprinti viešąją tvarką ir apsupimo zonoje, ir už jos;
4. įrengti KPP;
5. sustiprinti valstybinių įstaigų apsaugą;
6. užtikrinti piliečių turto ir vertybių apsaugą;
7. informuoti visuomenę apie pavojingos zonos ribas;
8. dirbti aiškinamąjį darbą visuomenėje, siekiant išvengti panikos;
9. stebėti specialų teisinį režimą ir tvarką;
10. įtraukti evakuotus žmones į apskaitą ir surašyti juos;
11. nustatyti žuvusiųjų ir sužeistų asmenų tapatybę;
12. palaikyti viešąją tvarką ir eismo kontrolę evakuacijos metu ir jos vietose;
13. teikti pagalbą evakavimo tarnyboms ir komisijoms;
14. teikti pagalbą medicinos tarnyboms, lydėti jas;
15. teikti pagalbą kitoms tarnyboms ieškant transporto žmonėms evakuoti;
16. uždaryti sugriautus kelius, žymėti juos, statyti ženklus, reguliuoti eismą;
17. vesti žmonėms evakuoti skirto transporto apskaitą, tikrinti ir saugoti jį;
18. vykdyti įvykio liudytojų paiešką ir apklausą;
19. vykdyti ieškomų asmenų paiešką;
20. teikti pagalbą tarnyboms, atliekančioms išankstinius tarnybinius patikrinimus;
21. atlikti profilaktinius, operatyvinius, paieškos, stebėjimo ir administracinius veiksmus.

5.3. Policijos veiksmų organizavimas ir koordinavimas įvykus didelėms automobilių katastrofoms. Sangrūdų keliuose pašalinimo organizavimas

Įvykus didelėms automobilių katastrofoms keliuose ar magistralėse, kur intensyvus eismas, greitai susidaro automobilių sangrūdos. Trans-

porto kamščiai trukdo atvykti į įvykio vietą gelbėjimo, medicinos, priešgaisrinės apsaugos ir policijos tarnyboms. Pirminiai policijos veiksmai įvykus didelei autokatastrofai:

1. informuoti kelių policijos budėtoją, gelbėjimo, medicinos, priešgaisrinės tarnybos padalinius;
2. pranešti tikslią vietą, nurodant privažiavimo kelius, jei yra galimybė, sraigtasparnio nusileidimo vietą;
3. organizuoti pirminės medicinos pagalbos suteikimą nukentėjusiesiems;
4. pastatyti įspėjamuosius ženklus ir įspėti kitus transporto dalyvius apie pavojingą įvykį kelyje, apvažiavimo kryptis, greičio ribojimą, reguliuoti eismą;
5. jei yra sprogimo ar gaisro grėsmė, evakuoti žmones iš įvykio vietos;
6. apsupti įvykio vietą saugiu atstumu, neleisti pašalinių asmenų;
7. nustatyti žuvusių ir sužeistų asmenų tapatybę;
8. vykdyti įvykio liudytojų paiešką ir apklausą.

Kelių, magistralių ar kitų transporto objektų blokavimas yra socialinio pobūdžio masinės piliečių nepaklusnumo akcijos. Policijos pajėgų užduotis – atkurti viešąją tvarką tuose objektuose. Tam gali būti naudojami specialūs policijos veiksmai pagal iš anksto parengtus operatyvinius planus.

Siekdami išvengti ar užkardyti specialių, piliečių surengtų, transporto kelių, magistralių blokavimo akcijų, operatyviniai štabai veikia pagal šias kryptis:

- organizuoja blokavimo akcijų užkardymą;
- parengia policijos pajėgas ir priemones transporto objektams ar magistralei atlaisvinti;
- valdo policijos pajėgas ir priemones užkardant transporto objektų ir magistralių blokavimą;
- organizuoja policijos padalinių veiksmus likviduojant kelių blokavimo padarinius.

Jei įspėjamieji veiksmai neduoda jokių rezultatų ir kelių blokavimo nepavyksta išvengti, policija imasi prievartos veiksmų.

Įspėjamieji veiksmai:

- renkama informacija, prognozuojama padėtis transporto sraute;
- vykdomos profilaktikos priemonės piliečiams ar darbuotojams visuomeninėse vietose ar naudojamos kitos informavimo priemonės;
- informuojami valdžios atstovai;
- stebimos ir kontroliuojamos galimos akcijos vietos.

Šioms užduotims vykdyti sukuriamos šios grupės: žvalgybos, operatyvaus informavimo, agitavimo ir propagandos, patruliavimo ir kt.

Pasirengimas:

- policija ir kiti VRM padaliniai pasirengia vykdyti užduotis;
- tikslinami specialieji planai;
- parengiamos skubaus iškvietimo schemos;
- instruktuojama;
- mokoma bendrų veiksmų;
- aprūpinimas techninėmis priemonėmis.

Sukuriamos analitinė grupė, ryšio grupė, kelių eismo kontrolės grupė, mobilaus reagavimo grupė, techninio aprūpinimo grupė, apsupimo grupė.

Valdymas:

- vykdomas specialusis planas, sukviečiamos, apginkluojamos, parengiamos pajėgos;
- renkama, analizuojama informacija, priimami taktiniai sprendimai;
- išdėstomos pajėgos;
- įsakoma vykdyti specialią operaciją;
- kontroliuojama operacijos eiga.

Dalyvauja šios grupės: išsklaidymo, kliūčių pašalinimo, blokavimo, priedangos, sulaikymo, konvojavimo, specialiųjų priemonių panaudoji-

mo, evakavimo, dokumentavimo, operatyvinė, priešgaisrinė, medicinos, sprogimo grėsmės pašalinimo ir rezervo.

Kai kurie taktiniai sprendimai, kaip pašlinti sangrūdas keliuose:

- įvykio vietą apsupti paliekant laisvą išėjimą ir nieko neįleidžiant į ją;
- akcijos dalyvius išvesti iš transporto magistralės vietos ir kviesti į derybas su įgaliojais valdžios atstovais;
- taikyti laipsniško akcijos dalyvių išstūmimo iš įvykio vietos taktiką, policijos pareigūnams įvykio vietą apsupti grandine ar transportu;
- taikyti akcijos dalyvių minios padalijimo taktiką, sulaikant akcijos organizatorius ir aktyvius dalyvius, dokumentuoti pažeidimus;
- minią išsklaidyti naudojant ašarines dujas ar vandensvydžius;
- Blokavimo akcijos padarinių likvidavimas:
- apsupti svarbius objektus, sustiprinti jų apsaugą;
- sutelkti ir patikrinti pajėgas, suteikti pagalbą sužeistiems pareigūnams ir asmenims;
- pasitelkti mobilias grupes ir stebėti padėtį, kad akcija nepasikartotų;
- viešąją tvarką palaikyti sustiprinant patruliavimą;
- atlikti operatyvinius – paieškos veiksmus;
- dirbti aiškinamąjį darbą;
- aptarti rezultatus.

5.4. Policijos veiksmų organizavimas ir koordinavimas įvykus traukinių katastrofai

Bendrieji policijos pajėgų veiksmai šioje situacijoje yra:

1. apsupti katastrofos vietą ir ją apsaugoti;
2. atlikti priešgaisrinius ir neatidėliotinus gelbėjimo veiksmus;
3. palaikyti ir sustiprinti viešąją tvarką apsupimo zonoje ir už jos;
4. įrengti KPP;
5. apsaugoti piliečių turtą ir vertybes;
6. informuoti visuomenę apie pavojingos zonos ribas;
7. dirbti aiškinamąjį darbą visuomenėje, kad būtų išvengta panikos;

8. evakuotus žmones įtraukti į apskaitą ir surašyti;
9. nustatyti žuvusiųjų ir sužeistų asmenų tapatybę;
10. palaikyti viešąją tvarką ir eismo kontrolę evakuacijos metu ir jos vietose;
11. teikti pagalbą evakavimo tarnyboms ir komisijoms;
12. teikti pagalbą medicinos tarnyboms, jas lydėti;
13. teikti pagalbą kitoms tarnyboms ieškant transporto žmonėms evakuoti;
14. vykdyti įvykio liudytojų paiešką ir apklausą.

Kai kurie specifiniai šios situacijos pasekmių likvidavimo veiksmai:

- informuoti geležinkelio stočių dispečerius ir budėtojus;
- informuoti policijos padalinį, palaikantį viešąją tvarką stotyse;
- nustatyti ir kas valandą registruoti traukinių ir keleivių, policijos pajėgų kiekį stotyse;
- į stotis, kur sulaikyti traukiniai, siųsti papildomas policijos pajėgas viešajai tvarkai palaikyti;
- keleivius nukreipti į kitas transporto rūšis.

5.5. Policijos veiksmų organizavimas ir koordinavimas įvykus lėktuvo katastrofai

Bendrieji policijos pajėgų veiksmai šioje situacijoje yra:

1. katastrofos vieta apsupama ir vykdoma jos apsauga;
2. atliekami priešgaisriniai ir neatidėliotini gelbėjimo veiksmai;
3. palaikoma ir sustiprinama viešoji tvarka apsupimo zonoje ir už jos;
4. įrengiama KPP;
5. vykdoma piliečių turto ir vertybių apsauga;
6. visuomenė informuojama apie pavojingos zonos ribas;
7. atliekamas aiškinamasis darbas visuomenėje, kad būtų išvengta panikos;
8. evakuoti žmonės įtraukiami į apskaitą ir surašomi;
9. nustatomos žuvusiųjų ir sužeistų asmenų tapatybės;
10. palaikoma viešoji tvarka ir eismo kontrolė evakuacijos metu;

11. teikiama pagalba evakavimo tarnyboms ir komisijoms;
12. teikiama pagalba medicinos tarnyboms, jos lydimos;
13. teikiama pagalba kitoms tarnyboms ieškant transporto žmonėms evakuoti;
14. uždaromi ir žymimi sugriauti keliai, statomi ženklai, reguliuojamasis eismas;
15. vykdoma įvykio liudytojų paieška ir apklausa.

Kai kurios papildomos policijos ir VRM padalinių ar pareigūnų užduotys likviduojant lėktuvo katastrofos padarinius:

- lėktuvo ekipažo narių tarnybinių ginklų paieška arba, jei lėktuvu skrido specialūs diplomatiniai kurjeriai, konvojaus pareigūnai ar kiti ginkluoti pareigūnai ar asmenys, jų ginklų paieška avarijos vietoje;
- pagalba kitoms tarnyboms ieškant lėktuvo juodosios dėžės ir nuolaužų.

Paprastai lėktuvo katastrofos vieta yra gana didelė, todėl paieškos darbams ir perimetruui apsupti, be policijos, gali būti pasitelkta ir karinių pajėgų. Katastrofos aukos ir nuolaužos būna išmėtytos didelėje teritorijoje. Įvykus lėktuvo katastrofai, labai tikėtina, kad kils didelis gaisras ar įvyks sprogimas. Jei tai karinis lėktuvas, nesiartinkite prie lėktuvo priekio ir galo bei išorinių bakų ar į bombas panašių įrenginių. Katastrofos vietoje nerūkykite. Išveskite visus pašalinius asmenis iš avarijos vietos.

Paprastai ant lėktuvų korpuso yra pažymėtos avarinių liukų ir durų vietos. Bandydami atidaryti tokius liukus stenkitės stovėti šone, nes gali koks nors pirotechninis užtaisas tuos liukus išstumti.

Jei bandote išlaisvinti ekipažo narius iš kabinos, netraukite jokių spalvotų rankenėlių prie pilotų sėdynių, nes ten gali būti katapultavimosi įrenginiai. Prieš išnešdami pilotus, atsekite diržus, pašalinkite deguonies žarnas, laidus ir t. t.

Pirmam atsidūrus katastrofos vietoje reikia pranešti:

1. Vardą, pavardę, buvimo vietą;
2. Koks lėktuvas sudužo (civilinės ar karinės aviacijos);

3. Tiksliai geografinę vietą, privažiavimo kelius, atstumus, kur nusileisti sraigtasparniui;
4. Ar lėktuvo įgula lėktuve, ar nusileido parašiuotais;
5. Ar reikalinga medicinos pagalba;
6. Ar įgula žuvo (skaičius);
7. Ar nukentėjo pastatai, kitas turtas ant žemės;
8. Numerius ant lėktuvo galo, lėktuvo modelį;
9. Kitą informaciją, kuri jums atrodo svarbi;
10. Palikti savo telefono numerį ar kitą galimybę su jumis susisiekti;
11. Prieš baigiant pranešimą palaukti klausimų ar nurodymų.

Reikia susisiekti su CAD ir pranešti, jei jie dar nežino apie lėktuvo katastrofą.

Negalima liesti jokių daiktų, bagažo, pašto, lėktuvo nuolaužų, kol neatvyko oro uosto apsaugos tarnyba, išskyrus atvejus, kai reikia gelbėti sužeistuosius, apsaugoti daiktus nuo didesnio sugadinimo ar pašalinius žmones nuo pavojaus. Jei pajudinate kokius nors daiktus ar nuolaužas, įsidėmėkite jų pirminę vietą (galima nufotografuoti, nubrėžti schemą ir t. t.).

5.6. Policijos veiksmų organizavimas ir koordinavimas išsiliejus cheminėms ir kitoms kenksmingoms medžiagoms

Bendrosios funkcijos:

1. apsupti ir apsaugoti katastrofos vietą;
2. atlikti priešgaisrinius ir neatidėliotinus gelbėjimo veiksmus;
3. palaikyti ir sustiprinti viešąją tvarką apsupimo zonoje ir už jos;
4. įrengti KPP;
5. sustiprinti valstybinių įstaigų apsaugą;
6. apsaugoti piliečių turtą ir vertybes;
7. informuoti visuomenę apie pavojingos zonos ribas;
8. dirbti aiškinamąjį darbą visuomenėje siekiant išvengti panikos;
9. stebėti specialų teisinį režimą ir tvarką;
10. evakuotus žmones įtraukti į apskaitą ir surašyti;
11. nustatyti žuvusiųjų ir sužeistų asmenų tapatybę;

12. palaikyti viešąją tvarką ir kontroliuoti eismą evakuacijos metu ir jos vietose;
13. žymėti kelius, statyti ženklus, reguliuoti eismą;
14. vykdyti įvykio liudytojų paiešką ir apklausą;
15. vykdyti ieškomų asmenų paiešką;
16. teikti pagalbą tarnyboms, atliekančioms išankstinius tarnybinius patikrinimus;
17. atlikti profilaktinius, operatyvinius, paieškos, stebėjimo ir administracinius veiksmus.

Kai kurios specifinės funkcijos, kurias atlieka policija išsiliejus kenksmingoms ar nuodingoms medžiagoms:

- nustatyti geografinės avarijos padėtį gyvenamųjų vietų atžvilgiu;
- nustatyti pasekmių likvidavimo pajėgas, priemones ir taktiką;
- organizuoti pareigūnų apsaugą nuo kenksmingo poveikio priemonių;
- likviduoti gaisrus, atlikti gelbėjimo, plovimo ir neutralizavimo darbus;
- nustatyti nuodingo debesies judėjimo kryptį ir apsaugoti naujus užkrėstus rajonus;
- informuoti visuomenę apie pavojų ir apsisaugojimo priemones;
- organizuoti ir vykdyti žmonių evakavimą iš užteršto rajono;
- statyti įspėjamuosius pavojaus ženklus pavojingoje zonoje;
- apsaugoti naudotą ir užkrėstą techniką ir įrangą ar jų laidojimo vietas;
- vykdyti cheminių medžiagų saugojimo ir laidojimo vietų apsaugą.

5.7. Policijos veiksmų organizavimas ir koordinavimas įvykus katastrofai atominėje elektrinėje ir pasklidus radioaktyviosioms medžiagoms

Bendros funkcijos:

1. apsupti ir apsaugoti katastrofos vietą;
2. atlikti priešgaisrinius ir neatidėliotinus gelbėjimo veiksmus;
3. palaikyti ir sustiprinti viešąją tvarką apsupimo zonoje ir už jos;

4. įrengti KPP;
5. sustiprinti valstybinių įstaigų apsaugą;
6. apsaugoti piliečių turtą ir vertybes;
7. informuoti visuomenę apie pavojingos zonos ribas;
8. dirbti aiškinamąjį darbą visuomenėje siekiant išvengti panikos;
9. stebėti specialų teisinį režimą ir tvarką;
10. evakuotus žmones įtraukti į apskaitą ir surašyti;
11. nustatyti žuvusiųjų ir sužeistų asmenų tapatybę;
12. palaikyti viešąją tvarką ir kontroliuoti eismą evakuacijos metu ir jos vietose;
13. teikti pagalbą evakavimo tarnyboms ir komisijoms;
14. teikti pagalbą medicinos tarnyboms, jas lydėti;
15. teikti pagalbą kitoms tarnyboms ieškant transporto žmonėms evakuoti;
16. uždaryti ir žymėti sugriautus kelius, statyti kelius, ženklus, reguliuoti eismą;
17. įtraukti į apskaitą evakuoti žmonėms skirtą transportą, jį tikrinti ir apsaugoti;
18. vykdyti įvykio liudytojų paiešką ir apklausą;
19. vykdyti ieškomų asmenų paiešką;
20. teikti pagalbą tarnyboms, atliekančioms išankstinius tarnybinius patikrinimus;
21. atlikti profilaktinius, operatyvinius, paieškos, stebėjimo ir administracinius veiksmus.

Kai kurios specifinės funkcijos, kurias atlieka policija katastrofos AE metu:

- teikti pagalbą gesinant gaisrą, atliekant gelbėjimo ir kitus darbus didelės radiacijos sąlygomis;
- vykdyti masinę evakuaciją per trumpą laiką;
- stebėti evakuojamų žmonių ir turto jonizuojančiosios spinduliuotės apšvitos dozes, kad radioaktyvūs daiktai nebūtų išvežti už zonos;
- naikinti ir laidoti užkrėstus gyvūnus;

- teikti pagalbą komisijoms, ieškančioms patalpų laikini apgyvendinti evakuotus žmones;
- dalyvauti parenkant naudotos technikos dezaktyvavimo punktus ir nustatyti nereikalingos technikos laidojimo vietas;
- užtikrinti saugaus transporto judėjimą užkrėstoje zonoje esant kuo mažiau maršrutų;
- siųsti daug pajėgų ir priemonių ir juos keisti;
- vykdyti operatyvines ir tarnybines užduotis regione, kur sutrikusi socialinė ekonominė infrastruktūra;
- formuoti naujus policijos padalinius;
- organizuoti policijos pareigūnų apsaugą nuo radiacijos, dezaktyvuoti policijos techniką ir ginkluotę.

5.8. Policijos veiksmų organizavimas ir koordinavimas įvykus dideliems sprogimams ar sprogus sprogstamų medžiagų saugykloms

Bendros funkcijos:

1. apsupti ir apsaugoti katastrofos vietą;
2. atlikti priešgaisrinius ir neatidėliotinus gelbėjimo veiksmus;
3. įrengti KPP;
4. sustiprinti valstybinių įstaigų apsaugą;
5. apsaugoti piliečių turtą ir vertybes;
6. informuoti visuomenę apie pavojingos zonos ribas;
7. dirbti aiškinamąjį darbą visuomenėje siekiant išvengti panikos;
8. įtraukti evakuotus žmones į apskaitą ir juos surašyti;
9. nustatyti žuvusių ir sužeistų asmenų tapatybę;
10. palaikyti viešąją tvarką ir kontroliuoti eismą evakuacijos metu ir jos vietose;
11. uždaryti ir žymėti sugriautus kelius, statyti ženklus, reguliuoti eismą;
12. vykdyti įvykio liudytojų paiešką ir apklausą;
13. vykdyti ieškomų asmenų paiešką;
14. teikti pagalbą tarnyboms, atliekančioms išankstinius tarnybinius patikrinimus;

15. atlikti profilaktinius, operatyvinius, paieškos, stebėjimo ir administracinius veiksmus.

Specifinės funkcijos likviduojant sprogimo pasekmes:

- dalyvauti tikrinant teritoriją ir pastatus, kartu su kinologais tyrinėti griuvėsius ir pasklidusias nuolaužas;
- prižiūrėti darbus esant sprogimo pavojui;
- ieškoti sprogimo ar gaisro židinių, juos likviduoti;
- apsaugos ir priešgaisrinės signalizacijos remonto metu fiziškai saugoti svarbius objektus;
- tirti ekonominius nusikaltimus ir inventorizuoti nuo sprogimo nukentėjusius objektus.

5.9. Policijos veiksmų organizavimas ir koordinavimas įvykus stichinėms nelaimėms

Bendrieji policijos ir VRM padalinių veiksmai:

1. atlikti priešgaisrinius ir neatidėliotinus gelbėjimo veiksmus;
2. palaikyti ir sustiprinti viešąją tvarką nelaimės zonoje ir už jos;
3. įrengti KPP;
4. sustiprinti valstybinių įstaigų apsaugą;
5. apsaugoti piliečių turtą ir vertybes;
6. informuoti visuomenę apie pavojingos zonos ribas;
7. dirbti aiškinamąjį darbą visuomenėje siekiant išvengti panikos;
8. įtraukti evakuotus žmones į apskaitą ir surašyti;
9. nustatyti žuvusiųjų ir sužeistų asmenų tapatybę;
10. palaikyti viešąją tvarką ir kontroliuoti eismą evakuacijos metu ir jos vietose;
11. teikti pagalbą evakavimo tarnyboms ir komisijoms;
12. teikti pagalbą medicinos tarnyboms, jas lydėti;
13. teikti pagalbą kitoms tarnyboms ieškant transporto žmonėms evakuoti;
14. uždaryti ir žymėti sugriautus kelius, statyti ženklus, reguliuoti eismą;
15. įtraukti žmonėms evakuoti skirtą transportą į apskaitą, jį tikrinti ir saugoti;

16. vykdyti įvykio liudytojų paiešką ir apklausą;
17. vykdyti ieškomų asmenų paiešką;
18. teikti pagalbą tarnyboms, atliekančioms išankstinius tarnybinius patikrinimus;
19. atlikti profilaktinius, operatyvinius, paieškos, stebėjimo ir administracinius veiksmus.

5.10. Policijos veiksmų organizavimas ir koordinavimas epidemijų ir epizootijų metu

Bendrieji policijos ir VRM padalinių veiksmai:

1. apsupty ir saugoti epidemijos vietą;
2. palaikyti ir sustiprinti viešąją tvarką apsupimo zonoje ir už jos;
3. įrengti KPP;
4. sustiprinti valstybinių įstaigų apsaugą;
5. apsaugoti piliečių turtą ir vertybes;
6. informuoti visuomenę apie pavojingos zonos ribas;
7. dirbti aiškinamąjį darbą visuomenėje siekiant išvengti panikos;
8. stebėti specialų teisinį režimą ir tvarką;
9. įtraukti evakuotus žmones į apskaitą ir juos surašyti;
10. nustatyti žuvusiųjų ir sužeistų asmenų tapatybę;
11. palaikyti viešąją tvarką ir kontroliuoti eismą evakuacijos metu ir jos vietose;
12. teikti pagalbą evakavimo tarnyboms ir komisijoms;
13. teikti pagalbą medicinos tarnyboms, lydėti jas;
14. teikti pagalbą kitoms tarnyboms ieškant transporto žmonėms evakuoti;
15. įtraukti žmonėms evakuoti skirtą transportą į apskaitą, jį tikrinti ir saugoti;
16. vykdyti įvykio liudytojų paiešką ir apklausą;
17. vykdyti ieškomų asmenų paiešką;
18. teikti pagalbą tarnyboms, atliekančioms išankstinius tarnybinius patikrinimus;
19. atlikti profilaktinius, operatyvinius, paieškos, stebėjimo ir administracinius veiksmus.

5.11. Policijos pajėgų valdymo ypatumai likviduojant avarijų ir katastrofų padarinius

Specialus valdymas specialiųjų operacijų metu visų pirma pasireiškia sutelktomis ir taikomomis organizacinėmis ir taktinėmis priemonėmis, skirtomis susidariusiai padėčiai normalizuoti.

Organizacines priemones sudaro:

- specialūs valdymo organai (operatyvinis štabas);
- ypatingas pajėgų ir priemonių paskirstymas ir surinkimas;
- nauja ryšio valdymo sistema.

Visos šios priemonės atsispindi specialiuose planuose.

Skiriami trys pasirengimo veikti ypatingų situacijų metu režimai: kasdienis, didesnio pasirengimo ir ypatingas.

Kasdieniu režimu veikiantys operatyviniai štabai:

- tikslina esamus planus;
- kelia profesinį pasirengimą;
- vykdo mokymus ir treniruotes.

Specialiųjų pajėgų būriuose sukuriama šios grupės: žvalgybos, apsupimo, objektų apsaugos, patruliavimo, kelių eismo organizavimo, evakuavimo, operatyvinė, paieškos, priešgaisrinė, gelbėjimo. Prie štabo kuriama tardymo operatyvinė grupė, asmenų tapatybės nustatymo grupė, rezervo grupė, analitinė ir ryšio grupės.

Didesnio pasirengimo režimu veikiantis operatyvinis štabas (toliau OŠ) renka informaciją;

- stiprina budinčių tarnybų darbą;
- informuoja pareigūnus apie padėtį;
- tikslina tarnybų pavojaus zonoje darbą;
- vykdo zonos žvalgybą;
- tikrina įrangą ir techniką.

Ypatingu režimu dirbantys operatyviniai štabai, gavę pranešimą apie katastrofą:

- tikslina duomenis apie vietą, laiką ir tipą;

- ar yra žmonių aukų ir kiek sužeistųjų;
- apie sugriovimus ir gaisrus;
- apie pavojaus lygį šalia esantiems rajonams;
- informuoja policijos padalinius ir pareigūnus ir sukviečia pagal specialią schemą;
- vykdo atitinkamą operatyvinį planą;
- vyksta į katastrofos vietą, priima sprendimus ir duoda užduotis.

Žvalgybos grupė operatyvinei padėčiai įvertinti renka informaciją apie:

- katastrofos vietos ribas;
- objektus ir gyvenvietes zonoje;
- žmonių susibūrimo vietas;
- nukentėjusiųjų skaičių;
- galimybę palaikyti viešąją tvarką zonoje, ar pareigūnams reikalingos apsaugos priemonės;
- avarinių ir gelbėjimo tarnybų privažiavimo kelius;
- vietas, kur galima sutelkti pagrindines gelbėjimo pajėgas.

Operacijos vadovas, įvertinęs operatyvinę padėtį, priima sprendimą dėl:

- specialaus operatyvino plano panaudojimo;
- ekipuotės parinkimo;
- paieškos darbų vietai nustatyti;
- pareigūnų apsaugos organizavimo;
- ryšio dubliavimo;
- atmintinių tikslinimo;
- specialių padalinių evakavimo iš pavojaus zonos.

Kol atliekamas operatyvinis tiriamasis darbas, nustatinėjamos žuvusių ir sužeistų asmenų tapatybės, operatyvinis štabas:

- nustato, kiek pajėgų reikia avarijos vietai apsupti;
- formuoja specialias grupes;
- instruktuoja grupes;
- parengia transportą;

- tikslina maršrutus;
- parengia ryšį ir rezervą;
- evakuoja policijos pajėgas;
- organizuoja eismo reguliavimą ir KPP prie zonos ribų.

Pagrindinė policijos užduotis – užtikrinti viešąją tvarką evakuacijos metu.

Gyventojai evakuojami pagal atitinkamus planus. Evakuojant visus gyventojus, miesto teritorija skirstoma į sektorius, o kaimo – į zonas.

Organizuojama svarbių objektų apsauga.

Klausimai

1. *Pagrindinis policijos ir kitų VRM padalinių uždavinys ekstremaliųjų situacijų sąlygomis.*
2. *Policijos ir VRM padalinių veiklos ypatumai ekstremaliųjų situacijų metu.*
3. *Gamtos sukeltos ekstremalios situacijos.*
4. *Ekstremalios situacijos, kurios teritorija neišplito už ūkio subjekto teritorijos, o padariniai šalinami ūkio subjekto gelbėjimo pajėgomis, ypatumai.*
5. *Ekstremaliųjų situacijų valdymo grupė (arba operatyvinis štabas), veikianti didesnio pasirengimo režimu.*
6. *Ekstremaliųjų situacijų valdymo grupė (arba operatyvinis štabas), veikianti ypatingu režimu.*
7. *Policijos pareigūnų veiksmai lokalizuojant ekstremalios situacijos vietą.*
8. *Policijos padalinio, palaikančio viešąją tvarką geležinkelio stotyse, veiklos ypatumai.*
9. *Visuotinė katastrofa atominėje elektrinėje ir naujų policijos padalinių formavimas.*
10. *Karantino režimo įvedamo sąlygos.*

Teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos policijos veiklos įstatymas. Valstybės žinios. 2000, Nr. 90-2777.

2. Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymas. *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 115-3230.
3. Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 2-16.
4. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000-02-01 nutarimas Nr. 112 „Dėl Gyventojų evakavimo organizavimo tvarkos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 12-301.
5. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000-02-24 nutarimas Nr. 216 „Dėl ekstremalių įvykių kriterijų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 18-439.
6. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000-03-22 nutarimas Nr. 320 „Dėl civilinės saugos tarnybų funkcijų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 25-649.
7. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000-04-07 nutarimas Nr. 400 „Dėl bendrosios ir specialiosios paskirties formuočių sudėties, jų formavimo ir aprūpinimo tvarkos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2000 Nr. 30-839.
8. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010-07-14 nutarimas Nr. 1028 „Dėl Ekstremaliųjų situacijų prevencijos vykdymo tvarkos aprašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2010, Nr. 87-4585.
9. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2009-12-24 įsakymas Nr. 1V-713/V-1064 „Dėl Vals-tybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, dalyvaujančių likviduojant ekstremalios situacijos padarinius, atsiradusius dėl pavojingų ir ypač pavojingų užkrečiamųjų ligų, funkcijų sąrašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2009-12-30, Nr.155-7013.
10. Vidaus reikalų ministro 1993-09-24 įsakymas Nr. 710 „Dėl LR VRM sistemos civilinės saugos laikinųjų nuostatų patvirtinimo“.
11. Vidaus reikalų ministro 1994-08-23 įsakymas Nr. 561 „Dėl Evakuotų gyven-tojų apskaitos instrukcijos patvirtinimo“.
12. Vidaus reikalų ministro 1993-11-17 rekomendacija Nr. 12/303 „Dėl veiksmų ekstremaliųjų situacijų atvejais plano parengimo“.
13. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2001-08-16 įsakymas Nr. 352 „Dėl policijos įstaigos pareigūnų iškviatimo pagal pavojaus signalą“.
14. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2001-11-05 įsakymas Nr. 515 „Dėl 2001 m. rugpjūčio 16 d. įsakymu Nr. 352 patvirtintų policijos įstaigos parei-gūnų iškviatimo pagal pavojaus signalą taisyklių pakeitimo“.
15. *Civilinės saugos pagrindai*. Vilnius: Meralas, 1996.

1 priedas

Konflikto samprata. Policijos patrulių veiklos taktika (Situacijų modeliavimas)

Konflikto samprata

Bendrauti su piliečiais ne visada lengva. Policininkas tiesiogiai bendrauja su žmonėmis ir dažnai tai daro esant konfliktinei situacijai.

Policijos pareigūnai į save visada atkreipia daugiau dėmesio nei bet kuris kitas valstybės tarnautojas.

Bet kokio kontakto su žmonėmis metu pareigūnui nederėtų tapti dar didesniu dirgikliu, komplikuojančiu padėtį.

Sudėtingos situacijos reikalauja visapusiško požiūrio, socialinės kompetencijos, tikslios strategijos.

Konfliktas yra daugiau ar mažiau akivaizdi kova tarp dviejų ar daugiau šalių, kurių nuostatos ir veiksmo tikslai yra priešingi.

Kiekvienoje konfliktinėje situacijoje būna priešingos pozicijos ir priešingi tikslai.

Konfliktui būtinas incidentas – nemalonus nesusipratimas, kai viena šalis pradeda veikti varžydamą kitos šalies interesus. Jei kita šalis atsaoko tuo pačiu, konfliktas plečiasi.

Kai konfliktinių incidentų susikaupia daug, konfliktas pasiekia kulminaciją ir pasireiškia atvira agresija.

Ne kiekvienas incidentas virsta atvira agresija.

Pagrindinės konfliktų priežasčių grupės:

1) Socialinės priežastys:

- skirtingos vertybės;
- skirtingi tikslai;
- skirtingi interesai, poreikiai;
- tas pats tikslas;
- pažeistos vertybės;
- pažeisti interesai;
- galimybių ir reikalavimų neatitikimas.

2) Organizacinės priežastys:

- organizacijos struktūra neatitinka organizacijos veiklos ypatumų;
- neaiškus atsakomybių ir pareigų apibūdinimas bei ribos. Nėra pareigybių instrukcijų;
- informacijos trūkumas ir slėpimas. Informacija nepatenka ten, kur reikia, suprantama neteisingai;
- kertasi kelių padalinių interesai.

Konfliktai policininko darbe dažniausiai kyla dėl nesugebėjimo lanksčiai, be išankstinių nuostatų, įvertinti padėtį.

Į konfliktą lengviausiai įsivelia užsispyrę inertiški žmonės, nepakenčiantys jų principams prieštaraujančio elgesio.

Kilus moraliniam konfliktui žmogus žino, kaip jam derėtų elgtis, bet dėl įsiaudrinusių emocijų nepajėgia valdytis.

Konfliktai skirstomi į konstruktyvius ir nekonstruktyvius

Konstruktyvaus konflikto dalyviai neperžengia dalykiškų argumentų ir santykių ribos.

Nekonstruktyviam konfliktui būdinga tai, kad vienas iš oponentų griebiasi dorovinio kaltinimo, stengdamasis psichiškai nugalėti priešininką jį diskredituodamas ir žemindamas aplinkinių akyse. Paprastai tai sukelia priešingos šalies įniršį, šalys būna kupinos abipusių įžeidinėjimų.

Susidūręs su nemalonia konfliktine padėtimi dažnas žmogaus patiria įtampą. Neišlaikius jos, konflikto užuomazga gali greitai peraugti į kritinę (ekstremalią) padėtį.

Konfliktų prevencija

Konfliktų prevencija – tai konfliktų kilimą lemiančių priežasčių šalinimas.

Ji mažiausiai veiksminga tada, kai konfliktai kyla dėl *socialinių priežasčių*, nes neįmanoma suderinti visų žmonių norų, interesų, pomėgių ir vertinimų, t. y. padaryti taip, kad jie būtų vienodi.

Jei konfliktas kyla dėl *organizacinių priežasčių*, tai konfliktų prevencija gali būti veiksminga, nes organizacines priežastis įmanoma šalinti ir valdyti.

Konfliktų valdymas

Kilus konfliktui, lieka vienintelė išeitis – jį valdyti.

Laiku nesuvaldytas konfliktas gali plėstis ir tapti nebekontroliuojamas.

Konflikto stadija turi įtakos jo valdymo sėkmei. **Tik ką kilusį konfliktą galima valdyti** gana nesunkiai, nes stiprios emocijos dar netrukdo ganėtinais ramiai šnekėtis sus oponentu, ieškoti abiem priimtino sprendimo. Tada dar įmanoma išvengti, kad konfliktas neperaugtų į agresyvią užpuoliko elgseną.

Pagrindinės konflikto valdymo nuostatos

- 1) būkite konflikto sprendimo iniciatoriumi, nes tai suteikia didesnę galimybę valdyti konfliktą ir savo emocijas;
- 2) paprašykite prisistatyti – nelikus anonimiškumo, žmonės tampa atsargesni, ramesni;
- 3) bandykite suprasti tikrąsias konflikto priežastis, kurios ne visada iš karto aiškios;
- 4) griežtai, tačiau neagresyviai reaguokite į pirmą viešą asmeninį įžeidimą. To nepadarius vėliau užpuoliką bus sunku sustabdyti; galima pareikšti pasiryžimą nutraukti pokalbį arba imtis kitokių priemonių, jei tai pasikartos;
- 5) kontroliuokite konfliktą, nugalėkite savo instinktyvų norą pereiti į „aklą“ puolimą;
- 6) stenkitės suprantamai išdėstyti savo ir suprasti oponento nuomonę;
- 7) stenkitės atsakyti tik į dalykinį provokacinių klausimų turinį, nepasiduoti kylančioms emocijoms;
- 8) kreipdamiesi į asmenį, su kuriuo ruošiatės bendrauti, naudokite principą „skaldyk ir valdyk“. Kai kiti neleidžia jums pasakyti, ką galvojate, atsiprašykite to asmens, kad jo kolegos jums trukdo;

- 9) jei oponentas atrodo nors šiek tiek inteligentiškas, galima paklausti, kaip jis pats pasijautų sulaukęs panašaus klausimo ar pastabos;
- 10) siūlykite sprendimus, kurie tenkintų visus konflikto dalyvius;
- 11) neužmirškite, kad konflikto sprendimas nulems vėlesnius santykius su oponentu.

*Proto ir emocijų santykis, kai bendraujame
10 proc. ir 90 proc.*

Bendraujant pirmoji reakcija atsiranda anksčiau, negu pasakomas pirmas žodis.

Ta reakcija dažnai yra neišsąmoninama.

Policijos patrulio veiklos taktika (situacijų modeliavimas)

1 situacija

Piliečiai pranešė policijos patruliui apie tai, kad autobusų stotelėje susmuko moteris ir prarado sąmonę. Policininkas rekomendavo jiems kreiptis į greitosios medicinos pagalbos tarnybą. Ar teisingai pasielgė policininkas?

Sprendimas: Policijos patruliai privalo suteikti pagalbą piliečiams, nukentėjusiems nuo nusikaltimų, administracinių teisės pažeidimų ir nelaimingų atsitikimų, taip pat esantiems bejėgiškos būklės, pavojingos jų sveikatai ir gyvybei. Šiuo atveju būtina įsitikinti, kad moteris nepatyrė lūžių, padedant aplinkiniams pernešti ją į patalpą, suteikti pirmąją medicinos pagalbą ir iškviesti medicinos darbuotojus. Įtarus esant lūžių, geriau sulaukti medicinos darbuotojų, palikus nukentėjusią vietoje.

2 situacija

Policijos patrulis, pastebėjęs, kad darbininkai parduotuvės kieme uždegė laužą ir degina tarą, pareikalavo jį užgesinti. Parduotuvės direktorius pareiškė policininkams, kad šie kišasi ne į savo reikalus. Kas teisus?

Sprendimas: Teisūs policijos pareigūnai. Policijos patruliai privalo imtis priemonių užkertant kelią panašioms piliečių veiksmonėms arba įspėjant dėl jų, taip pat pašalinti aplinkybes, galinčias sukelti gaisrą.

3 situacija

Du nežinomi vyriškiai nustūmė stovinčius prie kasos piliečius, bandydami nusipirkti bilietus į kiną be eilės. Į piliečių pastabas atsakydavo necenzūriniais keiksmiais. Policijos patrulis pareikalavo, kad jie liautųsi pažeidinėję visuomeninę tvarką ir pateiktų dokumentus. Tačiau pareigūnų reikalavimai nebuvo įvykdyti. Kaip šiuo atveju turi pasielgti patrulis?

Sprendimas: Policijos patrulis privalo pristatyti nežinomus chuliganus į policijos įstaigą tam, kad būtų surašytas administracinio teisės pažeidimo protokolas, nes buvo išnaudotos kitos galimybės nutraukti visuomeninės tvarkos pažeidimą.

4 situacija

Policijos patrulis sulaikė pilietį Petraitį, kuris bandė patekti į kino teatrą be bilieto. Einant į policijos poskyrį Petraitis ėmė bėgti. Policininkas, pasivijęs bėglį, sudavė jam į nugarą. Šis nukrito, trenkėsi galva į šaligatvį ir patyrė kūno sužalojimus. Ar galima policininko veiksmus sulaikant teisės pažeidėją laikyti teisėtais?

Sprendimas: Piliečio Petraičio veiksmai nekėlė pavojaus visuomenei. Policininkas turėjo tik įspėti Petraitį, kad be bilieto eiti į salę negalima. Pagrindo sulaikyti Petraitį nebuvo, todėl policininko veiksmai neteisėti.

5 situacija

Į policininką kreipėsi pilietis ir pranešė, kad gretimoje gatvėje valkataujantis šuo įkando moksleiviui ir puola praeivius. Iš šuns nasrų gausiai dribo seilės. Kaip turi elgtis policininkas?

Sprendimas: Jei gatvėje pasirodo pasiutusių šunų ar kitų gyvūnų, kurie kelia pavojų gyventojams, policijos darbuotojas privalo imtis priemonių, kad jie nebebūtų pavojingi. Be to, policijos darbuotojas, siekdamas apginti piliečius nuo puolančių gyvūnų, gali panaudoti šaunamąjį ginklą. Nuo įkandimų nukentėjusiems žmonėms reikia suteikti medicinos pagalbą, pavyzdžiui, iškviesti greitąją pagalbą. Apie priemones, kurias ėmėsi, policininkas privalo pranešti policijos įstaigos budėtojui.

6 situacija

Policininkai sekmadienį patruliavo saugodami visuomeninę tvarką prie paplūdimio. Praeidami pro jį išgirdo pagalbos šauksmą. Atbėgę policininkai pamatė, kad vyriškis neša iš tvenkinio merginą be gyvybės ženklų. Kaip šiuo atveju turi pasielgti policininkai?

Sprendimas: Policijos pareigūnai privalo suteikti nukentėjusiajai (įmanomą) pirmąją pagalbą iki atvykstant medikams, pranešti apie įvykį policijos įstaigos budėtojui, išsiaiškinti įvykio liudininkus ir esant galimybei nustatyti nukentėjusiosios pavardę.

7 situacija

Budėjęs stadione policininkas pastebėjo, kad tarp sirgalių yra pilietis, kurio požymiai sutampa su ieškomo nusikaltėlio požymiais. Kaip turi pasielgti policininkas?

Sprendimas: Nedelsiant ryšio priemonėmis pranešti (laikantis slap-tumo) budėtojui ieškomo nusikaltėlio požymius ir buvimo vietą. Atsi-žvelgiant į padėtį ir galimą neigiamą aplinkinių reakciją, skubių sulai-kymo veiksmų nesiimti. Jis turėtų išlaukti tinkamo momento, kai įtaria-masis bus vienas ir sąlygos leis slapta sulaukyti jį (koku nors teigiamai atrodančiu pretekstu) ir pristatyti į tarnybines patalpas. Privalu būti kiek įmanoma atsargiam dėl galimo staigaus užpuolimo. Budėtojo nurodymu įtariamojo sulaikymą gali atlikti neuniformuoti operatyviniai darbuoto-jai pasibaigus renginiui.

8 situacija

Į pėsčiąjį policijos patrulį kreipėsi moteris ir pranešė, kad prieš kele-tą minučių nežinomas nusikaltėlis nuplėšė jai nuo galvos kepuraitę ir pa-sislėpė miesto autobuse. Policininkai pasiūlė moteriai nueiti į policijos įs-taigą ir parašyti pareiškimą apie įvykį. Ar teisingi policininkų veiksmai?

Sprendimas: Ne, neteisingi. Policininkai privalo užrašyti pagrindi-nius pareiškėjos duomenis, nusikaltėlio ir pavogtos kepuraitės požymius, kuria kryptimi nusikaltėlis nuvažiavo, nustatyti įvykio liudininkus, pra-nešti miesto ar rajono policijos budėtojui, organizuoti nusikaltėlio per-sekiojimą ir sulaikymą. Šiuo tikslu policininkai turi teisę pasinaudoti įmonių, įstaigų, organizacijų, visuomeninių susivienijimų ir piliečių

transporto priemonėmis (išskyrus priklausančias diplomatinėms, konsulinėms ir kitokioms užsienio valstybių atstovybėms, tarptautinėms organizacijoms, taip pat specialiosios paskirties transporto priemonės), prireikus – nušalinti jų vairuotojus.

9 situacija

5–7 paaugliai, būdami neblaivūs, kalbėjo necenzūriniais žodžiais ir kabinėjosi prie praeivių. Sustabdę pilietę Jonaitienę, sudavė jai į veidą ir išplėšė iš rankų rankinę. Vienas iš chuliganų pareiškė Jonaitienei, kad jei ji kreipsis į policiją, jie su ja susidoros. Patvirtindamas savo žodžius, jis parodė jai suomišką peilį. Pilietė Jonaitienė sutiko policininkus, važiuavusius automobiliu, ir pranešė apie įvykį. Kaip turi pasielgti policininkai?

Sprendimas: Patruliai turi pranešti policijos budėtojų ir imtis chuliganų sulaikymo priemonių, pasitelkti, atsižvelgdami į situaciją, papildomas pajėgas, nustatyti kitus liudininkus. Būtina imtis priemonių siekiant atimti šaltąjį ginklą, jei toks bus, ir pristatyti sulaikytuosius į policijos budėtojų dalį.

10 situacija

Prie patruliuojančių pareigūnų priėjo moteris ir pranešė, kad name, kuriame ji gyvena, geriama alkoholiniai gėrimai, triukšmaujama, ginčijamasi. Kokie turėtų būti pareigūnų veiksmai?

Sprendimas: 1) būtina užsirašyti pareiškėjos pavardę, vardą, tėvo vardą, adresą, namų ar darbo telefono numerį; 2) patikslinti, kas susirinko jos name, jų pavardes, darbo vietą ir kt.; 3) užsirašyti tikslų dominančio buto adresą; 4) pranešti policijos budėtojų radijo ryšiu arba telefonu, o baigus tarnybą – policijos įstaigos vadovui pateikti tarnybinį pranešimą apie pilietės pareiškimą.

11 situacija

Patruliuojantys pareigūnai, eidami tarnybą naktį, gyvenamojo namo kieme išgirdo pagalbos šauksmą.

Sprendimas: Policijos pareigūnas paruošia nedelsiant panaudoti ginklą. Jei matomumas ribotas, naudojasi žibintu. Laikydamasis saugumo priemonių (galima provokacija siekiant užpulti policininką), apeina kie-

mą ir apžiūri jį. Radęs šaukiantįjį pagalbos, išsiaiškina, kas įvyko, ir, jei padarytas nusikaltimas, patikslina nusikaltėlių požymius ir organizuoja jų persekiojimą bei sulaikymą. Tiesioginio užpuolimo atveju pareigūnas nukreipia žibinto šviesą nusikaltėliui į veidą ir, naudodamas pagal situaciją fizinę jėgą, specialiąsias priemones ar ginklą, sulaiko nusikaltėlį. Jei iki atvykstant patruliui nusikaltėlis pasislėpė, reikia skubiai pranešti policijos budėtojui apie įvykį ir nusikaltėlio požymius. Prireikus kviesti greitąją pagalbą. Jei pagalbos nereikia, kartu su nukentėjusiuoju organizuoti nusikaltėlio paiešką.

12 situacija

Policija gavo iškviетimą, jog asmenys triukšmauja po 22 val. Atvykus į įvykio vietą, duris atidarė šeimininkas ir pasiūlė užėti į vidų. Po profilaktinio pokalbio patrulis pastebėjo, kad viename kambaryje yra daug kompiuterinės technikos ir mokėjimo kortelių bei kitokios įrangos.

Sprendimas: Patebėtos įvykio vietos aplinkybės įpareigoja policijos pareigūnus pasižymėti pastebėtas detales. Baigiantis darbo laikui turi būtinai surašyti tarnybinį pranešimą kriminalinės policijos pareigūnams.

13 situacija

Policijos pareigūnai gavo iškviетimą, jog vyksta muštynės. Atvykę į įvykio vietą sulaikė 5 asmenis, keli asmenys su savimi turėjo nešiojamuosius kompiuterius ir išmaniuosius telefonus. Pareigūnai informavo, kad reikės vykti į komisariatą. Asmenys perdavė šalia buvusiam vyriškiui savo nešiojamuosius kompiuterius ir išmaniuosius telefonus, sėdo į patrulių automobilį ir atvyko į komisariatą.

Tyrimo metu paaiškėjo, kad konfliktas buvo kilęs dėl nešiojamajame kompiuteryje esančios informacijos ir faktinių duomenų apie nusikaltimą veiką.

Sprendimas: Pareigūnai įtariamuosius į komisariatą turi pristatyti su kompiuterine įranga. Neleisti niekam nieko perduoti.

14 situacija

Pareigūnai atvyko pagal iškvietimą ir sulaukė asmenis, siūlančius intymius santykius nepilnamečiams. Sulaikyti asmenys bendravimo metu atidžiai klausėsi pareigūnų, tačiau aktyviai naudojos išmaniaisiais telefonais.

Sprendimas: Visi asmenų veiksmai įvykio vietoje turi būti atidžiai stebimi, bet kokie įtariamųjų veiksmai naudojant elektroninę įrangą ar prietaisus, kai aiškinamasi įvykio aplinkybes, ribojami ar net draudžiami.

Neatidėliotini patrulių veiksmai esant ypatingoms situacijoms

15 situacija

Antrą valandą nakties patruliai, važiuodami patruliavimo maršrutu, pastebėjo, kad už dviejų kilometrų nuo maršruto, sodo bendrijos teritorijoje, dega pastatas. Kaip turi pasielgti patruliuojantys pareigūnai?

Sprendimas: Patruliuojantys policininkai privalo: 1) nedelsdami pranešti apie gaisrą artimiausiai priešgaisrinei daliai, policijos budėtojiui, prireikus – gyventojams ir atvykti į gaisro vietą; 2) organizuoti gaisro gesinimą, žmonių, turto gelbėjimą ir turto apsaugą, esant nukentėjusiųjų iškviesti medicinos pagalbą arba siųsti į gydymo įstaigą, neleisti į degantį pastatą nieko, išskyrus asmenis, dalyvaujančius gesinant gaisrą; 3) imtis priemonių siekiant nustatyti gaisro priežastis, nusikaltimo pėdsakus ir daiktinius įrodymus; 4) imtis priemonių sulaikant įtariamuosius, nustatant liudininkus;

16 situacija

Pilietis pranešė policininkui, kad gatvėje nukrito aukštos įtampos laidai. Kokie turi būti policininko veiksmai?

Sprendimas: Policininkas turi iškviesti avarinę tarnybą, pranešti apie įvykį policijos įstaigos budėtojiui, kol atvyks techninė pagalba, nieko neleisti prie laidų.

17 situacija

Į policininką kreipėsi pilietis ir pranešė, kad kasdamas gruntą statomo namo rajone jis rado dėžę su minomis. Kaip turi pasielgti policininkas?

Sprendimas: Aptikęs nesprogių aviacijos bombų, sprogmenų, minų, sprogstamųjų, radioaktyviųjų ir kitokių medžiagų, keliančių pavojų gyventojams, policijos patrulis privalo apie tai pranešti policijos budėtojui. Aptikti daiktai ir medžiagos aptveriami ir organizuojama jų apsauga. Kol atvyks asmenys, turintys minas padaryti nekenksmingas, į įvykio vietą niekas neleidžiamas.

18 situacija

Į policininką, budintį stoties aikštėje, kreipėsi pilietis, pranešdamas, jog laukimo salėje aptiko paliktą sportinį krepšį. Pilietis paaiškino, kad anksčiau ant to suolo sėdėjo keletas azijiečių tautybės asmenų, kurių daugiau jis nebematė.

Sprendimas: Policininkas privalo nedelsdamas kartu su pareiškėju (šio duomenys užrašomi) įsitikinti, kad krepšys iš tiesų yra toje vietoje, kur buvo aptiktas. Neliesdamas jo, pareigūnas turi pranešti policijos budėtojui ir toliau veikti pagal jo nurodymus.

19 uždavinys

Patrulis, eidamas automobilių stovėjimo aikštele, atkreipė dėmesį, kad nuo vieno lengvojo automobilio, stovinčio prie komercinio banko pritvirtintas plonas laidas prie kanalizacijos grotelių.

Sprendimas: 1) nedelsiant pranešti apie tai budėtojui; 2) imtis priemonių, kad prie automobilio neprieitų žmonės; 3) neliesti nei automobilio, nei laido; 4) veikti pagal budėtojo nurodymus.

Patrulių veiksmai užtikrinant eismo saugumą kelyje

20 situacija

Nežinomas automobilio vairuotojas, viršydamas leistiną greitį, užvažiavo ant pėsčiojo ir pabėgo iš įvykio vietos. Patrulinės tarnybos pa-

reigūnai buvo per 80 metrų nuo įvykio vietos ir automobilio numerio nepastebėjo. Kokie policininkų veiksmai?

Sprendimas:

1. Pranešti apie įvykį budėtojai. Nedelsiant atvykti į įvykio vietą ir iki atvykstant medikams suteikti nukentėjusiajam pagalbą, iškviesti jam greitąją pagalbą arba kitu automobiliu nugabenti į artimiausią gydymo įstaigą. Esant galimybei nustatyti ir užrašyti nukentėjusiojo duomenis.

2. Jei įmanoma nusikaltėlį persekioti, būtina sustabdyti bet kokį automobilį (išskyrus spec. automobilius ir užsienio atstovybių, turinčių diplomatinį imunitetą, automobilius) ir juo persekioti automobilį, užvažiavusį ant pėsčiojo. Esant galimybei sustabdyti jį, naudojantis policijos pareigūnams suteiktomis teisėmis, o negalint to padaryti užsirašyti jo numerį ir požymius. Jei kyla realus pavojus žmonių gyvybei ir sveikatai, siekiant sustabdyti automobilį, gali būti panaudotas ginklas.

Kol atvyks operatyvinės grupės ir KP pareigūnai, imtis priemonių siekiant apsaugoti įvykio vietą, pasitelkus piliečius ir automobilių vairuotojus, išsiaiškinti įvykio liudininkus ir užsirašyti pagrindinius jų duomenis ir, atvykus operatyvinei grupei, perduoti jai surinktas žinias.

21 situacija

Patrulis, eidamas tarnybą 2 valandą nakties, pamatė, kad centrine miesto gatve dideliu greičiu, pažeisdama Kelių eismo taisykles, pralėkė motociklininkų grupė su įjungtais garso signalais. Kokie turi būti pareigūnų veiksmai?

Sprendimas: Policininkai turi nedelsdami pranešti budėtojai apie įvykį ir patikrinti pažeidėjų skaičių, pranešti valstybinius motociklų numerius (jei pavyko užfiksuoti) ir nurodyti kryptį, kuria jie nuvažiavo.

Asmenų, padariusių nusikaltimą ar kitą teisės pažeidimą, galimų slapstymosi vietų apžiūra

22 situacija

1 val. 30 min. pilietis pranešė policininkui, grįžtančiam po tarnybos namo, kad namo, kuriame gyvena pareiškėjas, palėpėje susirinko įtarti-

nų nepažįstamų asmenų grupė. Policininkas kartu su piliečiu nusprendė apžiūrėti palėpę. Ar teisingai pasielgė policininkas?

Sprendimas: Ne, neteisingai. Galimų nusikaltėlių slapstymosi vietų apžiūrą atlieka ne mažiau kaip du policininkai. Pareigūnas turėjo apie įvykį nedelsdamas pranešti policijos įstaigos budėtojų, paprašyti pareiškėjo parodyti įėjimą į palėpę, nustatyti nežinomųjų slėpimosi vietą ir, kol atvyks operatyvinė grupė ar policijos patrulis, stebėti namą.

23 situacija

Patruliuojantys policininkai 21 val. 30 min. per radijo ryšį gavo policijos įstaigos budėtojo nurodymą kartu su autopatrulio ekipažu patikrinti apleisto namo rūšį, kur pagal piliečių pranešimą yra įtartinų asmenų. Kaip turi veikti policininkai?

Sprendimas: Tokioms vietoms apžiūrėti pasitelkiama namų bendrijų, apsaugos darbuotojų, komendantų, visuomenės atstovų. Galimos nusikaltėlių slapstymosi vietos apžiūra turi būti gerai apgalvota, numatyti apžiūros objektai, išsiaiškinta, kaip jie išsidėstę, taip pat slapti įėjimų keliai ir pan. Apžiūrą vykdančys asmenys turi būti tiksliai paskirstę funkcijas, numatę saugumo priemones galimo netikėto užpuolimo atveju, ginklai turi būti kovinės parengties.

Prie numatyto objekto reikėtų prieiti tyliai, nesikalbant ir nerūkant. Visi apžiūros dalyviai veikia pagal vyresniojo pareigūno komandą. Kokie nors savavališki veiksmai kategoriškai draudžiami. Komandos duodamos balsu arba specialiai nustatytu signalu.

24 situacija

Apžiūredami palėpę policininkai vienu metu grupė įėjo į vieną įėjimą, laikydami priešais save uždegtus žibintuvėlius. Ar teisingai pasielgė policininkai?

Sprendimas: Ne, neteisingai. Įeiti į apžiūrimą patalpą galima tik tada, kai visi grupės nariai užima jiems nurodytas pozicijas. Jei nėra galimybės nepastebėtiems patekti į patalpą, iš anksto duodama komanda: „Policija! Kas patalpoje? Išsik!“

Negalima įeiti į patalpą vienu metu visai būrio grupei per vieną įėjimą. Jei būtina, apžiūra atliekama su tarnybiniais šunimis. Ginklus rei-

kėtų laikyti paruoštus nedelsiant panaudoti. Elektrinių žibintuvėlių prieš save laikyti negalima, būtina juos laikyti šone, ištiestos rankos atstumu.

25 uždavinys

Policininkų persekiojamas pilietis, įtariamas padaręs nusikaltimą, įbėgo į privačios apsaugos saugomą patalpą ir pasislėpė. Policininkui bandant patekti į biurą, apsaugos darbuotojai pareiškė, kad biuras – privati valda ir jeigu policininkai bandys į jį patekti, apsauga panaudos ginklus. Kaip reikėtų pasielgti policininkams?

Sprendimas: Policijos pareigūnams suteikta teisė netrukdomiems įeiti į gyvenamąsias ir kitas piliečių patalpas, į įmonių, įstaigų ir organizacijų teritoriją ir patalpas ir jas apžiūrėti, jei persekiojami asmenys įtariami padarę nusikaltimą. Šioje situacijoje policijos darbuotojai turi paaiškinti apsaugos darbuotojams, kad jų veiksmai yra neteisėti, ir pareikalauti įleisti į patalpą. Atsisakius tai padaryti, reikia nedelsiant pranešti budėtojui, esant galimybei – blokuoti išėjimus iš biuro, kad nusikaltėlis negalėtų pasislėpti. Toliau veikti pagal budėtojo nurodymus.

Patrulių fizinės jėgos, specialiųjų priemonių ir šaunamojo ginklo panaudojimas

26 situacija

Išgirdęs šaudymą, autopatrulis atvyko į įvykio vietą ir aptiko, kad tarp dviejų jaunuolių grupių vyksta intensyvus susišaudymas. Kokių veiksmų privalo imtis pareigūnas?

Sprendimas: Policijos pareigūnai, išgirdę šaudymą, turi nedelsdami apie tai pranešti budėtojų daliai, apytikriai nurodyti įvykio vietą, link kurios jie juda. Įvykio vietoje įvertinti padėtį, įsitikinti, kad šaudo nusikaltėliai (o ne vyksta kokia nors teisėsaugos institucijų operacija). Pranešti budėtojui, kiek yra teisės pažeidėjų, kuo apsiginklavę, ar turi jie transportą, ar yra nukentėjusiųjų. Atsižvelgiant į aplinkybes, imtis priemonių siekiant, kad nebūtų sužeisti pašaliniai piliečiai, blokuoti nusikaltėlių pabėgimo kelius ir, jei būrio jėgos leidžia, sulaikyti juos.

Grupiniai pažeidimai

Grupiniai viešosios tvarkos pažeidimai nutraukiami ir likviduojami ryžtingais pareigūnų veiksmais pagal galimybes nenaudojant ginklo, padalijant triukšmadarius į mažas grupes, juos atskiriant vienus nuo kitų. Tuo pat metu išaiškinami pažeidimų organizatoriai ir aktyvūs dalyviai.

Praktinėje policijos veikloje neretai tenka sulaikyti nusikaltėlius iš anksto nepasirengus, pavyzdžiui, pastebėjus pažeidimą. Šis sulaikymo būdas yra vykdomas viešai, minimaliomis pajėgomis, prie aplinkinių ir net darant jiems įtaką.

Tokiose situacijose tik greitas apsisprendimas, ryžtingumas, netikėtumas, darnūs partnerių ar kelių pareigūnų veiksmai neleis nusikaltėliui priešintis arba bandyti gintis. Bent mažiausias svyravimas, neryžtingumas, šiurkštus taktikos nesilaikymas gali būti skaudi ir nepataisoma klaida.

Nusikaltėlio (ypač ginkluoto) sulaikymas priskiriamas operacijos kategorijai.

Mokomosios patruliavimo su šunimis situacijos ir jų sprendimas

Bendrieji patarimai:

- visada įvykio vietoje ir apžiūrint aplinkinę teritoriją reikia stengtis rasti tokių daiktų, kurie turėtų individualų savininko kvapą;
- paimant tokius daiktus reikia stengtis jų kvapo nesumaišyti su kitais kvapais;
- atliekant asmens apžiūrą įvykio vietoje, šuo visada turi saugoti sulaikytąjį.

1 situacija

Vakare grupė asmenų apiplėšė parduotuvę. Nusikaltėliai pasislėpė. Apie įvykį pardavėja pranešė patruliuojančiam policijos ekipažui.

Sprendimas: Ekipažui būtina patikslinti nusikaltimo aplinkybes, nusikaltėlių požymius ir nedelsiant pranešti policijos būdotojui. Tada patruliai nurodo pardavėjams nieko parduotuvėje neliesti, uždaryti parduotuvę ir laukti kartu su vienu iš ekipažo narių operatyvinės grupės.

Stengtis nelipti ant pėdsakų, kuriais reikia paleisti tarnybinį šunį. Patys patruliai kartu su pardavėja, kuri galėtų atpažinti nusikaltėlius, organizuoja nusikaltėlių paiešką ir sulaikymą, per budėtoją susisieikia su gretimais maršrutais, užkerta kelią transportui ir blokuoja kitus galimus nusikaltėlių pasislėpimo ar pasišalinimo kelius.

2 situacija

Apsaugos patrulis gavo budėtojo nurodymą tuoj pat vykti į saugomą butą ir išsaiškinti iš ten gauto pavojaus signalo, perduoto apsauginės signalizacijos, priežastis.

Sprendimas: Jeigu, atvykus į butą, nerandama šeimininkų, o įsilaužimo žymių nėra, patrulis privalo įsitikinti, kad bute nėra pašalinių asmenų. Ekipažas (arba vienas iš ekipažo narių) pasilieka saugoti butą, o kitas ekipažas (arba ekipažo vairuotojas) atveža raktus. Pasitaiko, kad budėtojų dalyje nebūna raktų arba ten esantys raktai netinka. Tuomet butas yra saugomas iki atvyks šeimininkai. Saugoti buto pasilieka vienas apsaugos ekipažo narys – kinologas. Panašiai elgiamasi ir sugedus signalizacijai įmonėse, įstaigose, organizacijose. Tik čia apsaugos darbuotojai nieko nereikia. Pulto apsaugos dispečeris iškviečia telefonu atsakingus asmenis, kurie patys įeina į objektą. Jeigu atsakingo asmens nerandama, objektas kinologo saugomas, kol atvyks to objekto darbuotojas.

Sulaikyti įsilaužėliai nugabenami į policijos komisariatą, o objektas saugomas, kol atvyks operatyvinė tardymo grupė ir atsakingi objekto darbuotojai.

3 situacija

Įtartinas asmuo nevykdo nurodymo sustoti ir bando bėgti (atvira vietovė).

Sprendimas: Besirengiantį bėgti asmenį sulaiko komanda „Fas!“ pasiūstas šuo. Sulaikytam asmeniui liepiama atsistoti žergtai, rankomis remtis į sieną. Šuniui duodama komanda „Saugok!“. Tai reiškia, jog sulaikytajam bandant pakeisti pozą, užpulti pareigūną arba pabėgti, šuo puls. Atlikus apžiūrą, sulaikytasis konvojuojamas į policijos įstaigą.

4 situacija

Aptikta, kad pažeistos saugomo objekto sienos, durys arba langai.

Sprendimas: Per raciją informuojamas policijos komisariato budėtojas. Jei spėjama, kad pažeidėjas yra viduje, imamasi priemonių jam sulaukyti. Jeigu pažeidėjo viduje nėra, su šunimi apieškoma objekto aplinka. Aptikus pėdsakus, jais sekama šaudykliniu būdu. Surasti daiktai paimami kaip galimi įkalčiai. Jei sekant pėdsakais pastebimas asmuo, kurį šuo puola, jis sulaikomas kaip įtariamasis.

5 situacija

Slapto stebėjimo metu pastebima, kad bandoma patekti į saugomą objektą.

Sprendimas: tikslinga leisti pažeidėjams įeiti į objektą ir tik tada juos sulaikyti. Sulaikymas atliekamas, kaip nurodyta 3 situacijoje.

Atvykus į vietą, kur įsijungė signalizacija

6 situacija

Signalizacija įsijungė įmonės, įstaigos, organizacijos pastate ar teritorijoje.

Sprendimas: Jeigu nėra išorinių įsilaužimo požymių, šuo paleidžiamas laisvai ieškoti, t. y. keletą kartų apeinama aplink pastatą esanti teritorija, ieškoma vietos, kur nusikaltėlis galėjo patekti į vidų. Aptikęs sunkių, aukštai pakabintų ar nepatogių nešti daiktų arba pasislėpusių žmonių, šuo ima loti. Jei įsilaužimo pėdsakai aiškūs, patikrinus patalpą ar jos nepatikrinus, reikia sekti pėdsakais nuo įsilaužimo vietos spėjama nusikaltėlio pasitraukimo kryptimi ir, jei įmanoma, sulaikyti nusikaltėlį.

7 situacija

Signalizacija įsijungė bute.

Sprendimas: Įsijungus signalizacijai individualiame bute, ypač atidžiai reikia apžiūrėti vietas, kur gali slėptis nusikaltėlis arba kur jis gali būti ėjęs. Tokios vietos gali būti gretimų namų stogai, palėpės, gėlynai, palangės, balkonai. Aptikus pėdsakus jais sekama, rasti daiktai paimami.

8 situacija

Tikrinamos patalpos.

Sprendimas: Patalpos tikrinamos paleidžiant šunį laisvai ieškoti. Aptikęs žmogų ar įtartina daiktą, šuo ima loti. Laikantis atsargumo apžiūros įtartinos patalpos. Pareikalaujama, kad saugomas asmuo neskubėdamas pats išeitų iš patalpos, nepaklusus įspėjamas, kad bus įleistas šuo.

2 priedas

POLICIJOS VEIKLOS TAKTIKOS (KODAS 11696) PROGRAMA

Vidurinės ir aukštesniosios grandžių pareigūno taktika

1. Profesinis taktinis rengimas

Profesinio taktinio parengimo esmė. Pagrindinės profesinės taktikos sąvokos: *strategija, taktika, ypatingos situacijos, operatyvinė padėtis, policijos operacijos, operatyvinis planavimas ir kt.* Taktiniai reikalavimai, keliami tarnybinėms užduotims vykdyti. Tarnybos organizavimo ir vykdymo pagrindai. Operatyvaus planavimo pagrindai.

2. Policijos pajėgų organizavimas viešajai tvarkai palaikyti

Pajėgos ir priemonės, dalyvaujančios palaikant viešąją tvarką, ir jų pasitelkiamos priemonės. Viešosios tvarkos palaikymo būdai ir formos. Sprendimo priėmimas dėl pajėgų ir priemonių paskirstymo aptarnaujamoje teritorijoje. Pagrindiniai viešosios tvarkos palaikymo plano sudarymo reikalavimai. Pasiruošimas tarnybai, instruktažas. Patrulių veiklos rezultatų apskaita ir įvertinimas. Patrulių veiklos ir organizavimo vykdymo kontrolė. Bendras patruliavimas su kaimyninių ES šalių pareigūnais. Patrulių reagavimas į incidentus užtikrinant Rusijos Federacijos piliečių tranzitą per Lietuvos Respublikos teritoriją.

3. Policijos veiksmų organizavimas masiniuose renginiuose

Masinių renginių samprata ir rūšys. Pajėgos ir priemonės, dalyvaujančios užtikrinant viešąją tvarką ir saugumą masiniuose renginiuose. Pasirengimo palaikyti viešąją tvarką planuojamuose masiniuose renginiuose tvarka. Policijos taktika ir veikimo būdai masiniuose renginiuose. Policijos taktika nesankcionuotuose masiniuose renginiuose. Būdingos policijos pareigūnų klaidos masiniuose renginiuose.

4. Policijos veiksmų organizavimas masinių teisėtvarkos pažeidimų metu. Masinių riaušių malšinimo taktika *(Tema šiame leidinyje atskleidžiama glaustai dėl neviešo policijos specialios taktikos pobūdžio)*

Minios elgesio teorija, psichologija, formavimosi mechanizmas, etapai. Masinių teisėtvarkos pažeidimų ir riaušių charakteristika, atsiradimo priežastys. Policijos pajėgos ir priemonės, naudojamos likviduojant masines riaušes. Jungtinių policijos grupių sudarymas, sąveikos organizavimas. Operacija „Vėtra“. Masinių teisėtvarkos pažeidimų ir riaušių likvidavimo taktika. Jungtinių policijos grupių veiklos taktika. Masinių riaušių slopinimas taikant psichologinio poveikio priemonės. Specialios, techninės priemonės ir policijos pareigūnų ekipiruotė. Savigny būdai, taktiniai blokavimo, išsklaidymo, sulaikymo, konvojavimo veiksmai. Ginklų ir specialiųjų priemonių panaudojimo taktika. Rekomenduojami minios valdymo veiksmai.

5 Apsaugos organizavimo taktiniai ypatumai *(Tema šiame leidinyje nenagrinėjama. Apsaugos veiklos klausimais išleistas atskiras leidinys)*

Pagrindiniai reikalavimai, keliami organizuojant asmens bei objekto apsaugą. Automobilio vairavimo ypatumai vykdant apsaugos funkcijas. Rekomendacijos, kaip elgtis, esant galimo sprogimo grėsmei. Teroristinių išpuolių tipai ir atsiradimo priežastys.

6. Policijos veiksmų organizavimas ekstremaliomis situacijomis

Ekstremaliųjų situacijų tipai, rūšys, klasifikavimas. Policijos padalinių valdymas ekstremaliose situacijose. Pagrindinės policijos padalinių funkcijos ekstremaliose situacijose. Policijos veiksmų organizavimas ir koordinavimas įvykus automobilių katastrofoms. Sangrūdų keliuose pašalinimo organizavimas. Policijos veiksmų organizavimas ir koordinavimas įvykus traukinių katastrofai. Policijos veiksmų organizavimas ir koordinavimas įvykus lėktuvo katastrofai. Policijos veiksmų organizavimas ir koordinavimas įvykus katastrofai atominėje elektrinėje ir nutękus radioaktyvioms medžiagoms. Policijos veiksmų organizavimas ir koordinavimas išsiliejus cheminėms ir kenksmingoms medžiagoms. Policijos veiksmų organizavimas ir koordinavimas įvykus dideliems sproginams ar sprogus sprogstamų medžiagų saugykloms. Policijos veiksmų

organizavimas ir koordinavimas įvykus stichinėms nelaimėms. Policijos veiksmų organizavimas ir koordinavimas epidemijų ir epizootijų metu.

7. Įtariamųjų sulaikymo operacijos organizavimas (*Tema šiame leidinyje nenagrinėjama dėl neviešo policijos specialios taktikos pobūdžio*)

8. Įkaitų paėmimo incidentų sureguliuavimas (*Tema šiame leidinyje nenagrinėjama dėl neviešo policijos specialios taktikos pobūdžio*)

Bendras literatūros sąrašas

Teisės aktai

1. Tarptautinė konvencija dėl kovos su įkaitų ėmimu. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 108-3430.
2. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Europos konvencijos Dėl brutalaus žiūrovų elgesio per sporto varžybas ir ypač per futbolo rungtynes ratifikavimo“. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 53-1521.
3. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl tarptautinės konvencijos dėl kovos su įkaitų ėmimu ratifikavimo. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 108-3423.
4. Lietuvos Respublikos susirinkimų įstatymas. *Valstybės žinios*. 1993, Nr. 69-1291.
5. Viešojo saugumo tarnybos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 102-3935.
6. Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 2-16.
7. Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymas. *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 115-3230.
8. Lietuvos Respublikos policijos veiklos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 90-2777.
9. Lietuvos Respublikos vadovybės apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 112-4982.
10. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000-02-01 nutarimas Nr. 112 „Dėl gyven-tojų evakavimo organizavimo tvarkos patvirtinimo“.
11. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000-03-24 nutarimas Nr. 320 „Dėl civili-nės saugos tarnybų funkcijų patvirtinimo“.
12. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000-02-01 nutarimas Nr. 109 „Dėl ekstre-malių situacijų prevencijos Lietuvos Respublikoje tvarkos patvirtinimo“.
13. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000-04-07 nutarimas Nr. 400 „Dėl ben-drosios ir specialiosios paskirties formuočių sudėties, jų formavimo ir aprū-pinimo tvarkos patvirtinimo“.
14. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003-06-26 nutarimas Nr. 850 „Dėl Teroro aktų sukeltamų krizinių situacijų padarinių likvidavimo programos patvirti-nimo“.
15. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003-11-27 nutarimas Nr. 1485 „Dėl ofici-alių svečių priėmimo Lietuvos Respublikoje tvarkos patvirtinimo“.
16. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003-03-05 nutarimas Nr. 284 „Dėl vado-vybės apsaugos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos nuostatų pa-tvirtinimo“.

17. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006-03-09 nutarimas Nr. 216 „Dėl ekstremalių įvykių kriterijų patvirtinimo“.
18. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000-06-01 nutarimas Nr. 624 Dėl profesinės kvalifikacijos vertinimo ir pripažinimo nuostatų ir profesinės kvalifikacijos vertinimą ir pripažinimą vykdančių institucijų ir reglamentuojamų profesijų sąrašo patvirtinimo. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 46-1319.
19. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2000-02-17 įsakymas Nr. 88 „Dėl policijos komisariatų areštinių veiklos nuostatų“.
20. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2005-03-09 įsakymas Nr. 1V-67 „Dėl policijos aktyvios ir pasyvios gynybos priemonių sąrašo patvirtinimo“.
21. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2000-02-17 įsakymas Nr. 88 „Dėl policijos komisariatų areštinių veiklos nuostatų“.
22. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2001-12-17 įsakymas Nr. 7 RN „Dėl masinių riaušių ir teisėtvarkos pažeidimų, padarytų grupės asmenų, likvidavimo operacijos „Vėtra“ plano“.
23. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 1994-08-01 įsakymas Nr. 5/9-645 „Dėl Lietuvos Respublikos susirinkimų įstatymo vykdymo metodinių rekomendacijų“.
24. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 1994-11-10 įsakymas Nr. 801 „Dėl ryšių priemonių panaudojimo VRM įstaigose ir padaliniuose“.
25. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2006-02-01 įsakymas Nr. 1-1RN-1(RN) „Dėl specialiosios įkaitų išlaisvinimo operacijos „Žaibas“ plano patvirtinimo“.
26. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2003-06-18 įsakymas Nr. 182 „Dėl areštinių vidaus tvarkos taisyklių patvirtinimo“.
27. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2003-04-14 įsakymas Nr. 101/1V-119 „Dėl vidaus reikalų ministerijos vidaus tarnybos (viešojo saugumo) dalinių ir policijos pasitarkimo saugoti kardomąją priemonę suėmimą vykdančias įstaigas, pataisos įstaigas bei areštines ir palaikyti jose tvarką, susidarius ypatingai situacijai, taisyklių patvirtinimo“.
28. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir vidaus reikalų ministro 2005-07-29 įsakymas Nr. 1R-240/1V-246 „Dėl konvojavimo taisyklių patvirtinimo“.
29. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2002-09-23 įsakymas Nr. 435 „Dėl policijos pareigūnų dalyvavimo, atliekant privalomojo aplinkos kenksmingumo pašalinimo (dezinfekcijos, dezinsekcijos, deratizacijos) darbus pavojingų ir ypač pavojingų užkrečiamųjų ligų židiniuose, tvarkos patvirtinimo“.

30. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 1993 m. gegužės 31 d. įsakymas Nr. 260. Higienos tarnybos veiklos ypatingomis situacijomis nuostatai.
31. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2011-07-19 įsakymas Nr. 5-V-673 „Dėl Policijos patrulių veiklos instrukcijos patvirtinimo“.
32. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2007-05-29 įsakymas Nr. 5-V-537 „Dėl teritorinių policijos įstaigų areštinių apsaugos ir priežiūros instrukcijos patvirtinimo“.
33. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2005-06-23 įsakymas Nr. 5-V-394 „Dėl elektros impulsų prietaisų TASER naudojimo policijos veikloje taisyklių patvirtinimo“.
34. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2002-01-28 įsakymas Nr. 38 „Dėl nekvalifikuotų nusikaltimų įvykio vietų apžiūros metodinių rekomendacijų patvirtinimo“.
35. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2001-06-25 įsakymas Nr. 278 „Dėl policijos įstaigų budėtojų padalinių darbo organizavimo instrukcijos patvirtinimo“.
36. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2006-04-20 įsakymas Nr. 5-V-257 „Dėl informacijos teikimo viešosios informacijos rengėjams ir platintojams reglamento patvirtinimo“.
37. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2007-01-18 įsakymas Nr. 5-V-35 „Dėl žurnalistų akreditavimo ir jų darbo policijos departamente prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos taisyklių patvirtinimo“.
38. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2001-06-25 įsakymas Nr. 278 „Dėl policijos įstaigų budėtojų padalinių darbo organizavimo instrukcijos patvirtinimo“.
39. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2002-04-30 įsakymas Nr. 226 „Dėl policijos departamento prie vidaus reikalų ministerijos padalinių ir specializuotų policijos įstaigų veiksmų atliekant masinių riaušių ir teisėtuvarkos pažeidimų, padarytų grupės asmenų, likvidavimo operaciją „Vėtra“ instrukcijos“.
40. Lietuvos policijos generalinio komisaro ir kūno kultūros ir sporto departamento prie Lietuvos Respublikos vyriausybės generalinio direktoriaus 2005-10-04 įsakymas Nr. 5-V-601/V-395 „Dėl brutalaus žiūrovų elgesio per sporto renginius prevencijos komisijos sudarymo“.
41. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2010-09-06 įsakymas Nr. 5-V-705 „Dėl vieningos pajėgų valdymo sistemos naudojimo taisyklių patvirtinimo“.
42. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2004-05-27 įsakymas Nr. V-242 „Dėl operatyvaus informacijos apie ypatingus ir kitus įvykius rinkimo, apdorojimo ir perdavimo bei jos saugojimo taisyklių patvirtinimo“.

43. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2003-05-15 įsakymas Nr. V-271 „Dėl informacijos apie nusikalstamą veiką, kitus teisės pažeidimus ir įvykius registravimo bei tikrinimo“.
44. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2005 11 30 įsakymas Nr. S2-V-16RV „Dėl sprogimo grėsmės likvidavimo plano „Skydas“ patvirtinimo“.
45. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2005-09-26 įsakymas Nr. 5-V-580 „Dėl policijos departamento prie vidaus reikalų ministerijos generalinio komisaro 1999 m. sausio 29 d. įsakymo Nr. 29 „Dėl specialiųjų šviesos ir garso signalų įrengimo bei naudojimo kelių transporto priemonėse instrukcijos patvirtinimo“ pakeitimo“.
46. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2005-05-30 įsakymas Nr. 5-V-334 „Dėl Lietuvos policijos eismo priežiūros tarnybos nuostatų ir struktūros schemos patvirtinimo“.
47. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2000-04-20 įsakymas Nr. 5-V-141 „Dėl policijos darbo užtikrinant viešąją tvarką, žmonių ir eismo saugumą masinių renginių metu instrukcijos patvirtinimo“.
48. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2001-08-16 įsakymas Nr. 352 „Dėl policijos įstaigų pareigūnų iškvietimo pagal pavojaus signalą“.
49. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2004-04-23 įsakymas Nr. V-184 „Dėl policijos ekstremalių situacijų valdymo centro nuostatų patvirtinimo“.
50. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2006-07-18 įsakymas Nr. 5-V-443 „Dėl ieškomo asmens paieškos ir sulaikymo operacijos „Sulaikymas“ organizavimo ir vykdymo aprašo patvirtinimo“.
51. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2006-08-18 įsakymas Nr. 5-V-501 „Dėl reagavimo į incidentus užtikrinant Rusijos Federacijos piliečių tranzitą per Lietuvos Respublikos teritoriją ir nelegalios migracijos į Europos Sąjungą kontrolės tvarkos aprašo patvirtinimo“.
52. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2007-11-23 įsakymas Nr. 5-V-774 „Dėl bendro patruliavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

Mokslinė literatūra

53. Bubnys G., Smalskys V. Policijos struktūrų valdymas ir personalo rengimas naujosios viešosios vadybos kontekste. *Viešojo politika ir administravimas*. 2005, 13: 78–85.
54. Greičius S., Vitkauskas K. Kelių policijos vykdymo prevencinio darbo poveikis eismo saugumui. *Jurisprudencija*. 2002, 35 (27): 46–62.
55. Justickis V. *Prevencinė policijos veikla remiantis bendruomenės teisėtvarcos modeliu*. Vilnius: MRU, 2000.

56. Jucevičius R., Jucevičienė P., Janiūnaitė B. ir kt. *Mokyklos strategija. Strateginio vystymo vadovas*. Kaunas: Žinių visuomenės institutas, 2003.
57. Juralevičienė J. Valstybės tarnautojų profesinės kompetencijos teoriniai ir teisiniai aspektai. *Viešojo politika ir administravimas*. 2003, 5, ISSN 1648-2603.
58. Kuklianskis S. Policijos organizacijos ir veiklos principai. *Jurisprudencija*. 1998, 10 (2).
59. Lakis J. Konfliktų valdymas viešajame sektoriuje: teisinės ir organizacinės problemos. *Jurisprudencija*. 2002, 33 (25): 15–29.
60. Lepaitė D. *Kompetencijų plėtojančių studijų programų lygio nustatymo metodologija* (verslo studijų atvejis). Daktaro disertacija. Kauno technologijos universitetas, 2001.
61. Melnikas B., Smaliukienė R. *Strateginis valdymas*. Mokomoji knyga. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2007.
62. Piza A. *Judešių kalba, kaip skaityti mintis iš žmonių gestų*. Vilnius, 1994.
63. Rakutis V. Karo meno istorija. I dalis. Mokomoji knyga. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2010.
64. Stoškus S., Beržinskienė D. *Vadyba*. Kaunas: Technologija, 2005.
65. Stoner James A. F., Freeman R. Edward, Gilbert Jr. Daniel R. *Vadyba*. Kaunas: Poligrafija ir informatika, 2005.
66. Šarkutė L. Sprendimų priėmimo samprata ir tyrimų tradicijos. *Sociologija. Mintis ir veiksmai*. 2009/2 (25), ISSN 1392-3358.
67. Vasiliauskas A. *Strateginis valdymas*. Vilnius: Enciklopedija, 2002.
68. Wollmer A. *The police and modern society*. Berkeley, CA: University of California Press, 1936, p. 222.

Specialioji literatūra

69. Cogan M. L. *Toward a definition of profession*. Harvard Education Review, 1953, p. 23, 34.
70. Connor G. *Vehicle stops*. FBI Academy, 1990.
71. Baltrūnas A. *Radio ryšys vidaus reikalų įstaigose*. Vilnius: LTA, 1999.
72. Butavičius A., Štarevičius E. *Policijos pareigūnų emocinės būsenos ir veiksmų taktika konfliktinių situacijų metu*. Vilnius: LTA, 1999.
73. Giršvilas V., Skvernelis S. *Transporto priemonių stabdymas*. Vilnius: LTA, 1998.
74. Hughes E. Professions. In K. S. Lynn (ed.). *The professions in America*. Cambridge, MA: Riverside Press, 1965, p. 14.
75. Kostygovas V. *Policininko veiksmai sustabdžius transporto priemonę*. Vilnius: LTA, 1999.

76. Masiulionis S., Valeckas V., Karosas L. *Policijos profesinės taktikos mokomasis metodinis leidinys II kurso studentams*. Vilnius: MRU, 2002.
77. Merton Robert K. K. Some Thoughts on the Professions in American Society. *Providence*. R. I. June 6, 1960.
78. *Military police traffic operations*. An Army training literature production. By the U.S. Army Police School. Fort Mc Clellan, Alabama, 1977.
79. Milašauskas A. *Civilinės saugos pagrindai*. Vilnius: Meralas, 1996.
80. *Policijos departamento prie VRM pažyma apie policijos įstaigų veiklą ir nusi-kalstamumą per 2011 metus*. Vilnius, 2012.
81. Roddenbury E. W. Achieving professionalism. *Journal of Criminal Law, Crimi-nology and Police Science*. 44 (Mat. 1953–1954): 109.
82. Serapinas V., Karosas L. ir kt. *Policijos patrulio bendroji taktika*. Vilnius: LTA, 1998.
83. Valeckas V. *Vidaus reikalų sistemos pareigūnų profesinis rengimas*. I dalis. Vilnius: LTU, 2004.
84. Valeckas V. *Apsaugos organizavimas asmens ir turto apsauga*. Vilnius: LTU, 2004.

Santrauka

Policijos veikos taktinės procedūros ir saugumo strategijos vadovėlis – tai tęstinis policijos veiklos taktiką apibūdinantis leidinys. Pirmąją šios tematikos mokomąją leidinį „Policijos patrulio bendroji taktika“ (1998) parengė autorių grupė: V. Serapinas, L. Karosas, S. Masiulionis, V. Janonis, A. Kestinis. Kitą leidinį pavadinimu „Vidaus reikalų sistemos pareigūnų profesinis taktinis rengimas. I dalis. Taktika kaip priemonė, stiprinanti pareigūnų asmeninį saugumą“ (2004) parengė autorius V. Valeckas. Šis leidinys parengtas remiantis aukštesniosios grandies policijos pareigūnų pakopos rengimo policijos veiklos taktikos dalyko mokymo programa, todėl jo struktūra atitinka programoje nurodytas temas. Vadovėlyje nagrinėjami klausimai, susiję su policijos veiklos praktika, modeliuojamos taktinės situacijos, siūlomi tipiniai galimų situacijų sprendimo variantai ir aiškinamos policijos veiklą reglamentuojančių teisės aktų nuostatos.

Pagrindiniai žodžiai: *viešojo policija, policijos veiklos taktika, planavimas, policijos patrulis, masiniai renginiai, minios valdymas, ekstremali situacija.*

Summary

The publication is structurally designed as a textbook for students of faculty of public safety. The publication will provide a framework for officer safety, safe behavior strategy and the risk factors existing in the street. This material provides a direct and rational opportunity to objectively review and evaluate the current experience for working officials. In some cases long service experience can form a feeling of soothing, which may increase the risk. It is recognized that officials on duty in many cases suffers are injured or even killed in the performance of duty under the rule than the exception. Sometimes, our behavior can be dangerous. Stability, monotony, routine reduces alertness, approaching the suspect when stopping a car and approaching it like regulary, but often unsafely and inadvertent. Often officer goes alone, without bullet-proof vest, when checking identity documents the attention is directed away from the environmental assessment and so on. All of these behavior habits can become examples of unfortunate practices. These are factors that can start the circle of potential disasters. This publication of the tactical decisions can help to correct your behavior and dangerous work and to operate precisely, correctly and safely.

Keywords: *Public police, tactics for police activities, planning, police patrol, massive events, crowd control, extreme situations.*

Valeckas V., Velička V.

Va-163   **VIDAUS REIKALŲ SISTEMOS PAREIGŪNŲ PROFESINIS TAKTINIS RENGIMAS. II DALIS.** Vadovėlis. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013. 292 p.

Bibliogr. 55 p., 172 p., 217 p., 284–289 p.

ISBN 978-9955-19-557-3

Dirbdami sudėtingą ir įvairiapusišką viešosios tvarkos apsaugos darbą, rūpindamiesi eismo saugumu bei kovodami su nusikalstamumu, pareigūnai dažnai atsiduria ekstremaliose situacijose. Kiekvienoje situacijoje policijos pareigūnas privalo veikti kvalifikuotai, tiksliai ir ryžtingai. Nuo jo veiksmų dažnai priklauso tolimesnė situacijos vystymosi kryptis, kartais net žmonių sveikata, gyvybė. Aiškindamiesi įvykių priežastis, bendraudami su pažeidėjais, sulaikydami nusikaltėlius, jie turi griežtai laikytis teisėtumo normų, taisyklių, instrukcijų. Jų sprendimai ir veiksmų efektyvumas priklauso nuo mokėjimo teisingai organizuoti sąveiką su piliečiais, tikslaus ir griežto įstatymų, norminių aktų, taktikos principų laikymosi.

Vadovėlyje atskleidžiami policijos profesinėje veikloje vykdomų tarnybinių užduočių taktiniai ypatumai, veiksmų ypatingose situacijose organizavimo aspektai ir viešosios policijos pareigūnų veiksmai reaguojant į pažeidimus, esant ekstremalioms aplinkybėms. Būtent šios veiklos pavyzdžiai leis formuoti tvirtus būsimo profesionalaus policijos pareigūno įgūdžius realiai suvokti, įvertinti ir spręsti tarnybos metu išskylančius uždavinius, sukuriant prevencinius mechanizmus, realizuojant turimas bei įgyjant naujas žinias.

UDK 351.74/.76(075.8)

Virgilijus Valeckas, Vilius Velička
**VIDAUS REIKALŲ SISTEMOS PAREIGŪNŲ
PROFESINIS TAKTINIS RENGIMAS. II DALIS.**
Policijos veiklos taktinės procedūros ir saugumo strategijos

Vadovėlis

Redagavo Jūratė Balčiūnienė
Maketavo Romanas Tumėnas

SL 585. 2013 06 10. 12,1 leidyb. apsk. l.
Tiražas 200 egz. Užsakymas 18 582
Išleido Mykolo Romerio universitetas
Ateities g. 20, Vilnius
Puslapis internete www.mruni.eu
El. paštas leidyba@mruni.eu

Parengė spaudai UAB „Baltijos kopija“
Kareivių g. 13B, Vilnius
Puslapis internete www.kopija.lt
El. paštas info@kopija.lt
Spausdino UAB „Vita Litera“
Kurpių g. 5–3, Kaunas
Puslapis internete www.bpg.lt
El. paštas info@bpg.lt